

รายงาน

การประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้
การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย: ภาคกลาง

เรื่อง

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์



และ

บรรณานิตส์

โดย

ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ

และคณะ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗-๘

กันยายน ๒๕๔๗

คำขอบคุณ

งานนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือของเพื่อนร่วมโครงการฯ ประกอบด้วยหัวหน้าทีมและนักวิจัยของทุกภาค ซึ่งได้แลกเปลี่ยนและพัฒนาความคิดของกันและกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าโครงการฯ ที่ต้องรับผิดชอบทั้งความคิดทางวิชาการและการบริหาร สำหรับการดำเนินการในประเด็นเรื่อง "ความหลากหลายทางชาติพันธุ์" ในภาคกลางนี้ ผู้เขียนได้รับความร่วมมือจากนักวิจัยหลายท่าน เช่น คุณอริตา สุนทรโรทก และ คุณชาย ไชยชิต ช่วยกันค้นคว้าและจัดทำบรรณานิทัศน์ให้ รวมทั้งได้อาศัยฐานข้อมูลงานวิจัยชาติพันธุ์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรที่ "text analysts" ได้สรุปประเด็นงานวิจัยไว้ให้ นอกจากนี้ในการผลิตฐานข้อมูล"ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง" ได้เกี่ยวข้องกับปัญหาเทคนิคของ CRS (Culture Research Search) ซึ่งผู้เขียนได้รับความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชลิต ไชยครรชิต จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น คุณสรินยา คำเมือง คุณสมรภัทร์ ชัยสิงห์กานานนท์ และโปรแกรมเมอร์หลายท่านของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ที่ช่วยกันดำเนินการจนลุล่วง และในขั้นสุดท้าย คุณน้ำผึ้ง ปานกลิ่นพุดม ด้วยช่วยจัดพิมพ์งานให้จนเป็นรูปเล่มเรียบร้อยและตรวจแก้ไขโดย คุณสรินยา คำเมือง สวณภาพวาดสวยที่หน้าปก ก็ขอขอบคุณอาจารย์ธีรยุทธ บุญมี ซึ่งเป็นเจ้าของภาพ

ผู้เขียนขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในภารกิจต่างๆ จนทำให้งานลุล่วงและต้องขออภัยที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ทุกท่านเพราะมีเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญต้องขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยจึงทำให้เกิดงานชิ้นนี้ได้

ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ

กันยายน 2549

สารบัญ

	หน้า
คำขอบคุณ	–
บทนำ	วัตถุประสงค์และโครงสร้างของรายงานวิจัย 1-3
บทที่ 2	ภาพรวม ลักษณะ ปริมาณงาน กลุ่มชาติพันธุ์ และพื้นที่ศึกษาในงานวิจัย
	-ลักษณะและปริมาณงาน 4-6
	-กลุ่มชาติพันธุ์ 7-8
	-พื้นที่ศึกษาในงานวิจัย 8-16
บทที่ 3	ภาพรวมสังเขปงานศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง
	-กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่พูดภาษาตระกูลไทย 17-20
	-กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลอื่น 20-24
	-ข้อสังเกต 25-27
บทที่ 4	ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัย
	-ทบทวนการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัย 28-34
	-การกำหนดแนวเรื่องเพื่อการประมวล 35
บทที่ 5	มองความหลากหลายทางชาติพันธุ์ผ่าน
	-ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน 36-43
	-ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในปัจจุบัน 44-45
	-วิถีวัฒนธรรมกับชีวิตชุมชน
	-ลาวพวน 45-49
	-ลาวโซ่ง 49-58
	-ยวน ลาวเวียง ลาวดี ลาวครั่ง ลาวแง้ว ไทยเบิ้ง และญ้อ 59-60
	-มอญ 60-64
	-กะเหรี่ยง (โพล่ง) 64-67
	-ข้อสังเกต 67-68
บทที่ 6	มองความหลากหลายทางชาติพันธุ์ผ่าน
	-การปรับตัวทางวัฒนธรรม 69-74
	-จิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทรัฐไทย 75-79

บทที่ 7	พรมแดนและช่องว่างทางความรู้	
	-ภาพรวมองค์ความรู้	80-84
	-พรมแดนและช่องว่างความรู้ทางชาติพันธุ์	84-94
เอกสารอ้างอิง		95-103
ภาคผนวก 1	บรรณานิต์ศึ่่งงานวิจัย พ.ศ. 2530-2548	1-115
ภาคผนวก 2	บรรณานิต์ศึ่่งงานวิจัยจากฐานข้อมูลของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร	1- 23

บทนำ

รายงานฉบับนี้เป็นผลมาจากการดำเนินการตามโครงการประเมินและสังเคราะห์งานวิจัยวัฒนธรรมภาคกลาง (ไม่นับกรุงเทพฯ) ในประเด็น “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์” ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่คณะกรรมการวิจัยภาคกลางให้ความสนใจนอกเหนือประเด็นอื่นๆ คือ พลังภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม และวัฒนธรรมกับการพัฒนา ที่จริงโครงการประเมินและสังเคราะห์งานวิจัยวัฒนธรรมนี้ได้มีการดำเนินการในภาคอื่นๆด้วย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยมี ศ. ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ เป็นหัวหน้าโครงการรวมทุกภาค ส่วนภาคกลาง ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ เป็นผู้ดูแลโครงการ ซึ่งได้รับมอบหมายให้นักวิจัยแต่ละคนรับผิดชอบไปดำเนินการวิเคราะห์เจาะลึกในประเด็นต่างๆที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนเองได้รับการกิจในประเด็น “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์” ซึ่งดูจะมีประเด็นที่โดดเด่นนักสำหรับภาคกลาง โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับภาคเหนือ แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่ผู้เขียนสนใจเป็นพิเศษ เพราะจากประสบการณ์ที่ได้รับรู้มา กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยในภาคกลางมีอยู่หลากหลายมีใช้น้อย คือประมาณ 25 กลุ่มภาษาย่อย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2548 : 43-4 หรือ อย่างน้อย 20 กลุ่ม (ที่ปรากฏในงานวิจัย) โดยไม่นับคนไทยภาคกลางทั่วไป ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ ชาติพันธุ์กลุ่มน้อยเหล่านี้โดยส่วนใหญ่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยภาคกลางไม่เกิน 300 ปี จากผลพวงของสงครามและความยากจน และเชื่อกันว่าได้ผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับสังคมไทยส่วนใหญ่ได้เป็นอย่างดี แม้ว่าอาจจะยังดำรงสัญลักษณ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ดั้งเดิมไว้บ้างในลักษณะ “ทวิลักษณ์” (double identity) แต่ยังไม่มีการประมวลความหลากหลายทางชาติพันธุ์ดังกล่าว

การดำเนินการตามโครงการฯ ได้แบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาที่มีวัตถุประสงค์การดำเนินการที่แตกต่างกัน คือ ในช่วงแรกระหว่างเดือนมิถุนายน 2547 และพฤษภาคม 2548 เป็นการรวบรวมบรรณานุกรม และจัดทำบรรณานิทรรศน์เอกสารวิชาการประเภทต่างๆ ที่ผลิตในช่วงเวลาหลัง 2530 จนถึง พ.ศ. 2548 เช่น หนังสือรายงานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่และที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ ที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาและบทความประเภทต่างๆ เช่น บทความในวารสารทางวิชาการ และที่นำเสนอในที่ประชุมสัมมนาวิชาการ ส่วนในช่วงเวลาดังแต่ มิถุนายน 2548 ถึง พฤษภาคม 2549 ผู้เขียนได้ดำเนินการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้จากงานวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในภาคกลาง เพื่อเขียนรายงานตามที่ได้รับมอบหมาย

รายงานฉบับนี้จะรายงานผลการดำเนินการทั้ง 2 ส่วนดังกล่าว โดยในส่วนแรกของรายงาน ซึ่งเป็นการประเมินและสังเคราะห์งานวิจัยผู้เขียนจัดแบ่งออกเป็นบทต่างๆ ดังนี้คือ

บทที่ 2 เป็นการนำเสนอภาพรวมลักษณะและปริมาณงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 20 กลุ่มในภาคกลางที่ ปรากฏในบรรณานิตศักระหว่างปี พ.ศ. 2530-2548 โดยจำแนกตามภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และตามประเภทเอกสาร นอกจากนี้ได้แสดงพื้นที่จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ที่มีการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และแผนที่แสดงการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดภาคกลาง

บทที่ 3 แสดงภาพรวมสังเขปการศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางโดยจัดประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ออกเป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท และกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลอื่นๆ โดยแยกแยะให้เห็นประเด็นศึกษาต่างๆที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ ซึ่งปรากฏว่าประเด็นประวัติศาสตร์ การอพยพและตั้งถิ่นฐานกับวัฒนธรรมซึ่งรวมระบบความคิด ความเชื่อ และประเพณี พิธีกรรมได้รับความสนใจในสัดส่วนที่สูงกว่าประเด็นอื่นๆ และพบว่านักวิจัยเน้นการศึกษา “วัฒนธรรม” ของกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่าการศึกษา “ความเป็นชาติพันธุ์”

บทที่ 4 เป็นการทบทวนแนวทางในการศึกษาชาติพันธุ์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงข้ามยุคสมัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวเรื่องหรือประเด็นวิจัยที่จะประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ ที่จะนำเสนอในบทที่ 5 พร้อมพยายามชี้ให้เห็นว่างานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางมีลักษณะเป็นแนวศึกษาเชิงวัฒนธรรมมากกว่าเชิงชาติพันธุ์ และมีส่วนน้อยที่ใช้แนวทฤษฎีทางวัฒนธรรมในมานุษยวิทยามาตั้งประเด็นและวิเคราะห์ ส่วนใหญ่เน้นการพรรณนาวัฒนธรรม และขาดการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกัน ในบทที่ 4 จึงไม่ได้ปริทัศน์แนวทฤษฎีวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ แต่อาจจะกล่าวถึงแนวคิดบางแนวทางที่เกี่ยวข้องในบทสุดท้าย

บทที่ 5 ในบทนี้ผู้เขียนนำเสนอความหลากหลายทางชาติพันธุ์ผ่านการประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมจากงานวิจัยต่างๆ ใน 2 ประเด็น

5.1 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์

5.2 วิถีวัฒนธรรมกับชีวิตชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

บทที่ 6 เป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่องกับบทที่ 5 โดยในบทนี้ได้มองความหลากหลายทางชาติพันธุ์ผ่านการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยในฐานะข้อมูลใน 2 ประเด็น คือ

6.1 การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและโลกาภิวัตน์

6.2 จิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางในบริบทของประเทศไทย โดยที่ในการนำเสนอข้อมูลจะแยกตามกลุ่มชาติพันธุ์และเน้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีงานวิจัยมากพอสมควรคือ ลาวพวน ลาวโซ่ง มอญ และกะเหรี่ยง ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อาจจะมีข้อมูลน้อยตามลักษณะงานที่มีอยู่ใน

ฐานข้อมูล ผู้เขียนพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลในประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐาน กับ วิถีวัฒนธรรมกับชีวิตชุมชนเป็นหลัก ส่วนในสองประเด็นหลังจะมีงานวิจัยน้อยมาก

บทที่ 7 เป็นบทสรุปว่าด้วย พรหมแดนและช่องว่างในองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคกลาง ซึ่งครอบคลุมภาพรวมองค์ความรู้และช่องว่างทางความรู้ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่ศึกษาและ แนวทางวิจัย

หลังจากบทที่ 7 เป็นเอกสารอ้างอิงที่ไม่ได้ปรากฏในฐานข้อมูล บรรณานิตส์ที่ได้รวบรวมไว้และ ปรากฏอยู่ในซีดีฐานข้อมูล “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์” พร้อมด้วยบรรณานิตส์เพิ่มเติมจาก ฐานข้อมูลงานวิจัยชาติพันธุ์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ผู้เขียนหวังว่าหากผู้อ่านได้อ่านรวมกันทุกบทในรายงานนี้ประกอบกับบรรณานิตส์อาจจะพอเห็น ภาพได้บ้างว่านักวิจัยวัฒนธรรม/ชาติพันธุ์ที่ศึกษาภาคกลางในทศวรรษที่ผ่านมาได้ให้ความสนใจศึกษา อะไร และช่วยให้เราได้เรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางในประเด็นสำคัญอะไรบ้าง และเราจะสามารถเสริมสร้างงานวิจัยต่อไปในประเด็นใด และอย่างไร จึงจะเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องความ หลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางได้อย่างเข้มข้นมากขึ้น

บทที่ 2

ภาพรวมลักษณะ ปริมาณงาน และพื้นที่ศึกษาวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ในบทนี้ผู้เขียนพยายามจะเสนอภาพรวมของฐานข้อมูลงานวิจัยวัฒนธรรมในภาคกลางในประเด็นที่เกี่ยวกับ “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์” โดยจำแนกตามลักษณะงาน ปริมาณงาน พื้นที่ และประเด็นศึกษาย่อย และไม่รวมกลุ่ม “ไทยภาคกลาง” ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่¹ เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพกว้างๆ ของการศึกษาวิจัยในเรื่อง “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง” ในช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ. 2530-2548 ตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ โดยข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้จนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2549

ลักษณะและปริมาณงาน

ที่มวิจัยฯ ได้จัดทำบรรณานิติทัศน์จากเอกสารต่างๆ² ในภาษาไทย ซึ่งผลิตขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2530-2548 ซึ่งเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลาง เป็นจำนวน 250 งาน³ สำหรับภาษาอังกฤษ มีงานที่จัดทำบรรณานิติทัศน์ 19 งาน ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวมีงานศึกษาในภาษาอังกฤษน้อยมาก และเกือบครึ่งเป็นงานที่เขียนโดยคนไทย ซึ่งสะท้อนว่านักวิชาการต่างชาติให้ความสนใจกับชาติพันธุ์ในภาคกลางน้อยมากในช่วงเวลาดังกล่าว

ในการจำแนกและวิเคราะห์รายละเอียดของลักษณะงาน และปริมาณงานได้นั้นข้อมูลจากฐานข้อมูลบรรณานิติทัศน์เป็นหลัก ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

¹ คำว่า กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นคำที่ยังตกลงกันไม่ชัดเจนว่าหมายถึงอะไร (ดูบทที่ 5) ในที่นี้ใช้แบบหลวมๆ ในแง่ที่ว่า เป็นไปตามความหมายของงานวิจัยต่างๆ ในฐานข้อมูล

² ผู้เขียนคิดว่าชื่อเอกสารน่าจะครอบคลุมงานส่วนใหญ่ เพราะมีกระบวนการรวบรวมโดยหลายวิธี คือ

1. ค้นจากบรรณานุกรมเกี่ยวกับชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้มีผู้รวบรวมมาก่อนแล้ว เช่น “Bibliography on the Karen People in Thailand...1970-1993” โดย Alec Gordon
2. ค้นจากห้องสมุดต่างๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และสถาบันต่างๆ รวมทั้ง website
3. ค้นจากเอกสารอ้างอิงของงานวิจัยสำคัญๆ บางงาน

³ หากมีความผิดพลาดในการนับบ้าง ไม่น่าจะเกินร้อยละ 5 และตัวเลขนี้ยังไม่ได้รวมข้อมูลจากฐานข้อมูลวิจัยชาติพันธุ์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ซึ่งจัดพิมพ์ไว้ท้ายเล่ม

**ลักษณะและปริมาณงานวิจัยทางชาติพันธุ์
จำแนกตามภาษาที่ใช้เขียนงาน กลุ่มชาติพันธุ์ และประเภทเอกสาร**

งานภาษาไทย

ประเภทเอกสาร กลุ่มชาติพันธุ์	หนังสือ	รายงาน วิจัย	วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์	บทความ วารสาร	บทความ สัมมนา	เอกสาร อื่นๆ	รวม
1. มอญ/รามัญ	8	5	18	24	2	2	59
2. กะเหรี่ยง/ปกากะญอ โพล่ง	6	7	12	16	0	2	43
3. จีน	7	2	22	15	0	0	46
4. ลาวพวน	3	1	13	8	4	1	30
5. ลาวโซ่ง/ไทยทรงดำ	3	5	9	5	0	0	22
6. ไทยมุสลิม (เชื้อสายมลายู)	2	1	8	0	1	1	13
7. ลาวครั่ง	0	1	5	3	0	0	9
8. ไทยยวน	0	0	3	2	0	0	5
9. ของ	0	0	0	4	0	0	4
10. ลาวเวียง	0	1	1	0	0	0	2
11. อินเดี๋ย/พราหมณ์	0	0	1	0	0	0	2
12. ลาวตี้	0	0	0	1	0	0	1
13. ไทยโคราช/ไทยเบ็ง	1	0	1	0	0	0	2
14. ลาวแง้ว	0	0	0	1	0	0	1
15. ญ้อ	0	0	0	1	0	0	1
16. ญวน	1	0	1	0	0	0	2
17. เขมร	0	0	0	0	0	0	0
18. ลัวะ/อุก๋อง	1	0	1	1	0	0	3
19. ไทยมุสลิม (จาม)	1	1	1	1	0	0	4
20. ไทยมุสลิม (ชาว)	1	0	0	0	0	0	1
รวม	34	24	96	82	8	6	250

งานภาษาอังกฤษ

ประเภทเอกสาร กลุ่มชาติพันธุ์	หนังสือ	รายงาน วิจัย	วิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์	บทความ วารสาร	บทความ สัมมนา	เอกสาร อื่นๆ	รวม
1. มอญ/รามัญ	0	4	3	1	0	0	8
2. กะเหรี่ยง/ปกากะญอ โพล่ง	0	0	1	0	0	0	1
3. จีน	0	0	0	0	0	0	0
4. ลาวพวน	1	1	0	0	0	1	3
5. ลาวโซ่ง/ไทยทรงดำ	0	1	0	1	0	0	2
6. ไทยมุสลิม (เชื้อสายมลายู)	0	0	1	0	0	0	1
7. ลาวครั่ง	0	0	0	0	0	0	0
8. ไทยยวน	0	0	0	0	0	0	0
9. ของ	0	0	0	0	0	0	0
10. ลาวเวียง	0	0	0	0	0	0	0
11. อินเดีย/พราหมณ์	1	0	0	0	0	0	1
12. ลาวดี	0	0	0	0	0	0	0
13. ไทยโคราช/ไทยเบิ้ง	0	0	0	0	0	0	0
14. ลาวแง้ว	0	0	0	0	0	0	0
15. ญ้อ	0	0	0	0	0	0	0
16. ญวน	0	0	1	0	0	0	1
17. เขมร	0	0	1	0	0	0	1
18. ลัวะ/อุก๋อง	0	0	0	0	0	0	0
19. ไทยมุสลิม (จาม)	0	0	0	1	0	0	1
20. ไทยมุสลิม (ชวา)	0	0	0	0	0	0	0
รวม	2	6	7	3	0	1	19

จากตารางข้างบนนี้พอจะสรุปปริมาณงานโดยจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์และประเด็นศึกษาได้ดังนี้
คือ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงาน

กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีงานศึกษาในภาษาไทยมากที่สุดคือ มอญ 59 งาน รองลงมา คือ กะเหรี่ยง 43 งาน (งานเกี่ยวกับจีนมี 46 งาน แต่ส่วนใหญ่เป็นชุมชนจีนในกรุงเทพฯ) โดยมีงานเกี่ยวกับลาวพวน จำนวน 33 งาน ลาวโซ่ง จำนวน 24 งาน และไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู 13 งาน ซึ่งได้รับความสนใจในลำดับที่รอง ๆ ลงมา นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่าในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ 20 กลุ่ม ที่ปรากฏในงานศึกษาชาติพันธุ์ในภาคกลาง (ไม่นับรวมคนไทยภาคกลางส่วนใหญ่) มีถึง 9 กลุ่ม ที่มีความสัมพันธ์กันในทางภาษาและวัฒนธรรม คือ กลุ่มที่พูดภาษาตระกูล “ไท” ประกอบด้วย ลาวโซ่ง ลาวพวน ลาวครั่ง ไทยยวน ลาวเวียง ลาวตี้ ลาวเงี้ยว และญ้อ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงานภาษาอังกฤษมากที่สุด (จากข้อมูลที่มีอยู่) คือ กะเหรี่ยง (8 งาน) ส่วน ลาวพวน อยู่ในอันดับต่อมา คือ 3 งาน

ประเด็นศึกษาที่ปรากฏในงาน

งานที่มีอยู่ในฐานข้อมูลไม่ปรากฏการศึกษาในประเด็นเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่เป็นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม ประเด็นศึกษาที่ปรากฏในงานต่างๆ พอจะประมวลได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ คือ

1. กลุ่มประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จำนวน 228 งาน
 - ประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน (41)
 - ภาษาและวรรณกรรม (13)
 - ระบบเศรษฐกิจ (9)
 - การจัดระเบียบสังคมและการเมือง (24)
 - ระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม โลกทัศน์ (67)
 - นันทนาการ (เพลงพื้นบ้าน ดนตรี กีฬา การละเล่น - 23)
 - ประเด็นเฉพาะอื่นๆ (การแต่งกาย สถาปัตยกรรม อาหาร - 23)
 - ชุมชนศึกษา/วิถีชีวิตชุมชน ครอบคลุมประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรม (28)
2. กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ จำนวน 18 งาน
3. กลุ่มความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ จำนวน 10 งาน
4. กลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐ จำนวน 9 งาน

5. กลุ่มศักยภาพชาติพันธุ์กับการพัฒนา จำนวน 4 งาน

รวมทั้งหมด = 269 งาน

หากนับปริมาณตามประเด็นย่อยในกลุ่ม 1 จะพบว่า งานส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้เป็นเรื่องระบบคิด ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม (67 งาน) รองลงมา คือ ประเด็นประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน (41 งาน) ส่วนประเด็นอื่นๆ ก็มีจำนวนงานใกล้เคียงกัน และกลุ่มที่มีจำนวนมากพอสมควรก็คือ กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (18 งาน) ซึ่งหากสังเกตระยะเวลาที่ผลิตงานแล้วมักจะเป็นช่วงหลังปี พ.ศ. 2535 มาแล้ว

ประเภทงาน

จากตารางปริมาณงานที่จำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ และประเภทเอกสาร/งานนั้น จะเห็นว่า ประเภทงานที่มีมากที่สุดในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทุกกลุ่มที่เป็นภาษาไทย คือ บทความในวารสาร 82 งาน และที่รองลงมา คือ วิทยานิพนธ์ 96 งาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ตามหลักสูตรต่างๆ เช่น มานุษยวิทยา สังคมวิทยา สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมศึกษา ภาษาศาสตร์ ภาษาไทย และอื่นๆ ในสถาบันการศึกษาที่หลากหลาย

ส่วนในงานที่เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งค่อนข้างมีน้อยมากเมื่อเทียบกับงานในภาษาไทย ปรากฏว่าเป็นวิทยานิพนธ์เป็นส่วนใหญ่ ประมาณ 7 งาน

พื้นที่ที่มีการศึกษาวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง

พื้นที่ในภาคกลาง (ไม่นับกรุงเทพมหานคร) สามารถแบ่งได้เป็น 3 บริเวณย่อย คือ บริเวณภาคกลาง ตะวันตก ประกอบด้วยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี บริเวณภาคกลางตอนกลาง ประกอบด้วยจังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรสาคร สมุทรปราการ นนทบุรี อ่างทอง นครนายก นครสวรรค์ ปทุมธานี ออยุธยา สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี และชัยนาท ส่วนบริเวณภาคกลางตะวันออก ประกอบด้วย สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

ภาพแผนที่จังหวัดภาคกลาง



จังหวัดในภาคกลาง	
ภาคกลางตะวันตก	ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี
ภาคกลางตอนกลาง	สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สมุทรปราการ นนทบุรี อ่างทอง นครนายก นครสวรรค์ ปทุมธานี อยุธยา สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท (กทม.)
ภาคกลางตะวันออก	สระแก้ว ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในงานวิจัยกระจุกตัว และกระจายตัวอยู่ใน 20 จังหวัด จาก 26 จังหวัด ของภาคกลาง จังหวัดที่ไม่ปรากฏว่ามีงานการศึกษาทางชาติพันธุ์ คือ อ่างทอง อยุธยา สระบุรี ชัยนาท ระยอง และประจวบคีรีขันธ์ แม้ว่าในงานอาจอ้างถึงชาติพันธุ์ที่อยู่ในจังหวัดดังกล่าว

รายละเอียดแสดงพื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง : กลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไท

พื้นที่งานศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
ลาวพวน	สุพรรณบุรี	บางปลาม้า	ไม่มีข้อมูล	บ้านโพธิ์ศรี
	ปราจีนบุรี	โคกปีบ ศรีมโหสถ ศรีมหาโพธิ์	ไม่มีข้อมูล	บ้านม่วงขาว บ้านต้นโพธิ์ บ้านด่าน
	นครนายก	ปากพลี	ไม่มีข้อมูล	เกาะหวาย หนองแสง บ้านกลางไสกา
	ลพบุรี	บ้านหมี่	ไม่มีข้อมูล	บ้านหินปัก บ้านกล้วย หมู่ 5 บ้านเช่า บางกะพี้
	สิงห์บุรี	พรหมบุรี	บางน้ำเชี่ยว	บ้านพวน บ้านวัดกุฎีทอง
	ฉะเชิงเทรา	พนมสารคาม	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
ลาวโซ่ง	นครปฐม	กำแพงแสน ดอนตูม บางเลน	สระพัฒนา ลำลูกบัว	บ้านสระ บ้านแหลมกระเจา บ้านไผ่หูช้าง บ้านดอนทอง บ้านดอนขมิ้น
	เพชรบุรี	เขาย้อย	หนองปรัง	หนองปรัง (หนอง เลา) บ้านเขาย้อย
ลาวครั่ง	สุพรรณบุรี	คูทอง ด่านช้าง	คูทอง	บ้านโคก บ้านทับผึ้งน้อย
	นครปฐม	ดอนตูม	บ้านหลวง	บ้านหนองกระพี้

รายละเอียดแสดงพื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง : กลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไท (ต่อ)

พื้นที่งานศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
ไทยยวน	ราชบุรี	เมือง เมือง	คูบัว ดอนแร่	บ้านคูบัว บ้านห้วย
	นครปฐม	กำแพงแสน	ไม่มีข้อมูล	บ้านท่าเสา
ลาวเวียง	ฉะเชิงเทรา	สนามชัยเขต	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
ลาวดี	ราชบุรี	เขาปลั่ง	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
ลาวแง้ว	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
ไทยญ้อ	สระแก้ว	อรัญประเทศ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
ไทยเบิ้ง	ลพบุรี	พัฒนานิคม	ไม่ระบุ	บ้านมะนาวหวาน
		ชัยบาดาล	ชัยบาดาล	บ้านหนองบัว
		ท่าหลวง	แก่งผักกูด	บ้านมะกอกหวาน ไม่ระบุ

รายละเอียดแสดงพื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง : กลุ่มที่ใช้ภาษาอื่นๆ

พื้นที่งาน ศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
จีน	กทม.	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ชุมชนอ้อมใหญ่
	นครปฐม	เมือง	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
	ราชบุรี	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
	สมุทรสาคร	เมือง	มหาชัย	ไม่มีข้อมูล
		กระทุ่มแบน	ตลาดกระทุ่มแบน	ไม่มีข้อมูล
	สมุทรสงคราม	บางคนที	บางนกแขวก	บ้านบางนกแขวก
มอญ	สมุทรปราการ	พระประแดง	บางพึ่ง ตลาด ทรงคนอง บางหญ้าแพรก	ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล ทรงคนอง ไม่มีข้อมูล
	ลพบุรี	เมือง	บางขันหมาก	หมู่ 3
	ราชบุรี	โพธาราม	คลองตาคด ดอนกระเบื้อง	ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล
		บ้านโป่ง	บ้านม่วง	บ้านม่วง
		บ้านเจ็ดเสมียน	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
	นนทบุรี	ปากเกร็ด	เกาะเกร็ด	ลัดเกร็ด
	ปทุมธานี	สามโคก	คลองควาย สามโคก	เจดีย์ทอง สามโคก ศาลาแดงเหนือ
	กาญจนบุรี	สังขละบุรี	หนองลู	ไม่มีข้อมูล
	กทม.	บางขุนเทียน	ไม่มีข้อมูล	บางกระดี
	สมุทรสาคร	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
	สุพรรณบุรี	เมือง	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล

รายละเอียดแสดงพื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง : กลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลอื่นๆ

พื้นที่งาน ศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
กะเหรี่ยง/โพล่ง	กาญจนบุรี	ทองผาภูมิ	ชะแล	ทิพเย่
		ศรีสวัสดิ์	ด่านแม่แลบ	ดงเสลาเก่า
		สังขละบุรี	ไลโว่	จะแก
	ราชบุรี	สวนผึ้ง	สวนผึ้ง	สะพานพ่อง
		วัดเพลง	ไม่มีข้อมูล	บ้านบ่อ
	สุพรรณบุรี	วัดแจ้งเจริญ	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
		ด่านช้าง	องค์พระ	ไม่มีข้อมูล
				บ้านตะเพินดี
	เพชรบุรี	ท่ายาง	ไม่มีข้อมูล	บ้านกล้วย
	อุทัยธานี	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
ลัวะ/ละว้า/อุก้อง	สุพรรณบุรี	ด่านช้าง	ไม่มีข้อมูล	บ้านละว้ากก
	อุทัยธานี	ห้วยคต	ไม่มีข้อมูล	เชียง
	กาญจนบุรี	สังขละบุรี	ไม่มีข้อมูล	บ้านละว้าวัง
				ควาย
			บ้านละว้าคอก	
			ควาย	
			บ้านละว้า	
อินเดีย/พราหมณ์	กทม.	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
ญวน	กทม.	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
เขมร	สระแก้ว	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
	จันทบุรี	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล
	ตราด	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล

ชอง	ตราด จันทบุรี	ไม่มีข้อมูล เขาคิชฌกูฏ	ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล บ้านตะเคียนทอง บ้านคลองพลู บ้านจันทเขลม
ไทยมุสลิม เชื้อสายต่างๆ เช่น อินเดีย และ เปอร์เซีย	กทม. กทม.	สาร ยานนาวา บางกอกใหญ่	ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล
ไทยมุสลิม (เชื้อสายมลายู)	นนทบุรี	ป้อมปราบฯ ปากเกร็ด บางบัวทอง	ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล ไม่มีข้อมูล
ไทยมุสลิม (เชื้อสายจาม)	กทม.	พญาไท	ไม่มีข้อมูล	บ้านครัว

บทที่ 3

ภาพรวมสังเขปงานศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ในบทนี้เป็นการนำเสนอให้เห็นภาพรวมสังเขปของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง โดยจัดประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ออกเป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูล “ไท” และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งมีหลายกลุ่ม ไม่ได้ใช้ภาษาตระกูล “ไท” อาจใช้ภาษาเขมร หรืออื่นๆ และพิจารณาว่านักวิจัยพยายามศึกษาทำความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเด็นอะไรบ้างและเราจะมองเห็นภาพความหลากหลายในลักษณะใดได้บ้าง

1. กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่พูดภาษาตระกูล “ไท”

เมื่อรวมงานที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลาง 9 กลุ่ม ที่พูดภาษาตระกูล “ไท” คือลาวโซ่ง ลาวพวน ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวตี้ ไทยโคราช ไทยยวน ลาวแง้ว และไทญ้อแล้ว ปรากฏว่ามีมากกว่างานศึกษากลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ได้พูดภาษาตระกูล “ไท” และยังมีประวัติความเป็นมาร่วมกันหรือเกี่ยวข้องกันอีก ผู้เขียนจึงคิดว่าน่าจะสนใจหากได้นำมาเสนอภาพความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มเหล่านี้ร่วมกัน

กลุ่มพวน/ไทพวน/ลาวพวน (33 งาน)

การวิเคราะห์บรรณานิติศาสตร์อย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการจะสรุปหลักเหตุผลของนักวิชาการในการเลือกศึกษาลาวพวนในประเด็นศึกษาต่างๆ และเมื่อเปิดดครงานวิจัยดู อยู่ในประเภทวิทยานิพนธ์ถึง 14 งาน อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีงานใดที่ให้หลักเหตุผลเชิงทฤษฎีในการศึกษาทำความเข้าใจลาวพวน งานต่างๆ จะเน้นความสนใจในเชิงชาติพันธุ์วรรณนามากกว่า โจทย์วิจัยซึ่งอาจจะมีทั้งลักษณะแคบและกว้างจึงเป็นโจทย์ที่เน้นการพรรณนาเป็นหลัก มากกว่าจะวิเคราะห์หรืออธิบายปรากฏการณ์

เมื่อพิจารณาจากบรรณานิติศาสตร์โดยอาศัยกรอบการจำแนกประเด็นการศึกษาในบทที่ 2 พบว่าประเด็นศึกษาที่นักวิจัยให้ความสนใจศึกษาผู้เขียนจัดประเภทได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีจำนวน 30 งาน ซึ่งถูกจำแนกตามประเด็นย่อย คือ

- ประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน (5)
- ภาษาและวัฒนธรรม (4)
- การจัดระเบียบสังคมและการเมือง (1)
- ระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม โลกทัศน์ (9)
- ชุมชนศึกษา (4)
- นันทนาการ (2)
- ประเด็นอื่นๆ (5)

2. **กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์** มีจำนวน 3 งาน ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการอ้างและรักษาจิตสำนึก และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนความสนใจของนักวิชาการที่ศึกษาลาวพวนว่าจะเน้นที่กลุ่มประเด็น "ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม" (27 งาน) โดยใจทวิวิจัยจะเน้นเรื่องเกี่ยวกับระบบความเชื่อและพิธีกรรมเป็นสำคัญ (9 งาน) อย่างเช่น ศึกษาว่าพิธีบุญกำฟ้ามีลักษณะอะไรบ้าง และสะท้อนความเชื่อดั้งเดิม เช่น ขวัญ และผี อย่างไรก็ตาม รองลงมาจะเป็นเรื่องประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของลาวพวน (5 งาน) ว่ามาจากไหน และตั้งถิ่นฐานกันอยู่ที่ใดบ้าง ความสนใจศึกษาดังกล่าวจะเน้นในรายละเอียดของความเชื่อและประเพณีเป็นหลัก และการตั้งคำถามมีลักษณะเป็นคำถามเชิงสำรวจเบื้องต้นมากกว่าที่จะเชื่อมโยงกับงานวิจัยที่มีอยู่เดิม หรือแนวทฤษฎีบางแนว จึงเป็นงานที่มีลักษณะเป็นกรณีศึกษาชุมชนชาติพันธุ์ในเชิงชาติพันธุ์วรรณาที่เน้นประเด็นเฉพาะทางวัฒนธรรม มีงานบางงานศึกษาในเชิงชุมชนศึกษา (4 งาน) เป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทในสาขามานุษยวิทยา หรือสาขาที่ใกล้เคียง ได้แสดงความพยายามที่จะประยุกต์ใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์ เช่น โครงสร้างหน้าที่ของ Durkheim หรือ สัญลักษณ์วัฒนธรรมของ Victor Turner แต่ในการวิเคราะห์ท้ายสุดก็ยังไม่ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดต่างๆ เท่าที่ควร ยังเน้นไปที่การพรรณนาวัฒนธรรมมากกว่า (ดูงาน จารุวรรณ เจนวณิชยวิบูลย์ (2538) บางงาน เช่น "วิถีการดำเนินชีวิตของชาวชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์" (เกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย 2540) ดูเหมือนว่ามีศักยภาพในการจะตั้งใจทวิวิจัยเชิงทฤษฎี เช่น อาจจะใช้แนวคิดโลกาภิวัตน์ แต่ก็ยังไม่ชัดเจนในการใช้แนวคิดโลกาภิวัตน์เป็นแนวทางการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลนัก มักจะลงเอยการพรรณนาวัฒนธรรมเป็นส่วนๆ และขาดความเชื่อมโยงที่ชัดเจน แต่ก็ มีงาน 1 งาน คือ "Culture in Search of Survival : the Puan of Thailand and Laos" (Smuckam S. and K. Breazeale 1988) ซึ่งเขียนโดยนักวิชาการที่มีประสบการณ์สูง ที่พยายามศึกษาความอยู่รอดทางวัฒนธรรมพวน ท่ามกลางกระบวนการผสมผสานกลมกลืนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามมองอย่างรอบด้าน ทั้งในทางเศรษฐกิจ การจัดระเบียบสังคม และความเชื่อประเพณี และพิธีกรรม และพยายามมองระบบย่อยวัฒนธรรม วิเคราะห์เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง และในขณะเดียวกันก็พยายามวิเคราะห์ให้เห็นผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่การตื่นตัวของพวน เพื่อดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนให้อยู่รอด

ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ พอมืออยู่บ้าง (3 งาน) ซึ่งให้ความสนใจเรื่องจิตสำนึกชาติพันธุ์และเป็นงานที่ทำหลังปี พ.ศ. 2535 ไปแล้ว และมักเป็นวิทยานิพนธ์ เช่น "ความสำนึกในชาติพันธุ์ของลาวพวน" (ปิยะพร วามะสิงห์ 2538) ที่สนใจในสภาวะทวิลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในท้องถิ่น

ลาวโซ่ง/ไทยทรงดำ/ไทยโซ่ง (จำนวน 24 งาน)

จากข้อมูลในบรรณานิทัศน์ งานที่ศึกษาลาวโซ่ง ในภาษาอังกฤษและภาษาไทยรวมกัน มี 24 งาน ซึ่งจำแนกตามประเด็นความสนใจในการศึกษาได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จำนวน 22 งาน

- ประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐาน (2)
- ภาษาและวรรณกรรม (เสียงวรรณยุกต์ วรรณกรรม) (2)
- การจัดระเบียบสังคมและการเมือง (ครอบครัว เครือญาติ) การแต่งงาน การเลี้ยงลูก

ผู้นำกลุ่ม สมาคม และความสัมพันธ์อื่นๆ (3)

- ระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม (ความเชื่อ พิธีกรรม การเคลื่อนไหวทางศาสนา ค่านิยม และโลกทัศน์) (8)

- ระบบนันทนาการ/ศิลปวัฒนธรรม (7)

- เพลงพื้นบ้าน/ดนตรี
- การละเล่น
- นิทาน
- การแต่งกาย
- ผ้า/ลายผ้า/ทอผ้า
- สถาปัตยกรรม/เรือน
- เครื่องใช้
- ชุมชนศึกษา

2. กลุ่มความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ จำนวน 1 งาน

3. ศักยภาพชาติพันธุ์กับการพัฒนาจำนวน 1 งาน ซึ่งอยู่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จากข้อมูลที่ปรากฏ แบบแผนความสนใจของนักวิจัยที่ศึกษาลาวโซ่งจะคล้ายคลึงกับที่ศึกษาลาวพวนคือเป็นเรื่องระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม(8 งาน) และประเด็นทางศิลปวัฒนธรรม (7 งาน) ที่มีความแตกต่างอยู่บ้างก็คือ มีนักวิจัยบางคนสนใจในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ แต่ไม่มีงานใดที่สนใจศึกษาประเด็นในทางเศรษฐกิจเฉพาะ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วลักษณะประเด็นคำถามยังอยู่ในรูปคำถามทางชาติพันธุ์วรรณนามากกว่าในเชิงทฤษฎี

ลาวครึ่ง (จำนวน 9 งาน)

งานที่เกี่ยวกับลาวครึ่ง มีทั้งหมด จำนวน 9 งาน ซึ่งเป็นภาษาไทยทั้งหมด ประเด็นศึกษาส่วนใหญ่ อยู่ในกลุ่มแรก คือ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (9 งาน) ซึ่งกระจายตามประเด็นย่อยต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน (1 งาน) ภาษาและวรรณกรรม (1 งาน) ระบบเศรษฐกิจและทรัพยากร (2 งาน) ผ้า (3 งาน) และพิธีกรรม (1 งาน) ส่วนอีกงานหนึ่งจัดอยู่ในประเด็นกลุ่มความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งเน้น เรื่องการผสมผสานกลมกลืน หากเปรียบเทียบกับการศึกษาลาวพวนและลาวโซ่งแล้ว พบว่าโดยสัดส่วน ประเด็นทางเศรษฐกิจได้รับความสนใจในการศึกษามากกว่าในงานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง ช้างต้น

ลาวเวียง ลาวดี ไทยโคราช ลาวแง้ว และไทยญ้อ

กลุ่มต่างๆ เหล่านี้มีงานศึกษาน้อยมาก รวมๆ กันแล้วมีเพียง 7 งาน เท่านั้นประเด็นศึกษาจะ หลากหลายกระจัดกระจาย เช่น การเทศน์มหาชาติ การผสมผสานกลมกลืน และการตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น

ไทยยวน (5 งาน)

มีงานศึกษาไทยยวนอยู่ 5 งาน เป็นเรื่องที่หลากหลาย เช่น เรื่องผ้า สถาปัตยกรรม (เรือน) การจัด ระเบียบสังคม และความเชื่อ/พิธีกรรม

2. กลุ่มชาติพันธุ์ที่ภาษาดั้งเดิมไม่ใช่ภาษาตระกูลไท คือ ไทยมุสลิม (รวมเชื้อสายมลายู จาม ชวา และอื่นๆ) ของ ยวน เขมร และลัวะ/อุก้อง

ไทยมุสลิม (20 งาน)

ในงานนี้ คำว่า “ไทยมุสลิม” ไม่ได้หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ใดโดยเฉพาะ แต่เป็นคำเรียกกลุ่มต่างๆ ที่ นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งในปัจจุบันอาจจะเรียกตัวเองว่าเป็นไทยมุสลิม แต่เป็นลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ 2-3 กลุ่มด้วยกัน เช่น มลายู จาม และชวา หรืออื่นๆ ที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นมุสลิมหรือไทยมุสลิม เช่น ชุมชน บ้านเจริญพาศน์ ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากพวกเปอร์เซียในสมัยอยุธยา หรือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็น ลูกหลานของชาวปากีสถาน หรืออินเดีย หรือปาตาน ออย่างไก็ตาม งานที่ศึกษามุสลิมก็พบว่าเป็นการศึกษา กลุ่มที่สืบเชื้อสายจากจาม ชวา และมลายูเป็นหลัก

นอกจากนี้งานที่ศึกษากลุ่มมุสลิมดังกล่าว (20 งาน) ยังเกี่ยวข้องอยู่กับกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ และปริมณฑลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในโครงการนี้การวิเคราะห์ตกเป็นภารกิจของทีมกรุงเทพฯ มากกว่าทีมภาค กลาง ในการสังเคราะห์นี้ผู้เขียนจะให้ความสนใจเฉพาะมุสลิมในจังหวัดภาคกลางแต่อยู่นอกเขตกรุงเทพฯ

จีน (46 งาน)

มีงานศึกษาคนจีน 46 งาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับแต่จีว ทั้งที่คนจีนมีความหลากหลายในเรื่องกลุ่มภาษา และงานส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับชุมชนจีนในกรุงเทพฯ จะมีเกี่ยวข้องกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคกลางก็เป็นส่วนน้อย (ประมาณ 7 งาน) เช่น สมุทรสงคราม สมุทรสาคร ราชบุรี และนครปฐม ซึ่งมีความหลากหลายในประเด็นศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ตั้งถิ่นฐาน การผสมผสานกลมกลืนกับคนไทย การผลิตไอ้ประเพณีแต่งงาน และศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ และการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

มอญ (59 งาน)

งานที่เกี่ยวกับมอญ มีประเด็นศึกษาที่คล้ายคลึงกับงานศึกษาลาวโซ่งและลาวพวน คือ ครอบคลุมประเด็นที่หลากหลายเกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งอยู่ในกลุ่มประเด็นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากที่สุด (46 งาน) และกระจายตามประเด็นย่อยดังนี้ คือ

1. กลุ่มประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 46 งาน
 - ประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน (12)
 - ภาษาและวรรณกรรม (1)
 - การจัดระเบียบทางสังคม (1)
 - ระบบ-ความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม โลกทัศน์ (20)
 - นันทนาการ (5)
 - ประเด็นเฉพาะอื่นๆ (1)
 - ชุมชนศึกษา (ครอบคลุมประเด็นหลายประเด็น) (6)
2. กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ 8 งาน
3. กลุ่มความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ 2 งาน
4. กลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐ 1 งาน
5. กลุ่มศักยภาพชาติพันธุ์กับการพัฒนา 2 งาน

ประเด็นศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์นั้นว่ายังมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับงานในกลุ่มประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และงานส่วนใหญ่ในประเด็นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะเป็นประเด็นเรื่องระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และโลกทัศน์ เช่นเดียวกับงานศึกษาลาวพวน และลาวโซ่ง

กะเหรี่ยง (51 งาน)

คำว่า "กะเหรี่ยง" เป็น คำรวมๆที่นักวิชาการหรือคนทั่วไปใช้ในการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ทางภาษา แต่มีอัตลักษณ์หรือเรียกตัวเองแตกต่างกันไป เช่น ปกาเกอญอ โพล่ง และอื่นๆ หรือนักวิชาการที่เชี่ยวชาญเรื่องกะเหรี่ยงจะจำแนกออกเป็น กะเหรี่ยงโปว์ กะเหรี่ยงสะกอ และตองซุ เป็นต้น ในที่นี่จะรวมไว้ด้วยกันก่อนเพราะเรื่องอัตลักษณ์กะเหรี่ยง ยังเป็นเรื่องที่ไม่ชัดเจนและซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าต่อไป แต่ กะเหรี่ยงในบริบทของภาคกลางและปริมณฑลในงานศึกษา คือ กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า "โพล่ง" และนักวิชาการเรียกว่า "กะเหรี่ยงโปว์" ซึ่งในงานนี้จะเรียก "โพล่ง" เป็นหลัก และในการแสดงภาพประเด็นศึกษาที่เกี่ยวกับกะเหรี่ยง จะอยู่ในลักษณะเปรียบเทียบกับลาวพวน ลาวโซ่ง และมอญ ในตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

**ตารางเปรียบเทียบปริมาณงานตามประเด็นศึกษา
มอญ กะเหรี่ยง ลาวพวน และลาวโซ่ง
(รวมเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)**

ประเด็นหลัก	กลุ่มชาติพันธุ์			
	มอญ จำนวน	กะเหรี่ยง จำนวน	ลาว พวน จำนวน	ลาวโซ่ง จำนวน
I. กลุ่มประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	46	44	30	22
- ประวัติศาสตร์การอพยพ การตั้งถิ่นฐาน	12	4	5	2
- ภาษาและวรรณกรรม	1	2	4	2
- ระบบเศรษฐกิจ	0	3	0	0
- การจัดระเบียบสังคมและการเมือง	1	4	1	3
- ระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และโลกทัศน์	20	13	9	8
- ระบบนันทนาการ/ศิลปวัฒนธรรม	5	4	2	7
- ชุมชนศึกษา (ครอบคลุมหลายประเด็น)	6	7	4	0
- ประเด็นอื่นๆ เช่น สุขภาพอนามัย ระบบนิเวศ การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	1	7	5	0
II. กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ /จิตสำนึกชาติพันธุ์	8	1	3	0
III. ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์	2	3	0	1
IV. ชาติพันธุ์กับรัฐ	1	3	0	0
V. ศักยภาพชาติพันธุ์กับการพัฒนา	2	0	0	1
VI. อื่น ๆ (เช่น สารานุกรม)	0	0	0	-
รวม	59	51	33	24

แม้ว่าประเด็นการศึกษากะเหรี่ยงในภาคกลางจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับมอญ ลาวพวน และลาวโซ่ง ในแง่ที่ว่าส่วนใหญ่เน้นประเด็นศึกษาในกลุ่มประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในประเด็นย่อยเกี่ยวกับระบบความเชื่อ แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้วจะมีลักษณะบางอย่างที่แตกต่างออกไป เช่น มี

งานอย่างน้อย 2 งาน ที่ศึกษาเรื่องผู้นำทางการเมือง ซึ่งแทบจะไม่พบในงานศึกษาอีก 3 กลุ่ม นอกจากนี้ยังมีประเด็นศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยของวัฒนธรรม เช่น ระบบความเชื่อกับการจัดระเบียบสังคมและเศรษฐกิจ อย่างในกรณี "การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวกะเหรี่ยงโปว์: บทบาท ความสำคัญ และการเปลี่ยนแปลงกรณีศึกษาที่หมู่บ้านดงเสลาเก่า..." (สุภลักษณ์ โทณลักษณ์ 2542) ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นว่าการถือผีบรรพบุรุษมีบทบาทสำคัญในการจัดการระบบการผลิตในเรื่องของแรงงานและการจัดสรรที่ดิน หรือความสัมพันธ์ระหว่างระบบความเชื่อกับฤดูกาลการเพาะปลูกอย่างเช่น งาน "ผู้รู้เหมยเบี่ยง: กิจกรรมจารีตประเพณีของกะเหรี่ยงโปว์..." (โกวิท แก้วสุวรรณ 2543) หรือความสัมพันธ์ระหว่างระบบการผลิต และความสัมพันธ์ชายหญิงในงาน "การศึกษาเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติหญิงชายของชุมชนกะเหรี่ยง" (วัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ 2545) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เริ่มมีความพยายามในการประยุกต์ใช้แนวทฤษฎีต่างๆ เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยในระบบวัฒนธรรม แม้ว่าในท้ายที่สุดจะยังไม่มีข้อเสนอเชิงทฤษฎีก็ตาม

นอกจากนี้ ความสนใจในประเด็นเรื่องระบบคิดหรือโลกทัศน์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือการตั้งประเด็นวิจัยในแนวทางชาติพันธุ์นิเวศ (ethnoecology) และความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับระบบนิเวศ เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวกับกะเหรี่ยง อย่างเช่น "ภูมิปัญญานิเวศวิทยาชนพื้นเมือง : กรณีศึกษาชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร" (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2539) หรือ "กะเหรี่ยงกับสภาพแวดล้อม" (สมภพ ลาขโรจน์ 2535) เป็นต้น

ของ (4 งาน)

งานที่เกี่ยวกับของเป็นบทความทั้งหมด เรื่องราวจะเกี่ยวกับงานฝีมือของของ เช่น งานของกาญจนา จินตกานนท์ (2541 และ 2542) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ "สมุก" หรือเครื่องจักสานของของ และ "ดั่ง" ซึ่งเป็นเครื่องดักสัตว์ขนาดเล็ก ส่วนอีกสองงานเป็นของ "ฤโสพา" (2542) และอิสระ ชูศรี (2546) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของของในจังหวัดจันทบุรี

ญวน (3 งาน)

งานหนึ่งเป็นภาษาอังกฤษ (Somsak Rattanawadi 1987) ศึกษาญวนอพยพที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยในหลายยุคสมัย ตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนงานที่เป็นภาษาไทยอีก 2 งาน มีจุดเน้นที่แตกต่างๆ กันออกไป คือ งานของงามพิศ สัตย์สงวน (2545) ให้ความสนใจกับการพรรณนาครอบครัวญวนในกรุงเทพฯ แต่งานของโสวัตตรี ณ ถลาง (พ.ศ. 2537) เน้นการศึกษาบทบาทพิธีกรรมของวัดญวนในกรุงเทพฯ ที่จริงจากหลักฐานที่พอมืออยู่ ญวนได้อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดอื่นๆ ของภาคกลางด้วย เช่น จังหวัดนครนายก และอยุธยา แต่ไม่พบหลักฐานที่ศึกษาชุมชนญวนในพื้นที่ดังกล่าว

หากต้องการความชัดเจนว่ายังมีชุมชนชนวนหลงเหลือในจังหวัดต่างๆ ของภาคกลางนอกเหนือจากกรุงเทพฯ ก็คงต้องสำรวจต่อไป

เขมร (1 งาน)

เป็นงานที่ศึกษาเขมรลี้ภัยที่อยู่ทางจังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด (Thassanai

Prschanronnarong 1990)

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง กลุ่มชาติพันธุ์และชื่อเรียก

จากรายงานวิจัยเรื่อง “แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2548:43-46) ภาคกลาง มีพื้นที่ครอบคลุม 27 จังหวัด มีประชากรประมาณ 16 ล้านคน มีประวัติศาสตร์การอพยพของผู้คนเข้ามาด้วยสาเหตุต่างๆ ทำให้ประชากรมีความหลากหลาย ซึ่งหากใช้เกณฑ์ภาษาจะจัดกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถึง 25 กลุ่ม โดยได้รวมคนไทยที่พูดภาษาไทยกลางที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ (90%) ไว้ด้วย (ซึ่งในงานสังเคราะห์นี้ไม่ได้รวมไว้) และจำแนกตามตระกูลภาษา คือ

1. ตระกูลไท: ไทยกลาง เบิ่ง/โคราซ ไชง พวน ญ้อ ลาวเวียง/ลาวกลาง ลาวครั้ง ลาวแจ้ว ลาวตี้ ลาวอีसान และยวน = 11 กลุ่ม

2. ตระกูลออสโตรเอเชียติก: มอญ เขมรถิ่นไทย ขมุ เวียดนาม (ญวน) ของ ข้าเร ชะโงจ และกูย (กวย) = 9 กลุ่มภาษา

3. ตระกูลออสโตรเนเซียน: มาเลย์ถิ่นไทย = 1 กลุ่ม

4. ตระกูลจีน-ทิเบต จีน (กลุ่มต่างๆ) พม่า กะเหรี่ยง (กลุ่มต่างๆ และกวีอง (อุก้อง) = 4 กลุ่ม

สำหรับงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเชิงชาติพันธุ์วรรณาซึ่งปรากฏในรายงานนี้ มีเพียง 20 กลุ่มชาติพันธุ์ (ตามเกณฑ์วัดวิสัยที่กำหนดโดยผู้เขียน) เนื่องจากได้ตัดไทยภาคกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ออกไปตามข้อกำหนดและไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวกับ ขมุ ชะโงจ กูย พม่า และลาวอีसान นอกจากนี้ ผู้เขียนได้รวมเรียกกลุ่มภาษาที่แตกต่างกัน แต่นับถือศาสนาอิสลามว่า “มุสลิม” ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

ปัญหาหนึ่งในการจัดประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงชาติพันธุ์วรรณาจากงานศึกษาที่มีอยู่ก็คือ ชื่อเรียก และความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งใช้กันหลากหลาย และด้วยเกณฑ์ที่แตกต่างกัน คือ ชื่อเรียกที่ใช้เรียกตัวเอง และชื่อเรียกที่คนอื่น ๆ เรียกซึ่งมีปัญหาทุกกลุ่ม แต่พอจะอนุมานได้ เช่น ลาวไชง ก็อาจจะถูกเรียกไทยไชงบ้าง ลาวไชงบ้าง ตามแต่กรณี หากพอรู้กันว่าหมายถึงใคร และมีใครบ้างจะถูกพิจารณาว่าอยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่ยังมีกลุ่มที่อาจจะไม่เข้าข่ายว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็คือ “มุสลิม” และ “กะเหรี่ยง”

เพราะประกอบด้วยกลุ่มย่อยๆ ที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมและชื่อเรียกที่ต่างกัน โดยเฉพาะกะเหรี่ยงเป็นชื่อเรียกที่คนนอกเรียก "ปกากะญอ" และ "โพล่ง" รวมกัน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่ม ต่างมีชื่อเรียกของตัวเองต่างกัน ที่จริงจิตสำนึกชาติพันธุ์จะเป็นเกณฑ์สำคัญในการรวมหรือแยกกลุ่ม แต่จะทำได้ก็คงต้องศึกษาลงลึกในเชิงชาติพันธุ์ต่อไป เนื่องจากในยุคต้นๆ ของการศึกษา นักวิจัยสนใจแต่ประเพณีพิธีกรรมและได้มองข้ามความสำคัญในเรื่องจิตสำนึกชาติพันธุ์ไปทำให้เราขาดองค์ความรู้มาวินิจฉัยความเป็นชาติพันธุ์

กล่าวโดยรวม ในรายงานนี้กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยที่อยู่ในงานศึกษาภาคกลาง จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาดั้งเดิมในตระกูลภาษาไทย รวม 9 กลุ่ม โดยที่นักวิจัยให้ความสนใจลาวพวน ลาวโซ่ง และลาวครั่ง ส่วนกลุ่มที่ภาษาดั้งเดิมไม่ได้อยู่ในตระกูลไท และได้รับความสนใจมาก โดยพิจารณาจากปริมาณงานที่มากกว่ากลุ่มอื่นๆ คือ มอญ กะเหรี่ยง จีน และไทยมุสลิม ซึ่งงานส่วนใหญ่ของสองกลุ่มหลังจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชุมชนที่อยู่ในกรุงเทพฯ ที่เป็นภารกิจของทีมกรุงเทพฯ

ลักษณะงานวิจัย

ในภาพรวมของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ งานที่ศึกษาจะเน้นโจทย์ในเชิงชาติพันธุ์วรรณา คือ ต้องการแสดงให้เห็นลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนหนึ่งๆ โดยในบางงานอาจจะพยายามทำความเข้าใจภาพรวมทางวัฒนธรรมผ่านระบบย่อยต่างๆ หลายระบบด้วยกันในลักษณะที่เรียกว่าเป็นชุมชนศึกษา เช่น "รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาวิถีชีวิตชาวมอญ..." (สุภาพร มากแจ้ง 2540) ซึ่งศึกษาประเพณีเกี่ยวกับชีวิตตามคัมภีร์โลกสิทธิ์ เช่น อาชีพ และความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพ หรือ "ชาวกะเหรี่ยง และวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ตำบลไล่โว่..." (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ 2533) ซึ่งศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณีต่างๆ ลักษณะบ้านเรือน และความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเลือกสรรประเด็นศึกษาเฉพาะ ที่กระจายไปตามระบบย่อยของวัฒนธรรมต่างๆ ประเด็นที่ได้รับความสนใจในสัดส่วนที่สูงในกลุ่มหลักๆ ที่มีงานศึกษามาก (มอญ กะเหรี่ยง ลาวพวน และลาวโซ่ง) คือ ประเด็นเรื่องความเชื่อเรื่องพุทธศาสนา และเรื่องผีบรรพบุรุษ ตลอดจนประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ อาจจะเป็นเพราะประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ประเด็นที่เน้นรองลงมา คือ ประวัติศาสตร์ การอพยพ และการตั้งถิ่นฐาน ที่น่าสนใจ คือว่า มีการศึกษาระบบเศรษฐกิจและการจัดระเบียบสังคม การเมืองอยู่น้อยมาก ทั้งที่มีความสำคัญในการศึกษาวัฒนธรรมทางมานุษยวิทยา ส่วนเรื่องอัตลักษณ์และจิตสำนึกชาติพันธุ์จะพบในงานศึกษามอญและลาวพวนในสัดส่วนปานกลาง และประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์กับรัฐได้รับความสนใจน้อยมาก อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางไม่มีความขัดแย้งกับรัฐอย่างเด่นชัด

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า งานส่วนใหญ่เน้นการพรรณนาลักษณะทางวัฒนธรรมมากกว่าที่จะต้องอธิบายปรากฏการณ์ใดเป็นเรื่องเฉพาะ และมักจะไม่เชื่อมโยงส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน ในบางกรณีได้มีความ

พยายามใช้แนวทฤษฎี หรือมโนทัศน์บางแนว โดยได้ทบทวนแนวคิดเหล่านั้นแต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลเท่าที่ควร จึงจะพบข้อที่โจทย์กับคำตอบในตอนท้ายไม่สอดคล้องกันนัก

มโนทัศน์หรือแนวคิดสำคัญที่ใช้ในงานศึกษาต่างๆ ก็พอมีอยู่บ้าง เช่น การผสมผสานกลืนกลืนทาง วัฒนธรรม อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ การอ้างชาติพันธุ์ ชุมชนศึกษา เอกลักษณะวัฒนธรรม การปรับตัว การ พัฒนาไปสู่ความทันสมัย การอนุรักษ์วัฒนธรรม โครงสร้างหน้าที่ทางสังคม การฟื้นฟูวัฒนธรรม จิตสำนึก ทางชาติพันธุ์ การครอบงำทางวัฒนธรรมและโลกาภิวัตน์ เป็นต้น ซึ่งในบทต่อไปจะได้พิจารณาทบทวน แนวทางที่ใช้ศึกษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ในยุคสมัยต่างๆ เพื่อเลือกสรรแนวเรื่องหรือประเด็นในการประมวล และ สังเคราะห์งานวิจัยชาติพันธุ์ต่อไป

บทที่ 4
ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัย
และการกำหนดแนวเรื่องสำคัญ
ในการประมวลและสังเคราะห์งานชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ก่อนที่จะนำเสนอความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางผ่านแนวเรื่องหรือประเด็นสำคัญในการศึกษาชาติพันธุ์ในบทที่ 5 และ 6 ผู้เขียนเห็นว่าควรได้มีการทบทวนแนวคิดหรือแนวทฤษฎีหรือแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ในสังคมศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมานุษยวิทยาเพื่อเป็นกรอบการเลือกแนวเรื่อง (theme) หรือประเด็น (issue) ที่เหมาะสมในการประมวลและสังเคราะห์เนื้อหาและประเด็นวิจัยรวมทั้งวิธีวิทยาในงานศึกษาชาติพันธุ์ในภาคกลางเพื่อที่จะสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับงานศึกษาชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในสาขาวิชาต่างๆ ได้

ในบทนี้ผู้เขียนจะสรุปแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ในสังคมศาสตร์เพียงสั้นๆ สำหรับนักวิจัยที่ต้องการอ่านทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ที่เป็นภาษาไทยซึ่งมีรายละเอียดมากกว่าในบทนี้ สามารถอ่านได้ใน “ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์”⁴ (ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินคร 2547) ซึ่งมี 3 บทความที่เกี่ยวข้องคือ “ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาสังคมไทย” (จวีวรรณ ประจวบเหมาะ) “การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความรู้พื้นถิ่นในไทย เวียดนาม และลาว” (จาเมรี เชียงทอง) และ “แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์” (สิริรุณี เสนาคำ) ส่วนในภาษาอังกฤษ มีหนังสือหลายเล่มที่อาจจะค้นได้จากบรรณานุกรมของบทความทั้ง 3 ดังกล่าว ในบทความนี้ผู้เขียนจะอาศัยงาน “ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาสังคมไทย” เป็นหลัก

ทบทวนการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัย

คำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” หรือ “ethnic group” ในภาษาอังกฤษได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชามานุษยวิทยาตั้งแต่ทศวรรษของ 2490 ในฐานะที่เป็นมโนทัศน์สำคัญในการระบุหรือจำแนก “กลุ่มชน” ต่างๆ โดยไม่แสดงอคติในแง่ว่า “สูงกว่า” หรือ “ต่ำกว่า” แทนมโนทัศน์ต่างๆ ที่ใช้ในขณะนั้น เช่น “เผ่าพันธุ์” (tribe) ซึ่งความหมายมีนัยยะของความป่าเถื่อนหรือความไม่เจริญ หรือมโนทัศน์ “ชนชาติ” (race) ที่มีปัญหาเพราะความหมายมีนัยยะการดูถูกและมองว่าลักษณะของกลุ่มชนมีการสืบทอดทางพันธุกรรม ทำให้ยูเนสโก (UNESCO) ได้มีคำแถลงการณ์เรื่องความหมายของชนชาติถึง 4 ครั้ง

⁴ ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินคร, 2547 ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ กรุงเทพฯ : ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินคร

(ค.ศ. 1950, 1955, 1964 และ 1967) ที่มีสาระสำคัญว่าการจำแนก "ชนชาติ" จะทำได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามหลักการชีวภาพคือ "ความถี่ของหน่วยพันธุกรรม" เท่านั้น (Ashley Montague 1972) จึงดูเหมือนว่า "กลุ่มชาติพันธุ์" จะเป็นมโนทัศน์ที่ใช้เรียกกลุ่มชนต่างๆ ได้อย่างมีอคติน้อยที่สุด

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่ามโนทัศน์ "กลุ่มชาติพันธุ์" ไม่ได้เป็นจุดเน้นสำคัญในการศึกษาของนักมานุษยวิทยาในสมัยนั้น ที่จริงประเด็นสำคัญของการศึกษาในสาขาวิชามานุษยวิทยายังอยู่ที่ "วัฒนธรรม" ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่เซอร์เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (Sir Edward Tylor) ผู้บุกเบิกสาขาวิชามานุษยวิทยาในมหาวิทยาลัยในอังกฤษได้กำหนดความหมายไว้ ทัศนคติหรือแนวทัศนคติที่พัฒนาการในสาขาวิชามานุษยวิทยาในช่วงต้นๆ เป็นแนวทัศนคติที่แสวงหาความรู้เรื่องวัฒนธรรมมากกว่าแสวงหาความรู้เรื่องชาติพันธุ์ แม้ว่าจะได้มีการใช้มโนทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ตัวอย่างงานที่สะท้อนให้เห็นสภาวะการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมก็คือ "Culture Theory" ของเดวิด แคปแลนและร็อบเบิร์ต แมนเนอร์ส (David Kaplan and Robert Manners 1972) ซึ่งประมวลเป้าหมายทัศนคติของนักมานุษยวิทยาว่าเกี่ยวข้องกับ "วัฒนธรรม" เป็นหลักและที่จริงในประวัติศาสตร์การแสวงหาความรู้ในทางมานุษยวิทยาไม่ว่าจะเป็นแนวทัศนคติใด เช่น วิวัฒนาการวัฒนธรรม วัฒนธรรมและบุคลิกลักษณะ โครงสร้างการหน้าที่ โครงสร้างนิยม นิเวศวัฒนธรรม และสัญลักษณ์วัฒนธรรม ล้วนแต่เป็นความพยายามที่จะตอบประเด็นปัญหาวัฒนธรรมทั้งสิ้น สุดท้ายแล้วแต่จะให้ความหมาย "วัฒนธรรม" อย่างไร ในแต่ละแนว (ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ 2544) อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาชาติพันธุ์เป็นกิจกรรมของนักมานุษยวิทยาส่วนน้อยในมานุษยวิทยาและในบางช่วงกาลสมัยเท่านั้น

ความสนใจกลุ่มชนในเชิงชาติพันธุ์เริ่มมีขึ้นประปรายในช่วงทศวรรษของ พ.ศ. 2510 ที่นักมานุษยวิทยาหลายท่าน เช่น Edmund Leach (1964) Michael Moerman (1967) และ F.K. Lehman (1967) ได้วิพากษ์และนำเสนอกรณีศึกษาที่มีสาระสำคัญคล้ายคลึงกันในแง่ที่ว่า การนำเกณฑ์หนึ่งเกณฑ์ใดหรือหลายเกณฑ์ในทางวัฒนธรรมร่วมกันมาจำแนกกลุ่มชนว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน มักจะเกิดความไม่ลงตัว เราควรทำความเข้าใจความคิดและจิตสำนึกของ "คนใน" ด้วยว่า เขาคิดว่าเป็นใครและเขาจำแนกตัวเขาเองด้วยสัญลักษณ์วัฒนธรรมหรือสัญลักษณ์อื่นๆ อย่างไร และเราต้องเข้าใจกลุ่มนั้นๆ ในลักษณะที่สัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงหรือห่างไกล ซึ่งพวกเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วย

การวิพากษ์ของนักมานุษยวิทยาและนักสังคมศาสตร์อื่นๆ ในเรื่องการเหมารวมความสอดคล้องอย่างสมบูรณ์ระหว่าง "กลุ่มชาติพันธุ์" กับ "วัฒนธรรม" ในแง่ที่ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันก็เพราะว่ามีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ได้นำไปสู่ความสนใจการศึกษาความสำคัญทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนในระหว่างทศวรรษของ 2510 และ 2520 โดยมีประเด็นศึกษาสำคัญ ๆ เช่น

- กระบวนการในการระบุอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

- การเรียนรู้และแสดงออกอัตลักษณ์ชาติพันธุ์
- ความหลากหลายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ภายในกลุ่ม
- ทำที่และการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ต่างกัน
- และกระบวนการดำรงรักษาพรมแดนชาติพันธุ์
- กระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

มโนทัศน์และแนวคิดในการศึกษาประเด็นทางชาติพันธุ์มีหลากหลายซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่นักวิจัยมีจุดเน้นในการศึกษาและแนวทางที่ไม่เหมือนกัน อย่างเช่นในงานของ Chavivun Prachuabmoh (1980) ได้พยายามอธิบายให้ความแตกต่างระหว่างแนวทางของ Fredrik Barth (1969) และ Abner Cohen (1974) ว่าเป็นความแตกต่างระหว่างแนวทางจิตวิสัย (Subjective Approach) และแนวทางวัตถุวิสัย (Objective Approach) กล่าวคือ ในแนวทางของ Barth เขาเสนอว่าให้เปลี่ยนมุมมองจากการที่ “กลุ่มชาติพันธุ์” (ethnic group) เป็นหน่วยสังคมหรือกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมร่วมกันมาเป็นประเภทบุคคลแบบหนึ่งในการจัดระเบียบสังคม ในที่นี้ประเด็นสำคัญในการพิจารณาก็คือ การที่สมาชิกของกลุ่มเรียกหรือระบุตัวเองหรือถูกเรียกโดยคนอื่นว่าเป็นใครหรือเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใด ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่มีระหว่างกัน และแม้ว่าลักษณะทางวัฒนธรรมยังมีความสำคัญในการศึกษาอยู่ แต่จะเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างทางชาติพันธุ์มิใช่ภาพรวมวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มเพราะความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในการศึกษาดังกล่าวเป็นเสมือนสถานภาพของบุคคลในสังคม เช่น เพศ วัย การศึกษา อาชีพ และชนชั้น เป็นต้น ซึ่งเป็นรากฐานของอัตลักษณ์บุคคล และเป็นเครื่องหมายบ่งบอกแนวทางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันและที่ต่างกลุ่มกัน เพียงแต่ว่ามโนทัศน์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์จะมีความหมายครอบคลุมมากกว่า

ในทัศนะของผู้เขียน แนวคิดของ Barth ที่มองว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” เป็นเพียง “กลุ่มอ้างอิง” (reference group) ของบุคคลหรือปัจเจกบุคคลที่กำหนดหรือนิยามตัวเอง หรือถูกกำหนดและนิยามโดยคนอื่น ว่าเป็นสมาชิกหรือสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยอาศัยสัญลักษณ์วัฒนธรรมบางประการ เช่น ภาษาหรือศาสนา และอื่นๆ เช่น คนคนหนึ่งมองตัวเองว่าเป็น “ไทย” แต่ถูกมองโดยคนอื่นในสังคมว่าเป็น “คนจีน” ฉะนั้นประเด็นสำคัญในการศึกษา จึงไม่ใช่ “กลุ่มชาติพันธุ์” แต่เป็น “อัตลักษณ์ชาติพันธุ์” (ethnic identity) หรือ “เอกลักษณ์ชาติพันธุ์” (ethnic category)⁵ ในการปฏิสัมพันธ์ในสถานภาพต่างๆ และ “พรมแดนชาติพันธุ์” (ethnic boundary) ซึ่งแยกเขารวมเรา (exclusion and inclusion) ที่อาศัยสัญลักษณ์วัฒนธรรมเป็น

⁵ Barth พยายามแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่าง “ethnic category” และ “ethnic identity” ว่า “ethnic category” คือ ที่คนอื่นเรียก แต่ “ethnic identity” คือ ที่เจ้าตัวนิยามตนเอง แต่บางกรณีเขาใช้ปนกันเอง

ตัวบ่งบอก ในแนวการศึกษาของ Barth จึงค่อนข้างให้ความสำคัญกับจิตสำนึกชาติพันธุ์และการปฏิสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลในกลุ่มชาติพันธุ์ หรือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่าจะศึกษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามในกรณีศึกษาของเขาชื่อ "Pathan Identity and Its Maintenance" เขายังให้ความสำคัญวิเคราะห์การจัดระเบียบกลุ่มชาติพันธุ์โดยการวิเคราะห์กลไกต่างๆ เช่น ประเพณี ค่านิยม ภาษา และองค์กรสังคมอย่างสภาผู้ชายประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีความสำคัญในการนิยามความเป็น "ปาทาน" ของ "คนใน" เอง และเขาเองก็ยอมรับว่าความเข้าใจ "วัฒนธรรม" ยังมีความสำคัญต่อการเข้าใจปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์

ส่วนในอีกแนวหนึ่งที่เรียกว่า "แนววัตถุวิสัย" (Objective Approach) ซึ่งมี Abner Cohen เป็นผู้บุกเบิก ได้นิยามความหมายของ "กลุ่มชาติพันธุ์" ในอีกลักษณะหนึ่งซึ่งทำให้เห็นความเป็นวัตถุวิสัยของปรากฏการณ์ชาติพันธุ์มากกว่าแนวของ Barth ในแนวทางของ A. Cohen (1974) กลุ่มชาติพันธุ์ หรือ "ethnic group" คือ "a collectivity of people who ; a. share patterns of normative behavior and, b. form a part of a larger population interaction, with people from other collectivities within the framework of a social system..." การกำหนดความหมายดังกล่าวมีนัยยะว่ากลุ่มชาติพันธุ์มีอยู่จริง ซึ่งเราจะจำแนกได้โดยพิจารณาจากกลุ่มที่มีแบบแผนพฤติกรรมร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ และมีปฏิสัมพันธ์กับอีกกลุ่มหนึ่งในระบบสังคม ฉะนั้นนักวิจัยสามารถพิจารณาบรรทัดฐานพฤติกรรมในบริบทของกิจกรรมที่เกี่ยวกับระบบเครือญาติ การแต่งงาน และพิธีกรรมต่างๆ ซึ่ง A. Cohen ระบุว่า เป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมและมีลักษณะเป็นวัตถุวิสัยมิใช่จิตวิสัย เพราะว่าเป็นสัญลักษณ์ที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และ A. Cohen ได้ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์ "การอ้างชาติพันธุ์" (ethnicity)⁶ ในการศึกษาชาติพันธุ์อันเนื่องมาจากเขามีฐานคติของว่าสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ อ้างความเป็นชาติพันธุ์ไว้ในระดับขั้นที่ไม่เท่ากันในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ (ซึ่งดูได้จากบรรทัดฐานพฤติกรรมร่วมกัน)

ในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2510-2530 แม้ว่านักมานุษยวิทยาสวนน้อยที่ศึกษาปรากฏการณ์ชาติพันธุ์ จะมีแนวทางศึกษาที่แตกต่างกันบ้าง แต่พอจะประมวลประเด็นศึกษา (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2547) ได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. กระบวนการและหน้าที่ในการดำรงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ มีประเด็นย่อยๆ คือ
 - พรมแดนชาติพันธุ์
 - อัตลักษณ์ชาติพันธุ์
 - องค์ประกอบและลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์

⁶ เนื่องจากมโนทัศน์ "ethnicity" มีความหลากหลายในบริบทต่างๆ การใช้ภาษาไทยอาจแตกต่างกันไปในบริบทที่ไม่เหมือนกัน

- การเรียนรู้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์
- การทับซ้อนของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กับอัตลักษณ์ทางสังคม เช่น เพศ วัย อาชีพหรือ

ท้องถิ่น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์และการแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ข้ามชาติพันธุ์ระหว่างบุคคล

- การผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม
- กระบวนการรักษาและพัฒนาความแตกต่างทางชาติพันธุ์
- การปรับตัวทางชาติพันธุ์
- กระบวนการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

3. การเปลี่ยนแปลงทางชาติพันธุ์

หลังจากทศวรรษของ 2520 ไปแล้ว มาร์คัส แบงคส์ (Marcus Banks 1996) ได้ตั้งข้อสังเกตว่างานที่แสดงความสนใจในการศึกษาชาติพันธุ์มีน้อยลงไป และแม้ว่าจะมีงานที่มีมโนทัศน์ "ethnicity" ยังปรากฏอยู่ แต่จะมีความแตกต่างในประเด็นและแนวทางศึกษาจากงานในยุคสมัยที่การศึกษาชาติพันธุ์ค่อนข้างจะรุ่งโรจน์ ผู้เขียนเองก็มีข้อสังเกตว่ามโนทัศน์ "ethnicity" เริ่มติดตลาดและกลายเป็นศัพท์สามัญในชีวิตประจำวันมากขึ้นในสังคมตะวันตก แต่มีความหมายน้อยลงไปในทางวิชาการ โดยเฉพาะในการวิจัยในส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่ามโนทัศน์ "ethnicity" ถูกใช้ในหลายความหมายมากเกินไปจนไร้ประโยชน์

อย่างไรก็ตาม การศึกษาชาติพันธุ์หลังทศวรรษของ 2520 ในบางแนว ก็ได้พัฒนาประเด็นที่น่าสนใจซึ่งไม่มีใครปรากฏมากนักในงานศึกษาเชิงชาติพันธุ์ในสองทศวรรษก่อนหน้านั้น นั่นก็คือการกำหนดประเด็นศึกษาเรื่องชาติพันธุ์โดยเชื่อมโยงกับลักษณะของอำนาจรัฐ และลักษณะทางเศรษฐกิจและตลาดซึ่งเป็นการศึกษาระดับมหภาคมากกว่างานในสองทศวรรษก่อนที่เน้นการศึกษาแบบจุลภาคในการศึกษาความหลากหลายของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์และการปฏิสัมพันธ์ข้ามชาติพันธุ์ของระดับบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ

นักคิดบางคนเช่น ริชาร์ด ทอมป์สัน (Richard Thompson 1989) ได้หยิบยกงานเก่าแก่ของ Clifford Geertz (1963) ภายใต้แนวคิด "primordialism" ที่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ในแง่ที่มีการเคลื่อนไหวรวมตัวของกลุ่มคนโดยอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐในประเทศที่กำลังพัฒนา หลังจากพ้นการเป็นอาณานิคมว่าการก่อตัวเป็นรัฐประชาชาติสมัยใหม่ได้เรียกร้องความจงรักภักดีจากบุคคลหรือปัจเจกบุคคล ก่อให้เกิดปัญหาที่ต้องนิยามอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ว่าใครเป็นใคร สังกัดชาติพันธุ์ใด แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มคนเหล่านี้ก็ต้องการการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางการเมืองและความยุติธรรมทางสังคมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐทำให้เกิดความกดดัน การเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง

ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จึงมิใช่เป็นการหวนหาความทรงจำในอดีตแต่อย่างใด ยังเป็นความพยายามที่จะรักษาตัวตนและดำรงสภาวะของกลุ่มไว้มิให้ตกอยู่ภายใต้อาณัติของรัฐอย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม ทอมป์สัน(1989) ได้อ้างถึงวอลเลอ์สไตน์ (Wallerstein) ว่านักวิจัยไม่ควรสร้างทฤษฎีชาติพันธุ์โดยเฉพาะแต่ควรให้เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีสังคมทั่วไป เช่นการตั้งประเด็นศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการเคลื่อนไหวทางชาติพันธุ์ในประเทศที่เป็นศูนย์กลางของระบบทุนนิยมโลก เช่น สหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบกับลักษณะการเคลื่อนไหวทางชาติพันธุ์ในประเทศรอบนอกและชายขอบระบบทุนนิยมโลก ซึ่งอาจจะมีลักษณะต่างกัน เช่น ในประเทศแบบแรกการเคลื่อนไหวทางชาติพันธุ์มักเป็นเรื่องการเรียกร้องความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจและการเมืองภายใต้กรอบกฎหมายและการเมืองของรัฐ ส่วนในประเทศรอบนอกหรือชายขอบของระบบทุนนิยมโลก ชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยมักมีถิ่นฐานอยู่ในชนบทและภาคเกษตร มีวัฒนธรรมที่ร่วมกันอย่างชัดเจน การเคลื่อนไหวทางชาติพันธุ์มักจะมีทิศทางไปในการเรียกร้องอิสรภาพหรือการได้มีสิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตของกลุ่มด้วยตนเอง แต่ทอมป์สันได้วิพากษ์จุดอ่อนการวิเคราะห์ของวอลเลอ์สไตน์ว่ามองข้ามความแตกต่างระหว่างระบบทุนนิยมและสังคมนิยม และอาจจะไม่ได้สนใจอธิบายความไม่เท่าเทียมชาติพันธุ์เท่าที่ควร การใช้แนวทฤษฎีความขัดแย้งทางชนชั้นอาจอธิบายการดำรงอยู่ของความไม่เท่าเทียมทางชนชาติในสหรัฐอเมริกาได้ อย่างเช่นงานของเอ็มไรค์ที่ช่วยชี้ให้เห็นว่าเพราะการแบ่งแยกระหว่างกรรมกรผิวดำและผิวขาวได้ทำลายพลังชนชั้นของกรรมกร เพราะไม่อาจรวมพลังต่อสู้กับนายทุนได้

นอกจากแนวคิดของทอมป์สันแล้วยังมีแนวคิดของโทมัส อีริคสัน (Thomas Erikson 1997) ซึ่งเชื่อมต่อนโยบายการศึกษา สมัย Ethnicity กับในสมัยหลัง "Ethnicity" ในแง่ที่ว่ายังสนใจสถานการณ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้และสถานการณ์ที่อัตลักษณ์ชาติพันธุ์มีความสำคัญท่ามกลางอัตลักษณ์สังคมอื่นๆ แต่เขาเริ่มตั้งคำถามความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชาติพันธุ์กับชาตินิยม (nationalism) แต่เขาไม่ได้นำเสนอกรณีศึกษาที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

เป็นที่น่าสังเกตว่าประเด็นคำถามสำคัญในทางชาติพันธุ์ในยุคนี้โดยสาระแล้วเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์และรัฐเป็นหลัก อย่างเช่นงานเขียนของโทแลนด์ (Judith Toland 1993) ที่ชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะของรัฐสมัยใหม่ก็คือเป็นสังคมพหุลักษณะที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มแต่กลุ่มหนึ่งอาจจะมีอำนาจเหนือกลุ่มอื่นๆ โดยผ่านกระบวนการครอบงำทางชาติพันธุ์(ethnic manipulation) และการดำรงอยู่ของรัฐขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างอำนาจชอบธรรมเหนือกลุ่มอื่นๆ ของกลุ่มดังกล่าว และจากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ได้มีตัวอย่างการสร้างรัฐที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีอำนาจไม่อาจจะจัดจิตสำนึกชาติพันธุ์ได้ไม่ว่าจะใช้วิธีใดๆ เช่น ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การลดทอนประเด็นให้เป็นเรื่องท้องถิ่นแทนชาติพันธุ์ หรือการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมก็ตาม

เดวิด บราวน์ (David Brown 1992) เป็นนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่น่าสนใจความขัดแย้งระหว่างจิตสำนึกชาติพันธุ์และรัฐ แต่เขาใช้มีนทัศน์ "ethnic politics" ในการตรวจสอบปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกชาติพันธุ์โดยได้สำรวจลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กับลักษณะรัฐในประเทศต่างๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า (เมียนมาร์) สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ไทย และมาเลเซีย ซึ่งเขาพบว่ามีหลากหลายในเรื่องจิตสำนึกชาติพันธุ์ในลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วยเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันในเรื่องสภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ เช่น การล่มสลายของโครงสร้างอำนาจเดิม ลักษณะการจัดการรัฐ ลักษณะการต่อสู้ของผู้นำ ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคและโครงสร้างชนชั้นทางสังคมภายใน แต่เขาตั้งข้อสังเกตว่าหัวใจสำคัญของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ลักษณะอุดมการณ์ของชาติพันธุ์เองซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างสำคัญจากลักษณะของรัฐเองว่าเป็นแบบใด เช่น "corporatist" แบบสิงคโปร์ "ethnocratic" แบบพม่า "neo-patrimonial" แบบอินโดนีเซีย หรือ "internal colonial" แบบไทย

แนวคิดสุดท้ายที่พยายามจะอธิบายปรากฏการณ์ชาติพันธุ์ซึ่งจะระบุในที่นี้คือ แนวคิดของอาลองโซ (Ann Maria Alonso 1994) ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการก่อตัวของรัฐและพัฒนาการของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และเธอเสนอว่ากระบวนการธำรงชาติพันธุ์ (ethnicity) มีความแตกต่างจากกระบวนการชาตินิยม (nationalism) ในแง่ที่ว่า "ethnicity" ได้รับผลกระทบจากการก่อตัวของรัฐทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในเรื่องความเป็นบุคคล (personhood) เพราะว่าการมีอำนาจเหนือกว่ามีการปฏิบัติการ "แยกพวก" และ "รวมพวก" ทำให้กลุ่มที่เหนือกว่ากีดกันและครอบงำกลุ่มอื่นในระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยการอ้างความเป็นตัวแทน (representation) ในการพัฒนาความเป็นรัฐ อย่างไรก็ตามกลุ่มที่ถูกกีดกันออกไปก็อาจจะรวมตัวพัฒนาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ เพื่อช่วงชิง "พื้นที่" (space) ได้

อาจจะเป็นที่สังเกตว่าผู้เขียนไม่ได้เน้นการทบทวนแนวทางหรือแนวทฤษฎีทางวัฒนธรรมในมานุษยวิทยาซึ่งเป็นกระแสหลักในการแสวงหาความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และพฤติกรรมมนุษย์และมีอยู่เป็นจำนวนมากและหลากหลายในเรื่องจิตวิทยาหรือประเด็นวิจัย มีนทัศน์ และวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล แต่จะเป็นการทบทวนการศึกษาชาติพันธุ์ซึ่งเป็นกระแสส่วนน้อยในมานุษยวิทยาเพราะว่าจิตวิทยาที่ได้รับมานี้คือ "ความหลากหลายทางชาติพันธุ์" อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงในฐานะข้อมูลซึ่งเป็นบรรณานิติศาสตร์งานวิจัยภาคกลางนี้ ปรากฏว่างานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมมากกว่าเชิงชาติพันธุ์ และเกือบทั้งหมดเป็นการพรรณนาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงไม่จำเป็นต้องนำเสนอแนวทฤษฎีทางวัฒนธรรมต่างๆ หากมีกรณีจำเป็นเพื่อความเข้าใจ จะนำเสนอแนวทฤษฎีวัฒนธรรมตามแต่ละบริบท

การกำหนดแนวเรื่องหรือประเด็นวิเคราะห์ในการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยวัฒนธรรมในภาคกลาง

จากการสำรวจลักษณะงานวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ ประเด็นการวิจัย และพื้นที่วิจัยในภาคกลางซึ่งปรากฏในบทที่ 2 และบทที่ 3 ประกอบกับได้พิจารณาแนวทฤษฎีหรือแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ซึ่งปรากฏในบทที่ 4 และประสบการณ์เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมที่ผู้เขียนมีอยู่แล้วผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดแนวเรื่องที่เหมาะสมกับงานวิจัยที่มีอยู่แต่ในขณะเดียวกันก็นำประเด็นที่สมควรวิจัย จะช่วยให้ประมวลและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางในประเด็นที่สำคัญ ได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งผู้เขียนคิดว่าน่าจะเป็น 4 ประเด็น ดังนี้คือ

1. ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นว่า ความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือความหลากหลายทางวัฒนธรรม (โดยไม่นับรวมคนไทยภาคกลาง) เกิดขึ้นได้อย่างไร และมีพัฒนาการอย่างไรในงานต่างๆ

2. วิถีวัฒนธรรมกับชีวิตชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ในแนวเรื่องนี้ผู้เขียนจะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยต่างๆ ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้ตั้งถิ่นฐานในภาคกลางนั้นได้ดำรงชีวิตชุมชนอย่างไรและมีแบบแผนทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง แต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างไร ในมุมมองของนักวิจัยที่เข้าไปศึกษา

3. การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และโลกาภิวัตน์

ในแนวเรื่องนี้ผู้เขียนจะอาศัยงานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาติพันธุ์ในท้องถิ่นต่างๆ ของภาคกลางเพื่อจะแสดงให้เห็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางที่มีต่อกระแสโลกาภิวัตน์

4. จิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางในบริบทของประเทศไทย

ในสามแนวเรื่องข้างต้นเป็นเรื่องที่เน้นการศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นงานส่วนใหญ่ในฐานข้อมูล แต่ในแนวเรื่องสุดท้ายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาชาติพันธุ์โดยตรง คือ เน้นเรื่องจิตสำนึกชาติพันธุ์ซึ่งอยู่ในบริบทของการที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ต้องมาอยู่ภายใต้รัฐไทยและในบริบทที่รัฐไทยมีพัฒนาการไปสู่รัฐประชาชาติสมัยใหม่

จากการประมวลและสังเคราะห์งานตามแนวเรื่องทั้ง 4 ข้างต้นนี้ในบทที่ 5 และ 6 ผู้เขียนคาดหวังว่าจะได้วิเคราะห์และค้นพบช่องว่างทั้งในเชิงทฤษฎีและเนื้อหาซึ่งจะนำเสนอในบทที่ 7 ต่อไป

บทที่ 5

มองความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ผ่าน

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตชุมชน

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ดังที่ได้อธิบายในบทต้นๆ ว่าเราอาจจัดประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลาง (ที่ปรากฏในงาน โดยไม่นับรวมคนไทยภาคกลางดั้งเดิม) ได้เป็น 2 ประเภท หลักๆ คือ

1. ประเภทกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไท ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของงานวิจัย
2. ประเภทกลุ่มที่ใช้ภาษาอื่นๆ หรือเป็นเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยใช้ภาษาอื่นๆ เช่น ภาษามลายู ซึ่งมีไม่มาก เพราะที่เป็นงานเกี่ยวกับมุสลิม (สืบเชื้อสายมลายู จาม ชวา และอื่นๆ) กับจีนซึ่งพอจะมีงานอยู่บ้าง ก็พบว่าส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นภารกิจของทีมกรุงเทพฯ ที่พอจะนำมาสังเคราะห์ได้ ก็เป็นงานเกี่ยวกับมอญและกะเหรี่ยง ซึ่งอยู่ในจังหวัดรอบๆ กรุงเทพฯ

สงคราม การอพยพ และการตั้งถิ่นฐาน : ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง

กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางในปัจจุบันตั้งถิ่นฐานกระจุกตัวและกระจายตัวในพื้นที่ที่เรียกว่า ภาคกลางตอนกลาง ตะวันตก และตะวันออก เปรียบเสมือนภาพผืนผ้าที่มีสีสันทัดต่างเป็นหย่อมๆ กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีทั้งที่ใช้ภาษาตระกูล "ไท" หรือที่ใช้ภาษาต่างตระกูลออกไป ส่วนใหญ่หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเกือบทั้งหมดไม่ใช่คนดั้งเดิมของภาคกลาง แต่เป็นเชื้อสายของกลุ่มคนที่มาจากท้องถิ่นอื่นด้วยเงื่อนไขต่างๆ เช่น สงครามและการอพยพโดยสมัครใจในกาลเวลาและวาระที่แตกต่างกันซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาไม่เกิน 300 ปี และที่เก่าแก่มากๆ ก็อาจจะประมาณไม่เกิน 500 ปี ซึ่งผู้เขียนจะเสนอภาพของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อช่วยทำให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น

กลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูล "ไท" หรือถูกเรียกว่า "ลาว" ในเอกสารประวัติศาสตร์

กลุ่มชาติพันธุ์ที่มาตั้งถิ่นฐานเก่าแก่ที่สุดในภาคกลางตามหลักฐานแล้วน่าจะเป็น "ไทยเบ็ง" ซึ่งปัจจุบันพบอยู่ที่บ้านโคกสูง บ้านมะนาวหวาน อำเภอพนัสนิคม และตำบลชัยบาดาล อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี งานของภุช ภูมะธนะ (2542) สันนิษฐานว่า "ไทยเบ็ง" หรือ "ไทยโคราช" หรือ "ไทยแดง" มีถิ่นฐานในบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอาจจะอยู่มาเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาประมาณพุทธศตวรรษที่ 22-23 แต่ไม่ถึงกับชัดเจนว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ในท้องถิ่นหรืออพยพมาจากถิ่นอื่นได้ด้วยเหตุอะไร

กลุ่มชาติพันธุ์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งตั้งถิ่นฐานมานานแก่แกในภาคกลางคือ “ไทยยวน” ตามข้อสันนิษฐานของสุดาพร หงษ์นคร (2539) ซึ่งอาศัยหลักฐานพงศาวดาร “ไทยยวน” หรือ “คนยวน” ถูกอพยพมาจากล้านนาในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี แห่งกรุงศรีอยุธยา ที่ยกทัพไปตีเชียงใหม่และอพยพ “ลาว” หรือครอบครัวยวนมาไว้ที่พระนครศรีอยุธยา แต่ไม่ปรากฏว่ามีงานศึกษาชุมชนยวนในอยุธยาในฐานะข้อมูล จากงานของ Jean Baffie (2003) ซึ่งอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงอยุธยาว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 17 หรือประมาณพุทธศตวรรษที่ 22-23 อยุธยามีคนต่างชาติพันธุ์อยู่กันอย่างหลากหลายเพราะเป็นศูนย์กลางการค้ามีทั้งชุมชนจีน มลายู มากัสซาร์ มอญ ญี่ปุ่น ญวน และโปรตุเกส

จากการศึกษาของบังอร ปิยะพันธุ์ (2541) ซึ่งศึกษา “ลาว”⁷ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และได้เขียนถึงการย้ายถิ่นของ “ลาว”¹⁰ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่ามีหลักฐานจากพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับฉัน จันทนุมาศ (เจิม) กับพระราชพงศาวดารฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด)ว่า “ลาว” เชียงใหม่ที่กวาดต้อนมา สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีครั้งที่สองถูกส่งไปไว้ที่พัทลุง สงขลา นครศรีธรรมราช และจันทบุรี อีกครั้งหนึ่งคือ ประมาณ พ.ศ.1967-1991 สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 ทรงยกกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ และอพยพเขลยลาวมาด้วยแต่หลักฐานไม่ได้ระบุว่าให้ไปตั้งถิ่นฐาน ณ ที่แห่งใด ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2112-2113 สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงโปรดฯ ให้สมเด็จพระนเรศวรยกกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ และได้พาเขลยศึกซึ่งมีทั้งที่เป็นชาวเมืองเชียงใหม่ พม่า และไทยใหญ่มาไว้ที่กรุงศรีอยุธยา แต่ไม่มีรายละเอียดอีกเช่นกัน และเมื่อพม่ากับหัวเมืองบ้านนายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาแต่พ่ายแพ้ไปปรากฏว่าได้มีทหาร “ลาว” ถูกจับไว้เป็นเขลยศึกจำนวนมาก ครั้นถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199-2231) พระองค์ทรงยกทัพไปตีหัวเมืองล้านนาในปี พ.ศ. 2204 อีก และได้อพยพชาวเมืองเหล่านี้บางส่วนลงมากรุงศรีอยุธยาด้วยซึ่งต่อมาได้มีการกระจาย “ลาว” ต่างๆ เหล่านี้ไว้ที่อื่นๆ ด้วยแต่ไม่ระบुरายละเอียด อย่างไรก็ตามชาว “ลาว” เหล่านี้ต้องถูกเกณฑ์เข้ารับราชการปีละ 6 เดือน เรื่องราวของ “ลาว” สมัยอยุธยานำเสนอได้เพียงเท่านี้ เพราะไม่มีรายงานทางชาติพันธุ์วรรณมาประกอบ ตามฐานข้อมูลไม่ปรากฏรายงานการศึกษาชุมชนชาติพันธุ์ที่เรียกว่า “ลาว” ที่ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาในจังหวัดภาคกลางเลย ส่วนในสมัยกรุงธนบุรีได้มีการอพยพ “ลาวเมืองเวียงจันทน์” และ “ลาวทองคำ” เข้ามาในภูมิภาคที่เป็นภาคกลางของไทยในปัจจุบัน

⁷“ลาว” ในความหมายของงานนี้ครอบคลุมถึงประชาชนในที่อยู่หัวเมืองล้านนา ดินแดนที่เป็นภาคอีสานในอาณาจักรหลวงพระบางในเมืองพวน และแคว้นสิบสองไท ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และถูกอพยพมาตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่นต่างๆ ของสยามและถูกเรียกในเอกสารชั้นต้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 ว่า “ลาว”

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อกรุงเทพเป็นศูนย์กลางการปกครองและการค้า ความหลากหลายยิ่งมีมากขึ้น L. Fournerau ซึ่งได้เยี่ยมชมเยียนกรุงเทพในปี ค.ศ. 1891-2 (พ.ศ. 2424-5) ได้พรรณนาว่ากรุงเทพมีสภาพเหมือน "Tower of Babel" ที่เต็มไปด้วยผู้คนทุกชนชาติ เช่น ไทยสยาม จีน อินเดีย ญวน เขมร ลาว มอญ กะเหรี่ยง ของ ละว้า มลายู พม่า และฝรั่ง ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มที่กล่าวถึงบางกลุ่ม เช่น ของ ละว้า และกะเหรี่ยง ไม่ได้ปรากฏในกรุงเทพฯ อีกแล้ว แต่อาจจะยังมีอยู่ในบางส่วนของภาคกลาง

ในงานนี้จะพิจารณาแต่กลุ่มที่ปรากฏในฐานะข้อมูลเท่านั้น ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีงานที่กล่าวถึงชุมชน "ไทยยวน" ในสมัยอยุธยา งานที่กล่าวถึงชุมชน "ไทยยวน" ในภาคกลางก็คืองานของ วรรณภา วุฒตะกุล (2531) ที่ศึกษาชุมชน "ไทยยวน" ที่บ้านคูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี งานของ สมพงษ์ แสงอร่ามรุ่งโรจน์ (2537) และงานของ วิรัตน์ หงษ์ทอง (2538) ที่ศึกษาบ้านห้วย ต.ดอนแร่ อ.เมือง จ.ราชบุรี หรือ งานของ อำพร ชุนเนียน (2546) ซึ่งศึกษาชุมชนบ้านท่าเสา อ.กำแพงแสน จ.นครปฐม แต่ไม่ปรากฏชัดในเรื่องความเก่าแก่ของชุมชนมากนัก ยกเว้นที่บ้านคูบัวซึ่งพอมีหลักฐานว่าถูกอพยพจากเชียงแสนมาตั้งถิ่นฐานในสมัยตอนต้นรัตนโกสินทร์อันเนื่องจากสงคราม (ประสบการณ์ภาคสนามของผู้เขียน) ซึ่งปรากฏในงานเขียนของ Baffie (2003) ว่าในปี ค.ศ.1804 (พ.ศ.2347) กองทัพสยามได้อพยพครอบครัว 23,000 ครอบครัว จากเชียงแสนไปไว้ที่เชียงใหม่ ลำปาง น่าน และกรุงเทพฯ โดยที่พวกที่ถูกอพยพมาไว้ที่กรุงเทพฯ ถูกอพยพต่อไปไว้ที่ จ.ราชบุรี และอำเภอเสนาให้ จ.สระบุรี (ซึ่งยังไม่มีการปรากฏในฐานะข้อมูล) ส่วนไทยยวนที่ ต.ดอนแร่ จ.ราชบุรี มีหลักฐานว่าถูกอพยพเข้ามาในช่วง พ.ศ. 2345 ในสมัยรัชกาลที่ 1 อันเนื่องจากสงครามไทยกับพม่าในการชิงหัวเมืองล้านนา

ก่อนหน้านี้นี้ประมาณปี พ.ศ. 2322 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ได้มีการอพยพกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ใช้ภาษาพูดตระกูลไท เช่น ลาวโซ่งและลาวพวน เข้ามาก่อนแล้ว และในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2322 จนถึงประมาณ พ.ศ. 2450 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้มีการอพยพกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาพูดตระกูลไทเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นระลอกๆ ในท้องถิ่นต่างๆ ของภาคกลาง

กลุ่มแรกที่จะกล่าวถึง คือ กลุ่มที่เรียกกันทั่วไปว่า "ลาวโซ่ง" จากหลักฐานของสนิท สมัครการ (Smuckarn 1972) ประมาณปี พ.ศ. 2322 สมเด็จพระเจ้าตากสินมีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองหลวงพระบางตีเมืองต่างๆ ไกลชายแดนเวียดนาม คือ "เมืองลาวซงดำ" และอพยพให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคกลางของไทยโดยให้ "ลาวซงดำ" ไปตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเพชรบุรี ในปีเดียวกันนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินได้ทรงมอบหมายให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (ต่อมาเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ) ไปตีเมืองเวียงจันทน์ และอพยพครอบครัว "ไทดำ" จากเมืองแฉก(เมืองเตียนเบียนฟูในเวียดนาม) และเมืองทัน มาไว้ที่จังหวัดเพชรบุรีด้วย (นฤกุล ชมภูนิช 2538) ส่วนอีกงานหนึ่ง คือ มยุรี วัดแก้ว (2521) ระบุว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ประมาณ พ.ศ. 2335 เจ้าเมืองเวียงจันทน์ยกทัพไปตีและอพยพคนเมือง

พวน (ลาวพวน) และลาวโขงเมืองแกงมาถวาย ลาวโขงจึงถูกส่งไปตั้งถิ่นฐานที่ ต.หนองปรัง อ.เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ส่วนการอพยพครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ในทศวรรษของ พ.ศ. 2370 (ประมาณปี พ.ศ. 2371, 2379 หรือ 2381 ซึ่งหลักฐานต่างๆ ระบุปี พ.ศ. ไม่ตรงกัน) "ไทดำ" จึงถูกส่งไปที่จังหวัดเพชรบุรีอีก ส่วนการถูกอพยพจากบ้านเกิดเมืองนอนครั้งสุดท้ายเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่กองทัพไทยภายใต้การนำของจอมพล เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ได้ยกทัพไปปราบจนถึงเมืองแกงได้นำ "ไทดำ" ลงมาด้วย และส่งไปไว้ที่จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีชุมชน "ลาวโขง" ที่เป็นลูกหลานของไทดำเมืองแกงและเมืองอื่นๆ ที่ถูกอพยพมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีฯ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ

ในช่วงเวลาสองร้อยกว่าปีของการตั้งถิ่นฐานในไทย ลาวโขงได้อพยพย้ายถิ่นด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ปัญหาเรื่องที่ทำกิน การหลบภาษีที่เข้มงวดในบ้านเมือง หรืออื่นๆ ทำให้มีชุมชนลาวโขงกระจายอยู่ในภาคกลางและภาคอื่นๆ และชุมชนของลาวโขงจะมีสัญลักษณ์สำคัญคือ "ศาลประจำหมู่บ้าน" ซึ่งเรียกต่างๆ กันไปในชุมชนต่างๆ เช่น ที่ "หนองเลา" เรียก "ศาลพอบุ" ที่บ้านสระเรียก "ศาลเจ้าพ่อทองคำ" ซึ่งในรอบปีหนึ่งๆ สมาชิกชุมชนจะมานูชาศาลของชุมชน

กลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญและมีงานศึกษามากอีกกลุ่มหนึ่งคือ "ลาวพวน" ซึ่งรุ่นแรก (ไม่นับสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ดูเหมือนว่าไม่มีชุมชนเหลืออยู่) ถูกอพยพมาจากเมืองพวน(เชียงขวาง) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ร่วมสมัยกับ "ลาวโขง" ที่ถูกอพยพมาเป็นรุ่นที่ 2 คือประมาณปี พ.ศ. 2335 ซึ่งโปรดฯ ให้ครัวลาวพวนไปตั้งหลักแหล่งในบริเวณที่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงพยาบาลนครเฉลิมกรุง บริเวณดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า "บ้านลาว" (บังอร ปิยะพันธุ์ 2541 :41) ในสมัยต่อมา เช่น ประมาณปี พ.ศ. 2378 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ กองทัพไทยซึ่งถูกส่งไปตีเมืองเวียงจันทน์ และบริเวณใกล้เคียงได้ชัยชนะ ได้อพยพครัวลาวพวนมาพร้อมๆ กับลาวเวียงจันทน์และลาวเมืองครั่ง^๘ โดยที่ครัวลาวพวนถูกส่งไปไว้ที่กรุงเทพฯ สุพรรณบุรี สิงห์บุรี นครนายก ลพบุรี และฉะเชิงเทรา (ดวงเดือน และคณะ 2542) ทั้งนี้มีเส้นทางอพยพเข้ามาทางน่านแพร์ อุดรดิตต์ สุโขทัย ทางหนึ่ง ส่วนอีกทางหนึ่งเข้ามาทางเวียงจันทน์ หนองคาย อุดรธานี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ลพบุรี สระบุรี สายที่ถูกอพยพมาฉะเชิงเทรา มีเส้นทางจาก เชียงของ เวียงจันทน์ หนองคาย อุดรธานี ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และมีต่อไปถึงจันทบุรี (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ 2536) อ้างในบังอร ปิยะพันธุ์ (2541:66)

"ลาว" อื่นๆ เช่น "ลาวครั่ง" หรือ "ลาวภูครั่ง" "ลาวเวียง" "ลาวแก้ว" "ลาวดี" และ "ญ้อ" มีงานศึกษาไม่มากนัก และผู้เชี่ยวชาญเข้าใจว่าจำนวนที่ถูกอพยพเข้ามาก็ไม่มากเหมือนกับ "ลาวโขง" และ "ลาวพวน" สำหรับ "ลาวเวียง" เทียนศรี ตึก และนารี สาระกะภูติ (2529) ได้สันนิษฐานว่าหมายถึง "ลาวเวียงจันทน์" ซึ่ง

^๘ที่มาของคำว่า "ลาวครั่ง" มีหลายข้อสันนิษฐาน เช่น มาจากเมืองภูคัง

ถูกอพยพเข้ามาพร้อมๆ กับ “ลาวพวน” และถูกส่งไปไว้ที่ อ.พนมสารคาม และ อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ เมื่อคราวยกทัพไปปราบเจ้าอนุวงศ์ (ประมาณปี พ.ศ. 2370) ก่อนหน้านี้ประมาณปี 2358 ในรัชกาลสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมืองเวียงจันทน์ได้เคยส่ง “ลาวภูคั้ง” มากรุงเทพฯ ซึ่งโปรดฯ ให้ไปตั้งถิ่นฐานที่นครชัยศรี (ยังไม่มีงานศึกษาชุมชนปรากฏในฐานข้อมูล) ส่วน “ลาวแจ้ว” ได้อาศัยงานของจากรุวรรณ พุ่มพฤษฯ(2536) ระบุว่าถูกอพยพมาจากเวียงจันทน์ร่วมสมัยกับ “ลาวพวน” และถูกส่งไปพื้นที่เดียวกับลาวพวนในสมัยรัชกาลที่ 3 แต่สำหรับลาวตั๋งยังไม่มีหลักฐานระบุได้ชัดเจนว่าถูกอพยพมาจากที่ใด และมีงานที่ศึกษาลาวตั๋งอยู่น้อยมาก

กลุ่มสุดท้ายในตระกูล “ลาว” คือ “ญ้อ” ซึ่งปัจจุบันมีชุมชนในอำเภออรัญประเทศ จ.สระแก้ว (ศิริกมล สายสร้อย 2547) เข้ามาอยู่ในบริเวณที่เป็น จ.สระแก้ว ปัจจุบันในสมัยรัชกาลที่ 4

อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่พูดภาษาตระกูล “ไท” และถูกจัดว่าเป็น “ลาว” ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์วัฒนธรรมในภาคกลางในช่วงประมาณ 250 ปีที่ผ่านมาได้ถูกอพยพอันเนื่องจากสงคราม 3-4 ครั้ง ในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และได้ตั้งถิ่นฐานในท้องที่ต่างๆ ตามที่ทางการได้จัดแจงให้และได้มีการแพร่ขยายไปด้วยเงื่อนไขต่างๆ ในภายหลังทำให้ยังมีชุมชนที่ยังรักษาวัฒนธรรมไว้ได้ ส่วนชุมชนชาติพันธุ์สมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น ยังไม่มีงานที่แสดงให้เห็นว่ายังมีชุมชนชาติพันธุ์ดำรงอยู่ยกเว้นในหลักฐานทางประวัติศาสตร์

กลุ่มอื่นๆ

มอญ

อาจเป็นไปได้ว่าเคยมีชุมชนมอญโบราณในบริเวณที่เป็นพื้นที่ภาคกลางในปัจจุบัน แต่ชุมชนมอญที่ปรากฏในงานวิจัยในฐานข้อมูลล้วนเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นอันสืบเนื่องจากอพยพหรือถูกอพยพมาจากพม่าในช่วงเวลาต่างๆ กันทั้งสิ้น ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนพยายามจะนำเสนอให้เห็นทั้งหลักฐานจากเอกสารประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ปรากฏในงานวิจัยต่างๆ

จากข้อมูลในงานของ (Baffie 2003) ปรากฏว่าได้มีการบันทึกมีการอพยพของมอญซึ่งมักจะเกี่ยวกับสงครามไว้ถึง 14 ครั้ง คือ

ครั้งแรก เกิดขึ้นในสมัยพระมหาธรรมราชาในปี พ.ศ. 2127 มอญ ประมาณ 10,000 คนได้เข้ามาลี้ภัยในสยามโดยตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านรอบๆ กรุงศรีอยุธยา

ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ตรงกับสมัยสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งมีมอญอพยพเข้ามาถึง 2 ครั้งคือ ใน พ.ศ. 2136 และ พ.ศ. 2138 ไม่ได้ระบุจำนวนและพื้นที่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

ครั้งที่ 4 ตรงกับสมัยของพระเจ้าปราสาททอง ปี พ.ศ. 2187 มีมอญเข้ามามากกว่า 20,000 คน ตั้งถิ่นฐานใกล้เมืองนครสวรรค์ และอยุธยา

ครั้งที่ 5 เกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ในปี พ.ศ. 2203 มีมอญ 10,000 คน อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณสามโคก (อยู่ในจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน)

ครั้งที่ 6 เกิดขึ้นในเวลา 2 ปี ต่อมา (พ.ศ. 2205) ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์เช่นกัน มีครอบครัวมอญถูกอพยพมาในฐานะเชลยศึกและกระจายกันอยู่ที่นครนายก ราชบุรี และกาญจนบุรี

ครั้งที่ 7,8,9 และ 10 การอพยพเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ คือ ปี พ.ศ. 2287 ผู้นำมอญได้พามอญ 300 ครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานในกรุงศรีอยุธยา ส่วนอีก 3 ครั้งไม่มีรายละเอียดแต่พอจะมีข้อมูลว่ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ ปทุมธานี และนนทบุรี

ครั้งที่ 11 ในปี พ.ศ. 2303 ประมาณ 2-3 ปีหลังจากที่รัฐมอญถูกพม่าครอบครองได้มีมอญประมาณ 1,000 คนหนีมาสยามและตั้งหลักแหล่งในกาญจนบุรี

ครั้งที่ 12 เกิดในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในปี พ.ศ. 2317 พระยาแจ้งได้นำมอญเข้ามา และได้ตั้งถิ่นฐานในเขตนนทบุรี ปทุมธานี เกาะเกร็ด บางพูด และบางตะไนย์

ครั้งที่ 13 เป็นการอพยพในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งมีมอญหลบจากการกวาดล้างของพม่าหลังจากที่พยายามปฏิวัติไม่สำเร็จ เข้ามาถึง 30,000-40,000 คน ในปี พ.ศ. 2358 และในปีเดียวกันนี้มีมอญ 300 คนจากปทุมธานี ถูกส่งเข้าไปทำหน้าที่ป้องกันสมุทรปราการ และได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่น

ครั้งที่ 14 การอพยพเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ได้มีมอญ 3,000 ครอบครัวอพยพไปกาญจนบุรี และต่อมาเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ ใกล้วัดชัยชนะสงคราม

มีข้อน่าสังเกตว่าการอพยพของมอญส่วนใหญ่เป็นไปอย่างสมัครใจ แตกต่างจากการถูกอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูลไท และชุมชนมอญที่ปรากฏในงานวิจัยในฐานะข้อมูล เป็นลูกหลานของมอญอพยพในสมัยที่ต่างๆ กัน คือ รัชสมัยกรุงธนบุรี รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ เป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นส่วนน้อยอาจจะมีความเก่าแก่ถึงสมัยอยุธยา เช่น สามโคก ปทุมธานีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ และที่บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ. ราชบุรี ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร นอกจากชุมชนมอญที่มีประวัติเก่าแก่ว่าอพยพมาตั้งแต่สมัยอยุธยา กรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ซึ่งถูกเรียกว่า “มอญเก่า” คือ เป็นมอญที่อพยพเข้ามาก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ส่วน “มอญใหม่” ก็คือมอญที่อพยพเข้ามาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วยังมีชุมชนมอญพลัดถิ่นที่อพยพเข้ามาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างเช่นชุมชนมอญแถบชายแดนอย่างเช่นที่ “วังกะ” อ.สังขละ จ.กาญจนบุรี เป็นต้น

จากงานวิจัยที่ปรากฏในฐานะข้อมูลจะพบว่าชุมชนมอญกระจุกตัวและกระจายตัวในจังหวัดต่างๆ คือ สมุทรปราการ ลพบุรี ราชบุรี นนทบุรี ปทุมธานี กาญจนบุรี สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นชุมชนที่

เกิดขึ้นจากผู้อพยพร่วมยุคสมัยกันบ้าง ต่างยุคสมัยกันบ้าง ที่เก่าแก่ที่สุดมีหลักฐานในท้องถิ่นว่าบรรพบุรุษมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยา เช่น บ้านม่วง ซึ่งมีความแก่ประมาณ 300 ปี เป็นต้น

กะเหรี่ยง (โพล่ง)

กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เรียกตัวเองว่า “โพล่ง” “ปากะญอ” และอื่นๆ เช่น “กะเร็นนี่” “บะเว” “คะยาร์” หรือ “ตองซู” ถูกทางราชการไทยและนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศรวมเรียกว่า “กะเหรี่ยง” หรือ “Karen” ในภาษาอังกฤษ โดยที่ยังไม่มีหลักฐานเชิงชาติพันธุ์ชัดเจนว่าเขามีจิตสำนึกทางชาติพันธุ์อย่างไร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือไม่ ในรายงานวิจัยนี้จะจำกัดการวิเคราะห์เฉพาะที่เกี่ยวกับชุมชนกะเหรี่ยงในภาคกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็น “โพล่ง” เท่านั้น

ในปัจจุบันชุมชนกะเหรี่ยงภาคกลางกระจุกตัวและกระจายตัวในพื้นที่ที่เรียกกันว่า “ภาคกลางตะวันตก” ซึ่งมีประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี อุทัยธานี และกาญจนบุรี (บทที่ 2) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “โพล่ง” ซึ่งในเอกสารวิชาการในภาษาอังกฤษเรียก “Pwo Karen” จากตัวเลขในปี พ.ศ. 2531 ของสถาบันวิจัยชาวเขามีหมู่บ้านกะเหรี่ยง 26 หมู่บ้าน (4,537 คน) ในจังหวัดราชบุรี 24 หมู่บ้าน (2,033 คน) ในจังหวัดอุทัยธานี 114 หมู่บ้าน (2,293 คน) ในจังหวัดเพชรบุรี 11 หมู่บ้าน (1,157 คน) ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 1 หมู่บ้าน (186 คน) ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (Baffie 2003) ซึ่งพื้นที่ที่มีชุมชนกะเหรี่ยงของจังหวัดต่างๆ ดังกล่าว เป็นบริเวณชายแดนติดต่อกับพม่า และเนื่องจากในวิถีชีวิตการผลิตของกะเหรี่ยงมีลักษณะเป็นไร่หมุนเวียน ทำให้มีการเคลื่อนย้ายไปมา ยากที่จะกำหนดอายุของหมู่บ้านได้ เพราะการตั้งหมู่บ้านมีลักษณะกึ่งถาวรเป็นส่วนใหญ่ แต่สามารถกำหนดเป็นบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานโดยรวมได้

จากการศึกษาของ Baffie (2003) มีหลักฐานว่าในสมัยรัตนโกสินทร์ กะเหรี่ยงอพยพเข้ามาเป็นกลุ่มใหญ่ 2 ครั้ง คือ เนื่องจากสงครามมอญพม่า 1 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2428 และจากการที่พม่าถูกอังกฤษยึดครองในปี พ.ศ. 2428 อีก 1 ครั้ง

หากพิจารณาหลักฐานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและความทรงจำของชุมชนกะเหรี่ยงในปัจจุบัน (ที่ปรากฏในฐานข้อมูล) ความเก่าแก่ของชุมชนหลากหลายกันไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งบางท้องถิ่นก็มีประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ แต่ในบางท้องถิ่นก็ไม่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเก่าแก่ของชุมชน เท่าที่มีหลักฐานเกี่ยวกับชุมชนกะเหรี่ยงในภาคกลาง บริเวณที่ชุมชนมีความเก่าแก่ยาวนานสุดอยู่ในทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรีใน จ.กาญจนบุรี ที่วัดเพลง และ อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี กับในบางพื้นที่ของสุพรรณบุรี และอุทัยธานี เช่น ทุ่งใหญ่นเรศวร คือ มาตั้งหลักแหล่งเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 23 คือเกิน 200 กว่าปี

ชุมชนที่ก่อตั้งเก่าแก่รองลงมา คือ ประมาณในสมัยต้นรัตนโกสินทร์หรือประมาณ 150-200 ปีมาแล้ว และเป็นส่วนใหญ่ของชุมชนกะเหรี่ยงทั้งหมดในภาคกลางซึ่งอยู่กระจัดกระจายในจังหวัดเพชรบุรี

(บ้านป่าเต็ง) กาญจนบุรี (แควน้อย) และสะเดิง อ.สังขละบุรี ที่ตั้งถิ่นฐานไม่เกิน 100 ปี มีอยู่ 2-3 ชุมชนในงานศึกษา คือ บ้านกล้วย อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี (ประมาณ 60 ปี) และ อ. บ้านไร่ จ.อุทัยธานี (พ.ศ. 2531)

จีน และ มุสลิม

ในงานนี้ทั้งจีนและมุสลิมเป็นคำเรียกรวมซึ่งแต่ละกลุ่มอาจจะจำแนกได้แตกต่างกันเป็นกลุ่มย่อยๆ อีกในทัศนะของ คนใน สำหรับ "จีน" มีภาษาท้องถิ่นแยกย่อยอีก เช่น แต่จิว ไฮหล่า กวางตุ้ง และฮกเกี้ยน เป็นต้น ส่วนมุสลิมถูกเรียกเหมารวมในฐานะที่นับถือศาสนาอิสลามร่วมกัน แต่ชาติพันธุ์ดั้งเดิมนั้นต่างกัน เช่น เป็นจาม เป็น "ยะวา" หรือ เป็นมลายู เป็นต้น

จีนและมุสลิมโดยส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองกระจายตัวอยู่ทั่วไปในจังหวัดต่างๆ ของภาคกลาง จะมีที่อยู่เป็นชุมชนชนบทก็เป็นส่วนน้อย แต่ปัญหาสำคัญคือว่างงานวิจัยที่มีมักจะศึกษาชุมชนจีน และมุสลิมในเมืองโดยเฉพาะที่เป็นชุมชนในกรุงเทพฯ ที่จริงชุมชนจีนและมุสลิมในจังหวัดต่างๆ ของภาคกลาง นอกเหนือจากกรุงเทพฯ คงมีไม่ใช่น้อย แต่ยังไม่ใครมีผู้สนใจศึกษา สำหรับในฐานข้อมูลนี้มีงานศึกษาชุมชนจีนที่ ต.มหาชัย อ.เมือง จ.สมุทรสาคร ที่ อ. เมือง จ.นครปฐม และที่อ้อมใหญ่ และท่าอลอม จ.สมุทรสาคร ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าบรรพบุรุษได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานสมัยต้นหรือกลางรัตนโกสินทร์ ซึ่งไม่เกิน 200 ปี

ส่วนชุมชนมุสลิมเชื้อสายมลายูที่ปรากฏในฐานข้อมูลและอยู่ในจังหวัดของภาคกลางที่ไม่ใช่กรุงเทพฯ อยู่ที่ปากเกร็ด อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี ซึ่งคงถูกอพยพมาในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ส่วนมุสลิมที่มีเชื้อสาย จาม และชวา อยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งหมด

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีก เช่น ละว้า (อุก๋อง หรือ กว๋อง) เขมร ญวน และชาวอินเดีย แต่ไม่มีข้อมูลที่จะนำเสนอมากนัก

จากหลักฐานต่างๆ ดังกล่าวที่นำเสนอไปข้างต้น เราอาจกล่าวได้ว่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางของประเทศไทยในส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องจากสงครามระหว่างรัฐต่างๆ ในอดีต เช่น ไทย กับ ลาว สำหรับการอพยพของกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไท ระหว่างรัฐมอญกับรัฐพม่า และระหว่างรัฐไทยกับพม่า สำหรับกรณีมอญและกะเหรี่ยง ส่วนกรณีมลายูเป็นสงครามระหว่างรัฐไทยกับรัฐมลายู โดยเฉพาะรัฐ "ปัตตานี" (ครอบคลุมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน) ส่วนการอพยพของจีนอาจจะมีลักษณะเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทั้งนี้ข้อสังเกตว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูลไท ซึ่งมีวัฒนธรรมใกล้เคียงกับคนไทยเป็นกลุ่มที่ถูกบังคับให้อพยพในขณะที่ยังมอญและกะเหรี่ยงอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานด้วยความสมัครใจมากกว่า

หากมองย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางได้มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นผลมาจากสงครามและความขัดแย้งในช่วงสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์กับความขัดแย้งทางการเมืองในพม่าเป็นสำคัญ

ความหลากหลายและสัดส่วนประชากรชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางปัจจุบัน

โดยอาศัยงานศึกษาของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2548) ผู้เขียนสามารถประมาณการสัดส่วนเป็นร้อยละของประชากรชาติพันธุ์ (อาศัยเกณฑ์ภาษาเป็นหลัก) ในท้องถิ่นต่างๆ ในภาคกลางซึ่งมีประมาณ 14 ล้านคนที่รวมกรุงเทพฯ ด้วย ได้ดังนี้ คือ

กลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไท (ไม่นับรวมคนไทยภาคกลางซึ่งมีประชากร ประมาณ 90%)

ลาวโซ่ง มีจำนวนประชากรประมาณ 0.4% ของภาคกลางกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี พิจิตร และพิษณุโลก

ลาวพวน มีประมาณ 1.0% ของประชากรในภาคกลาง กระจายกันอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี (อุทัยวรรณ 2536) นครนายก (ปิยะพร 2538) สุพรรณบุรี (Sotesiri 1982) ฉะเชิงเทรา (เพ็ญศรีและนารี 2529) และปราจีนบุรี (ภูวดล 2544) และต่อไปถึงสุโขทัย (จารุวรรณ 2538) ซึ่งเป็นภาคเหนือตอนล่างกับอุดรธานีซึ่งอยู่ในภาคอีสาน

ลาวครั่ง มีประมาณ 0.3% ของประชากรในภาคกลาง อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี (คณิงนุช 2537, ชนัญ 2532 และวรรณัย 2538)

ไทยเบ็ง มีประมาณ 0.4% อยู่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี

ไทยยวน มีประมาณ 1.0% อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดราชบุรี

ลาวเวียง อยู่ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา (เพ็ญศรี และนารี 2529) และภาคเหนือตอนล่าง คือ อุดรดิตต์ (กิตติศักดิ์ 2545)

ลาวแง้ว มีประมาณ 0.1% อยู่ในพื้นที่จังหวัดลพบุรี (จารุวรรณ 2536)

ลาวดี มีประชากรน้อยกว่า 0.1% อยู่ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี (อาภรณ์ 2541)

ญ้อ มีประชากรประมาณ 0.1% อยู่ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

(ไม่ได้แสดงสัดส่วนประชากรของลาวอีสาน ไทยใต้ ลาวหล่ม ไทยใหญ่ และไทลื้อ ซึ่งไม่ได้มีงานศึกษาในฐานข้อมูล)

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาอื่นๆ

มอญ มีประมาณ 0.3% อยู่ในชุมชนต่างๆ ของจังหวัดสมุทรปราการ ลพบุรี ราชบุรี นนทบุรี ปทุมธานี กาญจนบุรี กรุงเทพ สมุทรสาคร และสุพรรณบุรี

จีน มีน้อยกว่า 0.1% กระจายอยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตเมืองของภาคกลาง

กะเหรี่ยงโปว์ (โพล่ง) มีประมาณ 0.2% อยู่ในบริเวณจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี

กะเหรี่ยงสกอร์ (ปกากะญอ) มีน้อยกว่า 0.1% อยู่ในพื้นที่เดียวกับกะเหรี่ยงโปว์

ลัวะ (ละว้า อุก๋อง) และกลุ่มอื่นๆ มีน้อยกว่า 0.1% อยู่ในบริเวณจังหวัดสุพรรณบุรี อุทัยธานี และกาญจนบุรี

เพื่อความชัดเจน ผู้เขียนขออธิบายเพิ่มเติมว่าหากจะพิจารณาในเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์อาจจะได้จำนวนและสัดส่วนประชากรที่แตกต่างออกไป แต่เนื่องจากไม่มีงานที่สำรวจไว้ จึงจำเป็นต้องใช้ตัวเลขที่จำแนกทางภาษาจะได้เห็นภาพขนาดประชากรชาติพันธุ์พอเป็นสังเขป

วิถีวัฒนธรรมกับชีวิตชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลาง

ในประเด็นนี้ผู้เขียนจะประมวลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้มีชีวิตอยู่ในชุมชนต่างๆ ได้ดำรงชีวิตชุมชนอย่างไร มีแบบแผนวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง และแต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างไร โดยพิจารณาจากมุมมองของนักวิจัยที่เข้าไปศึกษา ผ่านกิจกรรมหลักๆ หรือชีวิตทางเศรษฐกิจ การจัดระเบียบสังคมและการเมือง ระบบความคิด ความเชื่อและประเพณี พิธีกรรมและการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและจิตสำนึกทางชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษา “ตระกูลไท”

ลาวพวน

ระบบเศรษฐกิจ ลักษณะทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชนลาวพวนอาจจะเป็นที่ลุ่มดินร่วนปนทราย เช่น ที่บ้านพวน ต.บางน้ำเชี่ยว อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี หรืออาจจะเป็นดินดำเหนียวอย่างที่บ้านหมี่ จ.ลพบุรี โดยที่ลำน้ำซึ่งอาจจะเป็นคลองธรรมชาติหรือแม่น้ำและต่อมาอาจจะเป็นคลองชลประทานมักจะเป็นทรัพยากรสำคัญของ “ลาวพวน” เพราะจะพบว่าเป็นเกือบทุกแห่ง “ลาวพวน” ตั้งถิ่นฐานใกล้ลำน้ำธรรมชาติเสมอ

ระบบเศรษฐกิจของชุมชนลาวพวนมีลักษณะหลากหลายในแต่ละพื้นที่ ที่มีงานศึกษา คือ บริเวณบ้านหมี่ จ.ลพบุรี (3 งาน) บ้านวัดกุฎีทอง จ.สิงห์บุรี (1 งาน) และ ต.ปากพลี จ.นครนายก (1 งาน) พบว่าพวนส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตรกรรม เช่น ทำนา ปลูกผักหรือปลูกไม้ รั้วจ้าง และค้าขาย ในบางแห่ง เช่น บ้านหมี่มีการทอผ้าเป็นอาชีพสำคัญด้วย

งานศึกษา “ชุมชนพวน” (เกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย 2540) ที่หินปัก อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี พงจะให้ภาพลักษณะเศรษฐกิจของชุมชนว่าการทำนาเป็นอาชีพหลักของชุมชน คือ ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนครัวเรือน (46.8%) ในชุมชน ส่วนสัดส่วนของครัวเรือนที่รับจ้างและทอผ้าอยู่ในอันดับรองๆ ลงมา (22% และ

14.3% ตามลำดับ) ไม่มีอาชีพรอง คือ ทำแต่อาชีพหลักซึ่งอาจจะเป็นทำนา ไร่จ้าง หรือทอผ้า แต่อย่างเดียว และชุมชน "พวน" ก็เหมือนกับชุมชนชาวนาอื่นๆ ในภาคกลางที่มีการกู้ยืมเงินในสัดส่วนที่สูงมากถึง 81% จากแหล่งเงินที่หลากหลายคือ ธกส. ธนาคารพาณิชย์ หรือนายทุนท้องถิ่น

การจัดระเบียบสังคมและการเมือง

ในการที่จะเข้าใจการดำรงอยู่ของชุมชน ประเด็นเรื่องการจัดระเบียบสังคมและการเมืองมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลในชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ในการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณาตั้งเดิมในมานุษยวิทยา การศึกษาการจัดระเบียบสังคมและการเมืองเป็นประเด็นความสนใจหลักของนักมานุษยวิทยาที่ศึกษาสังคมหรือชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งมีความหลากหลายทางสังคมน้อย ประเด็นที่นักมานุษยวิทยาสนใจวิเคราะห์คือ เรื่องลักษณะครอบครัว การแต่งงาน ระบบเครือญาติ และระบบการรวมกลุ่มตามสายตระกูล เป็นต้น เพราะในชุมชนขนาดเล็ก หลักความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสำคัญต่อการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือพิธีกรรม และเมื่อนักมานุษยศึกษาชุมชนที่มีความหลากหลายและความซับซ้อนทางสังคมขึ้น ก็ต้องเพิ่มมิติต่างๆ ในการวิเคราะห์อย่างเช่น การศึกษาโครงสร้างสังคมของชุมชนชาวนาไทยในหมู่บ้าน "เซียงใหม่" ของ Jack Potter (1976) เขาศึกษากลุ่มสังคมต่างๆ ที่ทำหน้าที่ต่างๆ ในหมู่บ้านและทำให้บุคคลและครัวเรือนต่างๆ ได้มีกิจกรรมร่วมกันศึกษาความแตกต่างทางสังคมในเชิงชนชั้น ที่ทำให้เห็นสถานภาพของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน และความสัมพันธ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านี้ นอกจากนี้ก็ศึกษาลักษณะครอบครัว และความสำคัญของหลักการเครือญาติ และอุดมการณ์สายตระกูลและองค์กรทางการเมืองที่มีต่อพฤติกรรมสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน

ในประเด็นดังกล่าว นักวิจัยที่ศึกษา "ลาวพวน" หรือ "ไทยพวน" ให้ความสนใจในการศึกษาไม่มากนัก ที่กล่าวถึงลักษณะของครอบครัว การแต่งงาน บทบาทของผู้หญิงในครัวเรือน และความสำคัญของเครือญาติ ซึ่งพอจะประมวลได้ว่า ครัวเรือนพวนมักมีลักษณะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว แต่เมื่อลูกสาวแต่งงาน ลูกเขยเข้ามาอยู่ในครัวเรือนพ่อตา ประมาณ 1 ปี ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวครัวเรือนนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายชั่วคราว (Smuckarn 1972) การแต่งงานซึ่งทำให้ครัวเรือนในชุมชนหรือกับนอกชุมชนมาเกี่ยวข้องกันเป็นเรื่องที่นักวิจัยบางคนให้ความสนใจในรายละเอียด เช่น ช่วงอายุการแต่งงานประมาณ 17-20 สำหรับหญิง และ 21-25 สำหรับชาย (Smuckarn 1972) ผู้ที่แต่งงานกันมักเลือกเองและนิยมแต่งงานกับ "พวน" ด้วยกัน แต่มีหลักฐานว่าชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองจะมีสัดส่วนการแต่งงานกับคนนอกสูงกว่า (Smuckarn 1988) ส่วนใหญ่เห็นว่าการแต่งงานควรจะเป็นแบบผัวเดียว เมียเดียว (Sotesiri 1982) ในบางงาน (อุบลทิพย์ จันทรเนตร 2537) ได้นำเสนอข้อมูลว่าในวัฒนธรรมของ "พวน" ผู้หญิงเป็นแกนกลางของครอบครัวเพราะ

ฝ่ายชายเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องเข้ามาอยู่ในครอบครัวของฝ่ายหญิง และถึงแยกเรือนไปแล้วก็มักอยู่ในชุมชนของผู้หญิงทำให้ผู้หญิงมีความมั่นคงปลอดภัยในหมู่ญาติของตนเอง และผู้หญิงยังมีส่วนช่วยเหลือครอบครัวด้วย แต่ผู้หญิงเชื่อว่าจะทำเทียมผู้ชายผู้หญิงต้องเอาใจสามี ดูแลงานบ้านให้เรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ ผู้หญิงต้องซื่อสัตย์ต่อสามีมิฉะนั้นสังคมจะติฉินนินทา แต่ผู้ชายอาจจะไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยาได้ซึ่ง ฤดีมน ปรีดีสนิท (2539) ตั้งข้อสังเกตว่าจริงๆ แล้ว “พวน” ให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่า

อย่างไรก็ตาม ในทุกงานที่กล่าวถึงการจัดระเบียบสังคมมีความเห็นตรงกันว่าในสังคมของ “พวน” เครือญาติมีความสำคัญในชีวิตชุมชนของ “พวน” เป็นอย่างมาก เช่น มีการเยี่ยมเยียนไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้อง ช่วยเหลือกันในยามเดือดร้อน (อุบลทิพย์ จันทรเนตร 2537) ลงแขกเกี่ยวข้าวทอดข้าว และร่วมพิธีกรรมต่างๆ ในรอบปี

งานที่เกี่ยวกับองค์กรการปกครองและการเมืองของชุมชนพวนค่อนข้างจะมีน้อย งานของยุรี ไบตระกูล (2537) ซึ่งศึกษาชุมชนพวนที่ อ.พรมบุรี จ.สิงห์บุรี แสดงให้เห็นว่าการปกครองมีลักษณะคล้ายกับหมู่บ้านอื่นๆ ในประเทศไทย คือ มีผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ซึ่งมักจะเลือกผู้ที่มีเชื้อสายพวน และมีความสามารถในการติดต่อกับทางราชการ โดยไม่ได้คำนึงถึงเพศมากนัก และงานของเกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย (2540) บ้านหมี่ จ.ลพบุรี ก็ชี้ให้เห็นว่าลักษณะการปกครองดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของระบบการปกครองที่แบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งการปกครองของเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน แต่หากเป็นเขตเทศบาลก็เป็นรูปแบบการบริหารส่วนท้องถิ่น จากงานที่มีอยู่เรายังมองภาพการจัดระเบียบสังคมและการเมืองของ “พวน” ในชุมชนต่างๆ ไม่ชัดเจนนัก

ระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของ “พวน”

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยที่ศึกษาพวนมากที่สุด (บทที่ 3) งานที่ศึกษาพวนในท้องถิ่นต่างๆ เช่น ลพบุรี ฉะเชิงเทรา สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ปราชินบุรี และนครนายก ได้ระบุคล้ายๆ กันว่า “พวน” นับถือพุทธศาสนาผสมผสานกับการนับถือผี ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมเช่นงานวิจัยของ Smuckarn (1972/บ้านหมี่) ได้ระบุว่าชาวบ้านที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่จะไปวัดทุกๆ วันพระ ส่วนพวกวัยรุ่นและมีการศึกษาในระดับสูงมักไม่ให้ความสนใจกับวัดและพระสงฆ์มากนัก สำหรับ “พวน” ในชุมชนพุทธศาสนาประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ โดยที่พระพุทธเจ้ามีอำนาจยิ่งใหญ่เหนือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น เช่น เทวดาบนสวรรค์ และพระสงฆ์เป็นที่พึ่งของพวกเขา ช่วยเป็นที่ปรึกษาในยามชีวิตมีปัญหา สำหรับพ่อแม่ที่มีลูกชาย การจัดการให้บวชพระเป็นเรื่องสำคัญเพราะจะได้ช่วยเผื่อแผ่บุญมาให้ด้วย

ความเชื่อเรื่องเวียนว่ายตายเกิด ตามกฎแห่งกรรมยังปรากฏในชุมชนต่างๆ แต่ในบางงาน เช่น Sotesiri (1982/สุพรรณบุรี) ได้มีการสำรวจความเชื่อเรื่องนี้ปรากฏว่ามีเกือบ 10% ไม่เชื่อว่ามีเวียนว่ายตายเกิด

นอกเหนือจากความเชื่อและการปฏิบัติตัวตามหลักพุทธศาสนาแล้ว “พวน” ในชุมชนต่างๆ ยังมีความเชื่อดั้งเดิม คือ ความเชื่อเรื่องแกนและผี งานที่รายงานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องแกนเป็นงานที่ศึกษาชุมชนใน อ.ปากพลี จ.นครนายก ได้อธิบายความเชื่อเรื่องแกนในชุมชนว่าเดิมเป็นมนุษย์แต่ทำความดีเลยได้อยู่บนสวรรค์ คอยดูแลทุกข์สุขมนุษย์ เช่น บันดาลให้ฝนตกเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ส่วนงานอื่นไม่ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องแกน ผู้เขียนเข้าใจว่าความเชื่อเรื่องแกนอาจจะเสื่อมคลายไปในชุมชนพวนเพราะพวนนับถือพุทธศาสนามานานแล้วตั้งแต่เมื่ออยู่ที่เชียงขวางในลาว นอกจากนี้ไม่มีรายงานความเชื่อเรื่องขวัญแต่ในทุกงานกล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีแม้ว่าจะมีรายละเอียดไม่เท่ากัน

ความเชื่อเรื่องผีมีลักษณะคล้ายคนไทยทั่วไปที่แบ่ง ผี เป็น 2 ประเภทใหญ่ ประเภทหนึ่งเรียกว่า “ผีดี” ที่คอยดูแลชุมชนให้ปลอดภัย เช่น ศาลผี ปูตาประจำหมู่บ้านซึ่งสมาชิกชุมชนต้องเซ่นไหว้ในเดือน 6 หรือเดือน 7 ทุกปี นอกจากนี้ยังมีศาลอื่นๆ หลากหลายกันไปในแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีผีธรรมชาติ เช่น เจ้าป่า เจ้าทุ่ง นางไม้ แม่มโพงพอน และแม่พระธรณี ที่ต้องให้ความเคารพนับถือเซ่นไหว้ ส่วนผีร้ายก็เช่นผีตายโหง และผีปอบ เป็นต้น

พวนในท้องถิ่นต่างๆ ได้แสดงออกถึงความเชื่อผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่มีมากมาย ซึ่งจัดประเภทได้เป็นพิธีและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรชีวิตของบุคคล เช่น การเกิด แต่งงาน การรักษาพยาบาล และการตาย พิธีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านของเวลา เช่น สงกรานต์และสารท (บุญห่อข้าวประดับดิน) หรือพิธีพุทธศาสนา ซึ่งพิธีเหล่านี้อาจจะแสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพวน แต่มีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งข้อมูลไม่เพียงพอที่จะนำมาเปรียบเทียบกันได้ ในรายงานนี้จะกล่าวถึงประเพณีหรือพิธี “กำฟ้า” ซึ่งปรากฏอยู่ในงานวิจัยหลายงาน (สมพร ศรีพิง 2536 ยวี ไบตระกูล 2537) ว่าเป็นพิธีสำคัญและเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวัฒนธรรมพวน เพราะเป็นพิธีโบราณดั้งเดิมของพวนซึ่งมีรากฐานความเชื่อในเรื่องผีฟ้าและมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของ “พวน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขของชุมชน เป็นพิธีที่ทำหลังฤดูเก็บเกี่ยวซึ่งการกำหนดวันอาจจะแตกต่างกันไปแต่มักจะอยู่ในเดือน 3 อย่างเช่น ชุมชนบางน้ำเชี่ยว จ.สิงห์บุรี เลือกกำหนดวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันกำฟ้าที่สมาชิกชุมชนร่วมกันนำพิธีบายศรีขอความอุดมสมบูรณ์จากเทพดาที่รักษาฟ้า

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีเหล่านี้ในชุมชนพวนต่างๆ ได้บ่งบอกว่าในแต่ละท้องถิ่น ประเพณีแต่ละประเพณีมีความสำคัญไม่เหมือนกันบางประเพณีสำคัญมากในชุมชนหนึ่ง แต่สำคัญน้อยในอีกชุมชนหนึ่ง แต่ผู้เขียนไม่อาจจะวิเคราะห์สาเหตุได้เพราะงานเหล่านี้มีจุดเน้นไม่เหมือนกันอยู่แล้วและมี

ปัญหาในแนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นพรรณนาพิธีกรรมมากกว่าวิเคราะห์ความสำคัญของพิธีกรรม นอกจากนี้ดูเหมือนว่าประเพณีดั้งเดิมจะลดความสำคัญลงในขณะที่ประเพณีหรือพิธีทางพุทธศาสนาจะมีความสำคัญมากขึ้น (เปรมทิพย์ พงษ์นิล 2547) แต่หลักฐานยังไม่ชัดเจน

การเรียนรู้ทางสังคมวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

เป็นประเด็นที่แทบไม่มีนักวิจัยท่านใดที่ศึกษาลาวพวนสนใจ น่าจะเป็นประเด็นที่ควรมีการศึกษาต่อไป เพราะเนื่องจากเมื่อชุมชน “พวน” เป็นชุมชนในสังคมใหญ่ซึ่งเป็นไทยภาคกลาง “พวน” ต้องเรียนรู้ทั้งแบบ “พวน” และแบบ “ไทยภาคกลาง” จึงน่าจะเป็นประเด็นที่ควรพิจารณาทำความเข้าใจ

ลาวโซ่ง

ชีวิตทางเศรษฐกิจ

ในงานศึกษาลาวโซ่งจะมีเรื่องเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจมากกว่าในงานศึกษาพวน แม้ว่าจะไม่มีงานที่เน้นการศึกษาเศรษฐกิจโดยตรง อาชีพส่วนใหญ่ของลาวโซ่งจะเป็นการเกษตรกรรมซึ่งมีทั้งการทำนา ทำไร่ เช่น ไร่ छो้ย เก็บของป่า จับปลา และจักสาน ในบางชุมชนมีการเลี้ยงวัว การเลี้ยงกุ้ง และการทอดผ้าด้วย นับว่าในแต่ละชุมชน มีอาชีพที่หลากหลายผสมผสานกันไปตามลักษณะทรัพยากรในท้องถิ่น แต่บางงานก็ชี้ให้เห็นว่าเริ่มมีคนรุ่นหลังรับราชการกันบ้าง (นำพวลย์ กิจรักษ์กุล 2536)

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และวรานันท์ วรวิศว์ (2543) ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าชีวิตเศรษฐกิจของลาวโซ่งที่หนองเลา (ชื่อสมมติ) จังหวัดเพชรบุรี ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปพอสมควรซึ่งผู้อาวุโสลาวโซ่งบางคนบอกว่าชีวิตลาวโซ่งดั้งเดิมมีความเรียบง่ายและเพียงพอในตัวเอง ไม่ต้องซื้อของคนอื่นกิน แต่ในปัจจุบันต้องพึ่งพาตลาดทั้งในการบริโภคและผลิต

ลาวโซ่งที่นี้ก็เหมือนลาวโซ่งที่อื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับการทำนาซึ่งมี 3 แบบคือ “นาโคะ” (นาป่า) “นาตง” (นาลุ่ม) และ “นาลาง” (นาลุ่มที่มีน้ำขังมาก) ซึ่งในทัศนะลาวโซ่งนาตงเป็นนาที่ดีที่สุด กระบวนการทำนาของลาวโซ่งคล้ายคลึงกับชาวนาไทยภาคกลางทั่วไป ที่เปลี่ยนจากการไถด้วยวัวควาย เป็นรถไถเดินตาม ตั้งแต่ประมาณปี 2525 ด้วยเงื่อนไขที่ซับซ้อน คือ ความรวดเร็ว ไม่ต้องระวางการขโมยวัวควาย และสามารถทำนาให้เสร็จทันเพื่อนๆ รอบข้างที่อาจไถรถไถไปก่อนแล้ว ข้อที่น่าสังเกตจากงานศึกษานี้ก็คือ ลักษณะการทำนาจะขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่ของชุมชนซึ่งมี 2 ระบบนิเวศ คือ ผังภูเขาซึ่งดินเป็นประเภท “เขาย้อย” มีสีแดงแบบลูกรังกับอีกฝั่งที่เป็นที่ลุ่มดินเหนียวสีค่อนข้างดำ

จากงานหลายงานที่เขียนกับลาวโซ่งในท้องถิ่นต่างๆ นอกเหนือจาก “หนองเลา” หรือ “หนองปรัง” ที่กล่าวถึงข้างบนนี้ ชุมชนลาวโซ่งจะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะทรัพยากรหลากหลายกว่าชุมชนลาวพวน ซึ่งมักจะอยู่ใกล้ลำน้ำและเป็นที่ลุ่มเป็นสำคัญ อย่างเช่น ชุมชนลาวโซ่งที่หนองปรังเองก็มีพื้นที่คาบเกี่ยว

ระหว่างที่ตอนและที่ลุ่มมีภูเขาและป่าโปร่งๆ และมักจะอาศัยน้ำห้วยน้ำซับมากกว่าลำน้ำ ซึ่งเป็นลักษณะที่ อาจจะถูกกล่าวได้ว่าเป็นถิ่นฐานและทรัพยากรแบบฉบับตามอุดมคติลาวซึ่งที่คิดว่าใกล้เคียงกับเมืองแฉ่งที่เป็นถิ่นฐานเดิม (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และวรานันท์ วรวิศว์ 2543) ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านสระกำแพงแสน จ.นครปฐม ก็ดูว่าจะมีความคล้ายกัน แต่ชุมชนเกาะแรด จ.นครปฐม มีคลองบางปลาไหลไหลผ่านลงสู่แม่น้ำท่าจีน มีทรัพยากรแบบที่ราบลุ่ม (นฤกุล ชมภูนิช 2538)

จากหลักฐานที่มีดูเหมือนว่าชุมชนลาวซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าชุมชนลาวพวน นอกจากนี้การเก็บของป่า และการจับปลายังเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่สำคัญของลาวซึ่งอีกด้วย

ในงานวิจัยอื่นๆ ไม่ได้กล่าวถึงการใช้ผลผลิตโดยเฉพาะผลผลิตที่เป็นข้าว ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างงานวิจัยของฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และวรานันท์ วรวิศว์ (2543) ที่ได้เล่าว่าชาวนาลาวซึ่งที่ “หนองเลา” ซึ่งทำนาทั้งนาปรังและนาปี เพราะเป็นพื้นที่ที่มีการจัดการชลประทาน ไม่นิยมเก็บข้าวนาปรังไว้บริโภค เพราะหากินไม่อร่อย จะรีบขายข้าวนาปรังไปหลังจากที่เก็บเกี่ยวแล้ว ส่วนข้าวนาปีจะแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกเก็บไว้ในยุ้งข้าวสำหรับบริโภคในครัวเรือน เพราะสำหรับลาวซึ่งอาหารสำคัญ คือ ข้าว ปลา และหน่อไม้ หากมีเก็บไว้ก็จะทำให้ไม่อดตาย ปริมาณข้าวที่จะเก็บได้พอกินทั้งปีสำหรับครัวเรือนที่มี 4-5 คนคือ ประมาณ 2 เกวียน เพราะเฉลี่ยแล้วคนหนึ่งบริโภคข้าวประมาณ 50 ถังต่อปี ข้าวส่วนที่เหลือจะถูกนำไปฝากไว้ที่โรงสีที่ชาวนาคุ่นเคยแต่ในบางกรณีก็ติดต่อผ่านนายหน้าที่เป็นลาวซึ่งด้วยกันหรือคนนอกชุมชนที่รู้จักกันดี แต่มักจะไว้ใจคนในชุมชนมากกว่า หากต้องการขายวันใดก็ “ตีราคา” และขายวันนั้นโดยหักเงินค่าฝากข้าวในอัตรา 2 ถังต่อเกวียน

อาหารที่บริโภคนอกจากข้าวก็ยังมีส่วน หน่อไม้ ปลา ซึ่งลาวซึ่งที่หนองเลาจะได้มาจาก “กิจกรรม” ไปหาของป่า แต่คนรุ่นหลังซึ่งไม่ได้ทำนาแต่ทำงานอื่นๆ เช่น ขายของ รับจ้าง หรือรับราชการก็ต้องพึ่งร้านค้ามากขึ้น เพราะไม่สามารถผลิตอาหารเองได้ อาจกล่าวได้ว่าชีวิตเศรษฐกิจของลาวซึ่งที่หนองเลา และอาจรวมชุมชนอื่นๆ ด้วยได้เปลี่ยนแปลงจาก “การทำมาหากิน” มาสู่ “การทำมาค้าขาย” มากขึ้น แม้ว่าอุดมการณ์เรื่อง “ความพอเพียง” จะยังอยู่ในความทรงจำของลาวซึ่งรุ่นอาวุโส แต่มีความหมายน้อยลงสำหรับคนรุ่นหลัง

การจัดระเบียบสังคมและการเมือง

ประเด็นเรื่องการจัดระเบียบสังคมของลาวซึ่งเป็นเรื่องที่นักวิจัยให้ความสนใจศึกษามากพอสมควร โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ของกลุ่มสายตระกูลที่สืบเผ่าข้างพ่อที่ทำให้ลาวซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูล “ไท” อื่นๆ เช่น “ยวน” “พวน” และกลุ่มที่ถูกเรียกว่า “ลาว” อื่นๆ และลักษณะความสัมพันธ์เชิงชนชั้นระหว่าง “ผู้ท้าว” และ “ผู้น้อย” ซึ่งเคยมีความสำคัญในสังคม “ไทดำ” ที่เมืองแฉ่งและ

เมืองอื่นๆ ที่เป็นรากเหง้าของ “ลาวโซ่ง” ในปัจจุบัน ในหัวข้อนี้ผู้เขียนพยายามจะนำเสนอลักษณะการจัดระเบียบสังคมของชุมชนลาวโซ่งในท้องถิ่นต่างๆ ทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันโดยพิจารณาข้อมูลที่ปรากฏในฐานข้อมูล

ครอบครัวและครัวเรือน

ในวัฒนธรรมของลาวโซ่งหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดของชุมชนและสังคมลาวโซ่งคือ “เฮือน” หรือ “เรือน” ในภาษาไทยภาคกลาง ความหมายของ “เฮือน” ใกล้เคียงกับความหมายของ “ครัวเรือน” ที่ใช้กันอยู่ แต่มีความหมายครอบคลุมกว่า “ครัวเรือน” เพราะได้หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันโดยแต่งงานและสายเลือด เช่น พ่อ แม่ และลูก หรือครอบครัวเดียวกับคนอื่นๆ เช่น ครอบครัวของลูกและญาติที่อาจจะรวมอยู่ใน “เรือน” ด้วย (ครอบครัวขยาย) และที่สำคัญได้รวมผีบรรพบุรุษหรือที่เรียกว่า “ผีเฮือน” ไว้ด้วย

รูปแบบ “เรือน”

นักวิจัยที่สนใจศึกษาครอบครัวและครัวเรือนของลาวโซ่งมักจะพยายามเสนอให้เห็นภาพว่าลักษณะครัวเรือนของลาวโซ่งเป็นเช่นไร เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งทุกคนที่ศึกษาระบุว่าชุมชนลาวโซ่งประกอบด้วยทั้งครัวเรือนแบบครอบครัวเดี่ยวและครัวเรือนแบบครอบครัวขยาย แต่สัดส่วนหลากหลายกันไปในชุมชนต่างๆ อย่างเช่น วาสนา อรุณกิจ (2529/บ้านสระ-นครปฐม) พบว่าในชุมชนที่ศึกษาครอบครัวขยายมีร้อยละ 57.82 และครอบครัวเดี่ยวมีร้อยละ 42.14 ซึ่งก็สอดคล้องกับงานศึกษาของนำวัลย์ กิจรัชกุล (2536/หลายตำบลในจังหวัดนครปฐม) ที่รายงานว่าครอบครัวขยายมีสัดส่วนมากกว่า (ไม่ได้ระบุตัวเลข) ครอบครัวเดี่ยว แต่ในรายงานของฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และวรานันท์ วรดิศว์ (2543/หนองเลา จ.เพชรบุรี) พบว่ามีสัดส่วนที่แตกต่างออกไปเล็กน้อยคือประมาณ 52% เป็นครอบครัวเดี่ยว จากทั้ง 3 งานนี้พอสรุปได้ว่าสัดส่วนครอบครัวขยายและครอบครัวเดี่ยวใกล้เคียงกัน

ในงานของฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และวรานันท์ วรดิศว์ (2543) ได้อธิบายเงื่อนไขที่ทำให้มีครัวเรือนซึ่งเป็นแบบเดี่ยวและครอบครัวขยายว่าเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ของกฎเกณฑ์ 3 ประเภทด้วยกัน คือหลักการตั้งถิ่นฐานหลังการแต่งงาน กฎแห่งความยืดหยุ่นในเรื่องลักษณะของครอบครัวของคู่ที่แต่งงาน และหลักการปรับตัวให้เหมาะสมกับอาชีพและการใช้ทรัพยากร หากเรามอง “เฮือน” ลาวโซ่งแบบย้อนกลับไปในชุมชนสมัยก่อน เราอาจจะเห็นภาพว่าแต่ละเรือนจะผ่านการเป็นทั้งครัวเรือนแบบครอบครัวเดี่ยวและแบบครอบครัวขยาย เพราะว่าในสมัยก่อนกฎเกณฑ์การตั้งถิ่นฐานค่อนข้างชัดเจน คือว่าผู้ชายแต่งงานแล้วจะต้องไป “อาสา” คือไปอยู่เรือนของพ่อตาและแม่ยายและช่วยทำงาน (ทำนา) ประมาณ 3-7 ปี แล้วแต่จะตกลงเห็นชอบกัน ใน “หนองเลา” คู่สมรสที่มีอายุกว่า 40 ปีขึ้นไปมันจะผ่านกฎเกณฑ์ดังกล่าว ดังนั้นเรือนที่มีลูกสาวจะผ่านการเป็นเรือนแบบครอบครัวขยายมาแล้วทั้งสิ้น เมื่อพันธะของการอยู่บ้านพ่อตาแม่ยาย

แล้ว ผู้ชายโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นลูกชายคนโตก็พาเมียและลูกกลับเรือนพ่อแม่ตัวเอง เพราะเมื่อพ่อแม่สิ้นอายุขัยจะต้องเป็นผู้สืบเรือนต่อไป แต่ถ้าหากเป็นลูกชายคนรองๆ ก็แยกเรือนแต่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเรือนพ่อแม่ตั้งนั้นในช่วงหลังการตั้งเรือนจึงเป็นแบบข้างพ่อหรืออาจกล่าวได้ว่าการตั้งถิ่นฐานหลังการแต่งงานข้างฝ่ายหญิงเป็นสภาวะชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าในบางครัวเรือนเป็นครอบครัวขยายที่มีทั้งครอบครัวของลูกสาวและของลูกชายอยู่ร่วมกันเพราะลูกเขยกำลังมาอาสา ส่วนลูกชายคนโตผ่านการอาสาและกลับมาอยู่ด้วยเพื่อทำการสืบเรือนต่อไปในอนาคต

อย่างไรก็ตาม แบบแผนการตั้งถิ่นฐานดังกล่าวไม่อาจจะเป็นไปได้สมบูรณ์แบบตามอุดมการณ์ทางวัฒนธรรม เพราะมีความจำเป็นบางอย่างที่ต้องทำให้ยืดหยุ่น เช่น มีลูกสาวอยู่คนเดียว ลูกเขยเลยต้องมาอยู่ด้วยตลอดไป หรือบางรายที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงมีที่ทำกินมากกว่า เมื่อลูกเขยพ้นพันธะอาสาแล้วก็ให้ลูกเขยมาตั้งเรือนอยู่ใกล้ๆ หรือในบางครอบครัวอพยพไปอยู่กับพ่อแม่ (ฝ่ายชาย) แล้ว พ่อพ่อแม่ฝ่ายชายอพยพไปอยู่บ้านอื่น ผู้หญิงไม่ยอมตามไปผู้ชายก็เลยไม่ตามพ่อแม่ตัวเองไปหรือกรณียกเว้นอื่นๆ อีกหลากหลายรูปแบบจากการสุ่มตัวอย่าง 73 ราย ในชุมชน "หนองเลา" ช่วงเวลาที่มีการศึกษา จิวีวรรณ ประจวบเหมาะ และวรานันท์ วรวิศว์ (2543) พบความหลากหลายดังนี้คือ

ภรรยาอยู่เรือนเดิมสามี	21	ราย
สามีภรรยาแยกเรือนอยู่ในหมู่บ้านสามี	18	ราย
สามีไปอยู่เรือนเดิมของภรรยา	8	ราย
สามีภรรยาแยกเรือนอยู่ในหมู่บ้านภรรยา	14	ราย
สามีภรรยาแยกเรือนอยู่ใน หนองเลา	12	ราย

ทั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่สามีภรรยาเป็นคนต่างหมู่บ้านกัน

ความสัมพันธ์และความสำคัญของคนในเรือน

เรื่องนี้จะมีนักวิจัยศึกษารายละเอียดไม่มากนัก อาจจะเป็นเพราะว่าเรื่องนี้มองเห็นค่อนข้างยาก เพราะเป็นเรื่องในครัวเรือน โอกาสสังเกตและซักถามค่อนข้างลำบาก และการเข้าใจความสัมพันธ์ของสมาชิกใน "เรือน" หนึ่งเชื่อว่าจะสามารถเหมารวมว่าเข้าใจความสัมพันธ์ในอีกเรือนหนึ่งได้เนื่องจากมีความหลากหลายสูงภายในชุมชน แต่พอจะจับใจความจากงานของจิวีวรรณและวรานันท์ (2543) ได้ว่าเรือนลาวโซ่งทำหน้าที่เหมือนครอบครัว ครัวเรือน ในสังคมต่างๆ คือ เป็นหน่วยผลิต แลกเปลี่ยนและบริโภคร่วมกัน โดยเฉพาะในชุมชนดั้งเดิมซึ่งทำการเกษตรกรรมเป็นหลัก และยังเป็นหน่วยในการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างครัวเรือนและร่วมกิจกรรมทางสังคมและพิธีกรรมในชุมชน แต่ที่สำคัญมากก็คือมีหน้าที่ทำพิธีกรรม เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่เรียกว่า "เสนเฮือน"

ด้วยเหตุดังกล่าวความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือนจะแนบแน่นกันมากกว่าที่มีกับคนนอก ครัวเรือนแต่สำหรับลาวโซ่งการเป็นสมาชิกของเรือนไม่ได้หมายความว่า เป็นผู้ที่ย้ายอยู่ในเรือนเท่านั้น สำหรับบางคนที่เคยอยู่ในเรือน แต่ต้องไปอยู่ที่อื่น แต่ได้กลับมาช่วยในพิธีกรรมสำคัญของครัวเรือนก็นับว่ายังเป็นสมาชิกในครัวเรือนอยู่

คู่ความสัมพันธ์สำคัญในครัวเรือนคือสามี/ภรรยา พ่อ-แม่, ลูก และพี่กับน้อง ซึ่งยากที่จะกล่าวถึงแบบแผนได้อย่างชัดเจนมีหลากหลายกันไป ตัวอย่างเช่น ในชุมชน "หนองเลา" พบว่าร้อยละ 58.6 ของครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (91 ครัวเรือน) ภรรยาเป็นผู้เก็บเงินและเพียงร้อยละ 13 ที่สามีเป็นผู้เก็บเงิน และแม้ว่าในอดีตคติผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว แต่ในภาคปฏิบัติผู้หญิงก็อาจจะเป็นผู้นำในแง่ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ก็ได้ซึ่งสะท้อนให้เห็นในการเรียกเจ้าของเรือนของคนในชุมชน หากเป็นเรือนที่ผู้ชายเป็นผู้นำก็มักจะบอกชื่อผู้ชาย หากผู้หญิงโดดเด่นกว่าก็จะเรียกชื่อผู้หญิงว่าเป็น "เจ้าเรือน"

กลุ่มสายเลือด "สิง"

นอกจาก "เรือน" ซึ่งผูกพันลาวโซ่งด้วยเกณฑ์ที่ซับซ้อนคือผสมผสานระหว่างการแต่งงาน ความสัมพันธ์ทางสายเลือด พื้นที่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและพิธีกรรมแล้วยังมี "สิง" หรือ กลุ่มสายเลือดที่ผูกพันลาวโซ่งไว้ในอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจาก "ไทดำ" ที่เป็นบรรพบุรุษของลาวโซ่งอุดมการณ์ "สายเลือด" ของลาวโซ่งแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ 2 ประการคือ "สิง" หรือชื่อตระกูล เช่น สิงลอสิงเรื่อง (เหมือนแซ่ในวัฒนธรรมจีน) และ "ผีบรรพบุรุษ" (ผีเรือน) ซึ่งสืบต่อโดยลูกชาย ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วถือผีของสามีและลูกๆ ก็ถือผีบรรพบุรุษของพ่อ

สิงจึงมีพลังในฐานะที่รวม "เรือน" ที่อยู่ใน "สิง" เดียวกันเป็นหน่วยสังคมที่ใหญ่ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับ "พิธีเสนเรือน" ครัวเรือนที่ทำพิธีต้องเชิญคนในเรือนที่อยู่ "สิง" เดียวกัน มาร่วมพิธีไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลภายใน "สิง" ยังแบ่งย่อยเป็น "ก้อ" (กอ) คือ กลุ่มญาติที่มีปู่เดียวกันซึ่งจะแสดงให้เห็นใน "บั้งผีเรือน" (สมุดจดบันทึกชื่อผู้ตายใน "สิง" ซึ่งแยกชื่อผู้ตายตามเรือนที่เคยอยู่)

นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มในลักษณะต่างๆ เช่น กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงานในการทำนา กลุ่มจับสัตว์น้ำจืด กลุ่มย้อมสีทอผ้า กลุ่มผู้ใช้น้ำคลองชลประทาน กลุ่มสมาชิกสงเคราะห์การณาปนกิจ และกลุ่มเกษตรกร(ธกส.) ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มักจะเป็นกลุ่มกิจกรรมร่วมกัน และใกล้ชิดกันมากกว่าคนนอกกลุ่ม อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจจะจำแนกความสัมพันธ์ของลาวโซ่งในชุมชนได้ตามกลุ่มดังกล่าว เพราะว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มมีการทับซ้อนกันไปมาทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายมากกว่า

ในอีกแง่หนึ่งฉวีวรรณและวรานันท์ (2543) ได้พิจารณาด้วยว่าความสัมพันธ์ต่างๆทางสังคมเหล่านี้ เช่น "เรือน" "สิง" และ "ญาติ" มีบทบาทในทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการระดมแรงงานและทุน ซึ่งสำคัญสำหรับชุมชนเกษตรมากน้อยเพียงใด มีข้อสังเกตโดยสังเขปว่าชาวนารวยจะมีโอกาสเข้าถึง "เงินกู้"

ดีกว่าชาวนาปานกลาง และชาวนาจน เพราะชาวนารวยมีหลักทรัพย์ คือ ที่ดินและเครดิตสังคม ทำให้กู้จากสถาบันการเงินอย่าง ธกส. ได้และยืมญาติหรือเพื่อนฝูงได้ไม่ยากนักแม้ว่ามักมีเพดานกู้ (ประมาณไม่เกิน 30,000 บาท) โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยและสามารถคืนเงินได้ในเวลารวดเร็ว สาเหตุของการกู้เงินมักจะมา จากความต้องการในการขยายกิจการ ส่วนชาวนาปานกลางมีเหตุผลการกู้ที่หลากหลาย เช่น ลงทุนในการเพาะปลูก จ่ายค่าแรงเก็บเกี่ยว การขาดแคลนเงินในการทำพิธีบวชลูกหรือทำพิธีเสนเรือน แต่มักจะหาแหล่งทุนได้ยากกว่า และชาวนาปานกลางเกือบทุกรายมีเจ้าหนี้หลายคนซึ่งอาจจะเป็นญาติและชาวนารวย และนำไปสู่การบีบบังคับให้มีการขายผลผลิตให้กับผู้ให้กู้ ชาวนาจนเองมีปัญหาในการหาเงินกู้เพราะไม่มีใครมีเครดิตทางสังคมมีศักยภาพในการใช้หนี้ต่ำต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมมากเช่นญาติเป็นตัวกลางในการติดต่อและการกู้เงินจะกู้ได้เป็นหลักพัน (ไม่เกิน 5,000) เพราะมีหนี้สะสมเกินหมื่นบาท ส่วนเหตุผลในการกู้ก็หลากหลายเหมือนกับชาวนาปานกลาง หรืออาจจะหลากหลายมากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดแคลนค่าใช้จ่ายในบ้าน

สำหรับแบบแผนการระดมแรงงานในการเก็บเกี่ยวซึ่งจำเป็นต้องให้ทันกับเวลา ชาวนารวยซึ่งมีที่นามากต้องอาศัยความสามารถในการระดมแรงงานในหลายรูปแบบคือ แรงงานคนในครอบครัว แรงงาน “จอย ล้า” หรือแรงงานเกณฑ์จากลูกหนี้ แรงงานวาน และแรงงานจ้าง แต่ชาวนารวยมักจะไม่มียุทธศาสตร์การ “เอา แสง” หรือแลกเปลี่ยนแรงงาน ส่วนชาวนาปานกลางจะใช้แรงงานคนในครอบครัว “เอาแรง” และแรงงานจ้าง ส่วนชาวนาจนใช้แรงงานคนในครอบครัวเพราะที่นามีน้อยและตัวเองต้องเป็นแรงงาน “จอย ล้า”

ฉวีวรรณและวรานันท์(2543) ตั้งข้อสังเกตว่าการระดมแรงงานแต่ละแบบอาศัยพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมไม่เหมือนกัน การวานอาศัยความใกล้ชิด เช่น เป็นเพื่อนหรือเป็นญาติ การเอาแรงอาศัยความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนอย่างเสมอภาค ส่วนการใช้แรงงานจอย ล้าแสดงให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ แต่การจ้างต้องอาศัยเงินตราเป็นสื่อสัมพันธ์ อย่างไรก็ดี ในการระดมแรงงานของเจ้าของนาทุกกลุ่มฐานะ ต้องอาศัยความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นญาติ เพื่อน อุปถัมภ์เพื่อจะได้แรงงานตามเป้าหมายเพราะในช่วงเก็บเกี่ยวมีการแข่งขันในการระดมแรงงานสูงเพื่อให้สามารถเก็บเกี่ยวในกำหนดเวลาที่เหมาะสม

ความสัมพันธ์เชิงชนชั้นและการเมือง : ผู้ท้าวผู้น้อย

ในสังคมดั้งเดิมของ “ไทดำ” มีความชัดเจนว่าผู้ท้าวและผู้น้อยมีความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาค และ “ผู้ท้าว” เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือ “ผู้น้อย” จากงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับลาวโซ่งพบว่ายังมีความแตกต่างในเชิงสัญลักษณ์ คือ “ผู้ท้าว” จะทำพิธีเสนเรือนด้วยควาย ส่วนผู้น้อยนำพิธีเสนเรือนด้วยหมู แต่เมื่อได้คุยกับครัวเรือนผู้ท้าวในหนองเลา ฉวีวรรณและวรานันท์ (2543) พบว่าผู้ท้าวจะ “เสน” ด้วยควายนานๆ ครั้ง โดยทั่วไปก็จะเสนด้วยหมูเหมือนกัน งานวิจัยในชุมชนอื่นได้บ่งบอกว่าพรมแดนสังคมระหว่างผู้ท้าวผู้น้อย

ค่อนข้างเลือนลางมาก อย่างเช่นชุมชนที่บ้านสระ จ.นครปฐม วาสนา อรุณกิจ(2529) ระบุว่าได้มีการ แต่งงานข้ามชนชั้น โดยที่สถานภาพการเป็นผู้ทำหรือผู้น้อยสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการแต่งงาน โดยการนับชนชั้นข้างฝ่ายชายเป็นหลัก อย่างไรก็ตามยังมีการแบ่งสิ่งตามชนชั้นอยู่ เช่น “สิ่งล่อ” เป็น “สิ่งผู้ทำว” ทุกคนที่อยู่ในสิ่งล่อจะถูกจัดเป็นผู้ทำวหมด (เรณู เหมือนจันทร์เชย 2541/บ้านแหลมกะเจา อ.ดอนตูม นครปฐม) และทุกคนก็ระบุตรงกันว่าความแตกต่างทางชนชั้นในแง่ผู้ทำวและผู้น้อยไม่ได้มีความสำคัญใน ชีวิต

ประจำวันรวมทั้งเศรษฐกิจและการเมืองเหมือนในสังคมของบรรพบุรุษในเมืองต่างๆ ทางตอนเหนือของ เวียดนาม (สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ 2540, เพ็ญนิภา อินทรตระกูล 2535, จวีวรรณ ประจวบเหมาะ และวราพันธ์ วรวิศว์ 2543)

ส่วนตำแหน่งอื่นๆ ทางสังคม เช่น คนรวย หมอเสน ผู้ใหญ่บ้าน ยังขาดงานศึกษาที่ชัดเจนถึง ความสำคัญและความหมายของกลุ่มคนเหล่านี้ว่าเป็นระบบและชัดเจน

สำหรับในประเด็นเรื่องการจัดระเบียบทางการเมือง ไม่มีงานวิจัยใดให้ความสนใจศึกษาอย่างจริงจัง แต่มีบางงาน (เพ็ญนิภา อินทรตระกูล 2535) ตั้งข้อสังเกตว่าในส่วนหนึ่งความเชื่อเกี่ยวกับผีเหือนได้ทำ หน้าที่ควบคุมและจัดระเบียบความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมของลาวโซ่ง

งานวิจัยทุกงานซึ่งศึกษาชุมชนลาวโซ่งในท้องถิ่นต่างๆ ได้ระบุเหมือนกันว่าลาวโซ่งมีความเชื่อ ดั้งเดิมที่เกี่ยวกับแถน ขวัญ และผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรม ผสมผสานกับความเชื่อในพุทธศาสนา ซึ่งรับไว้เมื่อได้อพยพเข้ามาอยู่ในอาณาจักรไทย อย่างไรก็ตามในทุกงานจะให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมมากกว่ามิติทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะพิธีเสนเหือน ทั้งนี้อาจเป็นได้ว่าเป็น คือเอกลักษณ์วัฒนธรรมของลาวโซ่งอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการจัดระเบียบสังคมในเรื่องการสืบ สายเลือดข้างพ่อ

จวีวรรณและวราพันธ์ (2543) ตั้งข้อสังเกตว่าหากเราพิจารณาชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนลาวโซ่งเพียง อย่างเดียว เราแทบมองไม่เห็นที่แตกต่างจากชุมชนชาวนาในภาคกลางที่กำลังเผชิญพลวัตการ เปลี่ยนแปลงที่ระบบตลาดเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชน และถ้าเราพิจารณาการจัดระเบียบสังคมเราก็จะ เห็นส่วนคล้ายและส่วนต่างของชุมชนลาวโซ่งกับของไทยภาคกลาง แต่เมื่อเราพิจารณาโลกความเชื่อและ พิธีกรรมของลาวโซ่ง แม้ว่าเราจะเห็นความคล้ายคลึงกันในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา แต่ เราจะเห็นความแตกต่างอย่างโดดเด่นในเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นมรดกตกทอดจาก “ไทดำ”

ความคิดความเชื่อดั้งเดิมของลาวโซ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับต้นกำเนิดของลาวโซ่ง ความหมายของ การดำรงชีวิตในโลกนี้และชีวิตหลังความตายรวมทั้งความสัมพันธ์ที่มีกับเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติอื่นๆ ซึ่งลาว

โง่งรวมเรียก “ผี” ซึ่งผีต่างๆ ก็มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน มีผลต่อปฏิสัมพันธ์ที่ลาวโง่งจะมีต่อ “ผี” ต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งผู้เขียนจะอาศัยข้อมูลจากงานของจิวีวรรณและวราพันธ์ (2543) เป็นหลักก่อน แล้วนำข้อมูลจากงานวิจัยชุมชนอื่นๆ มาเปรียบเทียบหรือเสริมให้ชัดเจนขึ้น

ความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมของลาวโง่ง : ความสำคัญของ “แกน” “ขวัญ” และ “ผี”

พิธีกรรมต่างๆ ของลาวโง่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่อง “แกน” “ขวัญ” และ “ผี” ในทัศนะของลาวโง่งที่ค่อนข้างจะอาวูโธ ลาวโง่งแตกต่างจากคนไทยที่ “ลาวโง่ง” ถือผี คนไทยไม่ถือผี ซึ่งในขณะที่ศึกษาลาวโง่งก็ยังมีนักถือ “ผีบรรพบุรุษ” อยู่ แต่คนที่อายุต่ำกว่า 40 จะมีความหลากหลายในเรื่องความเชื่อ หลายคนไม่รู้จักทั้ง “แกน” และ “ขวัญ”

ในความเชื่อดั้งเดิมของลาวโง่ง “ขวัญ” มีความสำคัญต่อร่างกาย ทำให้มีชีวิตมีพลังอยู่เย็นเป็นสุข ร่างกายแข็งแรง ทุกๆ คนจะมีขวัญประจำอยู่ในอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย แต่หาก “ขวัญ” มีอันเป็นไป เช่น “หลงทาง” จะมีผลต่อร่างกายทำให้เจ็บป่วย ต้องรักษาด้วย “พิธีกรรม” ต่างๆ เช่น “ช้อนขวัญ” “หรือ” เสนแกนผีฟ้า” และอื่นๆ แล้วแต่สาเหตุอาการและอายุของผู้เป็นเจ้าของขวัญ หากขวัญนี้ไม่กลับคืน ร่างกายก็กลายเป็น “ขอน” ไร้ชีวิต ต้องทำพิธีซึ่งมีหลายขั้นตอน เช่น พิธีศพ พิธีส่งขวัญไปเฝ้าแกน และพิธีพาผีขึ้นเรือน ในที่สุดกลายเป็นผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษ พิธีต่างๆ เหล่านี้จึงทำหน้าที่แปลง “ขวัญ” เป็น “ผี” ความแตกต่างที่สำคัญ คือ “ขวัญ” แสดงการมีชีวิตแต่ไม่มีอำนาจ แต่ “ผี” แสดงถึงสภาวะความตาย แต่มีอำนาจเหนือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่จำกัดเฉพาะกับลูกหลานของตนเท่านั้น ซึ่งก็ต้องมีหน้าที่ทำพิธี “ปาดตง” เช่นไหว้ทุก 10 วัน สำหรับผู้น้อยและทุก 5 วันสำหรับผู้ท้าว เพื่อขอความคุ้มครองไม่ให้เจ็บป่วยและมีความสำเร็จในการเพาะปลูกหรือการงานอื่น แต่ที่สำคัญประมาณทุก 3 ปี (เดี๋ยวนี้อาจจะนานถึง 7 ปี) ต้องทำพิธีเสนเรือนเพื่อ เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ และคนที่ถือผีเดียวกันหรือสิ่งเดียวกันจะต้องมาร่วมแม้ว่าจะไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อื่นแล้ว “ผี” หรือ ผีบรรพบุรุษจึงเปรียบเสมือนผู้คุ้มครองและดูแลลูกหลานให้ปฏิบัติตัวให้เหมาะสมและผูกพันกับผู้ที่ถือผีเดียวกัน

ชีวิตของลาวโง่งที่ “หนองเลา” จึงผูกพันกับพิธีกรรมซึ่งมีหน้าที่ต่างๆ กันที่ไม่อาจจะบรรยายรายละเอียดในที่นี้ได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ยังคงดำเนินต่อไปโดยที่อาจจะปรับเปลี่ยนไปตามสภาวะการณ์อื่นๆ แต่ความเชื่อเรื่อง “แกน” และ “ขวัญ” ซึ่งเป็นรากฐานของพิธีกรรมกลับคลอนแคลนในคนรุ่นหลัง (ประมาณต่ำกว่า 40 ปี) ซึ่งจะอธิบายการดำรงชีวิตอยู่ด้วยจิตวิญญาณแทนที่จะเป็นเรื่อง “ขวัญ” และที่มีความหมายกลางเดือนและมีความสำคัญน้อยสำหรับพวกเขา ความเชื่อเรื่อง “กรรม” จากพุทธศาสนามีความหมายสำหรับพวกลาวโง่งรุ่นหลังมากซึ่งคงได้รับอิทธิพลมาจากโรงเรียนและวัด

งานวิจัยที่ศึกษาชุมชนลาวโง่งในท้องถิ่นอื่นๆ นอกจากหนองเลา ก็ให้ความสำคัญกับการเข้าใจลักษณะความเชื่อและพิธีกรรมกันอยู่สมควรซึ่งแม้ว่าโดยสาระสำคัญจะมีลักษณะเป็นแบบ “หนองเลา”

ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของลาวโซ่งในประเทศไทย แต่ต่างก็มีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันบ้าง อาจจะเนื่องจากการปรับตัวกับสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันและตามกาลเวลาที่ผ่านไป

เพื่อให้ผู้อ่านสามารถพิจารณาความหลากหลายหรือความผันแปรในเรื่องความเชื่อ และพิธีกรรม ผู้เขียนอยากเสนอภาพเปรียบเทียบในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ

ตารางเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชนลาวโขงต่างๆ

ความเชื่อ/ พิธีกรรม	หนองเลา/หนองปรง จ.เพชรบุรี	บ้านแหลมกระเจา และอื่นๆ จ.นครปฐม	บ้านดอนมะเกลือ จ.สุพรรณบุรี	บ้านสระ จ.นครปฐม
1. ความเชื่อ ถ่าน ขวัญ ผีบรรพบุรุษ	- ปรากฏในพิธีกรรมต่างๆ - คนรุ่นหลังไม่เข้าใจเรื่องถ่าน และขวัญชัดเจน - ปรากฏชัดเจนในพิธีเสนเรือน และพิธีอื่นๆ - คนส่วนใหญ่ในชุมชนยังมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษอย่าง แน่นแฟ้น	- ปรากฏในพิธีกรรมต่างๆ - ไม่มีข้อมูล - ปรากฏชัดเจนในพิธีเสน เรือนและพิธีอื่นๆ - คนส่วนใหญ่ในชุมชนยังมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ อย่างแน่นแฟ้น	- ปรากฏในพิธีกรรมต่างๆ - ไม่มีข้อมูล - ปรากฏชัดเจนในพิธีเสน เรือนและพิธีอื่นๆ - คนส่วนใหญ่ในชุมชนยังมีความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษอย่างแน่นแฟ้น - พิธีเสนเรือน - พิธีเรียกขวัญ	- ปรากฏในพิธี ต่างๆ - ปรากฏชัดเจน พิธีเสนเรือนแ อื่นๆ - คนส่วนใหญ่ใน ชุมชนยังมีความ เชื่อเรื่องผีบรรพ บุรุษอย่างแน่นแฟ้น - พิธีเสนเรือน - พิธีสูขวัญ
2. การปรากฏของ พิธีกรรมต่างๆ	- พิธีเสนเรือน - พิธีช้อนขวัญ - พิธีเรียกขวัญ/เสนถ่านผีฟ้า/ เสนน้อยจ้อย - พิธีเสนหัวเขา/เสนเป่าปี - พิธีศพ - พิธีบอกทางผีกลับบ้าน/ส่งขวัญ ผู้ตาย - พิธีพาศีขึ้นเรือน - พิธีปาดตง - พิธีเซ่นไหว้ศาลพ่อปู่ - พิธีตั้งบั้งหน่อ (ไหว้ผีบรรพบุรุษ ของหมอเสน)	- พิธีเสนเรือน - พิธีเรียกขวัญ - มีชื่อพิธีที่แตกต่างกัน ออกไป - พิธีศพ	- พิธีงานศพ - พิธีไหว้ศาลประจำ หมู่บ้าน - พิธีตั้งบั้ง	- ไม่มีข้อมูล

การเปรียบเทียบในตารางยังไม่ค่อยสมบูรณ์ เพราะแต่ละงานให้ความสำคัญกับพิธีไม่เหมือนกัน และในบางกรณีพิธีเหล่านี้มีชื่อเรียกไม่เหมือนกันจึงไม่อาจตีความได้ว่ามีความแตกต่างอย่างชัดเจน แต่ทุกงานให้ความสำคัญกับการพรรณนาและวิเคราะห์พิธีเสนเรือน ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันมากนักในการประกอบพิธีเสนเรือน การทำหน้าที่ทางสังคม การกำหนดเวลาประกอบพิธี ส่วนรายละเอียดขั้นตอนของพิธีแตกต่างกันไปตามตำราของหมอเสนาผู้ประกอบพิธีซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องความแตกต่างในเชิงชุมชน

ยวน

เป็นกลุ่มที่ไม่มีงานศึกษามากนัก และมักจะเป็นบทความเล็กๆ ทำให้เราไม่อาจจะนำเสนอวิถีชีวิตชุมชนอย่างที่น่าเสนอเกี่ยวกับลาวพวนและลาวโซ่งได้เรื่องที่ศึกษามากเป็นเรื่องเฉพาะเรื่องเช่นเรื่องผี พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า และลักษณะเรือน เป็นต้น

ลาวเวียง ลาวตี้ ลาวครั่ง ลาวแง้ว และไทยเบ็ง

งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาตระกูลไทเหล่านี้ยังคงมีน้อยและไม่มีการศึกษาที่ครอบคลุม จะพอมีรายละเอียดอยู่บ้าง คือ งานวิจัยของภุทธ ภูมะธน์ ที่ศึกษาไทยเบ็ง ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำป่าสักส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรม โดยเฉพาะปลูกพืชที่หลากหลาย เช่น ข้าว อ้อย ข้าวโพด และอื่นๆ คล้ายๆ กับชุมชนชาวนาภาคกลางโดยทั่วไป

ในแง่ความสัมพันธ์ทางสังคมเมื่อหญิงและชายแต่งงานกัน ฝ่ายชายจะเข้ามาอยู่ทางครอบครัวของฝ่ายหญิง อาจจะเป็นในครัวเรือนเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ฉะนั้นการตั้งถิ่นฐานจึงเอนเอียงไปทางฝ่ายหญิง ซึ่งก็สอดคล้องกับประเพณีสืบมรดกที่ว่าลูกสาวได้มรดกมากกว่าฝ่ายชาย อย่างไรก็ตาม ลูกสาวและลูกชายมีความสำคัญเท่าเทียมกันในทัศนะของพ่อแม่เพราะช่วยเหลือพ่อแม่กันคนละแบบ ลูกชายเป็นแรงงานสำคัญในไร่นาและสามารถบวชส่งผลบุญให้พ่อแม่ได้ ส่วนลูกสาวดูแลพ่อแม่ยามเจ็บไข้ และในวัยชราจะเป็นที่พึ่งได้

ส่วนในเรื่องความเชื่อยังมีความเชื่อเรื่องผีดั้งเดิมได้แก่ “ผีปู่ย่าตายาย” หรือ “ผีบ้านผีเรือน” นอกจากนั้นยังมีความเชื่อเรื่องผีอื่นๆ อีก รวมทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาลเจ้าพ่อต่างๆ บางศาลมีรูปเคารพเทพเจ้าจีน เช่น “ขุนแก้ว” และยังมีบึงอกราบไหว้แม่โพสพ ซึ่งเป็นเทพธิดาประจำต้นข้าว และเนื่องจาก “ไทยเบ็ง” นับถือศาสนาพุทธด้วยจึงมีความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดทางพุทธศาสนา และความเชื่อพื้นถิ่น เช่น ไสยศาสตร์ต่างๆ แต่ไม่มีการศึกษาเจาะลึกในเรื่องนี้

ญ้อ

จากการศึกษาของศิริกมล สายสร้อย (2541) ญ้อ มีอาชีพหลัก คือ การทำนาในที่ลุ่ม และเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ ส่วนในท้องถิ่นจะทำไร่ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ถั่วลิสง และอื่นๆ ซึ่งจะขายให้พ่อค้าคนกลาง หรือในบางกรณีพ่อค้าเป็นผู้ลงทุนให้ นอกนั้นก็มีการเพาะปลูกพืชสวนครัว และเลี้ยงสัตว์เล็กน้อย ใ้บริโภคเหมือนชาวภาคกลางโดยทั่วไป

ส่วนในเรื่องการจัดระเบียบสังคมไม่มีลักษณะเด่นเฉพาะคล้ายๆ กับชุมชนคนไทยทั่วไปที่หลังจากแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงรับใช้ผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงจนมีลูก 1-2 คน แล้วจึงจะแยกเรือนออกมาได้ส่วนจะอยู่ที่ใดก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างลูกเขยและพ่อตาแม่ยาย ผู้ที่สืบเรือดั้งเดิมมักเป็นลูกคนเล็กหรือคนที่แต่งงานหลังสุด

ในเรื่องความเชื่อ ญ้อก็เหมือนคนไทยกลุ่มอื่นๆ ที่นับถือพุทธศาสนาแต่ยังคงนับถือผีแบบดั้งเดิม แต่ศาลผีประจำหมู่บ้านจะมีชื่อเรียกคล้ายๆ กับผีของเขมรคือ “ศาลน้กตา” หรือ “หอน้กตา” และความเชื่อเรื่องศาลนี้จะแตกต่างจากของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น ที่คลองน้ำใส มีศาลน้กตา 3 หลัง คือ ศาลผีเจ้านาย (ที่เคยปกครองไทยญ้อ) ศาลวีรบุรุษท้องถิ่น และศาลผีเจ้าป่าและเจ้าที่ นอกจากนี้มีความเชื่อเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” ซึ่งจะอยู่บนหิ้งใน “ห้องเบ็ง” ซึ่งมีอยู่ในทุกบ้าน

นอกจากนี้ยังมีรายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรชีวิต เช่น การเกิดและการแต่งงาน เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น การทำบุญข้าวประดับดิน ซึ่งทำทุกปีในวันแรม 15 ค่ำเดือน 9 และเช่นไหว้กระดูกบรรพบุรุษโดยตรง การทำพิธีสืบชะตาบ้านซึ่งคนในชุมชนร่วมกันทำเมื่อเกิดสิ่งไม่ดีในหมู่บ้านโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธี ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า “ญ้อ” มีประเพณีและพิธีกรรมค่อนข้างมาก บางพิธีมีชื่อเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตัวเองว่า “ลาว” ในภาคอีสาน แต่บางพิธีมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นและเฉพาะกลุ่ม เช่น “ประเพณีขึ้นเขา” เพื่อนมัสการเจ้าพ่อเขาน้อยหรือเจ้าพ่อขุนดาบ เพื่อให้คุ้มครองชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวกับ “ญ้อ” ที่มีพิธีต่างๆ คล้ายคลึงกับ “เขมร” และ “ลาว”

กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

มอญ

ชีวิตเศรษฐกิจ

งานวิจัยเกี่ยวกับมอญทั้งหมดที่มีอยู่ ให้ความสนใจน้อยในเรื่องชีวิตทางเศรษฐกิจ แต่งานส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนมอญที่ศึกษาแบบคร่าวๆ พอให้เห็นภาพบ้าง จากงานวิจัยที่ปรากฏในฐานข้อมูลปรากฏว่าชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนมอญในท้องถิ่นต่างๆ มีความหลากหลายแม้ว่าในอดีตจะมีรากฐานจากการทำนา ทำสวน และหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นสำคัญ

ในทศวรรษที่ผ่านมาอาจจะจำแนกชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนมอญในท้องถิ่นต่างๆ ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ⁹ คือ

1. ทำนา และปลูกพืชหมุนเวียนอื่นๆ เช่น ข้าวโพด และถั่วเขียว เป็นต้น ชุมชนที่ยังมีชีวิตเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมในลักษณะนี้ คือ ชุมชนตามแม่น้ำแม่กลอง ลำน้ำแควน้อย บริเวณใกล้ด่านเจดีย์สามองค์ จ.กาญจนบุรี เช่น บ้านมน (ชื่อสมมติ) อ.บ้านโป่ง ดอนกระเบื้อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

2. อดีตเคยทำนาแต่ปัจจุบันทำงานโรงงานอุตสาหกรรมหรือรับราชการหรือทำงานบริษัท หรือค้าขายหรือเย็บจาก อย่างเช่น มอญ ที่พระประแดง (สมุทรปราการ) มอญบางกระดี (กรุงเทพฯ) และมอญสามโคก (ปทุมธานี)

3. อดีต เคยทำนาผสมผสานกับหัตถกรรม เช่น การปั้นหม้อ แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่หลากหลายขึ้น และกลายเป็นชุมชนที่ผลิตงานหัตถกรรมจากถิ่นฐานการปั้นหม้อผสมผสานกับการท่องเที่ยว เช่น ที่ชุมชนเกาะเกร็ด จ.นนทบุรี

งานเหล่านี้แม้ไม่มีรายละเอียดมากนักแต่ทำให้เห็นว่าชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนมอญเปลี่ยนแปลงไปในท้องถิ่นต่างๆ การทำนากลายเป็นอดีตในหลายชุมชน และการเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะเกี่ยวกับการกลายเป็นเมืองหรือส่วนหนึ่งของเมือง ความหลากหลายทางเศรษฐกิจเหล่านี้ทำให้เป็นการยากที่จะประมวลชีวิตเศรษฐกิจได้อย่างครอบคลุม แต่ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจว่าจะทำให้เกิดความหลากหลายในเรื่องชีวิตสังคมของคนในชุมชนมากน้อยอย่างไร ซึ่งยังไม่มียานที่ศึกษาเจาะลึกเรื่องนี้

การจัดระเบียบสังคมและการเมือง

การศึกษามอญในเรื่องนี้ค่อนข้างจะฉิวฉินในเกือบทุกงาน ที่มีความสนใจอยู่บ้างก็กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวหรือไม่ก็กล่าวสรุปโดยกว้างๆ ขาดข้อมูลสนับสนุนให้เห็นชัดเจน ทำให้เกิดความเข้าใจน้อยมากเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ ยากที่จะประมวลให้เห็นว่าในชุมชนต่างที่มี ความแตกต่างทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานจะทำให้มีความแตกต่างในเรื่องลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไรบ้าง หรือลักษณะทางสังคมดั้งเดิมของมอญคือการรวมกลุ่มทางสายเลือดข้างพ่อปฏิบัติกรอย่างไรในเงื่อนไขในเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ก็ได้มีการกล่าวถึงหรือมีข้อสงสัย นับว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในการศึกษาชุมชนมอญ แต่ก่อนช่วงเวลาของการจัดทำข้อมูลนี้มียานของ Brian Foster ที่เน้นการศึกษาการจัดระเบียบสังคมของมอญในชุมชนปากเกร็ด บางตะไนย์ ในจังหวัดนนทบุรี และบ้านกลางที่ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี

⁹ การจำแนกนี้อาจจะไม่ชัดเจนสมบูรณ์ เป็นการทำให้แบบคร่าวๆ เพราะผู้วิจัยมีความสนใจไม่เหมือนกันและข้อมูลที่ปรากฏมีความลึกและรายละเอียดไม่เหมือนกัน

ความเชื่อและพิธีกรรม

ชีวิตในชุมชนมอญในแง่ความเชื่อและพิธีกรรมผูกพันอยู่พุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผีบรรพบุรุษซึ่งอาจจะถือปฏิบัติกันหลากหลายในชุมชนมอญต่างๆ ที่พอจะสรุปลักษณะที่ร่วมกันของความเชื่อและพิธีกรรมของบ้านม่วง หรือ บ้านมน จากงานวิจัย 3 งาน ได้ดังนี้คือ

ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าพ่อ และผีธรรมชาติต่างๆ

ความเชื่อดั้งเดิมของมอญก็คือเรื่องผีโดยเฉพาะผีที่มีความสำคัญคือ "ผีเรือน" หรือ "ผีบรรพบุรุษ" ซึ่งภาษามอญเรียกว่า "ชะหลกหัย" หรือ ผีมอญ มีอยู่ 3 คน คือ ผีผู้ชาย มีผู้หญิง(ที่เป็นเมียหลวง) และผู้หญิง (ที่เป็นเมียน้อย) ประจำอยู่ที่เสาเอกของเรือนและมอญจะทำพิธีเช่นไหว้เป็นประจำอาจจะทุก 1 ปี หรือ 3 ปีแล้วแต่ธรรมเนียมของตระกูลโดยจะเลือกวันข้างขึ้นในเดือน 6 ยกเว้นวันพระและวันเสาร์ เพราะเชื่อว่าวันเสาร์เป็นวันแข็ง ผีเข้ามาในพื้นที่ลำบาก ส่วนวันพระเป็นวันที่ผีไปกินอาหารที่วัด "ชะหลกหัย" จะทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของสมาชิกของตระกูลหากไม่ปฏิบัติตามจะลงโทษให้เจ็บป่วยต้องทำพิธีรำผีมอญ

ผีเจ้าพ่อ (เปี้ยะเจ๊ะ) เป็นผีที่จะประจำอยู่ที่ศาล มีอำนาจคุ้มครองบริเวณรอบๆ ในแต่ละท้องถิ่นที่มีชื่อแตกต่างกันไปและมักจะมีตำนานเล่าสืบต่อกันมา

ผีธรรมชาติ อยู่ตามต้นไม้ ภูเขา และน้ำ เป็นต้น มีความศักดิ์สิทธิ์ หากคนล่วงละเมิดจะถูกโทษ

ทั้ง 3 ประเภทมีอำนาจให้คุณและให้โทษได้หากคนประพฤติไม่เหมาะสม แต่ผีร้ายมีแต่ให้โทษอย่างเดียวไม่มีเหตุผล มักจะเกิดจากคนที่ตายแบบอุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ร้ายๆ อื่นๆ

ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา

งานวิจัยต่างๆ มักจะไม่แสดงข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อในพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องกรรมหรือการเวียนว่ายตายเกิดมากนัก แต่จะเน้นการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามากกว่า เช่น พิธีบวช พิธีทำบุญ พิธีเข้าพรรษา พิธีบุญเดือนสิบ พิธีชุกตะน่าน (มีเฉพาะวัดมอญจัดขึ้นเพื่อให้คนจนมีโอกาสได้ทำบุญ โดยมีการนิมนต์พระไปที่บ้าน) พิธีออกพรรษา เทศน์มหาชาติ และทอดกฐิน ซึ่งพิธีเหล่านี้มีสาระสำคัญเหมือนพิธีของคนไทยภาคกลางโดยทั่วไปแต่จะมีลักษณะมอญ เช่น สวดแบบมอญ เป็นต้น

ประเพณีและพิธีอื่นๆ มอญเองก็มีพิธีที่เกี่ยวกับวัฏจักรชีวิตแบบคนไทยเหมือนกัน เช่น มีพิธีโกนผมไฟ พิธีแต่งงาน พิธีอายุยืน พิธีเกี่ยวกับความตาย โดยที่ผู้วิจัยบางคนบอกว่าไม่แตกต่างจากคนไทยมากนัก และพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในพิธีต่างๆ เหล่านี้

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของมอญที่บางกระดี่(อ.บางขุนเทียนในกทม.) งานหนึ่งได้กล่าวถึงการนับถือบรรพบุรุษ แต่มีชื่อเรียกต่างออกไปว่า “อะโหนก” หรือ ป่าโหนก แปลว่า “พอบุ” ซึ่งอยู่ที่เสาเอกของเรือนเหมือนกับที่บ้านม่วง แต่มีรายละเอียดว่าลูกชายคนเล็กเป็นผู้สืบผี “อะโหนก หรือหากมีลูกชายคนเดียวก็สืบผีได้เช่นกัน แต่ถ้าไม่มีลูกชายเลยก็ต้องให้ญาติผู้ชายที่อยู่ในตระกูลเดียวกันเป็นผู้สืบผีแทน ส่วนอีก 2 งานศึกษาบางกระดี่เหมือนกันได้กล่าวถึงการสืบผี แต่ไม่ได้ระบุว่าเรียกว่าอะไร แต่งานศึกษาที่ตอนกระเบื้องไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการสืบผีเลยเพียงแต่อธิบายประเพณีต่างๆ เกี่ยวกับวัฏจักรชีวิต

งานวิจัยชุมชนมอญที่พระประแดงได้ตั้งข้อสังเกตเหมือนงานอื่นๆ ว่าพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมีความสำคัญต่อชุมชนแต่ไม่ได้ให้รายละเอียดมากนักเพราะให้ความสนใจกับพิธีศพมากกว่า ในขณะที่อีกงานหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่าแม้ว่ามอญที่ทรงคนอง พระประแดง จะนับถือพุทธศาสนาควบคู่กันไปกับการนับถือบรรพบุรุษ แต่หลายบ้านที่เคร่งไม่มีพระพุทธรูปอยู่ในบ้านและให้ความสนใจกับการให้รายละเอียด “ประเพณีสงกรานต์” และประเพณีแห่งสังฆตชะบ ซึ่งดูเหมือนว่าจะจะเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น

ส่วนงานวิจัยชุมชนมอญแถบบ้านกลาง จ.ปทุมธานี ให้ความสนใจน้อยกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษแต่นำเสนอประเพณีทางพุทธศาสนาซึ่งอาจจะเป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นคือ “ตักบาตรพระร้อย” ซึ่งจัดขึ้นภายหลังวันออกพรรษาตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงกลางเดือน 12 โดยวัดที่อยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพนิมนต์พระ 100 รูปมารับบิณฑบาตซึ่งมีรายละเอียดของประเพณีมากพอสมควร พอดกเย็นวัดที่เป็นเจ้าภาพจัดงานมหรสพเป็นการเฉลิมฉลองประเพณีนี้จึงมีลักษณะผูกพันข้ามชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือกัน

ส่วนการศึกษาความเชื่อพิธีกรรม และประเพณีมอญของชุมชนเกาะเกร็ดจะเน้นการนำเสนอประเพณีวัฏจักรชีวิตประเพณีทางพุทธศาสนา และประเพณีสงกรานต์ซึ่งจะมีลักษณะพิเศษของความเป็นมอญ คือ แห่ข้าวแช่และตักบาตรน้ำผึ้ง และมีส่วนหนึ่งได้กล่าวถึงการบูชาผีบรรพบุรุษและรำผีมอญ แต่ไม่ได้ศึกษาลึกซึ้งเหมือนงานวิจัยที่ศึกษาบ้านม่วงหรือบ้านมน

เมื่อได้ประมวลเรื่องความเชื่อและของพิธีมอญของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วจะเห็นภาพอิทธิพลของพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของชุมชนหลากหลาย ครั้วเรือนต่างๆ มีอาชีพและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อความเชื่อและพิธีกรรมได้ ส่วนความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ แม้ว่าจะดำรงอยู่แต่ดูจะมีความสำคัญต่อชีวิตในชุมชนน้อยกว่าพุทธศาสนา

กลุ่มอื่นๆ เช่น ไทยมุสลิม (มลายู) ของ ญวน เขมร และไทยมุสลิม (จาม) ยังมีงานศึกษาไม่มากนัก ในจังหวัดอื่นๆ ของภาคกลาง สำหรับชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นภาระกิจในการประมวลและ

สังเคราะห์ของทีมกรุงเทพฯ ผู้เขียนจึงไม่นำเสนอในที่นี้ จะขอนำเสนอกลุ่มสุดท้าย คือ กะเหรี่ยงโปว์ที่เรียกตัวเองว่า “โพล่ง” ซึ่งอยู่ในบริเวณชายแดนภาคกลางของไทยติดต่อกับพม่า

โพล่ง (กะเหรี่ยงโปว์)

ชีวิตเศรษฐกิจ

ในโลกของเศรษฐกิจ ชีวิตของ “โพล่ง” ในงานวิจัยเกือบทุกชุมชนจะคล้ายกันมากคือรากฐานชีวิตอยู่ที่การทำไร่หมุนเวียน(ที่ดิน) ในลักษณะที่ว่าใช้ดินเพาะปลูกในระยะสั้นเช่น 1-3 ปี แล้วทิ้งให้ดินฟื้นตัวระยะยาวประมาณ 5-15 ปี(หรือนานกว่านี้) พืชที่ปลูกมีหลากหลายแต่ที่เป็นหลัก คือ ข้าว ซึ่งมักจะปลูกแบบทำนาที่ลุ่มหรือทำนาทั้งปี ที่เป็นพืชไร่ก็มีบ้าง เช่น ข้าวโพด กระจ่าง และพริก นอกจากนี้ยังผสมผสานกับการหาของป่าและล่าสัตว์เล็ก ที่สำคัญปรัชญาชีวิตเศรษฐกิจของกะเหรี่ยงคือการพึ่งตัวเองและความพอเพียง กิจกรรมทางเศรษฐกิจถูกกำหนดโดยภูมิปัญญาเชิงนิเวศและความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ในบางชุมชนอย่างเช่นที่บ้านปอและทุ่งแฝก สวนผึ้ง จ.ราชบุรี กะเหรี่ยงเริ่มเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงบ้างแล้วเมื่อพื้นที่ทำกินลดน้อยลงหลายคนจึงกลายเป็นลูกจ้างโดยเฉพาะหนุ่มสาวเข้าไปทำงานรับจ้างในเมืองมากขึ้นในเมื่อการเข้าเมืองก็ไม่ได้ลำบากเหมือนเมื่อก่อน และมีแนวโน้มว่าการพึ่งตัวเองจะลดลงเพราะการบริโภคต้องอาศัยสินค้าจากตลาด เช่น วิทยุ หม้อหุงไฟฟ้าและโทรทัศน์ เงินตราจึงสำคัญมากขึ้นทุกที่พร้อมทั้งหนี้สินก็มีเพิ่มมากขึ้น

การจัดระเบียบสังคมและการเมือง

“โพล่ง” ให้ความสำคัญกับครอบครัวเดี่ยว แม้ว่าผู้ชายจะต้องเข้าไปอยู่กับครัวเรือนของฝ่ายหญิง 1-2 ปี เพื่อเป็นแรงงานให้ในการทำไร่ ทำให้ผ่านสภาวะครัวเรือนที่เป็นครอบครัวขยายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นก็แยกเรือน โดยสามารถประกอบพิธีกรรมเองได้ ไม่ต้องทำร่วมกับพ่อแม่ อย่างไรก็ตามเรือนเป็นอาณาจักรของผู้หญิง ซึ่งมีสิทธิในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ฝ่ายชายต้องนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิงและลูกๆ สืบผีทางฝ่ายแม่

ในเรื่องการเมือง คือนอกเหนือครอบครัวหรือชุมชนและสายตระกูล เช่น เรื่องการปกครองหมู่บ้านเป็นอาณาจักรของผู้ชายไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการหรือผู้นำดั้งเดิม สำหรับในการปกครองแบบดั้งเดิม ความเชื่อทางศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการโยกย้ายชุมชนกะเหรี่ยงเข้าไว้ด้วยกัน ผู้นำทางศาสนาที่เรียกว่า “boungkho” จะมีอำนาจในการปกครองด้วย ลักษณะของผู้นำทางศาสนาและการเมืองจะต้องเป็นผู้ยึดมั่นในศีลธรรมและบุญกุศลและมักเป็นผู้อาวุโสมีความรอบรู้เป็นที่นับถือของคนอื่นๆ เมื่อระบบผู้นำทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้านหรือ อบต. เข้าไปสู่ชุมชนกะเหรี่ยง ในหลายกรณีทำให้เกิดความขัดแย้งกับผู้นำดั้งเดิม

ระบบความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณี

งานวิจัยที่อยู่ในฐานข้อมูลได้แสดงภาพความเชื่อของกะเหรี่ยงใน 4 ลักษณะ คือ

1. มีความเชื่อเรื่องผีแบบดั้งเดิม
2. มีความเชื่อเรื่องผี กับความเชื่อในพุทธศาสนา
3. มีความเชื่อเรื่องผี พุทธศาสนา และฤาษี
4. มีความเชื่อเรื่องศาสนาคริสต์ และอาจจะยังรักษาความเชื่อเรื่องผีไว้บ้าง

ในงานไม่ชัดเจนว่าในแต่ละชุมชนมีครบทั้ง 4 แบบหรือไม่ ในที่นี้จะเสนอตามลักษณะความเชื่อมากกว่าจะระบุเป็นชุมชน

ความเชื่อ และพิธีกรรมที่นับถือผีแบบดั้งเดิม

งานของสมเกียรติ จำลองและจันทบูรณ์ สุทธิ (2539) ได้ให้ภาพความเชื่อและพิธีกรรมของ “โพล่ง” ในพื้นที่ดังกล่าวแม้ว่าจะนับถือพุทธศาสนา แต่ความเชื่อเรื่อง “ผี” ยังดำรงอยู่และมีอิทธิพลต่อชีวิตของ “โพล่ง” ในชุมชนต่างๆ นอกจากนี้นักวิจัยยังได้ขยายความว่า ความเชื่อดั้งเดิมนี้มี 2 ลัทธิ คือ ลัทธิเดิม และลัทธิใหม่

กลุ่มลัทธิเดิม คือ กลุ่มที่ยึดถือความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษตั้งแต่เมื่ออยู่ในพม่า ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอยู่ก่อนการรับนับถือพุทธศาสนาซึ่งยังแบ่งย่อยได้เป็นกลุ่ม “ลุงอ้ว” หรือกลุ่มด้ายขาว กับกลุ่ม “วิ่มอง” หรือพวกกินน้ำต้มสุก สำหรับกลุ่ม “ลุงอ้ว” ผีประจำตระกูลมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองสมาชิกในสายตระกูล จึงจำเป็นต้องมีการเซ่นไหว้ประมาณ 2-3 ปี ครั้ง หรือหากครอบครัวมีเรื่องเดือดร้อนก็ต้องทำพิธีเซ่นไหว้ให้ช่วยเหลือสัญลักษณ์สำคัญของการเป็นสมาชิกกลุ่มคือผูกด้ายขาวที่ข้อมือทั้ง 2 ข้าง และเมื่อทำพิธีร่วมกันโดยมีผู้หญิงอาวุโสของสายตระกูลเป็นผู้ดำเนินพิธี สมาชิกจะเอาของเซ่นไหว้มากินร่วมกันด้วยจึงเรียกว่า “พวกของเซ้” (กินของเซ่นไหว้) พวกด้ายขาวยังแยกกลุ่มย่อยตามของสำคัญที่ใช้เซ่นไหว้ผี คือ กลุ่มเซ่นผีด้วยอันและปลา เช่นด้วยงา เช่นด้วยปลา และเซ่นด้วยดอกไม้ ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีรายละเอียดการทำพิธีกรรมแตกต่างกันออกไปบ้าง

ส่วนกลุ่ม “วิ่มอง” ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งของลัทธิเดิม และเล่ากันว่าเคยอยู่ในลัทธิด้ายขาวมาก่อนแต่เปลี่ยนมา “กินน้ำสุก” ด้วยเหตุผลที่ไม่ชัดเจน มีพิธีกรรมสำคัญคือ “การทำบุญใหญ่ประจำปี” ซึ่งทำปีละ 2 ครั้ง ซึ่งจะต้องมี “เจ้าวัด” (โบนัง) เป็นผู้นำในการทำบุญ การเป็น “เจ้าวัด” เข้าใจว่า “เจ้าวัด” จะเป็นผู้ชาย เพราะ “กลุ่มวิ่มอง” นี้ให้ความสำคัญกับชายมากกว่าผู้หญิง เช่น มีประเพณีที่ภรรยากราบเท้าสามี

กลุ่มลัทธิใหม่ จะมีชื่อเรียกว่า “กลุ่มด้ายเหลือง” หรือ “ลุงปอง” มีสัญลักษณ์คือด้ายเหลืองผูกข้อมือทั้งสองข้าง กลุ่มนี้แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม คือ ด้ายเหลืองธรรมดา และด้ายเหลืองพระพุทธรูป กลุ่มด้าย

เหลือธรรมาภิพธีกรรมสำคัญ คือ ทำบุญไหว้เจดีย์ประจำปี ไหว้แม่พระธรณี เทวดา และผีทั้งหลาย โดยที่ “เจ้าวัด” เป็นผู้ทำพิธีและผูกข้อมือด้วยด้ายเหลืองให้แก่ผู้ร่วมพิธี

ส่วนกลุ่มด้ายเหลืองพระพุทธรูป ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มลัทธิใหม่มีลักษณะสำคัญ คือ ทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษปีละครั้ง โดยที่ตอนเช้าลูกๆ ทำพิธีล้างเท้าพ่อแม่ ส่วนตอนเย็นทำพิธีไหว้ผีที่หัวนอนของพ่อแม่ โดยที่มารดาจะบอกให้ผีประจำสายตระกูลดูแลลูกหลานในตระกูลให้ปลอดภัยและผูกข้อมือให้ลูกทุกคน ด้วยด้ายเหลือง ในวันนั้นต้องนอนร่วมกันในบ้าน จะเห็นว่าลัทธิใหม่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาแต่สาระสำคัญของพิธีกรรมยังเกี่ยวข้องกับผีต่างๆ ที่สำคัญ เช่น ผีบรรพบุรุษ เป็นต้น แต่การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมในระดับชุมชนไม่อาจจะจัดวางลงในกรอบการจำแนกข้างต้นนี้ได้ทั้งหมด อย่างเช่น งานศึกษา “โพล่ง” บ้านกล้วย จ.สุพรรณบุรี ของฐนันดรศักดิ์ เวียงสารวิน (2533) ระบุว่าความเชื่อหลักของกะเหรี่ยงบ้านกล้วย คือ “ผีบ้านผีเรือน” หรือ “ผีบรรพบุรุษ” ซึ่งเป็นผีของพ่อแม่หรือบรรพบุรุษที่ได้มีการทำพิธีให้กลับมาอยู่บนเรือนกับลูกหลานในที่เฉพาะ และลูกหลานต้องทำพิธีเช่นไหว้ในวาระต่างๆ เช่น วันที่ส่งกลับหรือวันที่กำหนดทำเป็นประจำ

นอกจากนี้ยังมี “ผีบ้าน” หรือ “ผีประจำหมู่บ้าน” ที่ถือว่าสำคัญต้องเซ่นไหว้เพื่อความคุ้มครองซึ่งมักทำพร้อมๆ กับเลี้ยงผีเรือนประจำปีคือในช่วงหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ ส่วนผีที่ถือว่ามีความสำคัญต่อการเพาะปลูกก็คือ ผีไร่ ที่จะคอยดูแลข้าวให้เจริญเติบโต ซึ่งครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะเซ่นไหว้ในไร่ของตนเอง ส่วนงานศึกษาชุมชนสวนผึ้ง (จ.ราชบุรี) ได้ให้ภาพความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมว่ามีประเพณีที่เรียกว่า “กินข้าวห่อ” (สารทขนมจ้าง) ซึ่งจัดในช่วงกลางเดือน 9 ของทุกปี เพื่อเซ่นผีบรรพบุรุษให้มาคุ้มครองดูแลคนในครอบครัว โดยนำข้าวเหนียวมาห่อทรงปลายแหลมแล้วผูกเป็นพวงพร้อมด้วยของอื่นๆ เช่น ดอกไม้ กล้วย เครื่องประดับมีจำนวนเท่ากับสมาชิกในครัวเรือน และเทียนตั้งไว้

งานของโกวิท แก้วสุวรรณ (2542) ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของ “โพล่ง” อีกมิติหนึ่งคือ “พิธีเรียกวิหาล่า” ของ โพล่งที่บ้านเกาะสะเดิง พิธีเรียกวิหาล่าเป็นพิธีที่ทำในช่วงเปลี่ยนผ่านชีวิต (rite de passage) เช่น พิธีตั้งชื่อและพิธีแต่งงานหรือทำในโอกาสสำคัญๆ นอกจากนี้งานของโกวิท แก้วสุวรรณ (2543) อีกงานหนึ่งได้ศึกษาประเพณีของกะเหรี่ยงที่ ต.ไล่โว่ จ.กาญจนบุรี และมีข้อสังเกตว่าความเชื่อและพิธีกรรมของกะเหรี่ยงมักจะเกี่ยวข้องกับฤดูกาลและการทำมาหากิน

ความเชื่อ และพิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา

งานหลายงาน เช่น งานของโกวิท แก้วสุวรรณ (2542) โกศล มีคุณ (2535) สุกลักษณ์ โทณลักษณะ (2542) สุรินทร์ เหลือสมัย (2540) ซึ่งศึกษาในชุมชนต่างๆ เช่น วัดแจ้งเจริญ สวนผึ้ง (จ.ราชบุรี) และบ้านดงเสลาเก่า และบ้านเกาะสะเดิง (จ.กาญจนบุรี) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อของกะเหรี่ยงผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาเช่น เรื่องกรรม หลักการทำบุญ และความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งเกี่ยวกับ “ผี” ดังที่ได้กล่าวถึง

ข้างต้น ในหัวข้อนี้จะเน้นในมิติที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา เช่น งานของสุรินทร์ เหลือสมัย (2540) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า อดีตเจ้าอธิการวัดแจ้งเจริญซึ่งเป็น “กะเหรี่ยง” (ไม่แน่ใจว่าเป็นโพลง” ด้วยหรือไม่ – ผู้เขียน) เป็นศูนย์รวมจิตใจของ “กะเหรี่ยง” โดยมีพิธีสำคัญ คือ พิธีแห่รูปหล่อเหมือนหลวงพ่อกุศล และมีการสงฆ์เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันสะท้อนให้เห็นความเชื่อของกะเหรี่ยงที่ผูกพันกับพุทธศาสนา และจากงานของสุกฤษณ์ โทณลักษณะ (2542) พบว่าวัดในชุมชนดงเสลาเก่า (กาญจนบุรี) มีพระสงฆ์เป็น “โพลง” จำนวน 3 รูป แต่ละรูปมีความเชื่อดั้งเดิมที่แตกต่างกัน คือ พระสงฆ์รูปหนึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มด้ายขาว อีกรูปหนึ่งเป็นกลุ่มด้ายเหลือง ส่วนอีกรูปอยู่ในกลุ่มกินน้ำสุก แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ในวัด แสดงว่าในชุมชนหนึ่งอาจมีครบทุกกลุ่ม (ด้ายขาว กินน้ำสุก ด้ายเหลืองธรรมดา และด้ายเหลืองพระพุทธรูปเจ้า) ได้

นอกจากนี้ยังพบว่าในบางชุมชนอาจพบ “โพลง” ที่เป็นคริสต์และมุสลิมได้ แต่จะเป็นส่วนน้อยของชุมชนต่างๆ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในภาคกลาง ผ่านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตชุมชน

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์กับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ย้อนกลับไปได้ถึงสมัยอยุธยา อย่างเช่น ไทยเบ็ญในจังหวัดลพบุรี ไทยยวนและไทยพวนในจังหวัดอยุธยา (ไม่ปรากฏมีงานศึกษาในฐานข้อมูล) มอญในจังหวัดราชบุรี อยุธยา ปทุมธานี นครนายก และนนทบุรี กะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี จีนและเปอร์เซีย ในสมัยอยุธยา (ไม่ปรากฏในฐานข้อมูล) การปรากฏตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการอพยพอันเนื่องมาจากสงคราม และมีบางส่วนซึ่งเป็นส่วนน้อยเกี่ยวกับการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม ชุมชนที่ได้รับความสนใจและอยู่ในฐานข้อมูลเป็นชุมชนที่ก่อตัวในช่วงระหว่างสมัยกรุงธนบุรีและต้นรัตนโกสินทร์ หรือสืบทอดมาจากชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ด้วยสาเหตุจากสงครามเช่นกัน ที่เก่าแก่นับย้อนได้จนถึงอยุธยา คือ ชุมชนไทยเบ็ญที่ลพบุรี ชุมชนมอญที่บ้านม่วง จ.ราชบุรี และที่สามโคก จ.ปทุมธานีเท่านั้น

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตชุมชน

จากงานศึกษาที่ปรากฏในฐานข้อมูล จะเห็นว่าชุมชนชาติพันธุ์เหล่านี้มีความแตกต่างกันออกไปตามมิติต่างๆ ทางวัฒนธรรม และแม้ว่าจะได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ก็ยังแตกต่างกันเองในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งยังไม่อาจจะระบุได้อย่างชัดเจนแน่นอนว่า ความแตกต่างดังกล่าวนี้มีรากฐานจากความ

แตกต่างกันตั้งแต่เมื่อแรกได้พบปะหรือว่าได้มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคมที่แตกต่างในท้องถิ่นต่างๆ เพราะคนต่างๆ เหล่านี้ได้ถูกผลิตผ่านความสนใจและผ่านมุมมองของนักวิจัยที่มีความแตกต่างกันทำให้เปรียบเทียบกันได้ยากและไม่อาจจะสร้างนัยยะทั่วไปได้

ส่วนในอีกทางหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาจจะมีคล้ายคลึงกันในบางมิติของวัฒนธรรม เช่น ในเรื่องของชีวิตทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจะต่างชาติพันธุ์กันก็อาจจะมีคล้ายคลึงกัน ในเรื่องกิจกรรมการผลิตอย่างการทำนา และต้องเผชิญชะตากรรมร่วมกัน คืออาจอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบตลาดและการลงทุนทางเทคโนโลยี หรือในมิติของการจัดระเบียบสังคมก็อาจมีทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน แต่เมื่อเกี่ยวกับระบบความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมแล้ว แม้จะมีลักษณะร่วมกัน ในเรื่องการนับถือพุทธศาสนาก็ตาม ระบบความเชื่อดั้งเดิม เช่น การถือผีบรรพบุรุษหรือการประกอบพิธีกรรมทำให้เห็นชัดเจนว่า กลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันออกไป และเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่างๆ

บทที่ 6
มองความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง
ผ่าน
การปรับตัวทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และโลกาภิวัตน์

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นว่างานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในภาคกลางส่วนใหญ่เน้นการศึกษาประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของชุมชน มากกว่าจะสนใจศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ในแง่ที่พิจารณากระบวนการในการระบุอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ การเรียนรู้และแสดงออกทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ความหลากหลายของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ภายในกลุ่มหรือชุมชน ท่าทีและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์แตกต่างกัน กระบวนการดำรงรักษาพรมแดนชาติพันธุ์และกระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของรัฐชาติ

นอกจากนี้ในการนำเสนอองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ก็จะเน้นการพรรณนาให้เห็นภาวะการดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งมักจะเป็นความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม หรือภาษา มากกว่าการนำเสนอกระบวนการปรับตัวหรือการเปลี่ยนแปลงดังที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปในบทที่ 5

อย่างไรก็ตามมีบางงานที่สนใจศึกษาการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และความเป็นชาติพันธุ์อยู่บ้างแล้วในบทนี้ ผู้เขียนจะได้ใช้ประโยชน์จากงานเหล่านั้นโดยการสังเคราะห์ให้เห็นภาพการปรับตัวทางวัฒนธรรมและกระบวนการทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในภาคกลาง ว่ามีความหลากหลายอย่างไรบ้าง

การปรับตัวทางวัฒนธรรม

แรกเริ่มคำว่า “ปรับตัว” (adaptation) ที่ใช้ในมานุษยวิทยามักจะใช้ในบริบทที่เกี่ยวกับมานุษยวิทยาชีวภาพมากกว่า และเกี่ยวข้องกับทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต แต่ในทศวรรษของ 2500 มโนทัศน์ “การปรับตัว” ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสังคมและวัฒนธรรม เช่น การรวมกลุ่มทางสังคม ระบบค่านิยมและความเชื่อกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติผ่านการวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพัฒนาการของสาขาย่อยของมานุษยวิทยาที่เรียกว่า “มานุษยวิทยานิเวศ” นักมานุษยวิทยาคนสำคัญที่นำมาใช้มโนทัศน์นี้มาใช้ในมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม คือ จูเลียน สจิวัด (Julian Steward 1955) ซึ่งเสนอว่ามนุษย์ไม่เหมือน

สัตว์อื่นๆ ตรงที่ว่ามนุษย์ไม่ได้มีปฏิกริยาตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมโดยสัญชาตญาณซึ่งกำหนดโดย พันธุกรรม แต่มนุษย์มีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกตกทอดกันมา เชื่ออำนาจต่อการปรับตัวกับสภาพแวดล้อม เพื่อการมีชีวิตรอด วัฒนธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญในการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม นัยยะก็คือว่าเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปย่อมจะส่งผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมมากกว่า การปรับตัวทางร่างกายของมนุษย์ จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าสำหรับมนุษย์แล้ว “การปรับตัวทางวัฒนธรรม” มีความสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจด้วย และหากพิจารณาจากอีกมุมหนึ่งวัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมได้เช่นกัน มโนทัศน์ หรือ แนวคิด “การปรับตัวทางวัฒนธรรม” นี้ได้มีการแต่งเติมเสริมแต่งกัน มาเรื่อยๆ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์อย่างเช่น การศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่างๆ เช่น กลุ่มชาวนาและชาวไร่ปศุสัตว์ในแคนาดา (J. Bennett 1969,1976) หรืองานของ C. Prachuabmoh (1985) ที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมที่เปลี่ยนไปในการค้าแบบตลาดในกรณีมาเลย์มุสลิมในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นว่า “การปรับตัว” มีนัยยะของความหลากหลาย และระบบคิดมีความสำคัญต่อการเข้าใจการปรับตัวพอๆ กับการเข้าใจการจัดระเบียบสังคม

อย่างไรก็ตาม จิววรรณ ประจบเหมาะ (2533) ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าปัญหาสำคัญของเรื่อง แนวคิด “การปรับตัว” มักจะขาดความชัดเจนไม่ว่าจะเป็นในทางชีวภาพหรือทางวัฒนธรรม แม้ว่าจะมีความ พยายามจากนักมานุษยวิทยาหลายคนด้วยกัน เช่น Sahlin and E.Service (1970) พยายามอธิบายว่าการ ปรับตัว คือ ความสามารถในการควบคุมสภาพแวดล้อม และมี 2 แง่มุม คือ การสร้างสรรค์ และการอนุรักษ์ หรือ J. Bennett (1976) พยายามชี้ให้เห็นว่าในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของมนุษย์ เจตนากรรมและ ความคิดของมนุษย์จะมีบทบาทสำคัญ หรืองานของ William Irons (1996) ที่ได้ทบทวนงานต่างๆ โดยเฉพาะในทศวรรษของ 1990 ว่าได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์การแพร่ขยายของการปรับตัวทาง วัฒนธรรม ซึ่งในที่นี้ไม่อาจจะนำเสนอรายละเอียดต่างๆ ได้ และเนื่องจากงานต่างๆ ที่ปรากฏในฐานข้อมูล อาจจะใช้คำศัพท์ “การปรับตัว” แต่ไม่ได้ให้ความสนใจกับการศึกษาการปรับตัวอย่างจริงจัง ผู้เขียนจึงจะให้ความหมาย “การปรับตัวทางวัฒนธรรม” แบบไม่เคร่งครัดเพื่อช่วยให้ผู้เขียนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ งานวิจัยที่ได้กล่าวพาดพิงถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่อาจจะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ในภาคกลางได้บ้าง ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมได้ใช้ครอบคลุมทั้งที่เป็นธรรมชาติ และที่เป็นสังคมวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงของ ทรัพยากรธรรมชาติ การที่ต้องมาอยู่เป็นกลุ่มชนส่วนน้อย การที่อยู่ภายใต้การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยใน เชิงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การค้า พืชพาณิชย์ เทคโนโลยี และการพัฒนาอุตสาหกรรม ตลอดจนระบบ การศึกษาแบบทันสมัย กระบวนการโลกาภิวัตน์ที่การสื่อสาร ระบบเงินตรา เทคโนโลยี และกลุ่มคนไหลข้าม รัฐไปมาเหมือนไร้พรมแดน

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของลาวพวน

เราอาจจะพอจะติดปะต่อให้เห็นภาพการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาติพันธุ์ลาวพวนจากบางงานที่พอจะมีอยู่บ้าง เช่น ในงานของ Rote Sotesiri (1982) ได้พยายามแสดงให้เห็นว่าเมื่อชุมชนลาวพวนที่บ้านโพธิ์ศรีตกอยู่ภายใต้การครอบงำของเงินตรา ฐานะทางเศรษฐกิจได้เป็นกลไกสำคัญในการแบ่งชนชั้นและทำให้คนในชุมชนมีลักษณะ “ตัวใครตัวมัน” ซึ่งเป็นลักษณะของปัจเจกนิยมมากขึ้น การศึกษาลาวพวนที่บ้านหมี่ของ Snit Smuckarn and Kennon Breazeale (1988) ได้แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านเช่าและชุมชนบางกระพี้ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองอำเภอบ้านหมี่มากนัก ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเศรษฐกิจระบบตลาด ทำให้พวนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวนาต้องปรับตัวกับกระแสการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่มาพร้อมๆ กัน คือ การคมนาคม เศรษฐกิจ เงินตรา และการศึกษาแบบทางการ ทำให้คนรุ่นหลังนิยมไปเรียนในตัวเมืองหรือไปทำงานที่อื่น และมีบางส่วนเปลี่ยนจากอาชีพเกษตรกรรมมาทำงานค้าขาย นอกจากนี้สมาชิกชุมชนยังบริโภคสินค้าจากภายนอกมากขึ้นและเป็นหนี้กันมากขึ้น แต่ไม่เห็นความชัดเจนนักว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการจัดระเบียบสังคมและการเมืองอย่างไรบ้าง นอกจากนี้ระบุว่าชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของรัฐอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นในการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรที่สมาชิกชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้งที่ใช้สิทธิเลือกตั้งและได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาฯ ด้วย แต่ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา การบริหารโดยคนในท้องถิ่นจะถูกจำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องงานด้านสาธารณูปโภคในรูปของเทศบาล ส่วนเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อไม่มีการวิเคราะห์ที่ชัดเจน

เกรียงศักดิ์ ชอนละมัย (2540) ซึ่งศึกษาหมู่บ้านหินบัก อ.บ้านหมี่ ประมาณเกือบ 20 ปีหลังจากการศึกษาของสนธิ สมัครการ ว่าชุมชนได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูงและเน้นบริโภคนิยม ทำให้สมาชิกชุมชนต้องใช้เวลาไปกับการทำมาหากินจนทำให้ไม่มีเวลาหรือมีเวลาน้อยกับพิธีกรรม ประกอบกับพวนรุ่นหลังได้รับการศึกษาแบบทางการทำให้ความเชื่อถือในเรื่อง “ผี” ลดความสำคัญลง ซึ่งมีผลต่อการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อค่าใช้จ่ายต่างๆ เพิ่มขึ้นมาก นอกจากนี้สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือ ได้เข้าไปทดแทนการนันทนาการแบบเดิม การละเล่นตามประเพณีจึงสูญหายไปจากชุมชน

งานของยุรี ไบตระกูล (2537) ก็บ่งบอกไปในทำนองเดียวกันว่าที่บ้านพวน จ.สิงห์บุรี ประเพณีบุญข้าวจี่ บุญข้าวหลาม และบุญหมู่บ้านได้เลิกลือปฏิบัติกันไปหมดแล้ว

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของลาวโซ่ง

งานศึกษาการปรับตัวของลาวโซ่งยังมีน้อยกว่าการปรับตัวของลาวพวน งานที่มีอยู่อาจจะมีการกล่าวถึงการปรับตัวบ้าง แต่ไม่ได้ศึกษาเจาะลึกมากนัก อย่างเช่นงานของ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ

วรานันท์ วรวิศว์(2543) ได้สรุปในบทสุดท้ายว่าชีวิตชุมชนชาวนาลาวโขงที่หนองเลาแดงได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงมามาก แต่ไม่อาจจะระบุการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้ชัดเจนได้ แต่พอจะมีหลักฐานได้ว่าอย่างน้อยชุมชนลาวโขงได้รับวิถีวัฒนธรรมแบบพุทธ และการศึกษาแบบทางการเข้ามาเป็นส่วนสำคัญของชุมชนและจากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่าลาวโขงได้ปรับตัวทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือเปลี่ยนจากการทำมาหากินเป็นการทำมาค้าขาย และมีพัฒนาการในเรื่องอาชีพไปสู่ความหลากหลายมากขึ้น การทำนาแม้จะยังเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่แต่ได้เกิดอาชีพอื่นๆ ด้วย เช่น รับจ้าง รับราชการ และค้าขาย การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงการจัดระเบียบสังคมด้วย เช่น ในระดับครัวเรือน ได้มีการปรับตัวอย่างหลากหลาย เช่น วัฏจักรหลังการแต่งงานที่ว่าลูกเขยต้องไปอาสาทำงานให้พ่อตา แม่ยาย 2-3 ปี จึงกลับมาอยู่บ้านพ่อ แม่ ตัวเองได้ แต่เดิมก็มีช้อยกเว้นอยู่บ้างแล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้มีช้อยกเว้นเพิ่มขึ้นเพราะลูกเขยอาจจะเป็นครู ไม่ได้ทำนา และถึงจะเข้ามาอยู่บ้านพ่อตา-แม่ยายตามประเพณี แต่ลักษณะความสัมพันธ์อาจจะไม่เป็นแบบเดิม เพราะครอบครัวของลูกสาวจะมีอิสรภาพทางการเงินมากกว่าเดิม พ่อแม่ไม่อาจจะควบคุมแรงงานลูกได้เหมือนแต่ก่อน (Prachuabmoh 2000) นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับทางเศรษฐกิจ เช่น การย้ายถิ่น ทำให้ระบบ “สิง” หรือ ตระกูลเริ่มคลอนแคลน ในทำนองเดียวกันก็พบว่าแม้ความสัมพันธ์เครือญาติยังมีความสำคัญในชีวิตชุมชนแต่เมื่อการผลิตปรับเปลี่ยนไปเป็นในเชิงพาณิชย์มากขึ้น การระดมแรงงานในการเก็บเกี่ยวและการระดมทุนก็ต้องอาศัยหลักการอื่นๆ เช่น การจ้าง หรือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ นอกเหนือจากความเป็นญาติ ซึ่งจิววรรณ และวรานันท์ (2543) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าดูเหมือนจะไม่แตกต่างจากชาวนาในที่อื่นๆ เช่น ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคเหนือ แต่ที่ต่างออกไปคือ พลังวัฒนธรรม เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษและการทำพิธีเสนเรือ่นยังมีความสำคัญต่อครัวเรือนอยู่ แต่ด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจก็อาจจะเว้นช่วงในการทำพิธีให้นานขึ้น ส่วนพิธีศพและพิธีที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องขวัญเริ่มหมดความหมายสำหรับคนรุ่นหลัง

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของไทยวน

การศึกษาเรื่องไทยวนในภาคกลางมีไม่มากนัก แต่โชคดีที่หนึ่งในงานเหล่านี้เป็นเรื่องผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยวนที่ ต.ดอนแร่ จ.ราชบุรี (จิรัตน์ หงษ์ทอง 2538) ในงานนี้นักวิจัยพยายามแสดงให้เห็นว่าก่อนไทยจะประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ชุมชนนี้มีชีวิตอยู่แบบพึ่งพาตนเองและสามารถประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้เองได้ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น พัฒนาเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการผลิตเชิงพาณิชย์และการคมนาคม สินค้าจากภายนอกเริ่มเข้ามาทำให้ทำลายศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

การปรับตัวทางวัฒนธรรมของมอญ

งานหลายชิ้นในฐานะข้อมูลแม้ว่าไม่ได้ศึกษาลงลึกในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือการปรับตัวของมอญโดยตรง แต่ได้กล่าวพาดพิงถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมอญ อย่างเช่นงานของ สุพิศวง ธรรมพันทา และกฤษ เจริญน้ำทองคำ (2546) ที่ศึกษาเรื่องการทำโลงมอญที่พระประแดงได้เขียนถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่ศึกษาว่าชาวนาที่ทิ้งอาชีพการทำนาและขายที่นาไป ส่วนคนรุ่นหลังก็พูดภาษามอญได้น้อยลงและใช้ภาษาไทยกันมากขึ้น ส่วน นุชผา มีสุข แสดงภาพการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมอญลุ่มแม่น้ำแม่กลองว่าได้รับผลกระทบจากการอยู่ใกล้พื้นที่อุตสาหกรรมทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตข้าว คนในชุมชนจึงออกไปหาที่ทำกินที่อื่น สุภาพร มากแจ้ง (2540) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับบางกระดีว่า คนในชุมชนหลายคนมีการเปลี่ยนอาชีพจากการจับสัตว์น้ำ เย็บจาก ตัดฟัน ไปเป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้มีเวลาพบปะกันน้อยประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ก็ถูกละเลยไปบ้าง เพราะไม่สอดคล้องกับชีวิต เศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรม ชโลมใจ กลั่นรอด (2541) มีข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับมอญบางกระดีว่า วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของมอญบางกระดีได้ปรับเปลี่ยนไป เช่น การแต่งกาย ซึ่งละทิ้งแบบมอญมาเป็นตามสมัยนิยมหรือพิธีกรรมหลังน้ำ “ทือบตัว” ในวันแต่งงานซึ่งเดิมพ่อแม่เท่านั้นที่ทำพิธีได้ ปรากฏว่าได้ปรับเปลี่ยนไปให้ญาติๆ และเพื่อนๆ ทำพิธีให้ได้ หรือการเล่นทะเลยมอญ ก็ปรับเปลี่ยนไปเล่นชิงพาดนิชย์มากขึ้น

การปรับทางวัฒนธรรมตัวของ “โพล่ง” (กะเหรี่ยงไปว)

งานที่เจาะลึกศึกษาเรื่องการปรับตัวของ “โพล่ง” ในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยและต้องอยู่ภายใต้สังคมใหญ่ คือ สังคมไทยภาคกลางและได้รับอิทธิพลจากภายนอก ภายใต้กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยซึ่งประกอบด้วยมิติต่างๆ เช่น การตั้งถิ่นฐาน การสร้างเขื่อน การพัฒนาพืชพาณิชย์ และเกษตรทันสมัย การพัฒนาอุตสาหกรรม การศึกษาแบบทางการซึ่งเน้นภาษาและวัฒนธรรมไทยเป็นศูนย์กลาง หรือต่อมาในทศวรรษที่ผ่านมากระบวนการโลกาภิวัตน์ที่มีการสื่อสารแบบทันสมัยหรือมีการครอบงำทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นมากขึ้น นับว่ายังมีน้อยอยู่มาก แต่ในหลายงานมีประเด็นพาดพิงบ้างที่พอจะนำมาประติดประต่อให้เห็นภาพการปรับตัวของกะเหรี่ยงได้บ้าง

งานของ วลัยลิกา สรรเสริญชูโชติ (2545) อาจจะจัดได้ว่ามีประเด็นใกล้เคียงกับ “การปรับตัว” มากที่สุดเพราะศึกษาผลกระทบของการพัฒนาของรัฐและพัฒนาการของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีต่อชุมชน “โพล่ง” ที่บ้านทิพเย จ.กาญจนบุรี ในประเด็นความสัมพันธ์ของชายหญิง เงื่อนไขสำคัญของการกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงในงานนี้ คือ การที่มีคนไทยภาคกลางเข้าไปอยู่ในชุมชนมากขึ้น และกฎเกณฑ์ชุมชนต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายแห่งรัฐซึ่งเน้นสิทธิความเป็นบุคคลมากขึ้น ในขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพและพอเพียงไปสู่การผลิตเพื่อการค้าและพึ่งตลาดและสังคมภายนอกมากขึ้น

ผลงานของโกวิท แก้วสุวรรณ ที่ศึกษาบ้านเกาะสะเต็ง ไล่โว่ จ.กาญจนบุรี ดูจะขยายภาพการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจนขึ้นบ้างอีกเล็กน้อย โดยที่เขาพยายามแสดงให้เห็นว่าการประกาศให้พื้นที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทำให้รัฐเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรในเขตป่า มีผลต่อการหมุนเวียนการทำไร่ข้าว ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเพาะปลูกของ “โพลง” และส่งผลต่อความสามารถในการพึ่งพาตัวเอง นอกจากนี้ สุรินทร์ เหลือสมัย (2540) ซึ่งศึกษาประเพณี “โพลง” ที่วัดแจ้งเจริญ จ.ราชบุรี ได้ระบุว่าด้วยผลการดำเนินงานขององค์การพัฒนา “โพลง” มีความต้องการความทันสมัยที่แตกต่างไปจากความต้องการดั้งเดิมคือ ต้องการโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนแบบไทย ต้องการรับวัฒนธรรมของคนไทยไม่ว่าจะเป็นภาษาหรือบ้านเรือนและความบันเทิง ทำให้เริ่มละทิ้งประเพณีสำคัญๆ อย่างเช่นงานปีใหม่ที่วัดแจ้งเจริญหรืองานของ โกศล มีคุณ (2535-36) ซึ่งศึกษาชุมชนสวนผึ้ง จ.ราชบุรี ได้ชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของครอบครัวเริ่มถดถอยลงโดยเฉพาะในการอบรมบ่มเพาะคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีผลต่อการลดความสำคัญของประเพณีต่างๆ ด้วย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง

เราอาจจะกล่าวได้ว่าการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางในประเด็นเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมกับลักษณะพลวัตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อกระบวนการโลกาภิวัตน์ยังได้รับความสนใจน้อยมาก งานที่มีประเด็นใกล้เคียงอีกงาน คือ งานของ วรณีย์ พงศาชลากร (2538) ซึ่งศึกษาลาวครั้งในประเด็นเรื่อง “พิธีเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง ที่บ้านโคก ต.อุททอง อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี แต่เมื่อพิจารณาแนวทางการศึกษาแล้วค่อนข้างมีปัญหาทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับข้อสรุป (ดูเพิ่มเติมในบทที่ 7) อีกงานหนึ่งคือ “วิถีดำเนินชีวิตของชาวชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์ ศึกษากรณีชุมชนไทพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” ของ เกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย (2540) ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ แต่มีปัญหาเรื่องแนวทางการศึกษาทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการตอบใจหยที่ยังไม่ชัดเจนเพียงพอทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมและลักษณะพลวัตของกลุ่มชาติพันธุ์ในกระบวนการโลกาภิวัตน์มีอยู่น้อยมาก

อย่างไรก็ตาม จากงานต่างๆ ที่กล่าวมาตบตบถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ลาวพวน ลาวโซ่ง มอญ และกะเหรี่ยง พอจะเห็นภาพเลือนรางเพราะขาดหลักฐานสนับสนุนที่หนักแน่น ในบางกรณีเป็นเพียงข้อสังเกตว่ามีความคล้ายคลึงกันในแง่ที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นพืชพาณิชย์และอุตสาหกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเข้ามาของการปกครองของรัฐและการศึกษาแบบไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในมิติต่างๆ ซึ่งหลากหลายกันไปในแต่ละชุมชน เช่น ในแง่ความสัมพันธ์ทางสังคมจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมเพราะสถานภาพทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน และฝ่ายหนึ่งเข้าถึงทรัพยากรเช่นที่ดินได้มากกว่า หรือความผูกพันของคนในชุมชนมีน้อยลงและอาจจะไปผูกพันกับคนนอกชุมชนมากขึ้นโดยเฉพาะพวกที่ได้รับการศึกษาแบบไทยในระดับสูงมักจะออกจากชุมชนไป

สถาบันสังคม เช่น เครือญาติ ครอบครัว สายเลือด และวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อที่มีความสำคัญน้อยลงในชุมชนหรือปรับเปลี่ยนไปในอีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวคล้ายคลึงกับที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวนาภาคกลางทั่วไปเพียงแต่งานศึกษาการปรับตัวของชาติพันธุ์ในภาคกลางยังขาดการศึกษาที่เจาะลึก และเป็นระบบให้มีข้อมูลหนักแน่นสนับสนุนข้อสรุปดังกล่าว

จิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางในบริบทของรัฐไทย

หากจะนับรวมงานที่เข้าข่ายการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางในเชิงชาติพันธุ์ซึ่งเน้นการทำทำความเข้าใจเรื่องจิตสำนึกของการเป็นชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น และพิจารณาวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์จำแนกตัวเองว่าสังกัดชาติพันธุ์ใด ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นและความหมายของชาติพันธุ์ในกระบวนการก่อตัวเป็นรัฐและการต่อต้านรัฐแล้วจะรวมได้เพียง 25 งานเท่านั้น ซึ่งนับว่าน้อยมาก เมื่อเทียบกับงานทั้งหมดไม่ถึงร้อยละ 2 และที่เป็นเรื่องชาติพันธุ์กับรัฐมีเพียง 2 เรื่องไม่ถึงร้อยละ 1 ของงานทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้คงประเด็นนี้ไว้เพื่อแสดงให้เห็นสถานภาพงานศึกษาเชิงชาติพันธุ์ในภาคกลางว่าเป็นเช่นไร เพราะในปัจจุบันการแสวงหาความรู้เชิงชาติพันธุ์ได้พัฒนาไปสู่คำถามในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นรัฐและความเป็นชาติพันธุ์แล้ว การศึกษาเชิงชาติพันธุ์ในภาคกลางอาจจะค่อนข้างพัฒนาช้า ด้วยเงื่อนไขเกี่ยวกับลักษณะและประวัติศาสตร์ความหลากหลายทางชาติพันธุ์เอง ซึ่งอาจจะไม่เหมือนในภาคเหนือ ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะนำเสนองานที่เกี่ยวกับจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในบริบทของรัฐไทย

ลาวพวน

งานของปราณี วงษ์เทศ (2531) ได้ทำให้เราพอมองเห็นภาพว่าลาวพวนในชุมชนที่ศึกษามีประเพณีบอกเล่าที่ทำให้สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้ความเป็นลาวร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมในการสืบทอดชาดกกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของความเป็นลาว งานของ สนิท สมัครการ (Snit Smuckarn 1972) ได้แสดงให้เห็นโดยการศึกษาเปรียบเทียบชุมชนพวน 2 ชุมชน ที่บ้านหมี จ.ลพบุรี ว่านิยมตัวตนไม่เหมือนกัน ที่บางกระพี้เห็นว่าเป็น "ไทย" สมบูรณ์ แต่ที่บ้านเขามีความหลากหลายในเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ คือร้อยละ 5 ว่าเป็นลาว ร้อยละ 66 ระบุว่าคนไทย แต่ร้อยละ 26 มองว่าตนเองเป็นพวน ในอีกมุมหนึ่ง ปิยะพร วามะสิงห์ (2538) ซึ่งศึกษาลาวพวนที่ปากพลี จ.นครนายก ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของพวนได้ก่อตัวจากการที่ถูกอพยพมาโดยไม่สมัครใจ และในระยะแรกเริ่มก็ถูกบังคับให้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ถูกสอดส่องโดยรัฐไทย และถูกเหยียดหยามโดยคนไทย จึงมีความทรงจำซึ่งสืบทอดผ่านเพลงกล่อมเด็กที่ผูกพันกับท้องถิ่นเดิม และการปฏิบัติตามประเพณีร่วมกันที่แตกต่างจากคนไทย แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป มีการติดต่อกับคนไทยและมี

การแต่งงานข้ามกลุ่มกันทำให้ในปัจจุบันมีลักษณะทับซ้อนระหว่างการเป็นไทยและการเป็นพวน ความเป็นพวนได้ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างพวนที่ต่างถิ่นกันและก่อให้เกิดความร่วมมือ ส่วนความเป็นไทยทำให้พวนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่และของรัฐไทย ซึ่ง ปิยะพร (2538) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า จิตสำนึกความเป็น “พวน” ยังคงอยู่ แต่สัญลักษณ์วัฒนธรรมที่เคยนิยามความเป็นพวนบางอย่าง เช่น ภาษา อาจจะถูกสูญหายไป และประเพณีที่ดำรงอยู่ก็อาจจะปรับเปลี่ยนไปบ้าง ผลงานของ ยวีร์ โบตระกูล (2537) ซึ่งศึกษาชุมชนพวนบางน้ำเชี่ยว สิงห์บุรี แสดงว่าวัฒนธรรมพวนได้เปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว แต่ “พิธีบุญกำฟ้า” ยังทำหน้าที่เป็นกลไกหรือเป็นพลังยึดเหนี่ยวพวน ที่แม้ปัจจุบัน จะอยู่ต่างถิ่นกันได้กลับคืนถิ่นเพื่อทำพิธีซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความเป็นพวนที่มีวัฒนธรรมคือผีบรรพบุรุษร่วมกัน ทำให้พิธี “บุญกำฟ้า” มีหน้าที่สำคัญทั้งในเชิงชุมชนและชาติพันธุ์ งานล่าสุด คือ งานของ เจนสุดา สมบัติ (2548) ซึ่งศึกษาความเป็นพวนผ่านการรวมกลุ่มเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมพวน แต่มีข้อสังเกตว่า “ความเป็นพวน” จะมีรากเหง้าความเป็นมาในบริบทต่างๆ แต่ประวัติศาสตร์บอกเล่ามีความสำคัญในตอกย้ำความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของพวน โดยที่ในแต่ละท้องถิ่นจะเลือกสรรตามความต้องการของตน

ลาวโซ่ง

งานศึกษาลาวโซ่งในเชิงชาติพันธุ์นับว่ามีน้อยมากส่วนใหญ่จะเน้นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งเป็นสำคัญ จะมีกล่าวพาดพิงอยู่บ้างประปราย เช่น งานของ สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ (2540)¹⁰ ซึ่งตั้งข้อสังเกตว่าสัญลักษณ์วัฒนธรรมที่ตอกย้ำความเป็นพวกเดียวกันมีหลายอย่าง เช่น ภาษา และเครื่องแต่งกาย แต่ที่สำคัญคือเรื่องความเชื่อในเรื่อง “ผีบรรพบุรุษ” และพิธีกรรมเสนเรือน ส่วนฉวีวรรณ ประจวบเหมาะและวรานันท์ วรวิศว์ (2543) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเป็นมาและความเป็นไปของอัตลักษณ์โซ่งว่าน่าจะต้องศึกษาลงลึกไปมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะข้อมูลที่มีอยู่ยังมีประเด็นน่าสงสัยไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจน

เท่าที่ปรากฏผู้รู้ลาวโซ่งได้อธิบายว่า “ลาวโซ่ง” เป็นลาวกลุ่มหนึ่งซึ่งมีภาษาพูดใกล้เคียงกับ “ลาวพวน” และ “ลาวเวียง” แต่ไม่ใช่ “พวก” เดียวกัน และลาวโซ่งจะมีความเก่าแก่มากกว่าอีก 2 กลุ่มดังกล่าว โดยที่ลาวโซ่งสืบเชื้อสายมาจาก “ไทดำ” แต่ไม่ได้เป็นพวกเดียวกับ “ไทดำ” พัฒนาการความเป็นลาวโซ่งเกิดขึ้นได้อย่างไร ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนแต่เอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างเช่นใน “ประวัติการของจอมพล

¹⁰ ที่ศึกษาหมู่บ้านลาวโซ่งจำนวน 10 หมู่บ้าน ใน อ.เขาย้อย อ.หนองหญ้าปล้อง อ.เมือง และ อ.ท่ายาง ใน จ.เพชรบุรี และ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

และมหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี” ได้ปรากฏคำว่า “ลาวโซ่ง” แล้วพร้อมด้วยชื่อเรียกอื่นๆ เช่น ลาวทรงดำ(หมายถึง ไทดำในเวียดนาม) และลาวสีไม้ หรือ “ผู้ไท” ที่อยู่เมืองสิบสองจุไทย

จากข้อสังเกตของฉวีวรรณ และวราพันธ์ (2543) เอกลักษณะชาติพันธุ์ “ลาว” คงมีมานานในหมู่ลาวโซ่งเพราะมีคำพังเพยว่า “บ่เคยอันกอน ฟ้อนถน บ่แมนผู้ลาว” และได้เสนอข้อสันนิษฐานว่า คำว่า “ลาวโซ่ง” น่าจะมาจากกรที่ในอดีตคนไทยในภาคกลางและทางราชการมักจะเรียกคนไทยในรัฐอื่นๆ เช่น ล้านนา และล้านช้าง ว่า “ลาว” และเห็นสมควรใส่ชุดน้ำเงินเข้มหรือดำ ว่า “ลาวทรงดำ” ซึ่งข้อคิดเห็นนี้แตกต่างไปจากที่ตั้งสันนิษฐานกันไว้ก่อนว่า “โซ่ง” มาจากคำ “สัง” ซึ่งแปลว่า “กางเกง” (สุมิตร ปิติพัฒน์ 2521 เรไร สืบสุข และคณะ 2524 และอื่นๆ) ในงานศึกษาของฉวีวรรณ และวราพันธ์ (2543) ลาวโซ่งที่ “หนองเลา” เมื่ออยู่ในกลุ่มตัวเองและพูดภาษาลาวโซ่งจะเรียกตัวเองว่า “ผู้ลาว” แต่เมื่อพูดกับคนในกลุ่มอื่นจะนิยามตัวเองว่าเป็น “ลาวโซ่ง” และความเป็นลาวโซ่งก็ใช้สัญลักษณ์วัฒนธรรมแสดงในหลายมิติตั้งแต่ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ พิธีกรรม การตั้งถิ่นฐานที่อยู่และหลักการในการดำรงชีวิต แต่ลาวโซ่งยอมรับว่าความเป็นลาวโซ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปและลาวโซ่งรุ่นหลัง(อายุต่ำกว่า 30 ปี) จะเรียกตัวเองว่า “คนโซ่ง” มากกว่าที่จะเรียกตัวเองว่า “ลาวโซ่ง”

อย่างไรก็ตาม งานของฉวีวรรณและวราพันธ์ (2543) ก็ไม่ได้ศึกษาประเด็นทางอัตลักษณ์ชาติพันธุ์โดยตรง จึงทำให้ไม่มีข้อมูลสำคัญอื่นๆ เกี่ยวกับกระบวนการธำรงชาติพันธุ์ในบริบทของประเทศไทย

มอญ

อาระโท โອຶມາ (2536) ได้ศึกษามอญที่บ้านมน (บ้านม่วง) จ.ราชบุรี และแสดงให้เห็นว่ามอญบ้านม่วงมีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ซับซ้อน คือมีทั้งความเป็นมอญและความเห็นไทยควบคู่กันไป ซึ่งแสดงออกผ่านสัญลักษณ์วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาษา และการแต่งกาย ชาวบ้านม่วงธำรงรักษาอัตลักษณ์มอญได้โดยผ่านการเรียนรู้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผี เป็นต้น แต่โອຶມາได้ตั้งข้อสังเกตด้วยว่ามีความหลากหลายในเรื่องการทับซ้อนของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ กลุ่มคนรุ่นหลังเริ่มจะมีจิตสำนึกของความเป็นไทยมากกว่าความเป็นมอญด้วยอิทธิพลของการศึกษาทางไทยและสื่อโทรทัศน์

ส่วน จริยาพร รัศมีแพทย์ (2544) มองเห็นว่ามอญบางกระไดได้ธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านประเพณีและความเชื่อโดยอาศัยสัญลักษณ์สำคัญ คือ การแต่งกายแบบมอญไปวัด มีการสวดแบบมอญ และในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาความเชื่อและการถือปฏิบัติเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษซึ่งเชื่อว่าเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นมอญ รวมทั้งรักษาประเพณีสงกรานต์แบบมอญซึ่งสามารถรวมพลังมอญจากต่างชุมชนผ่านการดำเนินการของสมาคมไทย-รามัญ

กะเหรี่ยง

งานวิจัยเกี่ยวกับกะเหรี่ยงโปว์ในภาคกลางที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของรัฐมีไม่มากนัก ซึ่งแตกต่างจากงานศึกษาในภาคเหนือ จะมีอยู่บ้างก็ไม่ถึงกับโดยตรงนักคือ งานของขวัญชิววัน บัวแดง (2546) ที่ศึกษากะเหรี่ยงทั้งในภาคเหนือและภาคกลางครอบคลุมพื้นที่ในประเทศไทยและพม่า ซึ่งพยายามแสดงให้เห็นว่าการที่กะเหรี่ยงเปลี่ยนศาสนาไปนับถือศาสนาคริสต์มีอิทธิพลต่อพัฒนาการอัตลักษณ์ของกะเหรี่ยง และทำให้กะเหรี่ยงคริสต์อาจมีความขัดแย้งระหว่างอัตลักษณ์ทางศาสนาและชาติพันธุ์

จีน

งานส่วนใหญ่เกี่ยวกับ “จีน” มักเป็นการศึกษาชุมชนในกรุงเทพฯ หรือทั่วไปไม่เจาะจงว่าเป็นที่ใดทำให้ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม มีงานอยู่ 2 งาน เกี่ยวกับการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชุมชนจีนในจังหวัดภาคกลาง คือ งานหนึ่งศึกษาชุมชนอ้อมใหญ่ จ.นครปฐม ส่วนอีกงานศึกษาที่ชุมชนเมือง จ.นครปฐม ซึ่งให้ข้อมูลที่น่าสนใจพอสมควรเกี่ยวกับการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

กมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ (2542) ซึ่งศึกษาชุมชนอ้อมใหญ่ ได้เขียนเล่าว่าคนไทยเชื้อสายจีนเข้ามาอยู่ที่อ้อมใหญ่ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2500 ซึ่งมีคนไทยทำสวนอยู่ในพื้นที่อยู่แล้วจากการศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ครอบครัว 10 ครอบครัว พบว่าน่าจะเป็นการเข้ามารับจ้างแรงงานบ้างและมาหาที่ทำกินบ้าง ซึ่ง กมลวรรณ (2542) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า คนจีนรุ่นแรกจะมีจิตสำนึกความเป็นจีนมาก และพยายามให้ลูกๆ สืบทอดความเป็นจีนไว้ แต่ในรุ่นที่ 3 ลูกหลานได้ปรับตัวเป็นไทยมากขึ้นผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนแต่หลัง พ.ศ. 2492 การกีดกันของรัฐบาลไทยทำให้เป็นไทยสากลให้คนจีนรุ่นหลังต้องสละความเป็นจีนบางอย่างเป็นภาษาเพื่อมิให้ขัดแย้งกับมาตรการของรัฐ

เมื่อพิจารณางานของสถาพร บัทมาเจริญ (2544) ซึ่งศึกษาชุมชนเมืองนครปฐมโดยให้ความสำคัญกับสภาวะปัจจุบันมากกว่า เราจะเห็นภาพความสำคัญของศาลเจ้าจีนในการอ้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จีนผ่านสัญลักษณ์วัฒนธรรมที่สำคัญ คือ ภาษาจีนและกิจกรรมทางศาสนา เช่น ประเพณีการกินเจ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความเป็นจีน อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์เหล่านี้มีความหมายใหม่ๆ ของความเป็นไทยเข้ามา เช่น ธงชาติไทย พระพุทธรูปแบบไทย กระถางธูปมีอักษร จปร. และตั้งชื่อโรงเรียนจีนเป็นภาษาไทย เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของรัฐไทย

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ว่า การตื่นตัวและเคลื่อนไหวในสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชามานุษยวิทยาในเรื่องการศึกษาจิตสำนึกชาติพันธุ์มีมาตั้งแต่ทศวรรษ 2510 และเฟื่องฟูมากในทศวรรษของ 2520 แต่สำหรับการศึกษาชาติพันธุ์และชุมชนชาติพันธุ์ในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

การศึกษาภาคกลางในประเด็นดังกล่าวได้พัฒนาอย่างล่าช้ามาก ประเด็นดังกล่าวเพิ่งได้รับความสนใจเมื่อหลัง พ.ศ. 2530 ไปแล้วและนับว่ามีน้อยมาก

กลุ่มชาติพันธุ์หรือชุมชนชาติพันธุ์ที่ได้รับความสนใจก็มี ลาวพวน ลาวโซ่ง มอญและจีน ในเกือบ ทุกงาน การวิเคราะห์หรือกระบวนการระบุอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ยังไม่ชัดเจน เช่น ประวัติที่มาของชื่อเรียกและกานินยามตัวเองว่าเป็นใครกันแน่ ชื่อเรียก ลาวโซ่ง ลาวพวน มอญ และจีน ได้มาอย่างไร กลไกทางสังคมและวัฒนธรรมอะไรบ้าง ที่มีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้จิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ การแสดงออกของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในสถานการณ์นี้เป็นอย่างไรหรือประเด็นอื่นๆ (ดูหน้า 28 บทที่ 4) หรือบทบาทของรัฐในการกำหนดความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มต่างๆ ในภาคกลาง

อย่างไรก็ตามเราพอจะมีข้อมูลในเบื้องต้นว่าพิธีกรรมและตำนานอาจจะมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ อย่างเช่น ในกรณี ลาวพวนเป็น “พิธีบุญกำฟ้า” ส่วนในกรณี “ลาวโซ่ง” พิธีเส่นเรืออาจจะทำหน้าที่อย่างเดียวกัน และสำหรับมอญ พิธีรำผีก็ได้ทำหน้าที่เช่นเดียวกัน แต่สำหรับชุมชนคนจีนที่อ้อมใหญ่ จ.สมุทรสาคร และที่ จ.นครปฐม ภาษาและการกินเจดูจะมีความหมายในการสร้างจิตสำนึกความเป็นจีน

แต่ในทุกงานมีข้อมูลที่เป็นนัยยะว่ามีการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์สำหรับคนในรุ่นหลังๆ ที่ความเป็นไทยได้เข้าไปอยู่คู่ขนานหรือบูรณาการกับจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ดั้งเดิม และอาจเป็นไปได้ว่ารัฐไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นไทยให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ และพุทธศาสนาอาจจะมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการบูรณาการจิตสำนึกความเป็นไทยให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ แต่นัยยะเหล่านี้ต้องการงานศึกษาที่ตั้งใจโดยตรง และมีแนวทางชัดเจนในการแสวงหาและนำเสนอหลักฐานที่หนักแน่นเพื่อเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป และน่าจะพิจารณาตั้งคำถามในเรื่องจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในลักษณะที่เชื่อมโยงกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมในบริบทของรัฐไทยด้วย

บทที่ 7
พรมแดนและช่องว่างทางความรู้
เรื่อง ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง

บทนี้จะเป็นบทสุดท้ายในการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยศึกษา “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง” โดยที่ผู้เขียนจะประมวลให้เห็นภาพสังเคราะห์โดยสังเขปว่า พรมแดนความรู้เรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์อยู่ในขอบเขตใดและช่องว่างความรู้ในทัศนะผู้เขียนอยู่ที่ใด และหากมองในเชิงพัฒนาการของความเข้าใจความหลากหลายทางชาติพันธุ์ดังกล่าว เราควรจะศึกษาวิจัยกันในประเด็นใดและด้วยแนวทางแบบใดดี ทั้งนี้ผู้เขียนได้กำหนดประเด็นอภิปรายหลักๆ ไว้ดังนี้ คือ

1. ภาพรวมองค์ความรู้จากการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยชาติพันธุ์ในภาคกลาง
2. พรมแดนและช่องว่างทางความรู้ทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง ซึ่งมีประเด็นย่อย คือ

- กลุ่มชาติพันธุ์และพื้นที่ศึกษา
- แนวทางการศึกษาวิจัย ซึ่งครอบคลุมหลายมิติ คือ ประเด็นศึกษา/โจทย์-คำถามวิจัย

มโนทัศน์หลัก วิธีเก็บข้อมูล และแนวทางวิเคราะห์

ภาพรวมองค์ความรู้จากการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตในเบื้องต้นว่างานวิจัยที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลาง ที่จริงแล้วเป็นการศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มากกว่าเป็นการศึกษา “ความเป็นชาติพันธุ์” ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ผู้วิจัยจะเน้นการแสดงผลภาพวัฒนธรรมจากมุมมองของผู้วิจัยเป็นหลักมากกว่าที่จะแสดงให้เห็นความหมายของวัฒนธรรมเหล่านี้จากมุมมองของคนในชาติพันธุ์ ทำให้ละเลยความสนใจเกี่ยวกับจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (ดูบทที่ 4) ภาพจึงจะเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม มากกว่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และงานต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้สนใจที่จะอธิบายความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในภาคกลาง หรือความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของกลุ่มต่างๆ ความสนใจของนักวิจัยอยู่ที่ชุมชนชาติพันธุ์ในแต่ละท้องถิ่นมากกว่า ส่วนประเด็นที่สนใจก็มีความแตกต่างหลากหลายกันไป

อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความรู้สึกว่าได้เรียนรู้มากพอสมควรจากการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเหล่านี้ในแง่มุมต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ และความเป็นมาที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม การกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นต่างๆ วิถีวัฒนธรรมและชีวิตชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ การปรับตัวทาง

วัฒนธรรมกับการกระแสโลกาภิวัตน์ และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม ดังที่ได้นำเสนอใน บทที่ 2-6 ซึ่งพอจะสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์หรือชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางได้ดังนี้

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือชุมชนชาติพันธุ์มีความเป็นมาเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา แต่งานศึกษาที่มีอยู่ส่วนใหญ่เกี่ยวกับชุมชนชาติพันธุ์ที่มีประวัติความเป็นมาในระหว่างสมัยกรุงธนบุรีและต้นรัตนโกสินทร์ การเกิดชุมชนชาติพันธุ์ในภาคกลางมักจะเป็นการถูกอพยพอันเนื่องจากสงครามระหว่างรัฐไทย(สยาม) กับรัฐอื่นๆ เช่น กับพม่า หรือเมืองลาว หรือเมืองญวน เป็นต้น

ในงานศึกษาต่างๆ เหล่านี้ ชื่อเรียกชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่มมีความหลากหลาย เช่น ลาวโซ่ง ถูกเรียกด้วยชื่อต่างๆ เช่น ไทยโซ่ง โซ่ง ไทยทรงดำ ลาวทรงดำ และไทดำ และผู้วิจัยให้ความสนใจน้อยมากว่า ชุมชนชาติพันธุ์เหล่านี้นิยมว่าตัวเองเป็นใคร ในสถานการณ์ใดบ้าง มีความหลากหลายในแต่ละชุมชนหรือไม่ ทำให้องค์ความรู้เรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ขาดความชัดเจน

อย่างไรก็ตาม ในการประมวลภาพความหลากหลายนี้ ผู้เขียนจำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์ทางภาษาจัดประเภทอย่างหลวมๆ คือ

ประเภทกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลไทหรือที่ถูกเรียกว่า “ลาว” ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย ไทยเบ็ง ไทยยวน ลาวโซ่ง ลาวพวน ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวแจ้ว ลาวตี้ และญ้อ

ประเภทกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลอื่นๆ เช่น มอญ กะเหรี่ยง จีน มลายู อุกอง เขมร และญวน เป็นต้น

งานศึกษาชุมชนชาติพันธุ์เหล่านี้ที่ปรากฏในฐานข้อมูลไม่ได้ให้ความสำคัญกับความ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะโยงใยชุมชนชาติพันธุ์เหล่านี้เข้าด้วยกัน จึงมักศึกษาลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ในแต่ละท้องถิ่น ในที่นี้ผู้เขียนจะพยายามสรุปเปรียบเทียบวิถีชีวิตชุมชนเหล่านี้เพื่อให้เห็นความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ที่อาจจะมองตัวเองหรือถูกมองว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันโดยอาจจะพิจารณาแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่พอจะมีงานศึกษาในหลายชุมชน คือ ลาวพวน ลาวโซ่ง มอญ และกะเหรี่ยงไปว้(โพรง)

ลาวพวน

ลักษณะทรัพยากรของชุมชนที่ศึกษามีความแตกต่างกันไปบ้าง แต่อาชีพหลักดั้งเดิมจะมีความคล้ายคลึงกัน คือการทำเกษตรกรรมซึ่งครอบคลุมการทำนา ทำสวนปลูกผักเป็นงานหลักประกอบกับงานหัตถกรรม เช่น ทอผ้าและจักสาน แต่สภาพเศรษฐกิจดังกล่าวก็เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากพัฒนาการของระบบตลาด การคมนาคม การเกษตรเชิงพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการสื่อสาร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลมาจากกระแสภายนอกชุมชน เช่น นโยบายและมาตรการของรัฐและเกิดขึ้นในชุมชนที่ศึกษา

ในช่วงเวลาที่ไม่เหมือนกัน ดูเหมือนว่าชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองอย่างเช่น “บ้านหมี่” เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอาชีพ เช่น นำไปสู่การเป็นแรงงานรับจ้างมากขึ้น

ผลจากการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้นำไปสู่การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน แต่ในงานของแต่ละงานค่อนข้างจะนำเสนอไม่ชัดเจนว่าการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม มีกระบวนการอย่างไรบ้าง แต่พอจะให้ภาพได้บ้างว่ามีผลต่อการประกอบประเพณีและพิธีกรรม เพราะคนในชุมชนต้องไปทำมาหากินไม่มีเวลาจะมาประกอบพิธีมากนัก อีกทั้งประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ มีค่าใช้จ่ายมากและการศึกษาสมัยใหม่ก็ทำให้ความเชื่อเรื่องผีลดน้อยลง พิธีกรรมต่างๆ จึงมีความหมายน้อย และการสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ เช่น โทรทัศน์ทำให้การละเล่นตามประเพณีเดิมหมดความสำคัญลง จึงสูญหายไปจากชุมชนต่างๆ

เนื่องจากการวิเคราะห์วิถีชีวิตชุมชนและการเปลี่ยนแปลงในงานต่างๆ ไมใคร่จะมีหลักฐานสมบุรณ์ โดยเฉพาะกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีความไม่ชัดเจนในหลายประเด็น เช่น ในงานต่างๆ ให้ความสำคัญน้อยกับการทำความเข้าใจเรื่องความหมายของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีต่อลาวพวนในชุมชน หรือกระบวนการเรียนรู้ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ที่มีส่วนในการนิยามความเป็นตัวตนของลาวพวนในชุมชน และที่เชื่อมโยงกับลาวพวนในชุมชนอื่นๆ หรือที่สัมพันธ์กับชุมชนคนไทยที่อยู่ใกล้เคียง หรือการที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ

ลาวโซ่ง

ลักษณะการใช้ทรัพยากรของลาวโซ่งในชุมชนต่างๆ จะมีความหลากหลายบ้างแต่มีลักษณะทางเศรษฐกิจหลักๆ ที่เหมือนกัน คือ ทำนา ทำไร่ เก็บของป่า จับปลา และงานหัตถกรรม และได้เปลี่ยนแปลงไปในทำนองเดียวกับชุมชนลาวพวน คือ ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ อย่างที่ลาวโซ่งสูงอายุได้สรุปว่าเปลี่ยนจาก “ทำมาหากิน” ไปเป็น “ทำมาค้าขาย” ซึ่งทำให้ความหมายของชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ลาวโซ่งไม่ได้เป็นลาวโซ่งอีกต่อไป เพราะพึ่งตัวเองไม่ได้ แต่ลาวโซ่งรุ่นหลังก็คงไม่ได้คิดอย่างเดียวกัน เพราะความหมายของการมีชีวิตก็อาจจะแตกต่างออกไป เมื่อระบบเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไป ลาวโซ่งจะปรับชีวิตสังคมและวัฒนธรรมอย่างไรก็เป็นประเด็นที่งานศึกษาลาวโซ่งบางงานให้ความสนใจโดยเฉพาะในเรื่องครอบครัว ครัวเรือน ระบบตระกูล ระบบความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและพิธีเสนเรือน(พิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษ) เพราะว่าลักษณะการจัดระเบียบสังคมของลาวโซ่ง แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ ที่ใช้ภาษาตระกูลไทอย่างลาวพวน หรือไทยยวน ในแง่ที่ลาวโซ่งมีการสืบผีข้างพ่อ มีองค์กรแบบตระกูล และมีการตั้งถิ่นฐานหลังการแต่งงานที่ค่อนข้างซับซ้อน คือไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงก่อนประมาณ 3-4 ปี แล้วจึงกลับมาอยู่บ้านพ่อแม่ หากเป็นลูกชายคนโต กับมีพิธีเสนเรือน ซึ่งทำหน้าที่สืบสานลักษณะการจัดระเบียบสังคมดังกล่าว จากการศึกษาของฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ (Prachuabmoh 2000) พบว่าได้มีการปรับตัวทางสังคมและ

วัฒนธรรม เพราะในครัวเรือนของลาวไซ่ง ครอบครัวของลูกอาจมีอาชีพที่แตกต่างกันออกไปเช่นเป็นครู ทำให้พ่อแม่ไม่อาจจะควบคุมแรงงานของลูกได้เหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจ เช่น การย้ายถิ่นทำให้ระบบตระกูลเริ่มคลอนแคลน และเมื่อการผลิตปรับเปลี่ยนไปเป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น การระดมแรงงานในการเก็บเกี่ยว และการระดมทุนต้องอาศัยความสัมพันธ์อื่นๆ นอกจากความเป็นญาติ อย่างไรก็ตาม การทำพิธีเสนเรือนยังมีความสำคัญในการผูกพันญาติไว้ด้วยกัน แต่ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง เช่น เว้นวรรคช่วงเวลาการทำพิธีให้นานขึ้น จาก 3 ปี เป็น 5 หรือ 7 ปี เป็นต้น นอกจากการปรับตัวทางวัฒนธรรมแล้ว ก็อาจเป็นไปได้ว่ามีการปรับเปลี่ยนในเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ด้วย แต่ไม่มีหลักฐานรายละเอียดที่ชัดเจนในเรื่องนี้ และงานศึกษาอื่นๆ ก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับประเด็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มากเท่ากับการพรรณนาประเพณีและพิธีกรรม เช่น พิธีเสนเรือนอย่างละเอียดถี่ถ้วน

มอญ

งานที่ศึกษามอญส่วนใหญ่จะไม่เน้นการศึกษาชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนมอญ แต่มีบางงานได้พยายามเสนอความหลากหลายของชีวิตเศรษฐกิจของชุมชนมอญในท้องถิ่นต่างๆ และทำให้เห็นว่าการทำนากำลังจะกลายเป็นอดีตสำหรับบางชุมชน ส่วนในเรื่องการจัดระเบียบสังคมของมอญที่จริงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ แต่ไม่มีใครมีงานวิจัยในช่วงเวลาหลังทศวรรษ 2530 มาแล้ว งานศึกษาส่วนใหญ่ในช่วงเวลานี้ให้ความสนใจกับการพรรณนาประเพณี และพิธีกรรมมากกว่า ทำให้งานศึกษามอญแม้ว่าจะมีมากแต่ขาดสาระสำคัญในประเด็นที่งานประมวลนี้จำเป็นต้องสังเคราะห์ โดยเฉพาะเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ยกเว้นงานศึกษามอญที่บ้านมน(บ้านม่วง) ที่พยายามแสดงให้เห็นว่ามอญมีอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนระหว่างความเป็นไทยและมอญ โดยที่มอญบ้านม่วงธำรงรักษาอัตลักษณ์มอญผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีเลี้ยงผีและพิธีรำผี แต่ความเป็นไทยก็ครอบเข้ามาผ่านระบบการศึกษาและสื่อโทรทัศน์โดยเฉพาะกับคนรุ่นหลัง

กะเหรี่ยงโปว์

งานวิจัยที่เกี่ยวกับกะเหรี่ยงโปว์ในเกือบทุกชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษาและนำเสนอวิถีการผลิตของกะเหรี่ยงโปว์ที่เป็นรากฐานชีวิตของชุมชน ที่เห็นปรัชญาชีวิตการพึ่งตัวเองและความพอเพียง และชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจผูกพันอยู่กับภูมิปัญญาเชิงนิเวศและระบบความเชื่อในเรื่องผี แต่บางงานก็เริ่มชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ท่ากินถูกจำกัดลง ทำให้มีผลต่อชีวิตกะเหรี่ยงรุ่นหนุ่มสาวที่ต้องกลายเป็นแรงงานรับจ้างและแนวโน้มการพึ่งตัวเองจะลดลง

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงในแง่ใดบ้าง นั้น ก็พอจะมีงานศึกษาอยู่บ้าง เช่น งานศึกษาวัดแจ้งเจริญ จ.ราชบุรี ที่ระบุว่า “โพล่ง” มีความต้องการความทันสมัยมากขึ้น เช่นโอกาสทางการศึกษาแบบไทย ต้องการรับวิถีชีวิตของคนไทย ไม่ว่าจะเป็น ภาษา อาชีพ ลักษณะที่อยู่อาศัย หรือความบันเทิงแบบคนไทย และเริ่มละทิ้งประเพณีสำคัญๆ เช่น งานปีใหม่ที่วัดแจ้งเจริญซึ่งในอีกงานหนึ่ง ศึกษาชุมชนกะเหรี่ยงที่สวนผึ้ง ได้พยายามอธิบายว่ากลไกครอบครัวที่เคยทำหน้าที่สืบทอดประเพณีและให้การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมกับคนรุ่นหลัง ได้สูญเสียความสำคัญลง ทำให้ไม่อาจจะส่งต่อหรือสืบสานวัฒนธรรมต่อไปได้

พรมแดนและช่องว่างความรู้ทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ก. กลุ่มชาติพันธุ์และพื้นที่ศึกษา

งานที่วิจัยและศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางช่วยให้เราพอจะเห็นภาพประวัติความเป็นมาและการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เกือบทุกชาติพันธุ์ในภาคกลาง โดยที่ไม่ได้นับคนไทยภาคกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของภูมิภาคและไม่ได้นับ “คนอีสาน” “คนใต้” และ “คนเมือง” ซึ่งมีจำนวนน้อย และมาตั้งถิ่นฐานไม่นานนัก แต่ความรู้ที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ (โดยไม่นับจีน และมุสลิม รวมทั้งชาวจามและมลายู ซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่) จะเข้มข้นไม่เท่ากัน กลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับความสนใจมากมี 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ มอญ กะเหรี่ยง (เน้น “โพล่ง”) ลาวพวน และโซ่ง ส่วนกลุ่มอื่นๆ เช่น ลาวครั่ง ลาวตี้ ลาวแง้ว และอื่นๆ ได้รับความสนใจน้อยมาก ซึ่งทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะปริมาณประชากรและการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันทำให้นักวิจัยมองเห็นความน่าสนใจของกลุ่มบางกลุ่มมากกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่หากพิจารณาจากเหตุผลของนักวิจัยที่ทำการศึกษา กลุ่มที่ได้รับความสนใจมักมีลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจ เช่น ประเพณีสงกรานต์ พิธีรำผี (มอญ) พิธีเสนเรื่อน (ลาวโซ่ง) พิธีทำบุญกำฟ้า (ลาวพวน) และการทำไร่หมุนเวียนและการอนุรักษ์ป่า (กะเหรี่ยง) เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แล้วการเลือกศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ จึงมิใช่เพื่อการตอบคำถามประเด็นทางทฤษฎี แต่เป็นความสนใจในประเด็นวัฒนธรรมของผู้วิจัยมากกว่า หากมองในแง่ความครอบคลุมในเรื่องการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แล้วก็นับว่าครอบคลุมเกือบทั้งหมด แต่ในทัศนะของผู้เขียนแล้วดูว่าน่าจะมีการศึกษา “ญ้อ” “ไทยเบิ้ง” ลาวตี้ ลาวเวียง และลาวแง้วเพิ่มเติม เพราะยังมีงานวิจัยอยู่น้อยมาก แต่จะน่าสนใจในประเด็นทางชาติพันธุ์หรือไม่ เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มต่างๆ เหล่านี้ซึ่งดูเหมือนว่าถูกรอบด้วยความเป็นไทยไปหมดแล้ว อาจมีการเคลื่อนไหวทางชาติพันธุ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ขึ้นมาอีกได้

นอกจากนี้เราอาจจะต้องพิจารณาในประเด็นเรื่องพื้นที่ด้วย เช่น เราอาจขยายไปศึกษาชุมชนที่ต่างท้องถิ่นกันเพื่อให้ภาพเปรียบเทียบหรือหากมองพื้นที่เป็นจังหวัดผู้เขียนเห็นว่าไม่มีงานวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอยุธยา อ่างทอง สระบุรี ชัยนาท ระยอง และประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งน่าที่จะมีการสำรวจว่ามีกลุ่มชาติ

พันธุ์บ้างหรือไม่และจะน่าสนใจศึกษาหรือไม่ จากประสบการณ์ผู้เขียนน่าจะมีกลุ่มชาติพันธุ์อยู่บ้างใน จังหวัดสระบุรี เช่น “ยวน” ใน อ.เสาไห้ เป็นต้น

หากเราพิจารณาองค์ความรู้ทางลึกเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคกลางโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ประเด็นเรื่องวิถีชีวิตชุมชน การปรับตัวทางวัฒนธรรมและจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของรัฐ ไทย ซึ่งเป็นคำถามสำคัญที่จะช่วยให้ทำความเข้าใจความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลางได้ นอกเหนือจากประวัติความเป็นมา ซึ่งทำให้เราเข้าใจว่าความหลากหลายในเบื้องต้นนั้น เกิดขึ้นจากอะไร และอย่างไร ซึ่งงานที่มีอยู่ได้เสริมกันทำให้เข้าใจได้เกือบสมบูรณ์ แต่เมื่อเราต้องการรู้ว่าในช่วงเวลา 20 ปีที่ ผ่านมานี้ ชุมชนชาติพันธุ์มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไร ทั้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือต่างกลุ่มชาติ พันธุ์ และเป็น การปรับตัวทางวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร และจะส่งผลต่อ จิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์หรือไม่ งานเหล่านี้ก็ตอบคำถามได้น้อยลงไปเรื่อยๆ ในแง่หนึ่งอาจเป็นการ ไม่ยุติธรรมที่จะคาดหวังว่างานเหล่านี้จะต้องตอบคำถามของผู้เขียน เพราะผู้วิจัยย่อมมีโจทย์ของตนเองซึ่ง ไม่จำเป็นต้องตอบคำถามของผู้เขียน แต่ในอีกแง่หนึ่งผู้เขียนเห็นว่างานวิจัยหลายงานอาจจะช่วยตอบ คำตอบได้ หากมีแนวทางการวิจัยที่เหมาะสม (ครอบคลุมการตั้งโจทย์ การใช้แนวคิด วิธีเก็บข้อมูล และการ วิเคราะห์) เพื่อเป็นประโยชน์ในกาลข้างหน้า ผู้เขียนจึงขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวทางการวิจัยพอเป็น สัมเป็โดยจะยกตัวอย่างงานบางงานมาพิจารณา

แนวทางการศึกษาวิจัย

จากที่ได้นำเสนอเบื้องต้นว่างานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางเป็นการศึกษาวัฒนธรรมมากกว่าเป็นการศึกษาในแนวชาติพันธุ์ ทำให้จริง ๆ แล้วเราขาดความเข้าใจกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ในเชิงชาติพันธุ์(ดูบทที่4) นักวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสนใจประวัติศาสตร์ความเป็นมา และมิติบางมิติของวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ แต่แนวทางในการศึกษาจะเน้นการพรรณารายละเอียดความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งก็เน้นการพรรณาคความเชื่อดั้งเดิมซึ่งมักจะมาจากการบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลถึงลักษณะประเพณีในอดีตมากกว่าที่จะได้มาจากการสังเกตปรากฏการณ์ในขณะที่ศึกษาทำให้แยกไม่ออกระหว่าง “ความเป็นจริงในอดีต” กับ “ความเป็นจริงในปัจจุบัน” และมักนำเสนอข้อมูลเป็นส่วน ๆ มากกว่าที่จะเชื่อมโยงกัน

ปัญหาเหล่านี้จะน้อยลงไปหากเราอาศัยแนวทฤษฎีทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม หรือแนวทฤษฎีในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคมวิทยา มาประยุกต์ใช้เพื่อตั้งคำถามให้ครอบคลุมขึ้น ก็อาจจะได้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายในเรื่องวิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรมกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้เพิ่มมากขึ้น หรืออาจจะอาศัยแนวการศึกษาจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์สำหรับการทำความเข้าใจเรื่องชาติพันธุ์ในบริบทของประเทศไทย¹¹ นอกจากนี้ แม้ว่าจะแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เราเห็นลักษณะเด่นของความหลากหลาย ก็มีแนวโน้มที่จะศึกษาและนำเสนอแบบ “ແ່ແຂ້ງ” (ขาดความเป็นชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงและเชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ) แต่บางงานก็ได้พยายามที่จะศึกษาในลักษณะเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ก็ทำให้พอจะเข้าใจปรากฏการณ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ในภาคกลางได้บ้าง

เพื่อให้เห็นภาพบางส่วนของปัญหาในงานวิจัย¹² เกี่ยวกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง ผู้เขียนได้ประมวลออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้เขียนเห็นว่าจะทำให้งานวิจัยของนักวิจัยมีประโยชน์ต่อพัฒนาการของงานวิจัยในเรื่องความหลากหลายทางชาติพันธุ์ คือ

1.ความชัดเจนของโจทย์หรือประเด็นวิจัย และแนวคิดในการศึกษาที่จะช่วยทำให้เห็นปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาได้รอบด้านหรือชัดเจนมากขึ้น

ตัวอย่างงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนชาติพันธุ์

งานวิจัยวิถีชีวิตชุมชนชาติพันธุ์ในฐานะข้อมูลมีประมาณ 33 งาน ครอบคลุมทุกกลุ่มชาติพันธุ์ โดยจะปรากฏค่อนข้างมากในกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นลาวพวน ลาวโซ่ง มอญ และกะเหรี่ยง งานวิจัยเหล่านี้มีความ

¹¹ ผู้เขียนได้สรุปและทบทวนแนวการศึกษาชาติพันธุ์นี้ ไว้แล้วในบทที่ 4 และได้ชี้ให้เห็นว่างานที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาคกลางเกือบทั้งหมดยังไม่ใคร่ได้ตั้งคำถามในเชิงชาติพันธุ์

¹² รวบรวมงานวิจัย วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

หลากหลายในเรื่องความแคบและกว้างของประเด็น อย่างเช่นบางงานก็จะเน้นที่ครอบครัว หรือค่านิยม แต่ส่วนใหญ่แล้วงานวิจัยในแนววิถีชีวิตชุมชนชาติพันธุ์มักจะเน้นการให้เห็นภาพรวม ๆ ของชุมชนชาติพันธุ์ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อพิธีกรรม ประเพณีและการละเล่น หรืออื่น ๆ เท่าที่สังเกตงานวิจัยต่าง ๆ จะเน้นการพรรณนาข้อมูลที่ค้นพบเป็นส่วน ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในการตั้งโจทย์ไม่ได้เชื่อมโยงประเด็นให้ชัดเจน จึงเก็บข้อมูลและวิเคราะห์มาเป็นส่วน ๆ เพราะขาดแนวคิดที่ใช้ในการตั้งโจทย์ เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ และแม้ว่าในงานนั้น ๆ จะมีการยกแนวคิดมาไว้เป็นจำนวนมาก แต่ไม่สัมพันธ์กับโจทย์ อ่านแล้วก็คงได้แต่ถามว่า “แล้วอย่างไรต่อไป” เพราะไม่ได้กระตุ้นให้คิดและตั้งคำถามต่อไป ทำให้รายละเอียดที่ได้พรรณนาไว้มีคุณค่าต่อการวิจัยน้อย เพราะไม่รู้ว่าจะรายละเอียดดังกล่าวมีความหมายอะไรบ้าง มีข้อสรุปและหลักฐานที่ถูกต้องหรือไม่

การตั้งโจทย์ที่เชื่อมโยงมิติต่างๆของวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมจะช่วยให้เข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ชัดเจนขึ้น และก่อให้เกิดคำถามการวิจัยต่อ ๆ ไป งานตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นในประเด็นนี้มี 3 งาน ซึ่งมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน คือ ในสองงานแรกเป็นการมองวิถีชีวิตชุมชนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ พิธีกรรม และการจัดระเบียบสังคม โดยที่ทั้งสองงานได้ใช้แนวคิดโครงสร้าง – การหน้าที่เป็นกรอบในการตั้งโจทย์ เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนอีกงานหนึ่งมองวิถีชีวิตชุมชนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างการจัดระเบียบสังคมและกิจกรรมเศรษฐกิจ

ในงาน “การศึกษาโครงสร้างสังคมของ “ลาวโซ่ง” ของมยุรี วัดแก้ว (2521)¹³ ผู้วิจัยได้อ้างว่า ได้ใช้แนวคิดโครงสร้าง – การหน้าที่ของ Durkheim และ Malinowski เป็นหลักในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรม และโครงสร้างสังคม ซึ่งที่จริงหากจะช่วยให้ประเด็นชัดเจนขึ้น หัวข้อหรือโจทย์วิจัยน่าจะเป็น “การศึกษาโครงสร้างสังคมลาวโซ่งผ่านพิธีกรรม” เพราะเน้นการวิเคราะห์พิธีกรรมมากกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “พิธีเสนเรือน” ทั้งในแง่ความหมาย กระบวนการในการประกอบพิธีกรรม และผู้ร่วมพิธีกรรมอย่างละเอียด โดยผู้วิจัยเน้นความเป็นเอกภาพของพิธีเสนเรือนมากกว่าความแตกต่างของพิธีเสนเรือน ซึ่ง “หมอสเสน” (ผู้ประกอบพิธี) มีตำราที่ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ก็พรรณนาพิธีแต่งงาน ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การเกี้ยวพาราศี ไปจนถึงการสู่ขอและการแต่งงาน ตลอดจนพิธีศพ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การแจ้งข่าวการตาย การมาร่วมงาน การทำศพ ไปจนถึงการเผาศพ และพิธีบอกทางศพ โดยอาศัยการวิเคราะห์ 3 พิธีสำคัญนี้ ผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงสถานภาพของบุคคลและกลุ่มบุคคล เช่น ความสำคัญของผู้ชายในพิธีกรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ได้สะท้อนความสำคัญของความเชื่อในเรื่องผีเดียวกัน และมีหน้าที่สำคัญในการผูกพันเครือญาติและครัวเรือนที่อยู่ในตระกูลเดียวกัน แม้ว่าการวิเคราะห์ในเชิง

¹³ งานนี้จะเก่ากว่างานอื่น ๆ ในฐานข้อมูล ซึ่งอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2530 – 2548 แต่จำเป็นที่นำมาใช้เป็นตัวอย่าง

โครงสร้าง – การหน้าที่แบบนี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์แบบวนไปวนมาระหว่างมิติทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังที่ผู้วิจัยได้สรุปว่า “พิธีกรรมแสดงออกถึงสถานภาพของบุคคล” และของกลุ่มบุคคล การปฏิบัติตามสถานภาพของบุคคลในสังคม (ผ่านพิธีกรรม... ผู้เขียน) ย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมในส่วนที่เกี่ยวกับความร่วมมือ... (มยุรี วัดแก้ว 2521) แต่ยังคงช่วยกระตุ้นให้เกิดคำถามต่อไปว่า หากพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอาจจะสะท้อนให้เห็นสถานภาพของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่แตกต่างออกไปหรือไม่ นอกจากนี้ทำให้เห็นความหมายของพิธีกรรมในวิถีชีวิตทางสังคมของชุมชนอยู่พอสมควร

งานวิจัยเรื่อง “พิธีบุญกำฟ้าของลาวพวน...” ของ ยური ไบตระกูล (2537) ได้อ้างถึงแนวคิดการหน้าที่ของ Malinowski ที่วิเคราะห์หน้าที่ของพิธีกรรมในเชิงให้ขวัญกำลังใจกับปัจเจกบุคคล และแนวคิดของ Durkheim ที่ว่าศาสนาและพิธีกรรมทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวบุคคลให้รวมเป็นกลุ่มอย่างเป็นปึกแผ่น ซึ่งในงานนี้ผู้วิจัยได้พยายามวิเคราะห์ให้เห็นหน้าที่ของพิธีบุญกำฟ้าในชุมชนของลาวพวนที่บ้านพวน เมื่อเปรียบเทียบกับงานของ มยุรี วัดแก้ว (2521) งานนี้จะให้บริบทที่เป็นสภาพทั่วไปของชุมชนมากกว่า เช่น ลักษณะ ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน และลักษณะทางเศรษฐกิจโดยสังเขป หลังจากนั้นได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติในศาสนาพุทธ และความเชื่อเรื่องผีต่าง ๆ เช่นผีฟ้า และผีบรรพบุรุษ ซึ่งผสมผสานกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตของพวนผ่านประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนบ้านพวนได้ถือปฏิบัติในรอบปี และวิเคราะห์พิธีบุญกำฟ้า ซึ่งเป็นพิธีบวงสรวงเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ เพราะนักวิจัยคิดว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตลาวพวน และเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของลาวพวน โดยที่นักวิจัยพยายามนำเสนอข้อมูลอย่างรอบด้าน เช่น ความหมาย ประวัติความเป็นมา กระบวนการประกอบพิธี เช่น การแห่แม่โพสพ การบวงสรวงเทวดา การทำพิธีจุดไฟเผาข้าวหลามทิพย์ การตักบาตรข้าวหลาม และชี้ให้เห็นว่าพิธีบุญกำฟ้าในขณะที่ศึกษานั้นได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมในขั้นตอนที่สำคัญ คือ พิธีดั้งเดิมไม่มีการบวงสรวงเทวดา มีแต่การบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น เมื่อผู้นำในการประกอบพิธีคนเดิมเสียชีวิตลงไป ชุมชนก็ไม่ได้ประกอบพิธีอีก จนเมื่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามาฟื้นฟูประเพณี จึงช่วยกันแต่งเติมโดยดูจากพิธีจรดพระนังคัล เช่น เสริมการตั้งศาลเพียงตาเข้ามา และมีสวดชุมนุมเทวดาเป็นต้น อย่างไรก็ตามความเชื่อถือและการประกอบพิธีบุญกำฟ้าได้ลดลงไปเพราะขาดความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป เพราะพิธีบุญกำฟ้าสำคัญสำหรับการทำนา (ทั้งในแง่เจตนารมณ์และสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม) แต่ชาวบ้านพวนได้ทำนากันน้อยลง ๆ และหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น ทำงานโรงงาน เป็นต้น

ในขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยได้พยายามวิเคราะห์ให้เห็นว่า พิธีกรรมสะท้อนให้เห็นภาพโครงสร้างการจัดระเบียบสังคมของชุมชนลาวพวนที่เน้นการตั้งถิ่นฐานข้างฝ้ายหญิง และการให้ความสำคัญของญาติฝ่ายหญิง ซึ่งปรากฏในชีวิตประจำวันของผู้หญิงมีบทบาทสำคัญ และมีผลต่อปัจเจกบุคคลในยามวิกฤต การวิเคราะห์ดังกล่าวมีปัญหบ้างอันเกิดจากการที่นักวิจัยไม่ได้ใช้แนวคิดที่กล่าวอ้างเป็นกรอบในการเก็บข้อมูล

เช่น ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า ชาวบ้านรู้สึกมั่นคงขึ้นจริง ๆ หรือไม่ในการทำพิธีกำฟ้า นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีข้อสรุปที่ขัดแย้งกันเองด้วย ว่าเพราะพิธีบุญกำฟ้ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชนจึงยังถือปฏิบัติกันเรื่อยมา ทั้งที่ได้มีหลักฐานมาก่อนหน้านี้แล้วว่าถูกฟื้นฟูขึ้นมาด้วยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย งานนี้จึงมีข้อด้อยไปบ้าง ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในเรื่องการวิเคราะห์ เพราะความไม่ชัดเจนระหว่างโจทย์ แนวคิดและการวิเคราะห์

งานสุดท้ายที่จะนำมาเป็นตัวอย่งเกี่ยวกับประโยชน์ของความชัดเจนในเรื่องโจทย์ แนวคิดและการวิเคราะห์ คือ “ชีวิตลาวโซ่ง เมื่อวันวาน” โดย ฉวีวรรณ ประจบเหมาะ และ วรานันท์ วรวิศว์ (2543)¹⁴ ซึ่งได้เขียนในบทที่ 1 (หน้า 3) ถึงการพานักศึกษาออกภาคสนามเพื่อฝึกการวิจัยโดยต้องการจะไปศึกษาเรื่อง “การใช้ทรัพยากรป่า” แต่ในกระบวนการออกสำรวจ¹⁵ ก็พบว่า การใช้ทรัพยากรป่าน้อยลงและชาวบ้านเองซึ่งมีประสบการณ์กับนักวิจัยมาหลายคนก็มักจะสนใจเรื่องประเพณีพิธีกรรม ก็ชอบที่จะคุยเรื่องประเพณี พิธีกรรมมากกว่าคุยเรื่องป่า ในที่สุดทีมวิจัยก็ตกลงกันว่า จะพยายามเข้าใจวิถีชีวิตชุมชนในเบื้องต้น โดยเฉพาะมิติที่ชาวบ้านเห็นสำคัญ คือครอบครัวชีวิตทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญต่าง ๆ งานนี้จึงไม่ได้เน้นการตอบคำถามทางทฤษฎีเป็นสำคัญ แต่เน้นภาพชีวิตชุมชนลาวโซ่ง หนองเลา เป็นหลัก และไม่ได้ระบุแนวคิดโดยตรง ในตอนแรก หากพอมองเห็นในตอนท้ายก็คือ พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่นการระดมแรงงานและระดมทุนกับการจัดระเบียบสังคมผ่านมโนทัศน์ การปรับตัว ทำให้งานศึกษาวิถีชีวิตชุมชนนี้มีลักษณะเป็นพลวัตมากกว่างานข้างต้น 2 งาน (ซึ่งมองผ่านมโนทัศน์โครงสร้างสังคม และการหน้าที่) และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมิติที่แตกต่างออกไป ในงานนี้จึงพยายามแสดงหลักฐานให้เห็นความแตกต่างในความสำคัญของการเป็นญาติ และความสัมพันธ์ที่มีใช้ญาติ ในแบบแผนการระดมแรงงาน และทุนของกลุ่มชาวนาที่มีฐานะแตกต่างกัน ซึ่งทำให้เห็นความซับซ้อนของการปฏิบัติการภายใต้อิทธิพล การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่กดดันจากภายนอก นอกจากนี้งานนี้ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับพลังวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น พิธีเสนเรือน การแต่งกาย และภาษา ซึ่งมีผลต่อคนต่างรุ่น ในลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างคนรุ่นก่อนกับคนรุ่นหลัง แต่ปัญหาก็คือว่า มีหลักฐานเกี่ยวกับคนรุ่นหลังน้อย ฉะนั้นวิถีชีวิตชุมชนในงานนี้ก็เหมือนกับ 2 งานแรก คือแสดงวิถีชีวิตของคนรุ่นก่อน ซึ่งใกล้จะเป็นอดีต และให้ความสนใจน้อยกับวิถีชีวิตของคนรุ่นหลัง ซึ่งจะเป็นอนาคต ทำให้ภาพวิถีชีวิตชุมชนอาจจะแสดงเพียงครั้งเดียว หรือ

¹⁴ งานนี้ไม่ใช่เป็นงานวิจัยโดยตรง แต่เป็นผลจากการฝึกนักศึกษาปฏิบัติงานวิจัยภาคสนาม ซึ่ง ฉวีวรรณ และ วรานันท์ ช่วยกันเขียนให้ ออกเป็นรายงานการวิจัย – คำแถลง

¹⁵ พื้นที่นี้เป็นบริเวณเดียวกับที่ มุขี วัดแก้ว (2521) ได้ศึกษา งานนี้เก็บข้อมูลประมาณ 10 ปี หลังจากนั้น

อาจจะบิดเบี้ยวไป ในแง่นี้อาจจะประเมินได้ว่า โจทย์อาจจะยังไม่ชัดเจนอย่างสมบูรณ์ที่จะแสดงวิถีชีวิตชุมชน ทำให้เกิด “ภาพลวงตา” การแข่งขันทางวัฒนธรรมขึ้น

2. ความเหมาะสมของแนวคิดและวิธีการศึกษาในการตอบโจทย์วิจัย

ในประเด็นนี้จะอาศัยตัวอย่างงานต่าง ๆ จาก 2 แนวเรื่อง คือ ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรม กับที่ศึกษาจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของประเทศไทย โดยที่ในแนวเรื่องหลังจะให้ข้อคิดเห็นแบบรวมๆ

ตัวอย่างจากงานศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรม

งานวิจัยการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรมอาจจะนับได้มากกว่า 10 งาน ซึ่งครอบคลุมชุมชนชาติพันธุ์หลายชุมชนและในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวโซ่ง ลาวพวน ไทยยวน ไทยเบ็ง และลาวครั่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นให้เห็นความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงในมิติของเศรษฐกิจและมิติทางวัฒนธรรม (ซึ่งมักจะขาดความหมายที่ชัดเจน) งานเหล่านี้มีประเด็นหรือโจทย์ที่ชัดเจนและตรงประเด็นกับที่ผู้เขียนต้องการจะสังเคราะห์ แต่ผู้เขียนกลับใช้ประโยชน์ข้อมูลได้ไม่มากเท่าที่ควร เพราะงานมีแนวคิดและวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจมีสถานะ “ไม่เกี่ยวข้อง” หรือไม่ตรงประเด็นหรือความหมายไม่ชัดเจน และในหลาย ๆ กรณีอาจจะไม่น่าเชื่อถือ ซึ่งในที่นี้จะยกมาเป็นตัวอย่างเพียง 2 งาน คือ

1. “การเข้าสู่ชุมชนชนบทของกระบวนการโลกาภิวัตน์: ศึกษากรณีชุมชนไทพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี” (บติ พงษ์ทอง 2538)

ในงานนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนว่าต้องการศึกษาถึงความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทพวน โดยเปรียบเทียบหัวหน้าครัวเรือน กับผู้นำ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เชิงสถิติ และศึกษาปัจจัยและความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการผลักดัน “กระบวนการโลกาภิวัตน์เข้าสู่ชุมชนชนบท โดยพิจารณาตัวแปรที่จะบ่งชี้ภาวะโลกาภิวัตน์ คือบทบาทของข่าวสาร สิทธิเสรีภาพ และการยอมรับศักยภาพที่เท่าเทียมของมนุษย์ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล การจัดระเบียบโลกและระยะความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งตัวแปรทั้ง 6 นี้ ถูกจัดว่าเป็นตัวแปรตาม ส่วนตัวแปรอิสระ คือตัวแปรที่เป็นปัจจัยผลักดัน หรือนำกระบวนการโลกาภิวัตน์เข้าสู่ชนบท เช่น สถานภาพของประชาชน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม บทบาทของผู้นำ การได้รับข่าวสาร และวิธีการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายฐานที่มาของกรอบแนวคิดและตัวชี้วัดต่าง ๆ ซึ่งพิจารณาแล้วดูไม่ชอบด้วยเหตุผลและหลักฐานเชิงประจักษ์ กรอบคิดนี้จึงเลื่อนลอยจากปรากฏการณ์ในชุมชน ตัวเลขที่ได้มาจากการชี้วัดดังกล่าวจึงไม่มีรากฐานจากเหตุการณ์หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เพราะ

เรื่องของการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของเหตุการณ์และกระบวนการที่เกิดขึ้นในชุมชน หากไม่มีข้อมูลดังกล่าว ก็ยากที่จะนำตัวเลขที่เกิดจากการวิเคราะห์ทางสถิติไปใช้ได้ หรือมีความหมายต่อการเข้าใจการเปลี่ยนแปลง

2. "พืชเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง: ศึกษากรณีบ้านโคก ตำบลอุ้มถ้อง อำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี" (วรรณัย พงศาชลากร 2538)

งานนี้มีการเริ่มต้นที่ดีที่มีความชัดเจนในประเด็นวิจัยว่าต้องการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของระบบผลิตที่เน้นพืชเศรษฐกิจ และผลผลิตเพื่อการค้า และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนี้ต่อระบบวัฒนธรรมของชุมชน แม้ว่าจะมีโจทย์ย่อยที่ดูจริงจังไม่แสดงความเกี่ยวข้องกับโจทย์หลักบ้าง แต่นับว่ายังชัดเจนในโจทย์หลักโดยมีการอ้างว่าจะใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรม และแนวทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่

แม้ว่าอาจจะมีความสับสนใจเรื่องแนวคิดบ้าง คือไม่น่าจะใช้แนวคิดโครงสร้างการหน้าที่ ซึ่งเน้นความพยายามในการอธิบายการดำรงอยู่ของสถาบันสังคมและวัฒนธรรมมากกว่า แต่ 2 แนวคิดแรกเป็นการตั้งคำถามและแสวงหาความรู้ที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลง โดยแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองอาจจะเป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับผลกระทบของระบบตลาด หรือเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ และการขยายตัวของความเจริญที่มีต่อสถาบันสังคมและวัฒนธรรม ในขณะที่แนวทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรมเน้นการอธิบายการปรับตัวของสถาบันสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการใช้ทรัพยากร นับว่าแนวคิดทั้งสองน่าจะเหมาะสมแล้วกับประเด็นศึกษา นอกจากนี้งานนี้ยังใช้วิธีเก็บข้อมูลที่หลากหลาย คือ เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

ในการนำเสนอภาพความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอบริบทของการเปลี่ยนแปลงโดยรวม คือ สภาพพื้นที่และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยชี้ให้เห็นว่าลาวครั้งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของบ้านโคก และได้นำเสนอความเป็นมาของลาวครั้งที่บ้านโคก ซึ่งได้ให้รายละเอียดเป็นอย่างดี มีประโยชน์ต่อการเข้าใจลาวครั้งบ้านโคก ในบริบทที่เป็นหมู่บ้านหนึ่ง ภายใต้การปกครองของประเทศไทย นอกจากนี้ก็นำเสนอการจัดระเบียบสังคมภายในชุมชน เช่น ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ การแต่งงาน การสืบทอดมรดก การแบ่งแรงงานในครัวเรือน กลุ่มสังคมต่าง ๆ เช่นกลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน และกรรมกรวัด และชนชั้นทางสังคม ที่สำคัญได้นำเสนอระบบความเชื่อ และพิธีกรรมของชุมชนซึ่งมีทั้งความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ กับความเชื่อและพิธีกรรมทางผี ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม โดยมีรายละเอียดที่ทำให้เข้าใจความคิดและชีวิตลาวครั้งเป็นอย่างดี และในบทสำคัญก็ได้นำเสนอการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ตั้งแต่สมัยบุกเบิกจนถึงทศวรรษของ พ.ศ.2500 และหลังจากทศวรรษ 2500 คือในช่วงเวลาที่ศึกษา (2537 – 38) ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การเกษตรกรรม การหัตถกรรม และการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชุมชนภายนอก

ในแง่ของข้อมูลแล้ว งานนี้เป็นผลงานที่นับว่าดีมาก แต่ปรากฏว่ายังไม่ได้ตอบโจทย์ของตัวเองอย่าง สมบูรณ์เกี่ยวกับผลกระทบของพืชเศรษฐกิจ และการผลิตทางการค้าที่มีระบบวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้นำมาใช้ประโยชน์ในการสังเคราะห์ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้น้อย หากใช้งานนี้ในประเด็นเรื่องวิถีชีวิตชุมชนงานนี้นับว่าสมบูรณ์แบบ เพราะเพียบพร้อมด้วยข้อมูลที่ช่วยให้เข้าใจ ชีวิตชุมชนลาวครั้ง ที่บ้านโคก

ปัญหาสำคัญของงานก็คือ ไม่ได้ใช้แนวคิดที่กล่าวอ้างมาเป็นกรอบในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ ข้อมูล กลับใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสมเพื่อตอบโจทย์วิจัย กล่าวคือ พยายามตอบตามสมมติฐาน 9 ข้อ ที่นำไปสู่ การเกิดพืชพาณิชย์ เช่น สนธิสัญญาบาวริง ทุนนิยม แผนพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ และ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นต้น โดยที่ไม่มีการอภิปรายหลักเหตุผลที่นำไปสู่ข้อ สมมติฐานดังกล่าว และสมมติฐานก็ไม่ได้นำไปสู่การวิเคราะห์การปรับตัวทางวัฒนธรรมด้วย ทำให้งานซึ่งมี คุณภาพดีในความหมายหนึ่งใช้ประโยชน์ได้ไม่มากในประเด็นเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เป็น เพราะไม่ได้ใช้แนวคิดเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กล่าวอ้าง กลับใช้วิธีวิเคราะห์ที่ไม่เหมาะสมกับ ประเด็นที่ศึกษา

สภาพงานเกี่ยวกับจิตสำนึก และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

งานที่ถูกจัดว่าเกี่ยวกับจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของประเทศไทยก็มักจะมีปัญหาในเรื่อง แนวทางวิจัยแบบใดแบบหนึ่ง ดังที่ได้ยกตัวอย่างให้เห็นในแนวเรื่องการปรับตัว ที่จริงอาจกล่าวได้ว่างานวิจัย กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางเกินกว่าครึ่งมีปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ไม่ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็น ชาติพันธุ์ คำถามเป็นเรื่องของวัฒนธรรม แต่มีปัญหาในเรื่องแนวทางวิจัยแบบใดแบบหนึ่ง หรือหลาย ๆ งาน มีคุณภาพดีแต่ไม่ได้ตอบโจทย์ให้ตรงประเด็นและสมบูรณ์ เพราะไม่ได้มีหรือใช้แนวคิดเป็นกรอบในการเก็บ ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง เพื่อทำความเข้าใจ เรื่อง "ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง" ผู้เขียนได้พิจารณางานผ่านแนวเรื่อง 4 แนวเรื่อง คือ ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพว่าความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางเกิดขึ้น เมื่อไร อย่างไร ในช่วงเวลาใด และด้วยสาเหตุใด ส่วนแนวเรื่องที่สองเป็นเรื่องวิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนต้องการให้เห็นสถานะความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องจากงานส่วนใหญ่จะเน้น การศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่าความเป็นชาติพันธุ์ ส่วนแนวเรื่องที่สามเป็นเรื่องการปรับตัว ทางวัฒนธรรมที่จะช่วยให้เห็นภาพความหลากหลายที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ส่วนในแนวเรื่องสุดท้าย ผู้เขียนอยากให้เห็นภาพความหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของประเทศไทยในสี่แนวเรื่องนี้ เรื่องแรกเป็นเรื่องที่ได้คำตอบชัดเจนที่สุด ส่วนอีกสามแนวเรื่องมีปัญหาในการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ทำให้มีช่องว่างอยู่มากมายในคำตอบ

ข้อเสนอแนะโดยรวมก็คือ นักวิจัยควรมีความชัดเจนในการเลือกโจทย์และแนวคิดให้สอดคล้องกัน และควรใช้ประโยชน์จากแนวคิดในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์โดยที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ให้ชัดเจน แต่ไม่ยึดติดกับแนวคิดจนเกินไปจนกระทั่งนำมาเป็นคำตอบ เพราะปรากฏการณ์ในภาคสนามอาจจะมีซับซ้อนและหลากหลาย จึงจำเป็นต้องพัฒนาแนวคิดของตนเองในการวิเคราะห์ด้วย นอกจากนี้การเลือกวิธีการศึกษา (approach) ที่เหมาะกับโจทย์ก็มีความสำคัญด้วยอย่างยิ่ง

นักวิจัยจึงควรติดตามอ่านแนวคิดและงานวิจัยใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้นักวิจัยได้ตั้งคำถามที่น่าสนใจ มีประโยชน์ ที่จะช่วยให้เข้าใจประเด็นได้อย่างลึกในเรื่องต้องการหาคำตอบต่อไป

ข้อเสนอแนะตามแนวเรื่อง

ประเด็นประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง

โดยภาพรวมแล้วงานวิจัยภาคกลางได้ให้ความรู้ที่ค่อนข้างแน่นเกี่ยวกับสาเหตุของการ

มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในภาคกลางในประวัติศาสตร์อันยาวนานเกี่ยวกับสงครามในสมัยปลายพระเจ้ากรุงธนบุรีจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ แต่ยังไม่ให้ความสนใจน้อยกับสาเหตุใหม่ ๆ เช่นการย้ายถิ่น การแสวงหาอาชีพใหม่ หรือสงครามสมัยใหม่ที่ทำให้กลุ่มใหม่ ๆ ขึ้น และแม้ว่าบางกลุ่มเป็นเพียง “ผู้ลี้ภัย” หรือ “ผู้พลัดถิ่น” ก็อาจน่าสนใจที่ทำการศึกษา

นอกจากนี้ในการศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน นักวิจัยมักศึกษาเฉพาะชุมชน ทำให้ไม่เห็นภาพรวมและความสอดคล้องกับข้อมูลในบางกรณี การร่วมมือของนักประวัติศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ และนักมานุษยวิทยา ที่พินิจวิเคราะห์เกี่ยวกับกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นกลุ่มใช้ภาษาตระกูลไท โดยพิจารณาหลักฐานร่วมกัน อาจจะทำให้มีความน่าเชื่อถือในข้อสรุปมากขึ้น และประเด็นบางประเด็นอาจจะกระจ่างขึ้น

วิถีวัฒนธรรมกับชีวิตชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง

ข้อมูลมีมากพอสมควร แต่เนื่องจากงานวิจัยเน้นการพรรณนาทำให้เอามาใช้ประโยชน์ในเชิงทฤษฎีไม่ได้มากเท่าที่ควร นักวิจัยรุ่นต่อไปน่าจะศึกษาโดยมีการตั้งประเด็นโจทย์ที่เชื่อมโยงระบบย่อยของวัฒนธรรมให้เหมาะกับปรากฏการณ์ที่ตนเองสนใจ อาจจะช่วยทำให้งานวิจัยมีความหมายต่อนักวิจัยคนอื่นมากขึ้น และพยายามใช้วิธีสังเกตประกอบการสัมภาษณ์ จะทำให้เห็นพฤติกรรมที่เป็นจริงมากขึ้น นอกจากนี้ในปัจจุบันการเอาชุมชนเป็นหน่วยวิเคราะห์ที่ตายตัวอาจจะไม่เหมาะสมกับความสลับไหลของผู้คน

และการแสวงหาแบบแผนและเอกภาพของชุมชนมากไปก็อาจจะทำให้เกิด "ภาพลวงตา" ได้ น่าจะพิจารณาความหลากหลายในชุมชนด้วย

การปรับตัวทางวัฒนธรรม

เริ่มมีงานศึกษาบ้างแล้วแต่ยังไม่มากเพียงพอ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญเพราะชุมชนชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เหล่านี้เผชิญหน้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ในฐานะทั้งที่เป็นสังคมชาวนาและเป็น "กลุ่มชาติพันธุ์" ซึ่งแตกต่างจากสังคมใหญ่ ทำให้มีประเด็นน่าสนใจว่า แล้วกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้จะมีความแตกต่างมากน้อยเพียงใดในเรื่องกลไกทางวัฒนธรรมที่จะปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง

จิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของรัฐไทย

ประเด็นนี้ดูจะยังไม่เป็นที่สนใจของนักวิจัยนัก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าไม่มีปรากฏการณ์โดดเด่นในภาคกลาง อย่างไรก็ตามก็ควรมีการศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์เพิ่มเติมไปจากการศึกษาแต่ชุมชนชาติพันธุ์ด้วย นอกจากนี้ความหลากหลายในเรื่องจิตสำนึกและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ควรได้รับการพิจารณาอย่างถ่องแท้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ

2525 กลุ่มชาติพันธุ์. เอกสารของชุดวิชาสังคมศึกษา 4 มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และ ม.ล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์

2525 จีนและมุสลิมในสังคมไทย. เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ

2544 เอกลักษณ์และพัฒนาการของระเบียบวิธีวิจัย ในมานุษยวิทยา. จุลสาร
ไทยคดีศึกษา (ปีที่ 18 ฉบับที่ 1, หน้า 13-24).

สุริชัย หวันแก้ว

2543 กระบวนการทำให้เป็นชายขอบ (marginalization). ฉบับร่าง บทความเสนอ
เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ ระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1
(15-16 ธันวาคม 2543).

ประสิทธิ์ สิปรีชา

2544 อัตลักษณ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ท่ามกลางความทันสมัย เอกสาร
ประกอบการประชุม “คนมองคน” วันที่ 27 - 29 มีนาคม 2545
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อภิญา เฟื่องฟูสกุล

2545 อัตลักษณ์ (identity) ฉบับร่าง บทความเสนอ เอกสารประกอบการประชุม
วิชาการ ระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1(15-16 ธันวาคม).

อรัญญา ศิริผล

2545 ฝันกับม้ง: พลวัตความหลากหลายและซับซ้อนแห่งอัตลักษณ์ของคนชายขอบ
เอกสารประกอบการประชุม “คนมองคน” วันที่ 27 - 29 มีนาคม
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อานันท์ กาญจนพันธุ์

2545 คนชายขอบ: วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ของคนไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

ภาษาอังกฤษ

Alonso, Ana Maria

- 1994 The political of space, time, and substance: state formation, nationalism, and ethnicity. *Annual Review Anthropology* 23: 379-405.

Banks, Marcus

- 1996 *Ethnicity: Anthropological Constructions*. New York, Routledge.

Barth, Fredrik

- 1969 Introduction. *Ethnic Groups and Boundaries*. Boston: Little, Brown and Company.
- 1969 Pathan Identity and Its Maintenance. *Ethnic Groups and Boundaries*. Boston. Little, Brown and Company.

Bauzon, Kenneth E.

- 1991 *The Quest for Islamic Identity in the Philippines: Formation of the Ummah in the Philippines*. Philippines, Manila University Press.

Berreman, Gerald

- 1972 Social categories and social interactions in urban India. *American Anthropologists*, 74: 567-586.

Brown, David

- 1992 *The State and Ethnic Politics in Southeast Asia: Politics in Asia Series*. London and New York, Routledge.

Brown, Richard Harvey

- 1996 Cultural representation and state formation: discourses of ethnicity, nationality, and political community. *Dialectical Anthropology* 21: 265-297. Netherlands, Kluwer Academic Publishers.

Bunaayodhayana, Boonsanong

- 1971 *Chinese-Thai Assimilation in Bangkok*. Ithaca: New York: Cornell University Press.

Campbell, Donald T.

- 1967 Stereotypes and the perception of group differences: *American Psychologist* Vol. 22.
- Cohen, Abner
- 1974 Introduction: the Lessen of ethnicity. *Urban Ethnicity*. A. Cohen,ed. London: Tavistock.
- Cohen, Ronald
- 1977 Ethnicity: problem and focus in anthropology: *Annual Review of Anthropology* V.7: 379-403.
- Coughlin, Richard
- 1960 *Double Identity: the Chinese in Modern Thailand*. Hong Kong: Hong Kong Univesity Press.
- Despres, Leo A.
- 1975 Toward a theory of ethnic phenomena. *Ethnicity andResource Competition in Plural Societies*. The Hague: Mouton.
- Eriksen, Thomas H.
- 1997 *Ethnicity and Nationalism, Anthropological Perspectives*. Virginia, Pluto Press.
- Featherstone, Mike
- 1990 *Global Culture*. London: Sgae Publications.
- Foster, Brian L.
- 1974 Ethnicity and commerce. *American Ethnologist*, 1(3): 437-448.
- 1977 Mon commerce and the dynamics of ethnic relations. *Southeast Asian Journal of Social* Vol. 5, nos. 1-2
- Foster, Robert
- 1991 Making National Cultures in the Global Ecumene. In *Annual Review of Anthropology* 20: 235-60.
- Fox, Richard (ed.)
- 1991 *Recapturing Anthropology*. Santa Fe: School of American Research
- Fraser, Thomas

- 1960 *Rusembilan: A Malay Fishing Village in Southern Thailand*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Friedman, Onathan
- 1994 *Cultural Identity & Global Process*. London: Sage Publications.
- Geertz, Clifford
- 1963 *The integrative revolution: primordial sentiments and civil politics in the new states*. *The Interpretation of Cultures*. C. Geertz, ed. New York: Basic Books, Inc.
- Glazer, Nathan and Daniel Moynhan
- 1975 Introduction. *Ethnicity*. N. Glazer and D. Moynhan, eds. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Golomb, Louis
- 1978 *Brokers of Morality: Thai Ethnic Adaptation in a Rural Malaysian Setting*. Honolulu: The University of Hawaii Press.
- Gordon, Milton
- 1964 *Assimilation in American Life*. New York: Oxford University Press.
- 1975 *Toward a general theory of racial and ethnic group relations*. *Ethnicity*. N. Glazer and D. Moynhan, eds. Harvard University Press.
- Guibernau, Montserrat and Rex John
- 1991 *Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism, and Migration*. Oxford: Polity Press.
- Haaland, G.
- 1969 *Economic determinants in ethnic processes*. *Ethnic Groups and Boundaries*. F. Barth, ed. Boston: Little, Brown and Company.
- Hanita, F-B
- 1977 *The Maintenance of Ethnic Identity among Jewish Women in Urban Setting*. Ph.D. dissertation submitted to the American University
- Herskovitz, Melville
- 1937 *Acculturation*. Gloucester: Peter Smith.
- Hetherington, Kevin

1998 *Expressions of Identity: Space, Performance and Politics*. London: Sage Publications.

Hoffman, Diane M.

1997 Collectivism, individualism, and the self: *issues in Asian ethnicity in a global context*. Presented at the Second International Conference on Contemporary Diaspora, Tsukuba University, Japan.

Horowitz, Donald

1975 Ethnic identity. *Ethnicity*. N. Glazer and D. Moynhan, eds. Cambridge: Harvard University Press.

Hutchinson, John and Smith, Anthony D.

1994 *Nationalism*. New York, Oxford University Press.

1996 *Ethnicity*. New York, Oxford University Press.

Isaacs, Harold

1975 Basic group identity: the idols of the tribe. *Ethnicity*. N. Glazer and D. Moynhan, eds. Cambridge: Harvard University Press.

Isajew, Wsevolod

1973 Definition of Ethnicity. *Ethnicity* 1: 111-124

Kahn, Joel (ed.)

1998 *Southeast Asian Identities: Culture and the Politics of Representation in Indonesia, Singapore, and Thailand*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Kammerer, Cornelia Ann

1992 Descent, alliance, and political order among Akha: *American Ethnologist* 25(4): 659-674

Kaplan, David and Robert Manners

1972 *Culture Theory*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Keesing, Robert

1974 Theories of culture. *Annual Review of Anthropology*, vol.3, 73-97.

Keyes, Charles F.

- 1979 The Karen in Thai history and the history of the Karen in Thailand. : *Ethnic Adaption and Identity*. Pennsylvania, Institute for the Study of Human Issues.
- 1979 The Karen on the Thai frontier with Burma: *Ethnic Adaption and Identity*. Pennsylvania, Institute for the Study of Human Issues
- 2003 Ethnicity and the nation-State: Asian perspectives: *Empire to States*.
[correct reference is not available, yet].

Kunstadter, Peter

- 1979 Ethnic group, category, and identity: Karen in Northern Thailand.
Ethnic Adaptation and Identity. Pennsylvania: Institute for the Study of Human Issue.

Leach, Edmund

- 1964 *Political Systems of Highland Burma*. London: The Athlone Press.

Lehman, F. K.

- 1967 Ethnic categories in Burma and the theory of social system. *Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations*. Peter Kunstadter, ed. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- 1979 Who are the Karen? And if so, why?: Karen ethnohistory and a formal theory of ethnicity. *Ethnic Adaptation and Identity*. Charles Keyes,ed. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.

Levine, Robert A. and Donald Campbell

- 1972 *Ethnocentrism: Theories of Conflict, Ethnic Attitudes, and Group Behavior*. New York, John Wiley & Sons Inc.

Li, Tania Murray

- 1998 Working separately but eating together: personhood, property, and power in conjugal relations: *American Ethnologist* 25(4): 675-694

Mitchell, J.C.

- 1974 Perception of ethnicity and ethnic behavior: an empirical exploration. *Urban Ethnicity*. A.Cohen, ed. London: Tavistock.

Moerman, Michael

- 1967 Ethnic identification in a complex civilization: who are the Lue?. *American Anthropologist* 67(5): 1215-1230.

Montagu, Ashley

- 1965 *Man's Most Dangerous Myth: The Fallacy of Race*. Cleveland: the World Publishing Company.
- 1972 *Statement on Race*. London: Oxford University Press.

Naroll, Raoul

- 1964 On ethnic unit classification. *Current Anthropology* 5(4):283-291, 306-312

Noble, Lela Garner and Suhrke, Astri

- 1978 Muslims in the Philippines and Thailand: *Ethnic Conflict in International Relations*. New York, Praeger Publishers.

Ortner, Sherry

- 1984 Theory in anthropology since the sixties. *Comparative Studies in Society and History* 26:1,126-166.

Pitsuwan, Surin

- 1985 *Islam and Malay Nationalism: A case Study of the Malay-Muslims of Southern Thailand*. Bangkok, Thammasat University Press

Prachuabmoh, Chavivan

- 1980 *The Role of Women in Maintaining Ethnic Identity and Boundaries: A Case of Thai-Muslims (The Malay Speaking Group) in Southern Thailand*. PhD dissertation submitted to the Graduate Division of the University of Hawaii.

Rajah, Ananda

- 1990 Ethnicity, nationalism, and the nation-state: the Karen in Burma and Thailand. *Ethnic Groups and Boundaries in Mainland Southeast Asia*. G. Wijeyewardene, ed. Singapore: Institute of Southeast Asia Studies.

Sahlin, Marshall

- 1968 *Tribesmen*. New Jersey: Prentice Hall.

Schein, Muriel

1975 When is ethnic group? Ecology and class structure in northern Greece. *American Ethnologist*.

Soontornpasuch, Suthep

1977 *Islamic Identity in Chiangmai City: A Historical and Structural and Structural Comparison of Two Communities*. Ph.D. dissertation, University of California. Berkeley.

Suheke, Astri

1989 The Muslims of southern Thailand. Andrew Forbes, ed. *The Muslims of Thailand*. Gaya: Center for Southeast Asia Studies.

Thompson, Richard H.

1989 *A Critical Appraisal, Theories of Ethnicity*. Connecticut, Greenwood Press.

Toland, Judith D.

1993 *Ethnicity and the State: Political and Legal Anthropology Volume 9*. London, Transaction Publishers

Toyota, Mika

2000 Does an Akha ethnic group boundary really exist?: *The Urban Migration of Highlander*. A paper presented in Seminar on Thai Studies. Chiangmai.

Van de Berhes, Piere

1981 *The Ethnic Phenomenon*. New York: Elsevier Press.

Wallman, Sandra

1986 Ethnicity and the boundary process in context: *Theories of Race and Ethnic Relations*. Cambridge, Cambridge University Press.

Wijeyewardene, Gehan

1990 *Ethnic Groups across National Boundaries in Mainland Southeast Asia*. Singapore, Institute of Southeast Asian Studies

Wu, David Y.H.

1982 *Ethnicity and Interpersonal Interaction*. Hong Kong, Maruzen Asia.

Zenner, Walter

1995 Ethnicity. *Encyclopedia of Cultural Anthropology*. New York: Henry Holt and Company.

ภาคผนวก 1

บรรณานิทัศน์(ภาษาไทย)

บรรณานิทัศน์(ภาษาอังกฤษ)

บรรณานิต์ศึงานวิจัย(หลัง พ.ศ. 2530-2548)

โครงการการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพ
องค้ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย: ภาคกลาง

เรื่อง

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ผู้รับทุนวิจัย จวีวรรณ ประจบเหมาะ
ผู้ร่วมวิจัย สมรภัษ ชัยสิงห์กานานนท์
สรินษา คำเมือง
อติดา สุนทรโรทก
ชาย ไชยชิต
วิระพา อังกูรทัศน์ย์รัตน์
จารุจิต สิ้นธุ์ชัย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗-๘

บรรณานิตน์(ภาษาไทย)

1. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไท

1.1. ลาวพวน

เกรียงศักดิ์ อ่อนละมัย (2540) 'วิถีการดำเนินชีวิตของชาวชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนไทพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี'. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

งานวิจัยชิ้นนี้มีเนื้อหาครอบคลุมในหลายประเด็น อธิบายความเป็นมา วิถีการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ เช่น ระบบเครือญาติ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การละเล่น การแต่งกาย การสร้างบ้าน อาชีพ และ ฯลฯ ของพวนที่ดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์, และอธิบายปัจจัยที่วัดการยอมรับระยะความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวพวนกับคนต่างชาติ ซึ่งได้แก่ การเข้ามาอาศัยในหมู่บ้าน, การมาปลูกบ้านใกล้ๆ, การคบหาเป็นเพื่อน, การเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ, การเป็นลูกเขยลูกสะใภ้ โดยแบ่งตามเชื้อชาติและศาสนา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, พวน, ชุมชนศึกษา, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จรรवरณ พุ่มพฤษ (2536) 'ชาติพันธุ์วิทยาในจังหวัดลพบุรี'. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเนื่องในงาน แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี.

งานศึกษาชี้ให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดลพบุรี สามารถจำแนกตามถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมในประเทศลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิมในรามัญประเทศทางตอนใต้ของประเทศพม่า โดยทั้งสองกลุ่มมีการประกอบอาชีพที่คล้ายกันแม้จะมีกรรมวิธีที่แตกต่างกัน คือ การทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ทำเครื่องจักสานและทอผ้า ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์มอญจะมีอาชีพเฉพาะกลุ่มคือ การทำอูฐ สำหรับวัฒนธรรมประเพณี แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะของตน โดยมักจะสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันไป

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทพวน, ชาติพันธุ์วรรณา, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

เจนสุดา สมบัติ.(2548) ' "ความเป็นพวน" ในปรากฏการณ์ความเป็นไทยร่วมสมัย'. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาการนิยามตัวตนของชาวพวน โดยมองผ่านสำนึกรับรู้ จดจำ ความเป็นพวนในหลายรูปแบบ โดยมุ่งเน้นศึกษาพัฒนาการของความเป็นพวนที่สอดคล้องกับสังคมไทยใน บริบทที่แตกต่างกันในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ตลอดจนความหมายของความเป็นพวนที่แสดงออกใน รูปการรวมกลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรมของคนพวน และการปรับตัวของความเป็นพวนในปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับ ปรากฏการณ์ในสังคมไทย ที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น การศึกษาพบว่า การเข้าใจที่มาจากเหง้าตัวตนเป็นการนิยามความเป็นพวนผ่านรูปแบบที่แตกต่างกัน การรับรู้และเชื่อมโยงตัวตนของชาวพวนจึงเป็นไปตามแหล่งที่รับมา แต่ตัวตนของชาวพวนใน ประวัติศาสตร์ก็ผูกโยงอยู่กับประวัติศาสตร์ของชาติที่พวกเขาอาศัย ปัจจุบัน เรื่องราวที่มาใน ประวัติศาสตร์ของชาวพวนได้รับการหยิบยกขึ้นมาบอกเล่าตามโอกาสต่างๆ เพื่อตอกย้ำความเข้าใจใน รากเหง้าของกลุ่มชาติพันธุ์พวนร่วมกัน โดยคนพวนแต่ละพื้นที่ต่างเลือกหยิบประวัติศาสตร์ชุดที่ เหมาะสมกับพื้นที่ของตนขึ้นมาใช้

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, พวน, การอ้างชาติพันธุ์, สำนึกทางชาติพันธุ์

ชลลดา สังวาลทรัพย์ (2534) 'การศึกษาลักษณะของภาษาลาวพวนที่ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์(ศศ.ม.(จารึกภาษาไทย)) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาลักษณะของภาษาลาวพวนที่ใช้พูดในชีวิตประจำวัน ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะต่างๆ ของภาษาลาวพวนที่ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกมีหน่วยพยางค์ 20 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 เสียง หน่วยเสียงสระผสม 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง ส่วนลักษณะพยางค์ การสร้างคำ การจำแนกคำ โครงสร้างวลี และการเรียงคำในประโยคมีลักษณะ คล้ายคลึงกับภาษาไทยมาตรฐาน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, ลาวพวน, ภาษา, ระบบภาษา

ชุมพล บัวแย้ม (2546) "ไปเป็นบริวารเจ้าพ่อ "การะเกด" ในงานเลี้ยง "ผีปู่ตา" ของชาวพวนที่อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก". **ศิลปวัฒนธรรม** 11: 82-90.

บทความนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับระบบความคิด ความเชื่อของคนพวน บ้านกลางโสภา ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยมุ่งเน้นศึกษาระบบความเชื่อของชาวพวนผ่านพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ที่กระทำผ่านเจ้าพ่อการะเกด ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวิญญาณนักรบที่อพยพมาพร้อมกับการย้ายถิ่นฐานของชาวพวน ชาวบ้านยกย่องให้เป็น "อารักษ์บ้าน" ผู้คุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนั้นเจ้าพ่อการะเกดยังเป็นชื่อของตัวละครเอกในนิทานเรื่องการะเกด วรรณกรรมพื้นบ้านของชาวพวนอันเป็นนิทานเก่าแก่สองฝั่งโขงที่เล่าสืบต่อกันมาในกลุ่มชาวพวน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, พวน, พิธีกรรมความเชื่อ

เชาว์วิทย์ ศุภรัตวิทิเพศ (2542) 'การรับนวัตกรรมการและพิธีกรรมทางศาสนา: ศึกษากรณีชุมชนไทยพวนใน จังหวัดลพบุรี'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาการรับเอา นวัตกรรมการและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยพวนหมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกล้วย จังหวัดลพบุรี โดยใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา อธิบายผลของนวัตกรรมการที่เป็นอิทธิพลกระทบต่อพิธีกรรม ทางศาสนาอันได้แก่ ศาสนาพุทธ พราหมณ์ และมี ซึ่งชาวไทยพวนนับถือสืบทอดกันมา ว่า นวัตกรรมการ ส่วนใดมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพิธีกรรม ผลการศึกษาปรากฏว่า การรับเอา นวัตกรรมการทาง วัตถุ การเป็นอุตสาหกรรม การเป็นเมือง การพัฒนาโดยหน่วยงานของรัฐ การพัฒนาระบบชลประทาน และการพัฒนาระบบคมนาคม มีผลกระทบต่อบริบทพิธีกรรมทางศาสนา

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทยพวน, ศาสนา, พิธีกรรม, การเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรม

ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์ และคณะ (2533) 'ไทยพวน : การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิต พฤติกรรมการส่งเสริม จิต - พุทธพิสัยและปัญหาการใช้ภาษา'. วิทยานิพนธ์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ.

ไทยพวนอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก นับถือพุทธศาสนาและมีประเพณี พิธีกรรม และ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ประเพณีพิธีกรรมบางอย่างของชาวไทยพวนที่ยังคงอนุรักษ์อยู่จน ถึงปัจจุบัน คือ การทำบุญสร้างกุศลในโอกาสต่างๆ เช่น บุญกุศล และการละเล่น เช่น โขนและหนัง เป็นต้น ส่วนประเพณีที่ชาวไทยพวนเลิกปฏิบัติแล้วแต่ยังปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของชาวไทยพวน คือ พิธีอยู่ กรรม การเกี่ยวพาราสี ประเพณีลงช่วง ประเพณีการสู่วัณญ์ควาย พิธีแห่นางแมว เป็นต้น นอกจากนี้ งานวิจัยยังกล่าวถึง การฝึกจิต-พุทธพิสัยให้แก่เด็กนักเรียนอนุบาลชั้นปีที่ 1 และ 2 โดยใช้นิทานพื้นบ้าน เป็นสื่อเชื่อมโยงให้เกิดพฤติกรรมแบบจิต-พุทธพิสัยและใช้คะแนนสอบของจิต-พุทธพิสัยก่อนทดลองเป็น ตัวแปรร่วม, และงานวิจัยยังกล่าวถึงการฝึกการออกเสียงภาษาไทยมาตรฐานให้แก่เด็กนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 3 ด้วย

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, ไทยพวน, วิถีชีวิต, จิตวิทยาการศึกษา

นวลลลอบ ทินานนท์ (2545) "การศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครนายก". **วารสารสถาบัน วิจัยศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ** 2: 69-76.

บทความกล่าวถึงผลจากการศึกษางานหัตถกรรมพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาของพวนที่ตั้งถิ่นฐาน ในจังหวัดนครนายก เมื่อครั้งที่รัชกาลที่ 3 ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ และโปรดเกล้าให้ลาวจากเวียงจันทน์ และหัวเมืองใกล้เคียงมาตั้งถิ่นฐานในหัวเมืองชั้นใน ได้แก่ สระบุรี นครชัยศรี สุพรรณบุรี ปราจีนบุรี

รวมถึงนครนายก โดยเฉพาะที่อำเภอปากพลี ผู้เขียนได้ศึกษางานหัตถกรรมที่มีการใช้งาน 3 รูปแบบคือ ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้ในการทำมาหากิน และใช้เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมความเชื่อ โดยทำการศึกษา ครั้วเรือนใน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านนา อำเภอปากพลี และอำเภอองครักษ์ จากการศึกษา พบว่า มีงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ผลิตสืบต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 3 ประเภท คือ งานจักสาน งานตีเหล็ก และงานทอผ้า

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, ชาวพวน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, หัตถกรรม

บตี พงษ์ทอง (2538) 'การเข้าสู่ชุมชนชนบทของกระบวนการโลกาภิวัตน์ : ศึกษากรณีชุมชนไทพวน ตำบลหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี'. วิทยานิพนธ์ (พ.บ.ม.) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาความตระหนักของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ โดยเปรียบเทียบระหว่างหัวหน้าครัวเรือนกับผู้นำท้องถิ่น รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลและลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยต่อการเข้าสู่ชุมชนชนบทของกระบวนการโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ปัจจัยสถานภาพของประชาชน ปัจจัยการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ปัจจัยบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตามแผนพัฒนาตำบล ปัจจัยการได้รับข่าวสารของประชาชนจากสื่อประเภทต่างๆ และปัจจัยวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทพวน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทพวน, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, กระบวนการโลกาภิวัตน์

บังอร ปิยะพันธุ์ (2541) **ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัยและมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์.

ศึกษาการเข้ามาตั้งชุมชนของคนลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วิธีการปกครองคนลาวของประเทศไทย ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม และความเป็นอยู่ของชุมชนคนลาว ผลการศึกษาพบว่า สงครามระไทย พม่า เวียดนามและญวนเป็นสาเหตุให้ลาวจากหัวเมืองล้านนา หัวเมืองลาวที่ปัจจุบันคือประเทศลาวและภาคอีสานของไทยถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งบ้านเรือนในเมืองต่างๆ ในเขตหัวเมืองชั้นใน คนลาวถูกจัดให้อยู่ในระบบไพร่เช่นเดียวกับคนไทยโดยมีมูลนายลาวเป็นผู้ปกครองดูภายใต้การควบคุมของขุนนางไทยอีกชั้นหนึ่ง และเป็นจุดเริ่มต้นให้ลาวถูกผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทย ผู้เขียนเห็นว่า ประวัติศาสตร์ชุมชนลาวได้ให้ภาพชีวิตของคนลาวที่มีภาระหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม"ระบบไพร่" แต่อยู่ในขอบเขตจำกัดการกำหนดของรัฐไทย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลาว, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์

ปรารภนา แซ่จื้อ (2545) ประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวไทพวนในประเทศไทย และ ลักษณะทั่วไปของชาวไทยพวน ในเขตอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ: หนังสือตีพิมพ์ เนื่องในโอกาสสมมงคลอายุครบเจ็ดรอบ นายประเสริฐ เรื่องสกุล 27 สิงหาคม พ.ศ. 2545.

ไทพวนเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองพวนและเมืองเชียงขวาง ทางตอนเหนือของประเทศลาว ต่อมา ถูก "กวาดต้อน" เข้าสู่ประเทศไทยในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและสมัยรัชกาลที่ 3 ไทพวนที่อยู่ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากลาวพวนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ ตั้งแต่สมัยเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ ครั้งแรกไทพวนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่ "บ้านเช่า" จังหวัดลพบุรี และต่อมาในปี พ.ศ. 2482 "บ้านเช่า" ก็ถูกเปลี่ยนเป็น "อำเภอบ้านหมี่" ไทพวนมีผิวขาวเหลือง และมีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกับลาวพวกอื่นๆ มีความขยัน รักสงบ โอบอ้อมอารี และรักพวกพ้อง พูดภาษาตระกูลไต อยู่ร่วมกันเป็นสังคมเครือญาติ นับถือศาสนาพุทธ นิยมแต่งกายด้วยผ้าฝ้าย "ผ้ามัดหมี่" อยู่บ้านเป็นเรือนไม้ใต้ถุนสูง พื้นกระดานเป็นไม้แผ่นใหญ่ๆ หนาและแข็งแรง ใต้ถุนมีคอกวัว

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทพวน, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์

ปรานี วงษ์เทศ (2531) "นิทานชาดก กับ โลกทัศน์ของลาวพวน". **พันธัน พันฐาน: มิติใหม่ของคติชนวิทยาและวิถีชีวิตสามัญของ "พื้นบ้านพื้นเมือง"**. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม.(132-143).

บทความนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับระบบความคิดความเชื่อ ค่านิยมและโลกทัศน์ของกลุ่มลาวพวนหมู่บ้านม่วงขาว บ้านต้นโพธิ์ และบ้านด่าน อำเภอโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี โดยศึกษาประเพณีบอกเล่าในฐานะที่เป็นสื่อหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจค่านิยม โลกทัศน์และค่านึกคิดร่วมของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ทั้งนี้พบว่า แม้พื้นที่นี้จะมีการผสมผสานกันของชาติพันธุ์ต่างๆ ในกลุ่มคนจีน ไทยและลาว แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาททางวัฒนธรรมมากที่สุดได้แก่ ลาว การครอบงำของวัฒนธรรมลาวเห็นได้จากประเพณีการจุดบั้งไฟและการแพร่หลายของนิทานชาดกซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของลาว ชาดกได้กลายเป็นความเชื่อที่สร้างสำนึกร่วมในหมู่คนลาวในสังคมใหม่ โดยเฉพาะลาวพวนที่ถูกกวาดต้อนมาในฐานะเชลยศึก ประเพณีพิธีกรรมในการสืบทอดชาดกได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเป็นสัญลักษณ์ของจิตสำนึกในกลุ่มลาว ทั้งยังแสดงความหมายและบทบาทของนิทานชาดกในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ร่วมที่มีความสำคัญต่อโลกทัศน์ บุคลิกภาพ และค่านิยมของลาวพวนช่วยเชื่อมโยงจิตสำนึกจากอดีตกับปัจจุบันในฐานะชนกลุ่มน้อยในสังคมไทย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, กลาง, ปราจีนบุรี, ลาวพวน, คติชนวิทยา, สำนึกชาติพันธุ์

ปิยะพร วามะสิงห์ (2538) 'ความสำนึกในชาติพันธุ์ของลาวพวน'. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.**

ศึกษาการดำรงอัตลักษณ์และสำนึกทางชาติพันธุ์ของลาวพวนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งอพยพจากเมืองเชียงขวางและเมืองพวนในสมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลการศึกษาพบว่า พวนในอำเภอปากพลีมีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ทับซ้อนกันอยู่ 2 ระดับคือ ระดับที่เป็นคนไทยและคนพวนควบคู่กันไป ความสำนึกในชาติพันธุ์ลาวพวนจะมีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะการรวมตัวของลาวพวนในท้องถิ่นและต่างถิ่น ซึ่งนำไปสู่การช่วยเหลือและร่วมมือกันระหว่างลาวพวนด้วยกันมากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างลาวพวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐมากขึ้นอีกด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, ลาวพวน, การดำรงชาติพันธุ์, สำนึกชาติพันธุ์, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์

เปรมทิพย์ พงษ์นิล (2547) 'เพลงในประเพณีกำฟ้า : กรณีศึกษาชาวพวน จังหวัดลพบุรี'. ปริญญาานิพนธ์ (ศป.ม. (มานุษยวิทยาราชบัณฑิตยสถาน)) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศึกษารูปแบบ องค์ประกอบของประเพณีกำฟ้า และวิเคราะห์บทเพลงในประเพณีของตำบลกล้วย อำเภอบ้านหมี่ และตำบลหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรง พบว่า ประเพณีกำฟ้าที่อำเภอบ้านหมี่ยังคงรูปแบบของพวนแบบโบราณ มีการจัดพิธีบูชาฟ้า สู่วัยข้าว ร้องเพลงพื้นบ้านและการละเล่นเสี่ยงทาย ซึ่งต่างจากประเพณีกำฟ้าอำเภอโคกสำโรงที่มีรูปแบบผสมผสานระหว่างพวนโบราณกับไทย คือ ทำบุญตอนเช้า และรับประทานอาหารค่ำแบบขันโตก ส่วนบทเพลงในประเพณีกำฟ้าที่อำเภอบ้านหมี่ไม่มีดนตรีประกอบส่วนเพลงที่อำเภอโคกสำโรงไม่มีดนตรีประกอบ 15 เพลง อีก 2 เพลงมีดนตรีประกอบ ลักษณะคำประพันธ์เพลงทั้งสองอำเภอมือ 3 แบบ เป็นกลอนแปด กลอนหกและร่าย ส่วนพิสัยของเสียง รูปแบบจังหวะของเพลง รวมทั้งการบรรจุคำร้องในบทเพลงทั้งสองอำเภอมือลักษณะเหมือนกัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, พวน, ดนตรีวิทยาชาติพันธุ์, พิธีกรรม

โพธิ์ แชนกล้าเจียก (2537) **ตำนานไทยพวน: เล่าเรื่องราวเก่าแก่**. กรุงเทพฯ : บริษัท สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด.

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงตำนานการสร้างถิ่นฐานของชาวไทยพวนในไทย ไม่ว่าจะกลุ่มไทยพวนบ้านหินปัก อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งอพยพมาจากทุ่งไหหิน แขวงเมืองเชียงขวาง ในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นอำเภอที่มีคนไทยพวนมากที่สุดในประเทศ หรือชาวไทยพวนอีกจำนวนมากที่ตั้งหลักแหล่งตามภาค/จังหวัดต่างๆ ในไทย โดยสืบค้นถิ่นเดิมของชาวไทยพวนเหล่านี้ และตำนานแห่งปฐมบรรพบุรุษผู้สร้างเมืองพวน และเจ้าผู้ครองเมืองพวน ตำนานการอพยพของคนไทยพวนรุ่นแรกสู่แผ่นดินไทยในสมัยกรุงธนบุรี การอพยพครั้งที่สองในสมัยรัชกาลที่ 1 และครั้งที่ 3 ในสมัยรัชกาลที่ 2 ครั้งที่ 4-5 ในสมัยรัชกาลที่ 3 นอกจากนี้ยังกล่าวถึงประเพณีการนับวัด เดือน ปี ของไทยพวนโบราณ ประเพณีกำฟ้า และ

คำไทยพวนที่ใช้พูดในชีวิตประจำวันอีกด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ไทยพวน, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2539) 'วรรณกรรมไทยพวน: ความสัมพันธ์กับสังคม'. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาวรรณกรรมไทยพวนที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยพวนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมนิทานไทยพวนส่วนใหญ่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบุรพกรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา การบำเพ็ญทานบารมี ความรัก ชนชั้นและคุณธรรม นิทานไทยพวนมีบทบาทและหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสังคมไทยพวนในการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังในงานประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นเครื่องมืออบรมจิตใจและปลูกฝังค่านิยม การประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม ช่วยรักษาแบบแผนของสังคม และสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชาวไทยพวนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำให้ชาวไทยพวนยังสืบทอดเอกลักษณ์ของกลุ่มไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, ไทยพวน, คติชนวิทยา

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2542) "ซิ้งข้าวคำคิง และไม้คำโพ : สัญลักษณ์ในพิธีกรรมการสืบทอดของชาวไทยพวนหมู่บ้านวัดเขาแดง". **ภาษาและวัฒนธรรม** 1: 41-45.

บทความมีเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยพวนหมู่บ้านวัดเขาแดง ตำบลสาริกา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งปัจจุบันยังคงยึดมั่นในพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีของตนอย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะพิธีกรรมการสืบทอดหรือที่เรียกว่า "ซิ้งข้าวคำคิงและไม้คำโพ" ซึ่งสืบทอดปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ไทยพวนเชื่อว่าพิธีกรรมดังกล่าวจะช่วยต่ออายุให้ยืนยาวได้ โดยจะกระทำเมื่อเจ็บป่วย หรือกระทำให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อต่ออายุให้ยืนยาวเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทร แก่ลูกหลาน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, ไทยพวน, พิธีกรรมความเชื่อ

ภูวดล สุวรรณดี (2544) "สายใยของชาวไทยพวน ปราจีนบุรี". **ศิลปวัฒนธรรม** 8: 108 -111.

บทความกล่าวถึง ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญข้าวหลามของชาวไทยพวน อำเภอศรีมโหสถและอำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งจัดในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 อันถือว่าเป็นวันแรกที่จะปักข้าวในยุ้งหรือเล่าข้าวออกมากันได้ ภายหลังจึงขยับเลื่อนมาจัดในวันมาฆบูชา โดยจะนำข้าวใหม่นั้นมาทำบุญถวายพระเสียดก่อน ปัจจุบันชาวไทยพวนยังคงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีและภาคภูมิใจใน

ความเป็นพวนของตน ทั้งนี้ลูกหลานไทยพวนจะกลับมาร่วมงานบุญประเพณีทุกครั้ง ซึ่งการแสดงออกในรูปของงานประเพณีนี้ถือเป็นกลไกหนึ่งของสังคมที่ควบคุม ประสาน สร้างความปรองดองและขวัญกำลังใจแก่ชุมชน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ปราจีนบุรี, ไทยพวน, พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี

บุรี ไบตระกูล (2537) 'พิธีบุญกำฟ้าของลาวพวน : กรณีศึกษาหมู่บ้านพวน ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี'. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิธีบุญกำฟ้าเป็นพิธีกรรมโบราณที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของลาวพวนที่คงอยู่ สัญลักษณ์ในพิธีกรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นพิธีกรรมแห่งความอุดมสมบูรณ์ โดยพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างและการจัดระเบียบทางสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ และพิธีกรรมยังสะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางเครือญาติและการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนหลังการสมรส และการให้ความสำคัญกับญาติทางฝ่ายหญิงเป็นหลัก อีกทั้งพิธีกรรมยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อประกอบด้วยพุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์และความเชื่อดั้งเดิม นอกจากนี้พิธีกรรมยังมีบทบาทในการยึดเหนี่ยวให้ลาวพวนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สิงห์บุรี, ลาวพวน, พิธีกรรมความเชื่อ

ราตรี มฤคทัต, เสาวภา พรศิริพงษ์ (2533) "พิธีลาสิกขาของลาวพวน : วิเคราะห์ในเชิงมานุษยวิทยา".

ภาษาและวัฒนธรรม 2: 96-110.

เป็นการศึกษาพิธีกรรมลาสิกขาของลาวพวนที่วัดเกาะหวาย หมู่บ้านเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก โดยใช้มานุษยวิทยาการแพทย์มาวิเคราะห์ ในด้านที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนสถานภาพ(rite of passage) และสาเหตุของความเจ็บป่วย(etiology) และการป้องกัน(preventive medicine) จากการศึกษาพบว่า การสู่ขวัญหลังลาสิกขา ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องขวัญ และความสำคัญของจำนวนขวัญ เช่น 32 ขวัญ หรือ 90 ขวัญ ซึ่งเป็นความเชื่อที่คนพวนมีส่วนร่วมกับชนชาติที่พูดภาษาตระกูลไต โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่าขวัญเป็นส่วนสำคัญ และจำเป็นต่อการมีชีวิตอยู่ และเชื่อว่าถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งของขวัญออกจากร่างกาย อันเนื่องมาจากเปลี่ยนที่อยู่ จะทำให้เกิดความเจ็บป่วย ดังนั้นจึงต้องมีพิธีสู่ขวัญเพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนสถานะของบุคคลให้เข้ากับสถานภาพใหม่

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครนายก, ลาวพวน, พิธีกรรมความเชื่อ, พิธีกรรมวิเคราะห์

วิเชียร วงศ์วิเศษ (2536) "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวไทยพวน". เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เนื่องในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี.

งานศึกษามีสาระสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยพวน จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า "พวน" เป็นชื่อเรียกคนไทยที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเมืองพวน แขวงเมืองเชียงขวาง ประเทศลาว ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่าตั้งอยู่ใกล้ภูเขาคูทิวที่ชื่อว่าภูพวน ชาวพวนอพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นส่วนหนึ่งของไทยสมัยกรุงธนบุรี และในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งชาวพวนรวมทั้งชาวลาวทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ถูกกวาดต้อนมาตามฝั่งขวาแม่น้ำโขง ได้กระจัดกระจายไปทั่วภาคอีสานและภาคกลางของประเทศ สำหรับวัฒนธรรมชาวพวนนั้น ชาวพวนนับถือศาสนาพุทธ และใช้ภาษาไทย ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์ใกล้เคียงภาษาภาคกลางมากกว่าสำเนียงของชาวไทยอีสาน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทยพวน, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, วัฒนธรรม

วีระพงศ์ มีสถาน (2539) "พวนนั้นไซ้ ไทยหรือลาว". ศิลปวัฒนธรรม ? : ?.

บทความมีสาระสำคัญเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของพวน โดยแสดงให้เห็นว่า คำเรียกตนเองของชาวพวน ไม่ว่าจะ "ไท/ไทยพวน" และ "ลาวพวน" ว่ามีที่มาอย่างไร โดยอาศัยมุมมองทางภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม กล่าวคือ ใช้คำ "ไทยพวน" ในฐานะที่เป็นประชากรของประเทศไทย ส่วน "ลาวพวน" ใช้ในฐานะที่เป็นกลุ่มประชากรที่พูดภาษาตระกูลไท สาขาลาว และเป็นผู้สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษที่มีถิ่นฐานในลาว แต่การแบ่งดังกล่าวเป็นภาวะทางการเมืองในยุคหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทยที่ต้องการสมานความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวโดยใช้คำว่า "ไทย" ไปทั่วชุมชนชาติพันธุ์ในไทย ขณะที่การเรียกลาวพวนยังสะท้อนอคติทางชาติพันธุ์ต่อคนลาว ดังนั้นควรเรียก "พวน" โดยไม่ควรมีการเติมด้วย ไท/ไทยหรือลาว เพื่อคงความรู้สึกที่ดีและความถูกต้องทางวิชาการ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, พวน, อัตลักษณ์ชาติพันธุ์, ชาติพันธุ์กับรัฐ

ศิริพร ศรีแสง (2538) บวชช้าง : ภาพสะท้อนมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวพวน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษาชิ้นนี้มีเนื้อหาหลายประเด็น คือ สภาพทั่วไปของชุมชน ประวัติความเป็นมา ประเพณีและความเชื่อ โดยมุ่งเน้นที่ประเพณีบวชช้างในฐานะที่เป็นภาพสะท้อนมิติทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวพวน ที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุโขทัย, พวน, พิธีกรรม

สมพร ศรีพึ้ง (2536) "ประเพณีของชาวไทยพวน". เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเนื่องในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี.

เอกสารชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีของไทยพวนมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงอย่างใกล้ชิดกับความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนา เช่น ประเพณีกำฟ้าซึ่งจัดในช่วงเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ แสดงการนับถือเทพยดาผู้รักษาฟ้าดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล หรือประเพณีใส่กระจาด ช่วงเทศน์มหาชาติในเทศกาลออกพรรษา นอกจากนี้ พวนยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น ประเพณีลงขวง ซึ่งเป็นการนัดหมายเพื่อนบ้านออกมาทำงานพร้อมกันและเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบปะกันในการร่วมกันทำงาน โดยงานที่นำมาทำขณะลงขวงโดยมากจะเป็นงานพื้นบ้านทั่วไป เช่น การทอผ้า ปั่นด้าย ซ้อมข้าว

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทยพวน, พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (2536) "พวนบ้านหาดเสี้ยว ความคำนึงถึงเมื่อสามปีให้หลัง". **เมืองโบราณ** 4: 100-111.

กล่าวถึงการทอผ้าของชาวพวนบ้านหาดเสี้ยว ว่าด้วยพันธะทางวัฒนธรรมของผู้หญิงพวน ซึ่งชีวิตผูกพันอยู่กับเส้นใยจากฝ้ายนับแต่เกิดจนถึงตาย โดยผู้หญิงพวนต้องทอผ้าขึ้นตีนจกไว้ใส่ไปวัด สำหรับคนรักจะบวช และแต่งงาน และต้องทอผ้าขาวเตรียมไว้เป็นของกำนัลหมอบ่าเฒ่าในยามคลอด ทอผ้าห่ม ผ้าอ้อมสำหรับเด็กที่กำลังกำเนิดมา หลังจากว่างจากการทำเกษตรแล้วก็ยังต้องทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือนด้วย และต้องเป็นผู้ถ่ายทอดความชำนาญแก่คนรุ่นหลัง ชีวิตคนในชุมชนพวนหาดเสี้ยวจึงเชื่อมโยงกับเส้นใยจากฝ้ายและแรงงานแห่งความรักผูกพันโดยมีผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง จึงมีคำกล่าวที่ว่า "อยู่ไปก็เปลืองผ้า ตายไปไม่เปลืองเกลือ" เป็นต้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุโขทัย, พวน, หัตถกรรม, ทอผ้า

สุวัฒนา เสี่ยมประวัตติ (2536) "การจัดกลุ่มภาษาพวนโดยใช้เสียงวรรณยุกต์". **อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร** 2: 69-83.

บทความได้กล่าวถึงประวัติการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวพวนที่กระจายอยู่ในแถบภาคกลางของไทย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่จังหวัดลพบุรี และกระจายไปในอีกหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่ พิจิตร สุโขทัย เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร อุทัยธานี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ปราจีนบุรี นครนายก หนองคาย เลย อุดรธานี และฉะเชิงเทรา โดยผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์ภาษาพวน ซึ่งเป็นหนึ่งในภาษาตระกูลไต (Tai Family) พบว่า ภาษาพวนมีพยัญชนะท้าย 9 หน่วยเสียง ไม่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ มีหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วย เสียงและสระประสม 3 หน่วยเสียง โดยรายละเอียดทั้งหมดแสดงให้เห็นในแผนภูมิ และจากการศึกษาเสียงวรรณยุกต์ พบว่า ภาษาพวนในถิ่นต่างๆ จะมีระบบวรรณยุกต์และสัทลักษณะของ

วรรณยุกต์ต่างกันมากกว่าระบบพยัญชนะหรือสระ ผู้เขียนจึงอาศัยการศึกษาาระบบวรรณยุกต์ของภาษาพวนในถิ่นต่าง ๆ ในการจัดกลุ่มและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภาษาพวนแต่ละกลุ่ม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, พวน, ภาษา, ระบบเสียง

เสาวภา พรศิริพงษ์ และคณะ (2546) "ชุมชนลุ่มน้ำน่านนครชัยศรี: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม พลวัต และการท้าทาย". รายงานความก้าวหน้าฉบับสุดท้าย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

รายงานนี้นำเสนอพัฒนาการชุมชนลุ่มแม่น้ำน่านนครชัยศรีในยุคสมัยต่างๆ ซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ คือ จีน ลาวไซ่ง ลาวเวียง เขมร และมอญ ผู้เขียนได้จำแนกพัฒนาการของชุมชนลุ่มแม่น้ำน่านนครชัยศรีออกเป็น 3 ยุคสมัย คือ สมัยก่อน พ.ศ. 2453 ยุคสมัยระหว่าง พ.ศ. 2453-2500 และชุมชนยุคสมัยของการพัฒนา ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในลุ่มแม่น้ำน่านนครชัยศรีในหลายแง่มุมด้วยกัน คือ การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ระบบการผลิต การเคลื่อนไหวนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน การสร้างวาทกรรมและการปฏิบัติการตอบโต้รัฐในเรื่องการพัฒนา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลุ่มแม่น้ำน่านนครชัยศรี-ท่าจีน, พหุชาติพันธุ์, พัฒนาการชุมชน, วิถีชีวิต, ระบบนิเวศ, การอนุรักษ์ลุ่มน้ำ

อรวรรณ เชื้อน้อย (2546) 'เจดีย์ที่ปรากฏในชุมชนชาวพวน : กรณีศึกษาวัดมหาเจดีย์ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา และวัดแสงสว่าง อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เป็นการศึกษาสถาปัตยกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เจดีย์ที่ปรากฏในชุมชนไทพวนในพื้นที่ศึกษาทั้งสองวัด มีรูปแบบทางด้านศิลปกรรมที่สัมพันธ์กับเจดีย์ลาว โดยเฉพาะในกลุ่มเมืองเชียงขวาง ทั้งลักษณะโครงสร้างโดยรวม การทำเพ็นมุมไม้ยี่สิบ ฐานที่มีลักษณะยี่ดสูง การไม่ให้ความสำคัญกับบัวหาง การใช้เส้นลวดบัวอย่างมาก องค์ระฆังขนาดเล็ก และการไม่ใช้บัลลังก์รองรับส่วนยอด ลักษณะเหล่านี้เป็นความพ้องกันทางด้านรูปแบบของเจดีย์ในกลุ่มนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ด้านงานศิลปกรรมที่ช่างนำเอาลักษณะเฉพาะมาสร้างสรรคงานศิลปกรรมถ่ายทอดถึงการรำลึกถึงสถานที่ที่ตนจากมา นอกจากนี้ ผลการศึกษางานศิลปกรรมนี้ยังนำไปสู่การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการอพยพของคนลาวจากเมืองเชียงขวางเข้ามาในพื้นที่บริเวณดังกล่าว ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทอย่างมากในการสร้างสรรคงานศิลปกรรมในสมัยรัชกาลที่ ๓

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ไทพวน, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, สถาปัตยกรรม

อุทัยวรรณ ตันหยง (2536) "การเปลี่ยนแปลงลักษณะและความหมายของคำในภาษาพวน". เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเนื่องในงานสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี.

งานศึกษาชี้ให้เห็นว่า ภาษาพวนเป็นหนึ่งในเจ็ดกลุ่มภาษาที่มีการสืบทอดมาจากยูนนาน-เชียงแสน เป็นภาษาที่กระจายทั่วไปทั้งในประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนาม มาเลเซีย อินเดีย และบริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งพบว่าภาษาพวนที่แพร่กระจายในพื้นที่ต่างๆ มีความเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ของลักษณะและความหมายของคำ ได้แก่ การมีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเพิ่มมากขึ้น มีเสียงพยัญชนะควบกล้ำ เกิดการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะท้าย นอกจากนี้ การที่ผู้ใช้ภาษามีวัยต่างกัน ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้การใช้ภาษาแตกต่างกัน โดยเฉพาะการนำศัพท์ในภาษาอื่นมาใช้ร่วมกันศัพท์เดิมส่งผลให้ศัพท์บางคำถูกเลิกใช้ไป ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในภาษา อาจมีสาเหตุจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางบริบทสังคม ไม่ว่าจะเป็นสภาพที่ตั้งชุมชน การประกอบอาชีพ การผสมผสานทางวัฒนธรรม และค่านิยมที่ไม่ต้องการแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทยพวน, ภาษา, คำ, การเปลี่ยนแปลง

อุบลทิพย์ จันทรเนตร (2537) 'ความสัมพันธ์ระหว่างเพลงกล่อมเด็กกับโลกทัศน์ของลาวพวน : กรณีศึกษา หมู่บ้านวัดกุฎีทอง จังหวัดสิงห์บุรี'. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาโลกทัศน์ของชนชาติลาวพวนในหมู่บ้านวัดกุฎีทอง จังหวัดสิงห์บุรี ผลจากการศึกษาพบว่า ความหมายในคำไทยและคำลาวในเพลงกล่อมเด็กสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกทัศน์ในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จาก การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนของคำร้องในเพลง จากคำร้องในเพลงกล่อมเด็กพบว่าคำที่คนลาวพวนจำเป็นต้องใช้เพื่อสื่อการแสดงออกในวิถีชีวิตของคนไทยเป็นคำไทยส่วนใหญ่ และปรากฏในบริบทที่อ้างสถานที่ การขอขมาขอขมา และกิจวัตรประจำวัน ฯลฯ เมื่อเวลาผ่านไปคำไทยได้เข้ามาแทรกคำลาวและค่อยๆ มีบริบทที่เปลี่ยนไป คือมีคำไทยเข้ามามากขึ้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สิงห์บุรี, ลาวพวน, คติชนวิทยา, เพลงกล่อมเด็ก

1.2. ลาวโซ่ง

แก้มนวล (2539) "ดอนขมื่น ถิ่นลาวโซ่ง". *ไลฟ์ แอนด์ เดคอร์* 64: 124-129.

บทความกล่าวถึงสภาพวิถีชีวิตของลาวโซ่งในหมู่บ้านดอนขมื่น อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

โดยบรรยายถึงเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของลาวโซ่งว่า เสื้อผ้าของลาวโซ่งส่วนใหญ่เป็นสีดำ การทอ ลวดลายแม้จะไม่โดดเด่น แต่ฝีมือลายปักประณีตงดงาม การปักใช้ไหมสีสดหลากสี โดยเฉพาะถ้าเป็น เสื้อก็ปักตามขอบหรือตะเข็บ ถ้าปักเป็นดอก ก็จะปักสองด้านให้เหมือนกัน ซึ่งเป็นวิธีปักที่ยากกว่าแบบ ธรรมดาตามาก นอกจากนี้ ผู้เขียนยังกล่าวถึงสภาพบ้านเรือนลาวโซ่ง และเครื่องใช้ในครัวเรือนแบบดั้งเดิม ที่ยังคงใช้กันอยู่ เช่น กะเหล็บ กระติบ เขียนหมากไม้

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวโซ่ง, วิถีชีวิต, การแต่งกาย, เครื่องมือเครื่องใช้

งามพิศ สัตย์สงวน, รศ. ดร. (2545) "สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง". ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

งานศึกษาแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์และการแต่งงานของไทยโซ่ง ครอบครัวไทยโซ่ง ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย แต่จะมีขนาดเล็กกว่าในอดีต ในด้านจำนวนคู่ครองพบว่าทั้งหมดมีสามี หรือภรรยาเพียงคนเดียว ในด้านการสืบเชื้อสายนั้นฝ่ายชายยังคงมีความสำคัญอยู่มาก แม้จะมีการ เปลี่ยนแปลงไปบ้าง ในด้านที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงานพบว่าส่วนมากจะอยู่กับญาติฝ่ายชาย ในเรื่อง อำนาจของครอบครัวผู้ชายเป็นใหญ่กว่าภรรยา การสืบทอดมรดกยังใช้หลักการเดิมคือ ให้ลูกชาย มากกว่าลูกสาว ลูกชายคนโตหรือคนเลี้ยงพ่อแม่จะได้มรดกมากที่สุด ในเรื่องการแต่งงานมีการ เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในรุ่นลูกหลาน เมื่อลูกหลานไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ หรือทำงานนอกชุมชนมัก แต่งงานกับคนนอกกลุ่มไทยโซ่งมากขึ้น โดยเฉพาะการแต่งงานกับคนไทยในกรุงเทพมหานคร ทำให้ วัฒนธรรมไทยเข้าครอบงำวัฒนธรรมไทยโซ่งมากขึ้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ., ไทยโซ่ง, โครงสร้างสังคม, ครอบครัว

นาศยา สำราญทรัพย์ (2532) 'ระบบเครือญาติและโครงสร้างทางสังคมลาวโซ่ง'. สารนิพนธ์ ศิลป ศาสตร์บัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษาแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างทางคมของลาวโซ่ง มีการจัดลำดับชั้นทางสังคมแบ่ง ออกเป็น ชั้นผู้ทำว และชั้นผู้น้อย ทั้งสองชนชั้นมีความแตกต่างกันในการปฏิบัติพิธีกรรม กล่าวคือ ชนชั้น ผู้ทำวจะประกอบพิธีกรรมที่ใหญ่โตหรือมากกว่าผู้น้อย ในส่วนการแต่งงานไม่มีข้อห้ามใดปิดกั้นการ แต่งงานข้ามชนชั้น แต่เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงจะต้องนับถือผีทางฝ่ายชาย มาอยู่อาศัย และนับถือ ญาติฝ่ายชายด้วย นอกจากนี้ ลาวโซ่งยังให้ความสำคัญกับการเคารพผู้อาวุโสเป็นอย่างมาก โดยไม่ จำกัคิดว่าต้องเป็นญาติของตน แต่ความสัมพันธ์ในเครือญาติก็มีบทบาทสำคัญต่อเรื่องต่างๆ เช่น การ เกื้อกูลในเรื่องการประกอบอาชีพ การประกอบพิธีกรรม เป็นต้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวโซ่ง, โครงสร้างสังคม, ระบบเครือญาติ

นิยม ออโศสุรย์ (2538) 'การศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี'.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ จังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งเทคนิค
กรรมวิธี คุณค่าทางศิลปะและประโยชน์ใช้สอย ผลการศึกษาพบว่า ไทยทรงดำยังคงสืบทอดวัฒนธรรม
ในทุกด้านเป็นอย่างดี โดยเฉพาะศิลปะผ้าทอแบบพื้นเมือง ทั้งนี้ปัจจัยในการสืบทอดงานผ้าทอ ได้แก่ 1)
ความเชื่อเรื่องผีและขวัญ โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้ผ้าในพิธีกรรมต่างๆ 2) ความมี
จิตสำนึกของสตรีไทยทรงดำที่จะต้องทอผ้าเป็น 3) งานชุมนุมของชาวไทยทรงดำที่จังหวัดเพชรบุรี ซึ่ง
ช่วยฟื้นฟูการแต่งกาย ทำให้สตรีตื่นตัวในการทอผ้าพื้นเมืองเพิ่มขึ้น ปัจจุบันการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดย
มารดาเป็นผู้สอนยังใช้วิธีการทอแบบโบราณ การออกแบบและใช้สีของผ้าทออยู่บนพื้นฐานของหลัก
องค์ประกอบศิลป์ และผ้าทอได้มีการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมต่างๆ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ไทยทรงดำ, หัตถกรรม, ทอผ้า

นำวัลย์ กิจรักษ์กุล (2536) "การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ประชากร เศรษฐกิจและวัฒนธรรม
ของลาวโซ่ง จังหวัดนครปฐม". สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษาชิ้นนี้ให้รายละเอียดของพิธีกรรมต่างๆ ลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลาวโซ่ง
ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ในด้านประชากร เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย และการสาธารณสุขของชาวลาว
โซ่งที่มีถิ่นที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวโซ่ง, ชุมชนศึกษา, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน,
วิถีชีวิต

นุกูล ชมภูนิช (2538) **ประเพณี ชาวไทยโซ่ง**. กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.

จากประวัติศาสตร์ของชาวไทยโซ่ง คือชาวไทยที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย เป็น
ระลอกที่สอง เริ่มตั้งแต่ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ในครั้งที่ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ ใน พ.ศ. 2321 และใน
สมัยระบอบสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งไปตีเมืองแตกอีก ใน พ.ศ. 2378 เมื่อสงครามสิ้นสุด
ลงก็ได้อพยพชาวไตในเมืองแดงกลับมาด้วย คือ ผู้ไตดำ โดยโปรดเกล้าให้ชาวไตไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่
เมืองเพชรบุรี ครั้งหนึ่งด้วยความคิดของคนไต กลุ่มนี้ก็ยังสำนึกรักบ้านเกิดของตนเองอยู่ จะเห็นได้จาก
ที่เขามีความผูกพันกับบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง จึงพยายามที่จะอพยพเคลื่อนย้ายที่อยู่ของตนขึ้น
ไป ทางเหนือเสมอ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ไทยโซ่ง, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, ประเพณี.

บุญมี ปาริชาติธกุล (2546) 'ความเชื่อเรื่องผีในพิธีกรรมของชาวไทยโซ่งบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม'. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เป็นการศึกษาความเชื่อเรื่องผี และพิธีกรรมเกี่ยวกับผีของชาวไทยโซ่งบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยมุ่งเน้นศึกษาอิทธิพลของความเชื่อเรื่องผีในพิธีกรรมที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยโซ่ง ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยโซ่งบ้านไผ่หูช้าง มีความเชื่อเรื่องผี และมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในการนับถือผีอย่างเคร่งครัด มีการยึดถือปฏิบัติพิธีกรรมเป็นประเพณีสืบทอดกันมา โดยเชื่อว่าการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีเป็นสิ่งที่ดีงาม แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที เป็นสิริมงคลแก่ผู้ปฏิบัติ มีผลต่อการจัดระเบียบและควบคุมสังคม ตลอดจนการดำเนินชีวิตของชาวไทยโซ่งบ้านไผ่หูช้าง

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ไทยโซ่ง, พิธีกรรมความเชื่อ

มยุรี วัดแก้ว (2521) 'การศึกษาโครงสร้างสังคมของลาวโซ่ง'. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า การจัดระเบียบสังคมในระดับครอบครัวนั้น ลาวโซ่งใช้ระบบเครือญาติเป็นเกณฑ์ โดยมีความคิดเรื่องผีเดียวกันเป็นสัญลักษณ์ร่วมกัน และการจัดลำดับเครือญาติเป็นแบบฝ่ายเดียว โดยถือฝ่ายพ่อเป็นสำคัญ. ส่วนการจัดลำดับชนชั้นทางสังคม ลาวโซ่งใช้วงศ์ตระกูล หรือครอบครัวเป็นเกณฑ์ โดยแบ่งออกเป็นชนชั้นผู้ท้าวและชนชั้นผู้น้อย ชุมชนลาวโซ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเปิด เนื่องจากหนุ่มสาวลาวโซ่งจากสองชนชั้นสามารถแต่งงานกันได้ ทำให้สถานภาพของผู้หญิงสามารถเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ โดยยึดถือชนชั้นทางฝ่ายสามีเป็นหลัก

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ลาวโซ่ง, โครงสร้างสังคม, ระบบเครือญาติ, การแต่งงาน

มานิส ปิยะสิงห์ (2541) "ไทยทรงดำ". กิณี 4: 74-78.

บทความกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนไทยทรงดำ หรือลาวโซ่งในเขตอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยแสดงให้เห็นว่าลาวโซ่งมีการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย 3 ครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2322 เมื่อสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปตีล้านช้างและเมืองทัน แล้วพาครอบครัวลาวเวียงและลาวทรงดำอพยพลงมากรุงเทพฯ ครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2335 เมื่อรัชกาลที่ 1 ยกทัพไปปราบเมืองแฉ่ง เมืองพวน และได้กวาดต้อนลาวโซ่ง ลาวพวน ลาวเวียงมาด้วย และครั้งที่สาม ในปี พ.ศ. 2371 สมัยรัชกาลที่สาม ยกทัพไปตีเมืองแฉ่ง ได้กวาดต้อนครอบครัวลาวโซ่งมาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ชาวไทยทรงดำเพชรบุรี จะเรียกตัวเองว่า "ลาวหามเจ้า" และยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นประเพณีการแต่งงาน การเซ่นผีเรือน การแต่งกาย ทรงผม และการเล่นคอน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ไทยทรงดำ, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

เรณู เหมือนจันทร์ไชย (2541) 'การศึกษาอิทธิพลความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยโซ่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีศึกษาหมู่บ้านแหลมกะเจา 2 ตำบลลำบัว อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม'. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการอ้างเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวไทยโซ่ง โดยชี้ให้เห็นว่า ไทยโซ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีการสืบทอดและสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ ความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย, การทำมาหากิน, วัฏจักรชีวิต, การแต่งกายและการประดับตกแต่ง, การป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวไทยโซ่งก็มีการพัฒนา และปรับตัวให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยผลักดันทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากร การปรับตัวดังกล่าว โดยทั่วไปสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวไทยโซ่งให้ดีขึ้น และด้วยการปฏิบัติตนตามความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมที่สืบทอดกันมานาน ก็ทำให้ชาวไทยโซ่งในหมู่บ้านแหลมกะเจา 2 มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นปกติสุขทั้งในระดับครอบครัวและหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ไทยโซ่ง, วิถีชีวิต, การอ้างชาติพันธุ์, การปรับตัว

เรณู เหมือนจันทร์ไชย (2542) **โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ความเชื่อเรื่องผีของชาวไทยโซ่ง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

หนังสือเล่มนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์ของไทยโซ่ง บ้านแหลมกะเจา บ้านหัวทรายไทย อำเภอดอนตูม, บ้านเกาะแรต บ้านไผ่หูช้าง บ้านดอนทอง อำเภอบางเลน และบ้านสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งชาวไทยโซ่งกลุ่มนี้ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานกว่า 200 ปี ผู้เขียนได้ทำการศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทยโซ่งผ่านความเชื่อเรื่องผี โดยได้ย้อนกลับไปศึกษาประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยโซ่ง ความเชื่อและการนับถือศาสนาของไทยโซ่ง ซึ่งแบ่งออกเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ การนับถือผี และความเชื่อในเรื่องอื่นๆ เช่น โชคกลาง คาถาอาคม โหราศาสตร์ โดยงานศึกษามุ่งเน้นที่พิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีเป็นหลัก ได้แก่ พิธีเสน ปาดตง พิธีเสนเรือ่น พิธีเสนหับมด พิธีเสนกินปาง รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรชีวิต นับตั้งแต่เกิด การบวช การแต่งงาน และการตาย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ไทยโซ่ง, ศาสนา, พิธีกรรมความเชื่อ

ฤโสพา (2542) "เยี่ยมเรือนเยือนเหย้าชาวไทยทรงดำ" โสมสเดย์แบบลาวโซ่งที่บ้านเขาย้อย". อนุสาร

อ.ส.ท. 7: 66-75.

บทความเล่าถึงประสบการณ์ของผู้เขียนในการท่องเที่ยวแบบ "โฮมสเตย์" ภายใต้ชื่อโครงการ "เยี่ยมเรือนเยือนเหย้าชาวไทยทรงดำ" ที่บ้านเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเปิดรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการตั้งแต่เดือนเมษายน 2541 จนถึงปัจจุบัน กิจกรรมหลักที่จัดสำหรับนักท่องเที่ยวในศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ คือ การรับประทานอาหารพร้อมกับชมการแสดงทางวัฒนธรรม เช่น พิธีเสนเรือน พิธีเสนแก้เคราะห์ (แม่มด) พิธีแต่งงาน และการฟ้อนรำแคน การเล่นเกมช่วง (อินทกอน) รวมถึงการนำเที่ยวในหมู่บ้าน และบริเวณใกล้เคียง เช่น เที่ยวชมถ้ำเขาย้อย ล่องเรือดูการเลี้ยงหอย และวิถีชีวิตตามชายทะเลปากอ่าวบางตะบูน

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ไทยทรงดำ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วันวิสาข์ สุศลวัฒน์ (2538) 'ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีเสนเรือนกับวิถีชีวิตของชุมชนลาวโซ่ง หมู่บ้านดอนไฮ ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีเสนเรือนที่มีต่อวิถีชีวิตของลาวโซ่ง เพราะพิธีเสนเรือนหรือ การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ เป็นการแสดงถึงความกตัญญู และระลึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว พิธีเสนเรือนเป็นพิธีสำคัญที่ทุกคนควรต้องถือปฏิบัติ อาจเป็น 2 หรือ 3 ครั้งต่อปี ลาวโซ่งมีความเชื่อว่า ถ้าทำพิธีเสนเรือน เซ่นไหว้บรรพบุรุษแล้ว ครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข บรรพบุรุษให้ความคุ้มครอง แต่ถ้าหากละเลยไม่ปฏิบัติพิธี ก็อาจทำให้สมาชิกในบ้านเกิดการเจ็บป่วยหรือมีอันเป็นไปได้นอกจากนี้ พิธีเสนเรือนยังแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ และความสามัคคีของชาวลาวโซ่งอีกด้วย

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ลาวโซ่ง, พิธีกรรมความเชื่อ

วลีรัตน์ มีกุล (2540) 'ผีบ้าน : บทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตคนในชุมชน กรณีศึกษา ลาวโซ่งบ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาความเชื่อการนับถือผีบ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพราะเป็นการถือผีในระดับหมู่บ้าน ที่นอกเหนือไปจากการถือผีบรรพบุรุษ ผลการศึกษาพบว่า การถือผีบรรพบุรุษของลาวโซ่งบ้านสระ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับครัวเรือน เป็นการถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นกลไกการควบคุมคนในสังคมระดับย่อยสุด และโยงไปถึงการถือผีบ้านในระดับชุมชน ซึ่งเป็นการควบคุมและจัดระเบียบสังคม การถือผีบ้านนี้ มีบทบาทสำคัญทั้งทางจิตวิทยา ในการช่วยสร้างกำลังใจ และผ่อนคลายความตึงเครียดแก่ผู้คนที่เผชิญกับภาวะวิกฤตต่างๆ และหน้าที่ทางสังคม โดยผ่านพิธีกรรมของชุมชน อันเป็นการเชื่อมโยงคนในสังคมให้เกิดความสามัคคีและลดช่องว่างทางสังคม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวโซ่ง, ศาสนาความเชื่อ, พิธีกรรม, การควบคุมทางสังคม

สานิตย์ รัศมี (2545) 'พิธีเสนตั้งบั้ง: กรณีศึกษาดนตรีและพิธีกรรมของลาวโซ่ง หมู่บ้านเกาะแรต จังหวัดนครปฐม'. กรุงเทพฯ : ปริชญานิพนธ์(ศป.ม.(มานุษยดุริยางควิทยา)) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาพิธีเสนตั้งบั้ง เพื่อศึกษาเครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีเสนตั้งบั้ง และเพื่อศึกษาเพลงที่ใช้ในพิธีเสนตั้งบั้ง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า พิธีเสนตั้งบั้งเป็นพิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ นิยมทำในช่วงเดือนสี่ เดือนหก และเดือนสิบสอง เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีเสนตั้งบั้งมี 2 ส่วน คือ เครื่องดำเนินทำนอง ได้แก่ ปี่เสนสั้นและปี่เสนยาว และเครื่องทำจังหวะ ได้แก่ กระทบอกไม้ไผ่สำหรับกระทบ แผ่นกระดาน และโอง ส่วนบทเพลงที่ใช้ในพิธีมีทั้งหมด 3 เพลง ได้แก่ เพลงไหว้ครู เพลงพื้นซึ่งใช้สำหรับร้องกล่าวถึงการจัดพิธีและการบอกกล่าวผีต่างๆ ที่เชิญมาในพิธี และเพลงเซ็ง เป็นเพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน บรรเลงสลับกับเพลงพื้น เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ไม่เบื่อหน่าย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวโซ่ง, ดนตรีวิทยาชาติพันธุ์, พิธีกรรม

เสมอชัย พูลสุวรรณ (2544) "ลาวโซ่งกับคริสต์ศาสนา". คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศึกษากระบวนการประกาศคริสต์ศาสนาในหมู่ลาวโซ่ง บ้านแหลมกระเจา ตำบลลำลูกบัว อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ลาวโซ่งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบภาคกลางของประเทศไทยกว่าสองร้อยปีก่อน ยังคงรักษาคติการนับถือผีบรรพบุรุษไว้อย่างเคร่งครัด ร่วมไปกับการนับถือพุทธศาสนาตามอย่างคนไทย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างคริสต์ศาสนากับชาวบ้านแหลมกระเจาเริ่มขึ้นอย่างจริงจังราวสี่สิบปีก่อน เมื่อมีมิชชันนารีเข้าไปให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ชาวบ้านที่ประสบภัยน้ำท่วมจากน้ำท่วม โดยสร้างอาชีพเสริมให้ชาวบ้านทำหัตถกรรม ให้เงินกู้ดอกเบี้ยถูก ให้การรักษาพยาบาล อันนำไปสู่การชักชวนชาวบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับองค์คริสต์ ด้วยการประนีประนอมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมในระดับหนึ่ง และยอมรับการมีอยู่จริงของผีบรรพบุรุษของลาวโซ่งว่ามีชีวิตหลังความตายอยู่ในดินแดนนิรันดร์ของพระเจ้า

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวโซ่ง, ศาสนาความเชื่อ, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2540) **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : ไทยโซ่ง.นครปฐม** : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

เป็นงานชาติพันธุ์วรรณนา กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของไทยไซ่งในประเทศไทย การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน โครงสร้างสังคม ครอบครัว การแต่งงาน การแต่งกาย ภาษา ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี และการละเล่น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ไทยไซ่ง, ชาติพันธุ์วรรณนา, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต

สุนันท์ อุดมเดช (2534) "ไทยทรงดำ ชนเผ่าไทยในเพชรบุรี" **เมืองโบราณ** 4: 52-56.

บทความมีสาระสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยแสดงให้เห็นว่าไทยทรงดำจังหวัดเพชรบุรีอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ปัจจุบัน แม้ไทยทรงดำจังหวัดเพชรบุรีจะอพยพไปอยู่จังหวัดอื่น แต่ก็ยังไปมาหาสู่กันอยู่ ไทยทรงดำนิยมแต่งกายด้วยชุดสีดำ ซึ่งมาจากการย้อมสีครามเข้ม อาชีพหลักคือ ทำนา ทำไร่และหาของป่าบ้าง ภาษาของไทยทรงดำมีลักษณะเฉพาะคือ เอกลักษณ์ในการออกเสียงและศัพท์เฉพาะ บางคำมีอักษรเขียนของตนเอง นอกจากนี้ยังมีประเพณีการละเล่นเป็นของตนเอง เช่น ประเพณีการลงข่วง (เกี่ยวสาว) และเล่นคอน (อื่นคอน) ประเพณีการทำบุญเรือน (เสนเฮือน) เป็นต้น มีการจัดเทศกาลประจำปีคือ งานวันไทยทรงดำขึ้นที่ตำบลหนองปรัง เพื่อฟื้นฟูเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ไทยทรงดำ, วัฒนธรรม, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

สุมิตร ปิติพัฒน์, เสมอชัย พูลสุวรรณ (2540) "ลาวไซ่ง: พลวัตของระบบวัฒนธรรมในรอบสองศตวรรษ".

โครงการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมชนชาติไทย ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนลาวไซ่งในภาคกลาง โดยวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเปรียบเทียบ ทั้งจากการสำรวจไทดำ บรรพบุรุษลาวไซ่งในถิ่นเดิมที่เวียตนาม และลาวไซ่งในจังหวัดเพชรบุรี/ราชบุรี พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของกลุ่มไทดำในเวียตนามมีพัฒนาการควบคู่กันมากับโครงสร้างสังคมที่แบ่งชนชั้นภายใต้ระบบศักดินา วัฒนธรรมของไทยดำเป็นวัฒนธรรมของผู้ปกครอง และมีแนวโน้มจะกลืนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ต่ำกว่า เมื่อถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ภายใต้ระบบการปกครองแบบมูลนาย-ไพร่ของรัฐสยาม ความแตกต่างทางชนชั้นเลือนหายไป ขณะที่สำนึกชาติพันธุ์ของความเป็นพวกเดียวกันซึ่งร้อยรัดด้วยประเพณี ความเชื่อกลับเข้มข้นมากขึ้น โดยสะท้อนผ่านการพยายามขยายเครือข่ายทางวัฒนธรรมให้กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญให้ลาวไซ่งสามารถธำรงวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ภาษา เครื่องแต่งกายและบ้านเรือนไว้ได้ และถูกกลืนเป็นไทยช้ากว่า แต่ปัจจุบันเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้เริ่มสูญหายไป ยกเว้นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางวัฒนธรรม ได้แก่ พิธีเสนเรือนและพิธีศพ นั้นสะท้อนว่า ความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเป็นพลังกำกับสังคม ยังฝังรากลึกในจิตสำนึกของชุมชน วัฒนธรรมไซ่งยังมีกลไกช่วยสร้าง

และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนภายในพรมแดนชาติพันธุ์ กลไกที่เข้มแข็งที่สุดคือ คติการนับถือผี บรรพบุรุษ อันเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมโชนที่สืบสานจากรากเหง้าดั้งเดิม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ลาวโชน, สำนักชาติพันธุ์, โครงสร้างสังคม, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

อัมรินทร์ แรงเพชร (2545) 'วงปีไม้แมน: ดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโชนในอำเภอเขาย้อย จังหวัด เพชรบุรี'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา)) มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษาบทบาทหน้าที่ ลักษณะและองค์ประกอบทางดนตรีของวงปีไม้แมน ซึ่งเป็นดนตรีประกอบ พิธีเสนของลาวโชน ผลการศึกษาพบว่า วงปีไม้แมนประกอบด้วยประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเป่า เท่านั้น ขณะบรรเลงมีการขับบทสวดของหม่อมตควบคุมไปด้วย ความหมายในเชิงพิธีกรรม วงปีไม้แมน เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับผีในพิธีเสนเพื่อให้เกิดความศรัทธาและความเชื่อมั่นในความสำเร็จของพิธี ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมทำให้พิธีเสนเริ่มลดบทบาทลง เนื่องจากคน รุ่นใหม่รับวัฒนธรรมและค่านิยมสมัยใหม่เข้ามาในชีวิตประจำวันมากขึ้น วงปีไม้แมนซึ่งเป็นดนตรี ประกอบพิธีเสนจึงลดบทบาทตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะวงปีไม้แมนใช้บรรเลงเฉพาะในพิธีเสนเท่านั้น และ ผู้เล่นก็มีสถานภาพพิเศษคือ เป็นหม่อมต ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดในการสืบทอดดนตรีวงปีไม้แมน ซึ่ง สภาพดังกล่าวอาจทำให้วงปีไม้แมนสูญจากสังคมลาวโชนได้

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, เพชรบุรี, ลาวโชน, ดนตรีวิทยาชาติพันธุ์, พิธีกรรม

อรพันธ์ บวรรักษา (2541) "ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาผู้ไท กับภาษาลาวโชน : การวิเคราะห์เสียง ปฏิภาค". **ไทยคดีศึกษา** 1: 60-70.

บทความนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาษาผู้ไทและภาษาลาวโชน ซึ่งทั้งสองกลุ่มภาษามีความคล้ายคลึงกันในลักษณะสำคัญต่างๆ เช่น การเรียกชื่อที่ซ้ำซ้อนกัน ดังจะเห็นได้จากการเรียกชื่อภาษาผู้ไทและภาษาลาวโชนที่ซ้ำซ้อนต่างๆ กันไป เช่น ลาวโชน ลาวโชนดำ ลาวโชนดำ ลาวโชนดำ ไทยดำ ไตดำ ผู้ไทดำ ไทยโชนดำ ผู้ไทโชนดำ ภูไท ภูไทย ผู้ไท ผู้ไทย พูไท และพูไทย เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องถิ่นกำเนิด และการอพยพตั้งถิ่นฐานของทั้งชาวผู้ไทและชาวลาวโชน รวมถึงลักษณะการแต่งกาย ยังพบว่ามีความคล้ายคลึงค่อนข้างมาก และผลจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองภาษา ก็ยังพบว่าทั้งภาษาผู้ไทและลาวโชน มีเสียงปฏิภาคที่เหมือนกัน คือ มีทั้งเสียงปฏิภาคของพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย และเสียงสระ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ผู้ไท, ลาวโชน, ภาษา, ระบบเสียง

1.3. ลาวครั้ง

แก้มนวล (2538) "ผ้าลาวครั้ง รอยต่อของชุมชน" **ไลฟ์แอนด์เดคอร์** 33: 123-127.

บทความกล่าวถึงการสืบทอดศิลปการทอผ้าของหญิงชาวลาวครั้งในหมู่บ้านทับฝั่งน้อย อำเภอท่าคันโท จังหวัดสุพรรณบุรีและหมู่บ้านทัพคล้าย อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยแสดงให้เห็นว่าเอกลักษณ์ของผ้าลาวครั้งที่อยู่จักกันโดยทั่วไปก็คือ ชิ้นตีนจก ตัวชิ้นเป็นลายทอทางตั้ง เป็นริ้วมัดหมี่ สลับขิด ต่อด้วยตีนจกที่มีลายเฉพาะตัว สีที่โดดเด่น คือ สีแดง ซึ่งแต่เดิมใช้สีย้อมจากครั้ง นอกจากนี้ ก็ยังมี ชิ้นดอกดาว ตัวชิ้นเป็นพื้นสีเข้ม น้ำเงิน หรือดำ ทอยกตัวชิ้นเป็นดอกดวง ซึ่งก็ทอเป็นตีนจก แต่ทอไปในตัวพร้อมกัน ไม่ได้นำมาต่อแบบชิ้นตีนจก ปัจจุบันชิ้นลายจกไม่ค่อยมีการทอกันแล้ว เนื่องจากมีวิธีการทอที่ยาก ส่วนใหญ่จึงนิยมทอผ้ามัดหมี่ธรรมดา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, ลาวครั้ง, ชาติพันธุ์วรรณนา, ศิลปวัฒนธรรม, การทอผ้า, เอกลักษณ์วัฒนธรรม, ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

คณิงนุช มีะบุญ (2537) "การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงของลาวครั้งที่บ้านโคก จังหวัดสุพรรณบุรี". วิทยานิพนธ์สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านโคก ซึ่งรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในชุมชนหลายอย่าง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สิ่งใหม่ๆ เหล่านี้บางสิ่งได้รับไว้อย่างถาวร บางสิ่งยกเลิกไป การเปลี่ยนแปลงของสังคมบ้านโคกเป็นไปได้ชัดเจนในทางรูปธรรม แต่ทางนามธรรมยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้เพียงแต่เปลี่ยนแปลงเนื้อหาบางอย่าง ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทั้ง 2 ทาง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ตามสำนึกในกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนเดียวกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของชุมชนมีอิทธิพลต่อการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, ลาวครั้ง, การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม, การปรับตัว

ชัญญ วงษ์วิภาค (2533) 'ลาวครั้ง : การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม'. วิทยานิพนธ์ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษาแสดงให้เห็นว่า การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมลาวครั้ง เกิดจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองเป็นสำคัญ ประวัติลาวครั้งท้องถิ่น การเปลี่ยนให้มาเป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการดำรงสมัยราชการที่ 3 การปฏิรูปการปกครองแบบเทศาภิบาล การเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2504 เรื่อยมาเป็นปัจจัย

หลักที่ทำให้วัฒนธรรมลาวครั้งแง่มุมต่างๆ ถูกผนวกเข้ากับวัฒนธรรมของคนหมู่่มาก การโฆษณาชวนเชื่อ การวางระเบียบ การกำหนดกฎเกณฑ์ และการออกกฎหมายต่างๆ อาทิ พระราชบัญญัตินามสกุล การเกณฑ์ทหาร การให้มีสัมมะโนครัว การให้เลิกถือธรรมเนียมเก่าและเอาวิถีทางการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ไปถือปฏิบัติในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตลอดจนกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ทำให้การหลีกหนีออกจากวงจรของการกลมกลืนทางวัฒนธรรมเป็นไปได้ยาก

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ลาวครั้ง, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ชาติพันธุ์กับรัฐ, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

นารณฤดี วิวัฒน์กุล (2542) 'การดำรงอยู่ร่วมกันของกลุ่มความเชื่อมีเจ้านายและกลุ่มความเชื่อมีเทวดา กรณีศึกษา : ชาวลาวครั้ง หมู่บ้านโคก ตำบลอุ่มทอง อำเภออุ่มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษานี้เป็นการศึกษาระบบความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง โดยแสดงให้เห็นว่า การแบ่งแยกกลุ่มความเชื่อในหมู่ลาวครั้งบ้านโคก ได้ส่งอิทธิพลต่อโครงสร้างความสัมพันธ์และการจัดระเบียบทางสังคมของสมาชิกภายในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นในรูปธรรมความคิดและพฤติกรรมที่แสดงออก ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และประเพณีพิธีกรรมต่างๆ โดยสมาชิกในชุมชนจะมีการแบ่งกลุ่มกันไปตามระบบความเชื่อ แต่การแบ่งกลุ่มดังกล่าวก็มิได้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง เนื่องจากสมาชิกทั้งสองกลุ่มความเชื่อยังคงมีความสัมพันธ์ผ่านการร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในบางด้าน อันเป็นผลมาจากปัจจัยด้านระบบเครือญาติ การพึ่งพากันด้านเศรษฐกิจ สังคม การนับถือพุทธศาสนาาร่วมกัน และความสำนึกในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, ลาวครั้ง, ความเชื่อ, พิธีกรรม, โครงสร้างสังคม

วรรณัย พงศาชลากร (2538) 'พืชเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้ง: ศึกษากรณีบ้านโคก ตำบลอุ่มทอง อำเภออุ่มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี'. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาพบว่า สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพืชเศรษฐกิจของชุมชนลาวครั้งบ้านโคกคือ เศรษฐกิจการค้าแบบทุนนิยม การรับนวัตกรรมทางวัตถุใหม่ๆ จากตะวันตก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การเป็นเมืองของชุมชนใกล้เคียง การอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้เคียง การพัฒนาโดยหน่วยงานรัฐและเอกชน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมด้วยระบบชลประทาน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนลาวครั้งด้วยก็คือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรม การเป็นชุมชนชาวนา การเพิ่มประชากร ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การเร่งรัด

พัฒนาชนบท การเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความทันสมัย การศึกษา
สื่อสารมวลชน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, ลาวครึ่ง, เศรษฐกิจ, การเปลี่ยนแปลงทาง
วัฒนธรรม, การปรับตัว

ศิริกุล กิติธรากุล (2538) 'ความสัมพันธ์ระหว่างความใกล้ชิดชุมชนกับการเลือกใช้ศัพท์ของชุมชนลาว
ครึ่งที่บ้านหนองกระพี้ ตำบลบ้านหลวง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม'. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้ศัพท์ภาษาลาวครึ่งกับความใกล้ชิดชุมชนโดยพิจารณา
ปัจจัยทางสังคม เช่น อายุและการศึกษาของผู้พูด โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า อายุและ
การศึกษาของผู้พูดต่างมีความสัมพันธ์กับความใกล้ชิดชุมชนและการเลือกใช้ศัพท์ อายุเป็นตัวแปร
สำคัญที่มีอิทธิพลต่อความใกล้ชิดชุมชนมากกว่าการศึกษา ขณะที่การศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่มี
อิทธิพลต่อการเลือกใช้ศัพท์มากกว่าอายุ สรุปได้ว่า ผู้พูดที่ใกล้ชิดชุมชนจะเลือกใช้ศัพท์ลาวครึ่งมากกว่า
นอกจากนี้ยังพบว่าในปัจจุบันมีการใช้คำศัพท์ลาวครึ่งน้อยกว่าคำศัพท์ไทยมาตรฐาน เนื่องจากสาเหตุ
หลายประการ ได้แก่ ความรู้สึกมีศักดิ์ศรีเมื่อใช้ภาษาไทยมาตรฐาน และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อภาษาท้องถิ่น
ซึ่งในอนาคตคำศัพท์ลาวครึ่งอาจสูญหายไปในการติดต่อสื่อสารกัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวครึ่ง, ภาษา, การใช้คำ, การเปลี่ยนแปลง

สิทธิชัย สมานชาติ (2540) "สิ่งทอในพระพุทธศาสนาของกลุ่มวัฒนธรรมลาวครึ่ง". สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานวิจัยนี้มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมลาวครึ่ง ที่มีถิ่นอาศัยในจังหวัด
อุทัยธานี ชัยนาท และสุพรรณบุรี โดยมุ่งเน้นศึกษาสิ่งทอที่ใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาของลาวครึ่งใน
แต่ละพื้นที่ เช่น ผ้าถุงโจงกระเบนนาค จีวร หมอนน้อย หรือหมอนหก ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าคลุมหัวนาค
ผ้ามานติดธรรมมาสน์ หมอนเท้า ผ้าล้อ ผ้าหน้ามุ้ง เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า สิ่งทอในพระพุทธศาสนา
ของลาวครึ่งทั้ง 8 หมู่บ้านที่ศึกษา มีรูปแบบสีล้นและลวดลายใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องนุ่งห่มหรือ
สิ่งทอในพิธีกรรมทางศาสนา โดยนิยมใช้สีวรรณะร้อนเป็นหลัก อย่างสีแดงที่ย้อมจากครั่ง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า
กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งดังกล่าว น่าจะอพยพมาจากถิ่นฐานเดียวกัน และอพยพเข้ามาตั้งรกรากใน
ช่วงเวลาใกล้เคียงกัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลาวครึ่ง, ชุมชนศึกษา, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน,
หัตถกรรม, การทอผ้า

อรชร เอกภาพสากล (2541) "เส้นทางลายผ้าลาวครั้ง". **เมืองโบราณ** 4: 112-116.

บทความนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับประวัติและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นศึกษาศิลปะการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง โดยแสดงให้เห็นว่า เส้นทางทอผ้าลาวครั้ง เริ่มต้นจากบ้านทับผึ้งน้อย ต.วังคัน อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี เข้าสู่ อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ซึ่งเป็นเส้นทางตัดผ่านชุมชนชาวลาครั้ง ที่ยังคงพบช่างทอเก่าแก่หลายคน ความแตกต่างของผ้าทอทั้งสองแห่งที่เห็นได้ชัดคือ การให้สีของลวดลายในผ้าแต่ละผืน เนื่องจากชาวทอผ้ายังคงปั่นฝ้ายไว้ใช้เองและยังยึดมั่นสืบทอดวัฒนธรรมชาติ โดยภาพรวมแล้ว ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวลาครั้งคือ ผ้าชิ้นมัดหมี่ต่อตีนจก ถือกันว่าเป็นผ้าชิ้นเอกของช่างทอลาครั้ง นอกจากนี้ยังมีนิทานปรัมปราเล่าสืบกันมาเกี่ยวกับลวดลายผ้า เช่น ลายชิ้นดอกดาว ลายดอกรอด ลายอ้อแอ้ ซึ่งสะท้อนความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของช่างทอ ยิ่งกว่านั้นงานทอในแต่ละแหล่ง แม้จะมีแบบแผนเดียวกัน แต่ในท้องถิ่นกลับมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด อันมาจากพื้นฐานภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม ผสมผสานกับความคิดใหม่ๆ ตลอดเวลา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, ลาวครั้ง, ทัศนกรรม, การทอผ้า

เอมอร ชาวนัสสวน (2546) "คำว่า "ตั้ง" ในภาษาลาวครั้ง". **ภาษาและวัฒนธรรม** 1: 64-77.

บทความนี้เป็นการศึกษาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างภาษาไทยมาตรฐานและภาษาลาวครั้ง โดยการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเสียงและการเปลี่ยนแปลงทางความหมายทางภาษาของคำว่า "ตั้ง" และ "ช่าง" ในภาษาลาวครั้ง จากการศึกษาพบว่า คำว่า "ตั้ง" ที่มีความหมายเหมือน "ตั้ง" ในภาษาไทย ที่เป็นกริยาวิเศษณ์หมายถึง "มาก" นั้น ก็ยังใช้กันอยู่ในภาษาลาวครั้ง โดยมีความหมายว่า มาก, นาน, ช้า, บ่อย และอาจสันนิษฐานได้ว่าคำว่า "ตั้ง" ในภาษาลาวครั้ง กับคำว่า "ช่าง" ที่เป็นคำวิเศษณ์ในภาษาไทย น่าจะแปรเสียงกัน และอาจแปรเสียงมาจากคำว่า "ตั้ง" ในภาษาลาวซึ่งก็ได้ เพราะยังมีความหมายว่า มาก ปรากฏอยู่ด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลาวครั้ง, ภาษา, คำ, การเปลี่ยนแปลง

1.4. ไทยเบิ่ง/ไทยเทิง/ไทยโคราช

ชนิกา วัฒนะศิริ (2537) 'จากสังคมชาวนาสู่สังคมอุตสาหกรรม : การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนไทยเบิ่ง บ้านดีลัง จังหวัดลพบุรี'. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม. (มานุษยวิทยา)) มหาวิทยาลัยศิลปากร

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ชุมชนไทยเบิ่ง เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการดำรงอยู่ของชีวิตผู้คนในชุมชน และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านและเขต

ใกล้เคียง จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รัฐต้องการทำประเทศให้ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุให้ชาวนาทุกครัวเรือนต้องปรับเปลี่ยนอาชีพ จากการทำนามาเป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่ผู้คนปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน ชาวนาเปลี่ยนแปลงค่านิยมใหม่ หันมานิยมวัตถุมากขึ้น ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, ไทยเบ็ญ, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ภูธร ภูมะธน (2542) **มรดกวัฒนธรรมไทยเบ็ญลุ่มแม่น้ำป่าสัก ในเขตที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่าสัก.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเทพสตรี.

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยเบ็ญที่มีถิ่นฐานในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นเขตรอยต่อระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนไทยเบ็ญ หรือในบางครั้งเรียกว่า ไทยเด็งหรือไทยโคราช มีชุมชนใหญ่อยู่ที่บ้านมะนาวหวาน บ้านโคกสูง อำเภอพนสนธิคม และบ้านชัยบาดาล อำเภอชัยบาดาล ซึ่งตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้มาแต่ครั้งสมัยอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 และด้วยเหตุที่เป็นเส้นทางผ่านทั้งทางบกและทางน้ำ ไปยังหัวเมืองอื่นๆ ส่งผลให้ชุมชนแถบนี้มีความหนาแน่นขึ้นจากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ของกลุ่มชนอื่นๆ ในเวลาต่อมา เช่น กลุ่มไทยลาว ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านมะกอกหวาน บ้านท่ากรวด บ้านแก่งผักกูด เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของไทยเบ็ญบางอย่างมีลักษณะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและวัฒนธรรมไทยโคราช

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ไทยเบ็ญ, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

1.5. ไทยยวน

วรรณ วุฒชะกุล (2531) 'ผ้าจากกับวิถีชีวิตชาวไทยยวน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลคูบัว อำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี'. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การทอผ้าจาก เป็นมรดกทางศิลปหัตถกรรมที่ชาวไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวเมืองเชียงแสน อาณาจักรล้านนาไทย ซึ่งกรรมวิธีการทอผ้าด้วยจกต้องอาศัยความประณีต ละเอียดอ่อน และความอุตสาหกรรมของผู้ทอ อันก่อให้เกิดลวดลายต่างๆ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันเนื่องจากความเจริญทางวัตถุ ได้ทำให้กรรมวิธีและเทคนิคการทอผ้าจากกำลังจะสูญหายไป

ดังนั้นลูกหลานของชาวไทยวนที่เห็นความสำคัญของการทอผ้าจึงได้ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าจกไว้ให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, ไทยวน, หัตถกรรม, ทอผ้า, การอนุรักษ์วัฒนธรรม

วิรัตน์ พงษ์ทอง (2538) 'การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อการดำรงอยู่และการเสื่อมสลายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย: กรณีศึกษาหมู่บ้านไทยวน ตำบลดอนแร่ จังหวัดราชบุรี.

วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทยโดยอธิบายบทบาทหน้าที่ ประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าต่างๆ ที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของการเสื่อมสลายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเนื่องจาก การพัฒนาจากส่วนกลาง การเข้ามาแทนที่ของสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรม การขาดแคลนวัตถุดิบจากธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่วนเหตุที่ทำให้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านยังคงดำรงอยู่เนื่องมาจาก การส่งเสริมการผลิตเป็นสินค้าโดยโครงการพัฒนาต่างๆ จากส่วนกลาง ค่านิยมของสังคมเมือง และการผลิตเพื่อหารายได้เสริมให้กับครอบครัว

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, ไทยวน, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, หัตถกรรม

วนิดา ตรีสวัสดิ์ (2546) "วัฒนธรรมท้องถิ่น : อีกหนึ่งชนเผ่า "ชาวไท-ยวน" วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงในกระแสวัฒนธรรมโลก". ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี 5: 57-69.

กล่าวถึงวิถีชีวิตไทยวนในแถบจังหวัดราชบุรีในด้านต่างๆ โดยชี้ให้เห็นว่าไทยวนมีลักษณะครอบครัวขยายประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อย 3 ชั่วคน การสร้างบ้านมีไม้ไขว้บนหัวจั่วเรียกว่า เรือนกาแล การหาอาหารทำมาหากิน ยังคงมีแบบแผนการเก็บอาหารจากป่า ทำการเกษตร ความเชื่อและพิธีกรรมการเกิด ยังคงมีการทำพิธีเรียกขวัญโดยนำเด็กเกิดใหม่ใส่กระดังง์ใช้ผ้าสีขาวผูกสะดือ นำมาล่อนที่หัวบันไดบ้าน เมื่อเด็กอายุครบหนึ่งเดือนก็จะโกนผมไฟ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการบวช การแต่งงาน การตาย การถือผี เลี้ยงผี รวมถึงการแต่งกาย การละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ปัจจุบันพบว่า กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม และระบบสื่อสารมวลชนทำให้วิถีชีวิตวัฒนธรรมเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, ไทยวน, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

สมพงษ์ แสงอร่ามรุ่งโรจน์ (2537) "เรือนไทยยวน ที่บ้านห้วย". **ไฮ-คลาส ?** : 136-140.

บทความกล่าวถึงลักษณะเรือนของชาวไทยยวน ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อพยพลงมาจากทางตอนเหนือของไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีการตั้งถิ่นฐานกระจายในบางส่วนของภาคกลาง โดยยังคงดำเนินแบบแผนทางวัฒนธรรมเดิมจากบรรพบุรุษ เกิดเป็นลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมล้านนาที่ปรากฏในภาคกลาง โดยผู้เขียนได้ศึกษาลักษณะการปลูกบ้านเรือนของชาวยวนในหมู่บ้านห้วย ตำบลดอนแร่ อำเภอเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่โอบล้อมด้วยภูเขาทั้ง 3 ด้าน มีลำห้วยสาขาแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า การเลือกทำเลตั้งหมู่บ้านของไทยยวน มักจะตั้งบ้านเรือนต่อกันไปเรื่อยๆ ตามริมห้วย และสร้างซ้อนถัดกันขึ้นมาจนถึงหน้าถัน มีทางเดินเชื่อมกันทุกครัวเรือน การวางเรือนในครัวเรือนหนึ่งมักจะจัดวางเป็นเรือนหมู่ประมาณ 3-4 หลัง แต่มีพื้นที่เรือนเชื่อมกันโดยตลอด ประกอบด้วยเรือนนอน เรือนเอนกประสงค์ (หอยืน) เรือนครัว (เรือนไฟ) และยุ้งข้าว (ป้อมข้าว) ซึ่งมีการยกพื้นได้ถุนเรือนสำหรับใช้ประโยชน์ทุกหลัง

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, ไทยยวน, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, สถาปัตยกรรม

อำพร ชุนเนียม (2546) 'พิธีกรรมและประเพณีของชาวไทยยวน บ้านท่าเสา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม'. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.) สถาบันราชภัฏนครปฐม.

ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมและประเพณีที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยยวนบ้านท่าเสาเกิดจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อผีบรรพบุรุษกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ทำให้มีเอกลักษณ์ของตนเอง พิธีกรรมเหล่านั้น ได้แก่ พิธีเลี้ยงผีปู่ย่าซึ่งเป็นการเลี้ยงระดับครอบครัว พิธีเลี้ยงปางซึ่งเป็นพิธีระดับชุมชนหรือสายตระกูล และพิธีทำบุญกลางบ้านซึ่งเป็นการไหว้ผีหมู่บ้าน ผู้ศึกษาเห็นว่า พิธีกรรมเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันเป็นสังคมชนบทในระบบเครือญาติ ผู้ชายมีบทบาทเป็นผู้นำทางการและมีบทบาทสำคัญทางศาสนา ส่วนผู้หญิงมีบทบาทสืบทอดการนับถือผีและประกอบพิธีกรรมดั้งเดิมของหมู่บ้าน ปัจจุบันพิธีกรรมบางส่วนผสมผสานกับวัฒนธรรมภาคกลาง บางส่วนยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ ซึ่งเอกลักษณ์ที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีการบวช การแต่งงาน พิธีศพ ประเพณีคนเฒ่าเข้าวัดจำศีล ประเพณีสงกรานต์และนมัสการหลวงปู่ว่อง อังกุโร

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ไทยยวน, พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี

1.6. ลาวเวียง

เพ็ญศรี ตึก, นารี สาริยะภุติ (2529) "ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวลาวเวียงและลาวพวนในอำเภอนมสารคามและอำเภอสยามชัยเขต ฉะเชิงเทรา". รายงานการวิจัย โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาศาเหตุการอพยพ การตั้งถิ่นฐาน การปกครอง การเสียภาษีและชนบประเพณีของชาวลาวพวนและลาวเวียงในอำเภอพนมสารคามและอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ชาวลาวพวนและลาวเวียงจันทน์ อพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการกวาดต้อนลาวและเขมรเข้ามาเป็นเชลยศึกและกำหนดพื้นที่เป็นหลักแหล่ง ในเขตอำเภอพนมสารคามและอำเภอสนามชัยเขต ซึ่งมีสถานะเป็นไพร่ ทาสและเลกลาวอยู่ภายใต้การปกครองระดับต้นของชาวลาวด้วยกัน ชุมชนลาวได้รับการยกฐานะเป็นเมืองพนมสารคามและเมืองสนาามชัยเขต มีเจ้าเมืองเป็นชาวลาวและปกครองแบบแผนดาญาสี่ เช่นเดียวกับหัวเมืองลาวตะวันออก ต้องทำส่วยและเลี้ยงโคหลวงโดยแยกทำส่วยต่างหากจากเลกเมืองฉะเชิงเทราส่วยที่สำคัญได้แก่ ส่วยทองคำ ส่วยเร่ว ส่วยหมากพอกและไม้ร่างปิ่นและส่วยโค

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ฉะเชิงเทรา, ลาวเวียง, ลาวพวน, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

นิภาพร โชติสุดเลนท์ (2541) 'พระราหู : ภาพสะท้อนการผสมกลมกลืนทางความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาคศึกษามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษาแสดงถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของลาวเวียงชุมชนวัดศิระทองที่อพยพมาจากเวียงจันทน์สมัยรัตนโกสินทร์ โดยเน้นการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูว่าเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือผู้คนในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของชาวลาวเวียง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันความเชื่อพระราหูของชุมชนวัดศิระทองได้มีการปรับเปลี่ยนอย่างมาก โดยเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อพระราหูที่แพร่หลายในสังคมไทย ซึ่งมีลักษณะผูกพันกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และเน้นพิธีกรรมการบวงสรวง กับความเชื่อพระราหูแบบพื้นบ้าน การปรับเปลี่ยนนี้เป็นผลสืบเนื่องจากความต้องการของผู้คนในชุมชนบางกลุ่ม บทบาทของสื่อมวลชนและกระแสการเรียกร้องของผู้คนภายนอกชุมชน เช่น การเพิ่มเติมพิธีกรรมการกราบไหว้พระราหู สวดนพเคราะห์เสริมดวงชะตาตามความต้องการของคนนอกชุมชน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลาวเวียง, พิธีกรรมความเชื่อ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

1.7. ลาวแง้ว

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, รุจิรา เชาว์ธรรม, สมปอง บุญเต็ม (2536) "ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวแง้ว". เมืองโบราณ 3: 68-72.

ชุมชนลาวแง้วแม้จะไม่มีลักษณะเฉพาะประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่น แต่ยังคงมีจิตสำนึกทาง

ชาติพันธุ์ที่แสดงออกอย่างโดดเด่นชัดเจน โดยเฉพาะการนับถือผีอันเป็นระบบความเชื่อที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตการเกษตรและการควบคุมทางสังคม และการเป็นชาวนาสีบมาหลายชั่วคน ประวัติศาสตร์การอพยพและตั้งถิ่นฐานของชุมชนลาวแก้ว ยังคงความสับสนคลุมเครืออยู่ระหว่างเรื่องเล่าจากความทรงจำของชาวบ้านด้วยตนเองกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แต่คำบอกเล่าของชุมชนลาวแก้วที่ยังคงจดจำร่วมกันคือ ความยากลำบากในการเดินทางและการถูกกวาดต้อนเข้ามาช่วงที่ลาวตกเป็นประเทศราชของสยาม ถึงแม้ลาวแก้วจะเป็นชนกลุ่มใหญ่กระจายอยู่หลายพื้นที่ แต่ก็มีลักษณะทางวัฒนธรรมร่วมกันคือ สำเนียงภาษา การเรียกชื่อกลุ่ม และประเพณีพิธีกรรมความเชื่อบางประการ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลาวแก้ว, สำเนียงชาติพันธุ์, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์

1.8. ลาวตี้

อาภรณ์ สุนทโรวาท (2541) "งานเทศน์มหาชาติของชาวราชบุรี ไทยเชื้อสายลาวตี้ที่วัดโสดาประดิษฐาราม ตำบลเขาแร้ง". **ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี** 2: 72-89.

บทความกล่าวถึง ที่มาของงานเทศน์มหาชาติว่า เป็นงานกุศลประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่นิยมจัดกันทั่วไปแทบทุกภาค สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ โดยจะจัดขึ้นในระหว่างเดือน 11-12 เป็นประจำทุกปี ประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติเชื่อว่าจะเกิดกุศลอันยิ่งใหญ่แก่ผู้ฟัง โดยต้องฟังให้ครบ 13 กัณฑ์ ในเวลา 1 วัน 1 คืน เพราะถือว่าได้ฟังเรื่องราวสมัยพุทธกาลที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพระบารมีเกิดเป็นพระโพธิสัตว์อยู่หลายชาติ สำหรับชาวไทยเชื้อสายลาวตี้ ตำบลเขาแร้ง จังหวัดราชบุรี ยังคงทำนุบำรุงฟื้นฟูประเพณีการเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี จากแรกเริ่มที่เป็นเพียงการจัดเทศน์แบบธรรมดา ก็มีการรื้อฟื้นขึ้นตอนและรูปแบบการจัดเทศน์มหาชาติแบบโบราณอย่างยิ่งใหญ่

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, ลาวตี้, พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี, การฟื้นฟูวัฒนธรรม

1.9. ญ้อ

ศิริกมล สายสร้อย (2547) "ชุมชนชาวญ้อในอรัญประเทศ". **เมืองโบราณ** 4: 53-60.

ชาวญ้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านอรัญทุ่งแคหรือเมืองอรัญประเทศประมาณ 20 ครั้วเรือน โดยมีพระภิกษุอาจารย์สารบุตรเป็นผู้นำ ชาวญ้อนับถือทั้งพุทธศาสนาและผี ผีประจำหมู่บ้านมีความสำคัญที่สุดสำหรับชาวญ้อ นอกจากนั้นก็มีผีบรรพบุรุษ ผีเทวดาหรือผีฟ้า ผีในท้องถิ่น ประเพณี

ความเชื่อของชาวน้อย ได้แก่ ประเพณีขึ้นเขาเพื่อนมัสการเจ้าพ่อเขาน้อย ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวน้อย และถือเป็นพิธีกรรมที่โดดเด่นที่สุดในรอบปี นอกจากนี้ยังมีพิธีเลี้ยงผีเทวดา พิธีสืบชะตาบ้าน ฯลฯ ทั้งยังกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวน้อย ต.คลองน้ำใส ที่เป็นผลจากการได้รับการศึกษา เทคโนโลยีและสื่อต่างๆ

คำสำคัญ: ชาตัพันธ์, ภาคกลาง, สระแก้ว, น้อย, วิถีชีวิต, ศาสนาความเชื่อ, พิธีกรรม

2. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

2.1. มอญ

กษภรณ์ ตราโมท (2541) "มอญรำ (บัวสะเป็น) : ศิลปะคุณภาพของมอญ". **จุลสารไทยคดีศึกษา** 1: 70-84.

บทความได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการรำมอญ โดยแสดงให้เห็นว่าเกิดขึ้นครั้งแรกในพระราชพิธีสมโภชเฉลิมฉลองพระมหากษัตริย์องค์ใหม่ของมอญ นามว่าพระเจ้าธรรมเจดีย์ เมื่อ พ.ศ. 2015 สำหรับมอญรำในประเทศไทย เป็นศิลปการพ้อนรำที่ได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดในหมู่ชาวไทยเชื้อสายมอญหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันมอญรำสามารถหาชมได้หลายแห่ง เช่น ชุมชนมอญเกาะเกร็ด (นนทบุรี) มอญ ปากกัลดี (พระประแดง) และมอญสามโคก (ปทุมธานี) ความมุ่งหมายของการรำมอญก็เพื่อเป็นการแสดงความเคารพสักการะ และยกย่องคุณความดีของพระภิกษุและบุคคลที่เคารพนับถือของชุมชน ทั้งที่มีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิตแล้ว โดยจะจัดการแสดงทั้งในงานมงคลและงานศพ โดยเชื่อว่าใครมีส่วนร่วมในการรำจะได้านิสงส์มาก

คำสำคัญ: ชาตัพันธ์, ภาคกลาง, มอญ, การแสดง, การรำ

กษภรณ์ ตราโมท (2548) "โกศอัฐิประจำหมู่บ้าน ภาพลักษณ์ความเข้มแข็งของชุมชน หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ". **จุลสารไทยคดีศึกษา** 2: 44-54.

บทความกล่าวถึงความเป็นมาของคนไทยเชื้อสายมอญ ชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งบรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองมูเต็งทางตอนใต้ของพม่า ในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยชาวมอญชุมชนบ้านศาลาแดงยังคงรักษาประเพณี พิธีกรรมในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการที่วัดศาลาแดงเหนือมีเจ้าอาวาสเป็นพระมอญที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยทั้งสิ้นนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งชุมชนศาลาแดงเหนือก็มีวิถีชีวิตที่ผูกพันแนบแน่นกับวัดและพระพุทธศาสนา มาโดยตลอด นอกจากนี้ บทความยังกล่าวถึงการรักษารักษาประเพณีพิธีกรรมในแบบดั้งเดิมของชาวมอญ โดยเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับการตาย ซึ่งแสดงให้เห็นจากการโกศอัฐิประจำหมู่บ้านไว้ที่วัด เพื่อเป็น

ที่บรรจวจี๊ฐิของชาวมอญในชุมชน แทนการสร้างเจดีย์บรรจวจี๊ฐิเฉพาะบุคคลหรือครอบครัวเช่นในวัดอื่นๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ปทุมธานี, มอญ, ศาสนาความเชื่อ, พิธีกรรม

กาญจนา ชินนาค (2544) "ประสบการณ์วิจัยภาคสนาม : นักมานุษยวิทยากับการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมการรำผีมอญ". **ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี** 4: 35-65.

บทความนี้กล่าวถึงประสบการณ์วิจัยภาคสนามของผู้เขียน ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม 2542 - กันยายน 2543 โดยได้รับทุนจากสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ในหัวข้อ "การศึกษาประเพณีและพิธีกรรมการรำผีมอญ บ้านวัดเกาะ ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี" บทความนำเสนอสาระสำคัญในประเด็นต่างๆ ประเด็นแรก ว่าด้วยความเป็นมาของประเพณีและพิธีกรรมการรำผีมอญ เพื่อเป็นการปูพื้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมในวิถีชีวิตชาวมอญ ประเด็นต่อมา เป็นรายละเอียดและลำดับขั้นตอนของพิธีกรรม ประเด็นที่สามว่าด้วยทัศนะของนักมานุษยวิทยาในการอธิบายประเพณีพิธีกรรมนี้

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, พิธีกรรมความเชื่อ

กาญจนา ชินนาค (2546) "มอญราชบุรี". **ศิลปวัฒนธรรมราชบุรี** 5: 45-56.

บทความแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายมอญ จังหวัดราชบุรีมีความผูกพันและยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนอย่างมาก การศึกษาพบว่าระบบความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวมอญ ได้ถูกปลูกฝังและสืบทอดอย่างไม่ขาดสาย เป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของชุมชน ดังเช่นประเพณีการบวช ชาวไทยเชื้อสายมอญได้กำหนดขั้นตอนและข้อปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนตามแบบดั้งเดิม เช่น ก่อนที่จะบวช ลูกหลานมอญต้องไปศึกษาข้อวินัยวัตรปฏิบัติที่วัดก่อนอย่างน้อยหนึ่งเดือน หรืออย่างน้อยที่สุดเจ็ดวัน ผู้บวชต้องอยู่ในวัดตลอดไม่ออกไปนอกเขตวัด มีการฝึกกราบพระ พิธีการอุปสมบท วิธีการนั่งคุกเข่า กราบเบญจางคประดิษฐ์ โดยพระที่เลี้ยงเป็นผู้ดูแลโดยตลอด และเมื่อบวชแล้วก็ต้องปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกท่องพระธรรม เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, ศาสนาความเชื่อ, การสืบทอดประเพณี

เกศรินทร์ แพทอง (2546) 'การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิธีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญอำเภอพระประแดง'. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของมอญอำเภอพระประแดง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่ยึดอัตลักษณ์มอญ สามารถพิจารณาได้จากประเพณี ภาษา การแต่งกาย และลักษณะนิสัยที่ยึดมั่นในศาสนา ชอบการทำบุญ รักสงบและมีน้ำใจ ซึ่งอัตลักษณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม

ได้แก่ การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย พิธีกรรม ค่านิยม ภูมิปัญญาด้านอาชีพ และการละเล่นต่างๆ ส่วนอัตลักษณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนไปเกือบหมดคือ ภาษา สำหรับวิธีการธำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญนั้นมีทั้งวิธีในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ได้แก่ การจัดทำหนังสือ จัดนิทรรศการ สร้างแหล่งรวบรวมข้อมูล การบรรจุในหลักสูตรการเรียน การรณรงค์ผ่านสื่อ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดงานประเพณีประจำปีต่างๆ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรปราการ, มอญ, การธำรงชาติพันธุ์, อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

แก้ว ทิพย์อำพัน (2537) "งานบุญชาวมอญ จากศรัทธาในภพหน้า". **ไฮ-คลาส** 128: 207-212.

บทความกล่าวถึงประเพณี "งานบุญวันพระ" ของชาวมอญในอำเภอสังขละบุรี อันเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความศรัทธาอย่างแนบแน่นในพระพุทธศาสนา และแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่บุตรพึงมีต่อบิดามารดา งานบุญวันพระในวันพระ 15 ค่ำ เป็นงานที่มีความสำคัญต่อชาวมอญมาก เนื่องจากชาวมอญมีความเชื่อสืบทอดกันมาแต่ครั้งพุทธกาลว่า หากใครทำบุญสร้างทานสงฆ์ต่อผู้สืบทอดและเผยแพร่พระพุทธศาสนาในวันพระจันทร์เต็มดวง หรือเดือนดับมีด จะได้รับทานสงฆ์ไปถึงภพหน้า เมื่อเกิดใหม่อีกภพหนึ่งจะมี "หม้อทิพย์" เป็นของตนเอง หากอยากได้สิ่งใดก็สามารถไขว่คว้าจากหม้อทิพย์ได้ไม่ขาดมือ ปัจจุบันงานบุญวันพระของชาวมอญ จะเริ่มตั้งแต่วันขึ้นหรือแรม 14 ค่ำ เป็นวันที่ชาวมอญส่วนใหญ่จะอยู่กับบ้านเตรียมข้าวของเครื่องใช้สำหรับไปทำบุญ เตรียมอาหาร ทำขนมสำหรับถวายพระในวันรุ่งขึ้น โดยข้าวของเครื่องใช้สำหรับถวายพระนี้ จะบรรจุในหม้อหรือถาดปิดด้วยผ้าขาวที่เรียกว่า "กู" ซึ่งเปรียบได้กับ "หม้อทิพย์"

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, มอญ, พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี

แก้วมณี (2543) "พิธีทำขวัญนาคนมอญ". **ความรู้คือประทีป** 4: 16-23.

บทความกล่าวถึงประเพณีการทำขวัญนาคนมอญ โดยแสดงให้เห็นว่า ชาวมอญมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า เมื่อเกิดมาและเติบโตจนถึงช่วงเวลาที่จะเป็นหนุ่มเป็นสาวจะต้องโกนจุก โกนเปีย ออกเสียก่อน ไม่ว่าจะเด็กหญิงหรือเด็กชายก็ตาม และในการโกนจุกโกนเปียนี้ ก็ควรจะได้รับ การประกอบพิธีรับขวัญ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตเมื่อเจริญวัยขึ้นไปด้วย โดยชายหนุ่มเมื่อผ่านการบวชเรียน และฝ่ายหญิงอยู่ในวัยสาวสะพรั่งพร้อมเป็นแม่เรือน การเริ่มต้นชีวิตครอบครัวก็ต้องมีพิธีสร้างขวัญ และกำลังใจ อวยพรให้คู่หนุ่มสาวอยู่เย็นเป็นสุข มีความมั่นคงในการสร้างรากฐานแห่งชีวิตต่อไปอีกด้วย

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรปราการ, มอญ, พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี

จำลอง ทองดี (2540) **ด้านเจติย์สามองค์**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์มอญ โดยเน้นที่ประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของมอญที่มีถิ่นอาศัยในบริเวณชายแดนเหนือเขื่อนเขาแหลมขึ้นไปตามลำน้ำแควน้อย ใกล้ด้านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ชนชาติมอญก่อนที่จะตกอยู่ในการยึดครองของพม่าว่า ในอดีตแผ่นดินมอญประกอบด้วยพื้นที่ 5 จังหวัด คือ เมาะละหม่าง สะเทิม พะโค มะริด และทะวาย โดยชนชาติมอญมีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งผูกติดแน่นกับความศรัทธาในพุทธศาสนา แต่ในปัจจุบันรัฐพม่าได้ทำให้เมืองมอญกลายเป็นเมืองปิด ซึ่งยากแก่การสัมผัสถ่ายทอดและรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับมอญ มีเพียงวัดมอญและพระสงฆ์มอญเท่านั้น ที่ยังคงทำหน้าที่รักษาและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีมอญดั้งเดิมไว้ได้

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, มอญ, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

จำลอง บุญสอง (2539) "ศรัทธาในอานิสงส์พิธีศพมอญ อลังการตระการตา". **ศิลปวัฒนธรรม** 2: 173-178.

กล่าวถึงประเพณีการทำศพมอญที่สืบทอดมาแต่โบราณ มีการสร้างปราสาทสำหรับตั้งศพและจุดลูกหนูเผาศพ ในกรณีพิธีทำศพพระมอญโดยเฉพาะพระชั้นผู้ใหญ่ที่มีพรรษาสูง การจัดงานศพจะยิ่งใหญ่กว่าศพคนธรรมดาสามัญทั่วไป นอกจากนี้ยังมีพิธีแย่งศพมอญ ซึ่งเชื่อว่าเป็นการแสดงความอาลัยให้ผู้ตายมีคุณความดี พิธีโกศศพที่เชื่อว่าเป็นการโกศตอบแทนที่ลูกหลานได้เคยถูกผู้ตายไกวเปลมาในวัยเด็ก หรือไกวเพื่อส่งวิญญาณผู้บริสุทธิ์ไปสู่สวรรค์ พิธีมอญร้องไห้ เพื่อพรรณนาคุณงามความดีของผู้ตาย โดยมีตำนานเล่าสืบต่อกันมาที่สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีทั้งหลายของมอญล้วนแฝงด้วยความสูญเสีย การพลัดบ้านพลัดเมืองและสำนึกในความรักชาติให้คนมอญกลับไปกู้เมืองทั้งสิ้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, พิธีกรรมความเชื่อ, พิธีศพ

จวน เครือวิษณยาจารย์ (2537) **วิถีชีวิตชาวมอญ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

หนังสือเล่มนี้แปลจากคัมภีร์ "โลกสิทธิ" และ "โลกสมุตติ" ซึ่งจารเป็นภาษามอญโบราณ เก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เนื้อหากล่าวถึงเรื่องต่างๆ ไปในการดำเนินชีวิตของชาวมอญ นับตั้งแต่ การปลูกต้นไม้ การปลูกบ้าน ตำราสัตว์ร้อง การทำนายฝัน ทำนายตามรูปข้าง คัมภีร์ทักษาปกรณ์ ข้อห้าม กฎเกณฑ์ คำสั่งสอนของคนมอญโบราณที่สืบทอดกันมาและยังคงถือปฏิบัติอยู่จนทุกวันนี้ ตลอดจนจารีตปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการตาย เช่น พิธีศพคนตายนอกบ้าน พิธีศพผู้แขวนคอตาย การตายด้วยโรคระบาด เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, วิถีชีวิต, พิธีกรรมความเชื่อ

จวน เครือวิชฌาจารย์ (2541) "ภูมิปัญญาไทย : ประเพณีหญิงตั้งครรภ์และการอยู่ไฟของชาวไทยเชื้อสายมอญในราชบุรี". **ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี** 2: 27-36.

บทความกล่าวถึงประเพณีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของหญิงตั้งครรภ์ เช่น กำหนดว่าสิ่งใดหญิงตั้งครรภ์ควรทำไม่ควรทำ การพูดจาปราศรัย อากัปกริยาต่างๆ การควบคุมอาหารการกิน สิ่งที่ต้องงดเว้นตามความเชื่อ เช่น ห้ามพึงเสาบ้านเพราะเป็นที่ตั้งของผีบ้าน ห้ามนั่งหัวบันได ห้ามนั่งเหยียดขาบนบันไดบ้าน ห้ามฟังเรื่องคนตาย เป็นต้น นอกจากนี้ ก็ยังกล่าวถึงขั้นตอนวิธีการดูแลรักษาครรภ์ กิจที่สามีต้องปฏิบัติต่อภรรยาที่ตั้งครรภ์ การตัดฟันอยู่ไฟ เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, ความเชื่อ, การแพทย์พื้นบ้าน

จวน เครือวิชฌาจารย์ (2543) **ประเพณีมอญที่สำคัญ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

หนังสือเล่มนี้เล่าเรื่องประเพณีคนไทยเชื้อสายมอญในบริเวณริมแม่น้ำแม่กลอง เขตอำเภอบ้านโป่งและอำเภोधิธาธรรม จังหวัดราชบุรี กล่าวถึงประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายมอญ ตั้งแต่เกิดจนตาย รวมทั้งประเพณีในพุทธศาสนา เช่น การเทศน์มหาชาติ โดยผู้เขียนได้อธิบายความเป็นมาและรายละเอียดของพิธีต่างๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายมอญแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ประเพณีเหล่านี้มีทั้งแนวปฏิบัติที่คล้ายและต่างกับชาวไทยเชื้อสายอื่นๆ เรื่องราวเหล่านี้ ผู้เขียนรวบรวมมาจากผู้ใหญ่ คัมภีร์ ตำรามอญ รวมทั้งประสบการณ์ของผู้เขียนที่ในฐานะคนไทยเชื้อสายมอญ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, วิถีชีวิต, พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี

จริยาพร รัศมีแพทย์ (2544) 'รูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชนมอญบางกะดี กรุงเทพมหานคร'.

กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง(อบ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนแห่งนี้มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ 1) การวางทิศทางของบ้านเรือนซึ่งมาจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ 2) การปลูกเรือนใกล้แหล่งน้ำ 3) การมีวัดเป็นศูนย์กลาง 4) การเกาะกลุ่มกันของบ้านเรือน 5) การมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่หัวบ้านและท้ายบ้าน 6) การมีพื้นที่เกษตรอยู่ล้อมรอบชุมชน ทั้งนี้การวางทิศทางของบ้านเรือนสะท้อนความเป็นชุมชนมอญชัดเจนที่สุด โดยวางหน้าจั่วบ้านไปทางทิศตะวันออก-ตะวันตก อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ พ.ศ.2530 เป็นต้นมา บริเวณโดยรอบชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างต่อเนื่อง จากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นชุมชนที่อยู่ติดโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านจัดสรร ขณะที่ภายในชุมชนมีการเพิ่มขึ้นของสิ่งปลูกสร้างที่ขัดแย้งกับสภาพบ้านเรือนในชุมชน ทำให้เอกลักษณ์ของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานถูกทำลาย

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, มอญ, ชุมชนศึกษา, การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ไฉน สนสกุล (2535) 'การอ้างชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน

มอญบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลการศึกษาพบว่า ชาวมอญบางชั้นหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดี ปัจจัยที่ทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ได้แก่ นโยบายรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน และการตั้งถิ่นฐาน นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวมอญบางชั้นหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งบางส่วนของผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, มอญ, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม, การอ้างชาติพันธุ์

ชโลมใจ กลิ่นรอด (2541) 'ทะเลมอญ : วัฒนธรรมการดนตรีของชาวมอญชุมชนวัดบางกะดี'. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษารูปแบบขององค์ประกอบทะเลมอญ ประวัติความเป็นมา สภาพทางสังคมวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนมอญวัดบางกะดีที่มีผลต่อการเล่นทะเลมอญ รวมทั้งลักษณะทางดนตรีในทะเลมอญที่มีความสัมพันธ์กับดนตรีไทย ผลการศึกษาพบว่า การเล่นทะเลมอญมีการดัดแปลงประกอบดนตรี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบโบราณและรูปแบบใหม่ ทั้งนี้ท่วงที่เป็นภาษามอญโบราณและคำบาลีมีกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นที่เป็นผู้ชม หนุ่มสาวไม่สนใจเพราะไม่เข้าใจท่วง จำนวนผู้แสดงน้อยลงเพราะขาดการสืบทอด ปัจจุบันการเล่นทะเลมอญมีการประยุกต์เพลงสมัยใหม่เข้าไป เนื้อร้องมีทั้งภาษามอญและภาษาไทย วงดนตรีที่บรรเลงเรียกว่า วงโกรจยาม บรรเลงคลอไปกับคนร้อง .เป็นทำนองสั้นๆ และซ้ำทำนองในขณะที่เนื้อร้องเปลี่ยนไป วงโกรจยามมีการผสมวงและการบรรเลงคล้ายวงเครื่องสายไทย นำทำนองเพลงไทยบางเพลงไปใช้ ทั้งยังพัฒนารูปร่างลักษณะของโกรจยามให้เหมือนจะเข้ไทย

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, มอญ, ดนตรีวิทยาชาติพันธุ์

ณัฐประวีณ ศรีทรัพย์ (2537) 'การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และการอ้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลศึกษาพบว่า ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของสังคมไทยอย่างรวดเร็ว นั้น กลุ่มชาติพันธุ์มอญเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านสังคมและการปกครองตนเอง ด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิตและจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา ด้าน

การศึกษาและความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติ ในขณะที่เดียวกันชาวมอญก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญในสังคมไทย โดยสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มไว้ได้ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มอญ, ชุมชนศึกษา, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, การดำรงชาติพันธุ์

เทียมจิตรี พวงสมจิตรี (2541) "เพลงไทยสำเนียงมอญ : มรดกทางสังคมจากความสัมพันธ์ไทย-มอญ". **จลสารไทยคดีศึกษา** 3: 26-42.

บทความนี้มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านมอญ โดยแสดงให้เห็นว่าเมื่อมอญอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ได้นำศิลปวัฒนธรรมประจำชาติมอญเข้ามาด้วย ทำให้คนไทยมีการรับเอาศิลปวัฒนธรรมมอญเข้ามาผสมผสาน ปรับเปลี่ยนและสืบทอดเป็นมรดกทางสังคมของไทย ที่พัฒนาขึ้นจากวิถีวัฒนธรรมของชาวมอญ เช่น เพลงไทยสำเนียงมอญ และปี่พาทย์มอญ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงนักประพันธ์เพลงไทยหลายท่านที่ได้รังสรรค์เพลงไทยสำเนียงมอญขึ้นเป็นจำนวนมาก รวมทั้งยังได้รวบรวมรายชื่อเพลงไทยสำเนียงมอญพร้อมข้อมูลโดยสรุปเกี่ยวกับเพลงนั้นๆ ไว้กว่าร้อยเพลงอีกด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, วัฒนธรรม, การผสมผสานทางวัฒนธรรม, เพลง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2546) "มอญศึกษา". **ศิลปวัฒนธรรม** 2: 128 - 132.

กล่าวถึงประวัติศาสตร์อารยธรรมมอญในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่สมัยทวารวดี จนกระทั่งเมื่ออิทธิพลเขมรเข้ามามีอำนาจ กลุ่มชาติพันธุ์มอญส่วนใหญ่ได้ผสมกลมกลืนเข้ากับประชากรที่มีความหลากหลายในท้องถิ่นต่างๆ จนสูญเสียอัตลักษณ์มอญของตน กระนั้นการอพยพของมอญสู่กรุงศรีอยุธยาอีกหลายระลอก เป็นผลให้มรดกทางวัฒนธรรมได้ถูกเก็บรักษาไว้ตามวัดมอญต่างๆ มากมาย ทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งสะสมอารยธรรมมอญที่ใหญ่ที่สุดในโลก ทั้งยังมีอิทธิพลต่อภาษาศาสนาความเชื่อในสังคมไทยมาก แต่ปัจจุบัน การสลายตัวของอารยธรรมมอญโดยเฉพาะภาษากลายเป็นปัญหาสำคัญ ตั้งแต่ชุมชนมอญวัดม่วงมีบทบาทสำคัญเพราะยังดำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มอญไว้อย่างเหนียวแน่น โดยจัดตั้งศูนย์มอญศึกษาขึ้นที่วัดม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นศูนย์กลางของวิชาความรู้ด้านมอญศึกษาในโลก

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม, การดำรงชาติพันธุ์

นิสาพร วัฒนศัพท์. (2542) 'วัดกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน'. **วิทยานิพนธ์ (สค..(สิ่งแวดล้อม))** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษาบทบาทของวัดที่มีต่อการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของทัลคอตท์ พาร์สันส์ การศึกษาแบ่งบทบาทของวัดออกเป็น 2 บทบาท คือ บทบาทของวัดในฐานะเป็นแหล่งผลิตและเป็นแหล่งสืบทอดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ผลการศึกษาพบว่า การดำรงอยู่ของงานหัตถกรรมโองมอญในตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ ในส่วนของบทบาทการผลิตมีปัจจัยส่งเสริม คือลูกหลานชาวมอญในเกาะเกร็ดยังคงมีความเชื่อในการสร้างโองมอญให้กับพระสงฆ์ที่ศรัทธา มีการร่วมมือกันสร้างงาน พัฒนาคุณภาพวัดฤดูบิ และรักษามาตรฐานการผลิต ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิต คือ โอกาสในการสร้างงานหัตถกรรมมีน้อยลง วัดฤดูบิบางชนิดไม่สามารถหาได้ทั่วไป มีราคาแพง และอุปกรณ์เฉพาะบางอย่างต้องสร้างขึ้นมาเอง ส่วนบทบาทในการสืบทอด มีปัจจัยส่งเสริมคือการมีแรงกระตุ้นจากคนภายนอกที่ต้องการชมงาน ศึกษาและเผยแพร่ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ในขณะที่มีปัจจัยอุปสรรคต่อการสืบทอดคือการที่ตัวบุคคลที่มีความรู้มีน้อยลง วิธีการสร้างงานส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกไว้

Keywords : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มอญ, หัตถกรรม, การสืบทอดวัฒนธรรม

บุญศิริ นิยมทัศน์ (2543) 'รำมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี' วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เป็นการศึกษาความเป็นมาและรูปแบบของการรำมอญ 12 เพลง โดยศึกษาเอกลักษณ์ของการรำมอญเกาะเกร็ดจากการฝึกหัดกับผู้เชี่ยวชาญในตำบลเกาะเกร็ด พบว่ารำมอญ 12 เพลง เป็นการรำของชนเชื้อสายมอญที่อพยพมาจากมอญสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นิยมรำในพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษ ในงานพิธีศพ ประเพณีออกพรรษาและเทศกาลสงกรานต์ โอกาสในการรำพบในงานพระราชพิธีต่างๆ งานสมโภชที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ งานประเพณีต่างๆ ลักษณะท่ารำใช้ศีรษะ ลำตัว มือ แขนและเท้า โดยจะรำทำเดี่ยวประจำในแต่ละเพลง นิยมรำเป็นแถวหน้ากระดานเต็มเวที มอญรำทุกคนนั่งกราบเมื่อเริ่มรำและจบเพลง เพื่อเป็นการคารวะ ส่วนเสื้อผ้าเป็นชุดมอญ ถ้าเป็นงานมงคลสวมเสื้อผ้าและนุ่งซิ่นสไบสีสันสะดุดตา ถ้าเป็นงานอวมงคลจะนุ่งสีดำ ห่มสไบสีขาว เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มอญ, การแสดง, การรำ

บุบผา ดีสุข (2540) "สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชนไทยเชื้อสายมอญลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี" ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี 1: 55-67.

กล่าวถึงชุมชนไทยเชื้อสายมอญที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณสองฝั่งของลุ่มน้ำแม่กลอง ในเขตอำเภอโพธารามและอำเภอบ้านโป่ง ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ โครงสร้างสังคมที่มีระบบเครือญาติโดยนับถือ "ผีเดียวกัน" ความเชื่อของมอญทั้งพุทธศาสนาและผี และพิธีกรรมเกี่ยวกับผี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, ระบบเครือญาติ, พิธีกรรมความเชื่อ

ประภัสสร เรียงปัญญา, พระอาจารย์ประเสริฐ หลวงทิพย์, นุชบา ประพาสพงศ์, สุนทร ศรีปานเงิน, ประภาศรี คำสะอาด (2547) **สิทธิชุมชนท้องถิ่นมอญ กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี**. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.

งานชิ้นนี้ศึกษาสืบค้นอัตลักษณ์ของความเป็นมอญ โดยสำรวจประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์มอญ การอพยพและตั้งถิ่นฐานในไทย บทบาทของชนชาติมอญในประวัติศาสตร์ไทย และอิทธิพลของวัฒนธรรมมอญต่อไทยเพื่อสังเคราะห์เป็นแนวคิดสิทธิชุมชนมอญ ทั้งนี้พบว่า สิทธิชุมชนมอญมีพื้นฐานความคิดมาจากความเชื่อเรื่องผีและพุทธศาสนา ขณะที่ความเป็นชุมชนของมอญตั้งอยู่บนสำนึกในอัตลักษณ์ คือ โครงสร้างอุดมการณ์อำนาจและความสัมพันธ์ของชุมชน ส่วนอัตลักษณ์ความเป็นมอญอยู่ที่ ภาษา หนังสือ การแต่งกาย ศิลปะ ประเพณี และที่สำคัญคือการมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยิ่งใหญ่ ผู้ศึกษาเห็นว่า สิทธิชุมชนมอญเป็นการแสดงออกของสิทธิในระดับต่างๆ ที่อยู่บนพื้นฐานความมีตัวตนของมอญตามอัตลักษณ์ที่สร้างสมมายาวนาน ซึ่งปรากฏชัดที่สุดในรูปของสิทธิในการใช้ภาษามอญ สิทธิในการตั้งถิ่นฐานชุมชน และสิทธิของผู้ทำประโยชน์ตามความจำเป็น รวมถึงสิทธิในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, มอญ, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, สิทธิชุมชน, อัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ผุสดี ทิพทัส และ สุวัฒนา ธาดานิติ (2532) "การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ". โครงการวิจัยแม่บทในพื้นที่อำเภอพระประแดง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชน โครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี คติความเชื่อ พิธีกรรม รวมทั้งทัศนคติของคนมอญต่อความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ร่วมกับการศึกษาลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่พักอาศัยและอาคารทางศาสนา ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะหมู่บ้านมอญส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง ส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษเป็นชาวยุโรปจากปทุมธานีซึ่งอพยพมาในสมัยธนบุรี ยังนับถือผีบ้านผีเรือนเป็นส่วนใหญ่ พิธีกรรมและประเพณีที่ยังคงปฏิบัติ ได้แก่ การรำผี ประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้ง ตักบาตรเทโว การแข่งเรือพายประเพณี และประเพณีสงกรานต์ ความเปลี่ยนแปลงในช่วง 20 ปีพบว่า คนรุ่นใหม่ไม่รู้ภาษามอญ และชุมชนมอญมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ในด้านสถาปัตยกรรมพบว่า เรือนมอญและอาคารทางศาสนาของมอญคล้ายคลึงกับของไทย แต่สัญลักษณ์ที่เด่นชัดคือ เจดีย์แบบมอญ และเสาหงส์ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของมอญที่ยังคงเหลืออยู่และได้รับการฟื้นฟูขึ้นในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรปราการ, มอญ, ชุมชนศึกษา, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, พิธีกรรมความเชื่อ, สถาปัตยกรรม

พลาดิชัย สิทธิธัญกิจ(2537) "สามโคก...ชุมชนชาวยุโรปแถบกลุ่มเจ้าพระยา". **วัฒนธรรมไทย** 10:36- 40.

กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนโบราณที่อาศัยอยู่ริมฝั่งเจ้าพระยาชื่อ "สามโคก" ซึ่งใช้เรียกชุมชนของชาวรามัญที่เข้าไปตั้งเตาเผาหม้อ เเผาโอ่ง อ่างกันเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน และเพราะยึดอาชีพเผาหม้อจึงจำเป็นต้องทำเตาให้สูงเป็นโคกเพื่อหนีน้ำ กล่าวได้ว่า การทำเตาเผาภาชนะดินเผาถือเป็นวิชาเฉพาะและเป็นวิถีชีวิตของชาวรามัญที่สามโคก ตามตำนานยังเล่าว่า พระเจ้าอู่ทองอพยพหนีโรคห่ามาหยุดพักที่สามโคกก่อนจะขึ้นไปตั้งราชธานีที่กรุงศรีอยุธยา และเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองประทุมธานี ด้วยเหตุที่เมืองนี้มีดอกบัวถวายพระเจ้าแผ่นดินอยู่เป็นประจำ ชุมชนชาวรามัญที่สามโคกถือเป็นกลุ่ม "มอญเก่า" ที่ได้รับการขนานนามระเบียบประเพณีสำคัญของชาวรามัญไว้จนกลายเป็นชุมชนแห่งชาวรามัญที่สืบอายุมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ปทุมธานี, มอญ, ประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน

พินิตา สงวนเสรีวานิช (2542) "พระมหาช่วง โชติปาโล: พระมอญที่พม่าสอนหนังสือได้ทุกรูป ถ้าไม่ได้ถือว่าไม่สมศักดิ์ศรีคนมอญ". **ศิลปวัฒนธรรม** 7: 136-137.

บทความเล่าเรื่องพระมหาช่วง โชติปาโล พระภิกษุไทยเชื้อสายมอญที่ศึกษาภาษามอญระดับสูง เป็นผู้แต่งแบบเรียนภาษามอญ แปลตำราวิชาการมอญเป็นไทยหลายฉบับ และยังช่วยตรวจชำระประวัติศาสตร์มอญ รื้อฟื้นประเพณีมอญร้องไห้ ที่สำคัญคือเป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ภาษามอญขึ้นที่วัดอาวรุวิกิตาราม ซอยจรัญสนิทวงศ์ 72 เพื่อสืบทอดภาษามอญแก่เยาวชนรุ่นใหม่ ให้เล็งเห็นคุณค่าความสำคัญของความเป็นมอญ เนื่องจากภาษามอญมีอิทธิพลทางด้านภาษาศาสตร์กับหลายๆ ภาษาในภูมิภาคแถบนี้

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มอญ, ประวัติชีวิต, การฟื้นฟูวัฒนธรรม

พินิตา สงวนเสรีวานิช (2542) "มอญ" ในมิติที่เลื่อนไหลทางสังคม". **ศิลปวัฒนธรรม** 7: 134-135.

เป็นบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic relations) กล่าวถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มอญโดยผ่านวัฒนธรรมชุมชนที่คนหลายกลุ่มเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมผสมผสานที่พวกเขาได้เลือกฟื้นฟูวัฒนธรรมร่วมกันอันเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมมอญเป็นวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่และมีศักยภาพมาก แม้ชนกะเหรี่ยงก็ยังใช้วัฒนธรรมมอญเป็นสัญลักษณ์ในการเปลี่ยนเป็นพุทธศาสนิกผู้เขียนได้เสนอให้มองวัฒนธรรมในมิติที่เลื่อนไหล ไม่บริสุทธิ์ และพร้อมจะผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมอื่น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

พรพรรณพจน์ ปานทองคำ (2536) 'มอญบ้านบางชันหมาก จังหวัดลพบุรี'. เอกสารประกอบการประชุม

ทางวิชาการ เนื่องในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วิทยาลัยครูเทพสตรี.

กล่าวถึงระบบเสียงภาษามอญที่ใช้กันในชุมชนมอญบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี ว่า ภาษามอญ
ตำบลบางชั้นหมากเป็นภาษาที่เน้นน้ำเสียง ซึ่งลักษณะน้ำเสียงที่เด่น ทำให้ทั้งเสียงสระและพยัญชนะมี
มากกว่าภาษาตระกูลอื่น กล่าวคือ มีเสียงสระเดี่ยวถึง 2 ชุด ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ เนื่องจากความสูงต่ำ
ของเสียงไม่เป็นตัวการที่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลง ส่วนโครงสร้างพยางค์มีพยางค์โดดและ
พยางค์รองเป็นโครงสร้างใหญ่ ส่วนลักษณะการประกอบเสียงเป็นพยางค์มีพยางค์ปิดและพยางค์เปิด
เช่นเดียวกับภาษาอื่นๆ นอกจากนี้ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า เนื่องจากตำบลบางชั้นหมาก เป็น
ชุมชนที่มีชาวมอญอาศัยอย่างหนาแน่น จึงทำให้ยังคงอัตลักษณ์วัฒนธรรมมอญได้อย่างเข้มแข็ง ดังจะ
เห็นได้จากความเคร่งครัดต่อขนบประเพณีดั้งเดิมและการใช้ภาษามอญเป็นหลัก

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, มอญ, ระบบภาษา

พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา (2542) 'เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ
ชาวมอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี'.
วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง
และการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทอง ผลการศึกษาพบว่า ชาวมอญ
ในหมู่บ้านเจดีย์ทองมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเกิดจากปัจจัยหลายๆ
อย่าง เช่น การปฏิรูปทางการศึกษาที่ทำให้การใช้ภาษามอญลดลง หรือการพัฒนาประเทศไปสู่ความ
ทันสมัย ซึ่งทำให้แบบแผนการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ประเพณี
ทางด้านศาสนานั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เนื่องจากในหมู่บ้านนี้มีเจดีย์ที่สำคัญที่เป็นที่เคารพ
สักการะของชาวมอญในหมู่บ้านและละแวกใกล้เคียง ประกอบกับการมีผู้นำชุมชนที่เคร่งครัดในด้านการ
ศาสนาและมีสำนักทางเชื้อชาติในความเป็นมอญสูง แต่ไม่มีใครเห็นความสำคัญของกระบวนการ
ถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมค่อยๆ สูญไป

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ปทุมธานี, มอญ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

พิศาล บุญผูก (2541) "ชุมชนมอญเมืองสาครบุรี". **เมืองโบราณ** 3: 20-27.

กล่าวถึงสาครบุรีหรือจังหวัดสมุทรสาครว่า ประกอบด้วยผู้คนหลายเชื้อชาติ โดยก่อตั้งขึ้นจาก
ชุมชนชาวจีนตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนชุมชนมอญได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯจากพระบาทสมเด็จพระ
พระนั่งเกล้าฯให้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองนี้ และดูแลปกครองกันเองโดยแต่งตั้งหัวหน้ามอญให้มี

ตำแหน่งทางราชการ มอญสาครบุรียึดอาชีพตัดฟืนขายให้คนกรุงเทพฯตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา มีแหล่งรับซื้อสำคัญ ได้แก่ ตลาดพลู คลองบางหลวง เขาวราช ราชวงศ์ ท่าเตียน บางยี่ขัน คลองสาน นอกจากนี้ยังมีอาชีพเย็บจากขาย โดยมีเกาะเกร็ดเป็นตลาดรับซื้อแหล่งใหญ่ ชุมชนมอญสาครบุรียังคงดำรงเอกลักษณ์ความเป็นมอญและยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนทุกวันนี้ คนมอญถิ่นต่างๆ ยังไปมาหาสู่กันตลอดโดยมีมอญสาครบุรีเป็นผู้เดินทางเชื่อมประสานความผูกพันให้แน่นแฟ้นขึ้นผ่านการขายฟืนและจาก

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรสาคร, มอญ, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

ไพโรจน์ บุญผูก (2537) "ปีพาทย์-มอญรำ ความอลังการแห่งคีต-นาฏกรรมที่เรืองรุ่งและดำรงอยู่ในจิตวิญญาณของความเป็นมอญ". **สยามอารยะ** 23: 43-53.

กล่าวถึงความมาเป็นมาของปีพาทย์มอญและวงปีพาทย์มอญที่ยังคงอยู่ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันในชุมชนมอญท้องถิ่นต่างๆ แถบภาคกลาง บทความได้ชี้ให้เห็นว่า มอญรำและปีพาทย์มอญเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง ที่เพียบพร้อมด้วยทักษะทางดนตรี ขับร้อง และการประพันธ์วรรณกรรมในเวลาเดียวกัน ผู้ขับร้องต้องแต่งกลอนสด และรำยาวประกอบไปด้วยท่าประกอบกันด้วย โดยมีคนตรีสอดประสานขับร้องตามลำนำที่ผู้ร้องทั้งชายและหญิงแสดงออกมา สาระเนื้อหาและท่วงทำนอง แสดงความนุ่มนวลละเมียดละไมในอรรถรสและลีลาของดนตรี การแสดงมอญรำ ทะแยมมอญนี้จะจัดขึ้นในทุกโอกาสหากมีงานขึ้นเมื่อใด

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, การแสดง, การรำ, ดนตรี

พุทธะ ณ บางช้าง (2542) 'การวิเคราะห์เพลงมอญในพิธีศพ' กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท (ศศ.ม.(มานุษยวิทยา)) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วัตถุประสงค์การศึกษา 1) เพื่อศึกษาประวัติของวงปีพาทย์มอญ 2) เพื่อบันทึกเพลงมอญในพิธีศพ ซึ่งได้แก่ เพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน เพลงเชยผีและเพลงยกศพ และ 3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หาองค์ประกอบของเพลงมอญในพิธีศพทั้ง 4 เพลงซึ่งจะทำให้เข้าใจทำนองเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีศพอันเป็นสื่อถ่ายทอดอารมณ์เศร้า ทำให้ทราบถึงการใช้มือฆ้องมอญที่มีทำนองหลักแตกต่างไปจากทำนองฆ้องไทย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับวิชาการดนตรีในแง่มุมอื่นต่อไป และเป็นการอนุรักษ์ทำนองเพลงมิให้สูญหาย

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, มอญ, ดนตรีวิทยาชาติพันธุ์, เพลง, พิธีกรรม

ภูธร ภูมะธน (2536) 'มอญบ้านบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี'. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เรื่องในงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี.

ศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญบ้านขันหมาก จังหวัดลพบุรี ซึ่งตั้งบ้านอยู่สองฝั่งแม่น้ำลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า มอญบ้านขันหมากอพยพจากดินแดนมอญเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีภัยสงครามกับพม่าโดยอพยพมาตามที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยา มอญบ้านขันหมากผลิตข้าวเพื่อกินในครัวเรือน ส่วนที่เหลือเก็บไว้แลกเปลี่ยนและขาย ชาวมอญบ้านขันหมากยังมีธำรงรักษาวัฒนธรรมเดิม โดยผ่านการเรียนการสอนภาษามอญโดยพระสงฆ์ในวัดโพธิ์ระหัดและวัดอัมพวัน รวมถึงการประกอบพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมของชาวมอญ เช่น พิธีสังเวทอาหาร พิธีศพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสืบทอดศิลปะการเล่นต่างๆ เช่น ดนตรีมอญ ฟ้อนรำทะเลยมอญ รำผี การเล่นลูกขวง และการเล่นสะบ้า

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, มอญ, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, วัฒนธรรม

มณฑา สุขบุรณ์ (2538) "ชุมชนมอญลุ่มน้ำแม่กลอง". *ดิ เอิร์ธ* 2000 17: 24.

กล่าวอ้างอิงถึงงานศึกษาวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำแม่กลอง : บ้านโป่ง บ้านเจ็ดเสมียน ของสุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์ โดยได้ชี้ให้เห็นว่า บริเวณลุ่มน้ำแม่กลองมีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ จึงทำให้บริเวณนี้มีผู้คนมาตั้งรกรากกันหนาแน่น โดยเฉพาะชุมชนมอญลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งมีหลักฐานว่าอพยพมาจากจังหวัดกาญจนบุรี เข้ามาตั้งถิ่นฐานหนาแน่นบริเวณบ้านโป่งและโพธาราม โดยสร้างวัดมอญเป็นศูนย์กลางชุมชน นอกจากนี้ งานศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ชุมชนมอญบ้านม่วงที่ตั้งบ้านเรือนริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ เป็นชุมชนมอญที่เก่าแก่มาก เนื่องจากปรากฏหลักฐาน และวัฒนธรรมมอญดั้งเดิมให้ได้ศึกษา เช่น คัมภีร์ใบลาน เครื่องมือเครื่องใช้ และประเพณีต่างๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, มอญ, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

มณีรัตน์ จินกุล (2544) 'แนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี'.

วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของชุมชนมอญเกาะเกร็ด เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมอญเกาะเกร็ด มีการใช้ประโยชน์ที่ดินและพื้นที่ว่าง กลุ่มอาคารสิ่งก่อสร้าง ระบบการสัญจร และการบริการสาธารณะ รวมถึงแหล่งนันทนาการที่มีความเฉพาะตัว ซึ่งบ่งบอกรูปแบบความสัมพันธ์ด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและความผูกพันภายในชุมชน ทั้งนี้กลุ่มอาคารสิ่งก่อสร้างที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและศรัทธา เช่น ศาลเจ้าและ

เจดีย์มอญ พื้นที่ลานกลางบ้านแสดงระดับความศรัทธาในพิธีกรรมและระดับความผูกพันกับถิ่นฐาน รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน ส่วนพื้นที่ประกอบกิจกรรมในชุมชนมีความสำคัญต่อการรักษาวิถีชีวิต เช่น พื้นที่ลานกลางบ้านและลานศาลผี ซึ่งบ่งบอกถึงตัวตนและวิถีความเชื่อที่สะท้อนรูปแบบชีวิต พฤติกรรมคนมอญ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มอญ, ชุมชนศึกษา, การอนุรักษ์วัฒนธรรม, การใช้พื้นที่

รังสรรค์ บัวทอง. (2547) 'วัฒนธรรมการสืบทอดวงปีพาทย์มอญในอำเภอเมือง สุพรรณบุรี'.

วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.(วัฒนธรรมศึกษา)) มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมา การสืบทอด บทบาท และการปรับตัวของวงปีพาทย์มอญ ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี การศึกษาพบว่า วงปีพาทย์มอญในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี เกิดขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2460 ต่อมามีการนิยมจ้างวงปีพาทย์มอญมากขึ้นจึงทำให้มีวงปีพาทย์มอญเกิดขึ้นอีกจำนวนมาก ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 18 คณะ วงปีพาทย์มอญมีการปรับเปลี่ยนในด้านต่างๆ ตามความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการเปลี่ยนแปลงด้านการบรรเลง การประสมวง รวมถึงปรับเปลี่ยนรูปลักษณะการตกแต่งวง การประดับไฟ ตลอดจนการประสมซอเข้าไปในการบรรเลงให้เกิดความโอ่อ่าตระการตา นอกจากนี้การนำวงปีพาทย์มอญแสดงประกอบลิเก ยังช่วยให้วงปีพาทย์มอญสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, มอญ, มานุษยวิทยาการดนตรี, การสืบทอดวัฒนธรรม

วีรวัฒน์ วงศ์ศุภไทย (2546) "ชุมชนชาว (หมู) บ้านมอญสามโคก ปทุมธานี". **ศิลปวัฒนธรรม** 2: 133 - 139.

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชาวมอญเมืองสามโคกริมฝั่งลำน้ำเจ้าพระยา มีลักษณะเด่น 5 ประการคือ 1) เป็นหมู่บ้านใหญ่ ตั้งอยู่หนาแน่นแออัดกันเป็นกลุ่ม 2) มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยมีเอกลักษณ์ เช่น มีเจดีย์มอญ เสาหงส์ ธงตะขาบ เป็นต้น 3) ประกอบอาชีพการค้าขายทางน้ำ 4) ปลูกต้นโมกเป็นเอกลักษณ์ 5) ปลูกบ้านขวางแม่น้ำที่เรียกกันว่า "มอญขวาง" โดยคติความเชื่อมาจากพระพุทธศาสนาที่คนมอญนับถืออย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ยังแสดงประวัติความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านที่เป็นชื่อบ้านชื่อเมืองเดิมของมอญอพยพเหล่านี้ อาทิ บ้านเวียงจาม บ้านเมตตารังค์ บ้านศาลาแดง บ้านสามเรือน บ้านอำพู บ้านตากแดด บ้านกระแซง เป็นต้น ปัจจุบันการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่สามโคกมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการประกอบอาชีพเปลี่ยนไป และสภาพพื้นที่คับแคบ ทำให้บางหมู่บ้านกลายเป็นหมู่บ้านร้างในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ปทุมธานี, มอญ, แบบแผนการตั้งถิ่นฐาน

ศิริพร รัตนดำรงอักษร (2544) 'บทบาทพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน "ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ" ต่อความสำคัญทางชาติพันธุ์ กรณีศึกษา ชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร' สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการดำเนินการพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน "ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ" บางกระดี่ รวมทั้งศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานที่มีต่อความสำคัญทางชาติพันธุ์ของมอญบางกระดี่ ผลการศึกษาพบว่า ในด้านจิตใจ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญมีบทบาทสร้างความภูมิใจ ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมมอญ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีมอญ ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเป็นองค์กรที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมมอญทั้งแก่คนในท้องถิ่นและต่างถิ่น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, มอญ, วัฒนธรรม, พิพิธภัณฑสถาน, การสืบสานวัฒนธรรม

ศิริรัตน์ แอดสกุล, เสถียร วิพรมหา, นิภา ธรรมบวร (2542) "การธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี". คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวมอญ ผลการศึกษาพบว่า มอญบ้านม่วงยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่างไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางส่วนก็ถูกผสมกลมกลืนกับสังคมไทยด้วย โดยพบว่าชาวมอญบ้านม่วงมีการผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดีและมีแนวโน้มจะกลายเป็นไทยมากขึ้นเรื่อยๆ โดยมีปัจจัย ได้แก่ นโยบายรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน การตั้งถิ่นฐานและอพยพย้ายถิ่น เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทยเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก ยอมรับว่าเป็นพวกเดียวกันมาแต่ประวัติศาสตร์ และโครงสร้างของสังคมไทยที่เปิดรับชาวมอญ ทำให้การผสมกลมกลืนเป็นไปโดยราบรื่น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, ชาติพันธุ์กับรัฐ

ศรัทธา ลาภวัฒนา (2546) **คนมอญ บนลุ่มน้ำภาคกลาง**. กรุงเทพฯ : วันชนะ .

เล่าถึงประสบการณ์การลงพื้นที่เพื่อค้นหาร่องรอยอารยธรรมมอญที่ยังหลงเหลืออยู่ในชุมชนมอญลุ่มน้ำภาคกลางที่ลุ่มน้ำสามประสบ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ลุ่มน้ำแม่กลอง อำเภอโพ

อารามและบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้เขียนพบว่าความ
เคร่งครัดในพระพุทธศาสนา ประเพณีพิธีกรรมและตำนานความเชื่อล้วนเป็นโครงสร้างที่หล่อหลอมวิถี
มอญในเขตพื้นที่ต่างๆ เป็นหนึ่งเดียวกัน ได้แก่ ตำนานการเลี้ยงผีที่สะท้อนการผสมผสานความเชื่อเข้า
กับพุทธศาสนา หรือตำนานเสาหงส์ที่ย้อนรอยความทรงจำแผ่นดินเกิดของชนชาติมอญ เป็นต้น รวมถึง
วิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลือจนถึงปัจจุบัน เช่น การทำตุ่มสามโคกของช่าง
รามัญเมืองปทุมธานี แหล่งวัฒนธรรมเก่าแก่ของชาวมอญที่เกาะเกร็ด เป็นต้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, วัฒนธรรม, คติชนวิทยา, พิธีกรรมความเชื่อ

ศรีปาน รัตติกาลเสลากร (2538) 'บทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญ ในอำเภอพระประแดง'
กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ (นศ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของประเพณีและสื่อพื้นบ้านแบบ
ต่างๆ ศึกษาบทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญ และศึกษาความคิดเห็นของชาวมอญเกี่ยวกับ
การรักษาสื่อพื้นบ้าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณถึงคุณภาพ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรปราการ, มอญ, วัฒนธรรม, ประเพณี, การละเล่น
พื้นบ้าน

สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม (2540) มอญบางขันหมาก ลพบุรี : กรุงเทพมหานครพิมพ์
เป็นหนังสือที่เล่าถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ทั่วไปของมอญตำบลบางขันหมาก ได้แก่ ประเพณี
ความเชื่อ การทำบุญ การละเล่น อาหารการกิน อักษรมอญ สุภาพชนและคำคม ศิลปะและ
สถาปัตยกรรมทางศาสนา

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลพบุรี, มอญ, วัฒนธรรม, ประเพณี, ศิลปะพื้นบ้าน

สรุชชา เวชพฤติ (2538) 'เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมและกระบวนการผสมผสาน
ทางวัฒนธรรมในชุมชนมอญ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ'. วิทยานิพนธ์
มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

เป็นการศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการรักษาเอกลักษณ์และการสูญเสีย
เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมอญในอำเภอพระประแดง โดยใช้เทคนิควิจัยทางมานุษยวิทยา ผลวิจัย
พบว่า ปัจจัยภายในช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางการศึกษา
ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความทันสมัย การเป็นเมือง การเป็น
อุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสื่อสารมวลชน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรปราการ, มอญ, การผสมผสานทางวัฒนธรรม, เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สร้อยญา ชูชาติไทย (2543) 'แนวทางในการอนุรักษ์หมู่บ้านมอญพระประแดง กรณีศึกษาหมู่บ้านทรงคนอง'. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาแนวความคิดในการอนุรักษ์บ้านทรงคนอง โดยเน้นด้านสถาปัตยกรรมและภาพรวมของหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์คือ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยอนุรักษ์สังคม วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการคงความเป็นย่านที่อยู่อาศัยของชาวไทยรามัญ และเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อที่แฝงอยู่ในการสร้างและใช้อาคารด้วย ทั้งนี้หมู่บ้านทรงคนองเป็นตัวอย่างหนึ่งของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเสนอแนวทางการปรับปรุงทางกายภาพ การปรับปรุงสถาปัตยกรรม ระบบการสัญจรและการเข้าถึง ระบบพื้นที่เปิดโล่ง และแนวทางการจัดการอนุรักษ์หมู่บ้านทรงคนอง

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มอญ, การอนุรักษ์วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, สถาปัตยกรรม

สวานิตย์ บุญชู (ไม่ระบุ) "คติชาวบ้านประยุกต์ในงานพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีไทยรามัญ ตำบลคลองตากุด และตำบลดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี". รายงานการวิจัย สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศึกษาการนำคติชาวบ้านในนิทานพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในงานพัฒนาชุมชนมอญ ตำบลคลองตากุด และตำบลดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยนิทานพื้นบ้านที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดคติความเชื่อและคำสอนของชาวมอญนั้น สามารถแบ่งได้ดังนี้ ประเภทแรก นิทานปรัมปรา ที่มีเรื่องราวแฝงด้วยคติเตือนใจ เช่น เรื่องความกตัญญูกตเวที ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ และความมีเมตตา ประเภทที่สอง เป็นนิทานท้องถิ่น แบ่งออกเป็น นิทานอธิบายประวัติ เช่น ประวัติรามัญกรุงหงสาวดี เบญจพุทธ ประวัติดอนกระเบื้อง และนิทานอธิบายเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น เรื่องตัดเสาไม้ควายกับพระ วิญญาณ กลับชาติเกิด บาปบุญคุณโทษ ธรรมอุบาสก เป็นต้น และประเภทที่สามคือ นิทานวีรบุรุษ เช่น เรื่องท้าวแสนปม มะกะโทผู้มีปัญญา ประเภทที่สี่ นิทานเกี่ยวกับนักบวช เช่น คนอวดดี พระหลวงตา พระโพธิสัตว์ เป็นต้น ประเภทสุดท้ายเป็นนิทานเล่าซ้ำไม่รู้จบและเรื่องตลกขบขัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, คติชนวิทยา, นิทานพื้นบ้าน

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2538) **มอญ : บทบาทด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อ

พัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์มอญ โดยเนื้อหาของหนังสือเริ่มต้นด้วยการนำเสนอประวัติและการอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยโดยสังเขป จากนั้นเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลเชื้อสายมอญและผู้รู้ ประกอบกับเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ส่วนต่อมากล่าวถึงบทบาทของชาวมอญที่มีต่อราชการแผ่นดิน ซึ่งพบว่าในระยะต้นๆ นั้นสามารถระบุตัวบุคคลชัดเจนได้ แต่ในระยะหลังๆ เป็นการกล่าวถึงบทบาทของชาวมอญโดยรวม เนื่องจากไม่สามารถชี้ชัดเป็นรายบุคคลได้ ในส่วนสุดท้ายกล่าวถึงบทบาทของชาวมอญที่มีต่อการศาสนา สังคม และวัฒนธรรมโดยทั่วไป

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, ชาติพันธุ์กับรัฐ, บทบาทในสังคมไทย

สุทิน สอนองผัน (2544) "สังเขปงานวิจัยเรื่องพัฒนาการทางสังคมลุ่มน้ำแม่กลอง : ศึกษากรณีชุมชนชาวมอญ". ศิลปวัฒนธรรมราชบุรี 4: 18-22.

การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางเป็นอย่างช้า และพบหลักฐานทางวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตชาวมอญว่า มีอายุเก่าไปกว่าสมัยต้นกรุงศรีอยุธยา บริเวณลุ่มน้ำแม่กลองจึงเป็นเขตที่สำคัญของชาวมอญมาช้านาน เพราะเป็นจุดเชื่อมผ่านของชุมชนโบราณระหว่างสองฝั่งของเทือกเขาตะนาวศรี เป็นเขตฐานกำลังสำคัญของอาณาจักรไทยในการต่อสู้กับอาณาจักรพม่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทำให้ชาวมอญมีความกลมกลืนกับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ และเมื่อระบบเศรษฐกิจการค้าผลักดันให้การตั้งถิ่นฐานกระจายออกไปตามแหล่งอาชีพ ชุมชนเมือง ย่านการค้า และเส้นทางศูนย์กลางในเขตลุ่มน้ำแม่กลองก็ทำให้ชุมชนชาวมอญปรับเปลี่ยนเป็นคนไทยสามัญที่ไม่อาจสืบทอดอัตลักษณ์มอญเหมือนเมื่อครั้งบรรพบุรุษอีกต่อไป

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

สุพิศวง ธรรมพันทา, กฤษ เจริญน้ำทองคำ (2546) "วัฒนธรรมมอญพระประแดง : กรณีศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านการทำโลงมอญ พระประแดง สมุทรปราการ". รายงานการวิจัย สาขาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอพระประแดงตั้งแต่สมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจนถึงปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมค่อนข้างมาก แต่ยังคงรักษา

ประเพณีมอญที่สำคัญไว้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำศพแบบมอญ โดยเฉพาะศิลปหัตถกรรม
พื้นบ้านการทำโลงมอญ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของมอญพระประแดง เนื่องจากมีรูปทรงและ
ลวดลายแตกต่างจากโลงศพแบบอื่นที่พบได้ทั่วไป นั่นคือ โลงมอญสกุลช่างปากลัดจะประกอบจากงาน
ไม้และงานกระดาษเป็นหลัก ใช้เวลาในการทำไม่น้อยกว่า 2 เดือน มีการตกแต่งฝาโลงด้วยยอดครู ซึ่ง
เป็นส่วนที่อยู่ของครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการทำโลงมอญ นอกจากนี้ โลงมอญยังแฝงด้วยการสอน
ธรรมจากการอุปมา เช่น ลายกระจังที่ตกแต่งฝาโลงหมายถึงอาการ 32 ของมนุษย์และหน้าต่างด้านหน้า
6 บาน หมายถึง อายาตนะทั้ง 6 เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรปราการ, มอญ, หัตถกรรม, พิธีกรรม

สุภาพร มากแจ้ง (2540) "การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน 'มอญบางกระดี' ". ศูนย์ศึกษาและ
ปฏิบัติการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
สถาบันราชภัฏธนบุรี .

ศึกษาความสัมพันธ์ภายในชุมชนมอญบางกระดีซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ชาวบาง
กระดีดำรงชีวิตตามชนบประเพณีมอญ โดยมีคัมภีร์โลกสิทธิและโลกสมมุติเป็นระเบียบแบบแผนในการ
ประพฤติปฏิบัติ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตชาวมอญ เช่น การโกนผมไฟ การแต่งงาน และการตาย การจัด
งานศพเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก มีข้อห้าม และข้อปฏิบัติมากมาย พิธีกรรมต่างๆ ที่ชาวมอญจัดขึ้น
ตามความเชื่อในชุมชน ได้แก่ พิธีรับผีประจำตระกูล พิธีรำผี พิธีทรงเจ้า พิธีเซ่นสังเวณีผีเรือน และพิธี
ทำบุญในงานเทศกาลทางศาสนาพุทธ ปัจจุบันวิถีชีวิตชาวมอญบางกระดีมีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไป
มีการเปลี่ยนอาชีพจากการจับสัตว์น้ำ เย็บจาก ตัดฟัน ไปสู่อาชีพคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม
ทำงานตามเวลาที่กำหนด คนในชุมชนมีเวลาพบปะกันน้อยลง ประเพณีและวัฒนธรรมลดความสำคัญ
ลง สภาพชุมชนเริ่มอ่อนแอ เพราะไม่สอดคล้องกับสังคมอุตสาหกรรม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มอญ, วิถีชีวิต, เครือญาติ, พิธีกรรมความเชื่อ, การ
เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

สุภรณ์ โอเจริญ (2541) **มอญในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์.

กล่าวถึงประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของคนมอญ โดยเล่าถึงการอพยพของมอญเข้าสู่
ประเทศไทยในลักษณะต่างๆ กัน ส่วนมากมักอยู่ในฐานะผู้ลี้ภัยการเมืองจากสภาวะการรุกรานของพม่า
บ้างเข้ามาในฐานะเชลยสงคราม การอพยพของชาวมอญครั้งสำคัญๆ เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา
ตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยนโยบายของไทยในการปกครองและการผสมกลมกลืนชาวมอญ
อพยพ เป็นไปในลักษณะการจำกัดเขตที่อยู่อาศัยเป็นย่านๆ การยอมให้แต่งงานกับชาวไทย การยอมให้

ชาวมอญอยู่ในฐานะไพร่หลวงรับราชการเช่นชาวไทย ต่อมาเมื่อสังคมไทยรับอิทธิพลความเจริญจากภายนอก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้ชาวไทยชาวมอญรับอิทธิพลของกันและกัน ใกล้ชิดกันมากขึ้นกว่าชาวมอญรุ่นแรกๆ จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานจึงค่อยๆ กลายเป็นชาวไทย

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

สุรินทร์ ทัพรอด (2541) 'พิธีรำผีเมืองในงานศพของชาวมอญพระประแดง'. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

เป็นการศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีของพิธีรำผีในงานศพ ตลอดจนความเป็นมาสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ รวมทั้งบทบาทหน้าที่สังคม ผู้ศึกษาพบว่า ปัจจุบันชาวมอญยังคงสืบทอด วัฒนธรรมประเพณีอยู่ แม้ว่าประเพณีบางอย่างจะลดบทบาทลงและเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ชาวมอญพระประแดงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่สัมพันธ์กับพิธีรำผี ในพิธีศพที่เก็บไว้ยาวนานหรือศพแห้งจะมี พิธีรำผีในงานศพ ซึ่งในอดีตมีการปฏิบัติเคร่งครัดมาก แต่ปัจจุบันได้คลายความเชื่อลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น ความเชื่อเรื่องผีจึงน้อยลงและค่านิยมก็เปลี่ยนไป ในอดีตพิธีรำผีจะจัดอย่างยิ่งใหญ่ แต่ปัจจุบันจัดเพียงเพื่อให้ครบพิธีเท่านั้น

คำสำคัญ : ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรปราการ, มอญ, พิธีกรรมความเชื่อ, พิธีศพ, การรำ

สุรินทร์ เหลือลมัย, บุญชู สุขเจริญ, สมชาย และมนัสนันท์ แสงชัยศรียากุล, เบญจรัตน์ เมืองไทย (2546) "ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กรณีศึกษากลุ่มมอญ-กะเหรี่ยงภูมิภาคตะวันตก". **ศิลปวัฒนธรรม** 12: 143-145.

กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในโครงสร้างการปกครองและการสถาปนารัฐไทย สมัยใหม่ ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการใช้มโนคติทางวัฒนธรรมไทยและเชื้อชาติไทย มาเบียดบังและสร้างความเป็นอื่นให้กับคนกลุ่มต่างๆ แรงกดดันทางเศรษฐกิจและการถูกจำกัดสิทธิด้านต่างๆ ก่อให้เกิดความแปลกแยก ความขัดแย้ง และอคติทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น แต่ชุมชนต่างๆ ได้มีการปรับตัวและตอบโต้การพัฒนาในหลายรูปแบบ ดังกลุ่มชนมอญที่ถือว่าตนมีวัฒนธรรมสูง เลือกรื้อฟื้นอัตลักษณ์บางประการควบคู่กับการรณรงค์ให้ยึดมั่นคำสอนของหลวงปู่อดุลตมะ ผู้นำทางจิตวิญญาณ ส่วนกะเหรี่ยงในเขตทุ่งใหญ่นเรศวรได้สืบทอดความรู้และใช้วัฒนธรรมของตนเป็นเครื่องมือต่อสู้กับการพัฒนาของรัฐ ด้วยการผลิตซ้ำอุดมการณ์ลัทธิฤๅษี ในขณะที่กะเหรี่ยงในเขตวัฒนธรรมราชบุรีส่วนใหญ่กลับเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีพและการผสมกลมกลืนกับคนกลุ่มอื่นสูงกว่า เป็นต้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มอญ, การครอบงำทางวัฒนธรรม, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

เสาวภา เชาวศิศิลป์ (2537) "รายงานการวิจัยการศึกษาพิธีบุญกลางบ้านและพิธีทรงเจ้าของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเกาะเกร็ด อำเภอเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี". สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ.

วัตถุประสงค์เพื่อหาความหมายของสัญลักษณ์ในพิธีบุญกลางบ้านและพิธีทรงเจ้าของชาวมอญ ผลการศึกษาพบว่า สัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมสะท้อนการแบ่งหน้าที่ตามบทบาทของเพศหญิงและเพศชายในการจัดระเบียบทางสังคม การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม รวมทั้งการแสดงเอกลักษณ์ในการดำรงชาติพันธุ์ของชาวมอญ นอกจากนี้การแบ่งบทบาทหน้าที่ของชายหญิง ยังสะท้อนลักษณะโครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคมของชาวมอญเกาะเกร็ด

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มอญ, พิธีกรรมความเชื่อ, สัญลักษณ์, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

อระระโท โอชิม่า (2536) 'ชีวิต พิธีกรรม และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย : กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี'. วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการดำรงชาติพันธุ์มอญ ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยพิจารณาการแสดงออกและการเรียนรู้เอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ และพรมแดนชาติพันธุ์มอญในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่างๆ ของคนมอญ โดยมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงชาติพันธุ์กับพิธีกรรม โดยใช้ทฤษฎีการดำรงชาติพันธุ์และทฤษฎีการวิเคราะห์พิธีกรรม จากการศึกษาพบว่า เพื่อที่จะให้กลุ่มชาติพันธุ์ดำรงอยู่ได้ จำเป็นต้องมีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ กลุ่ม ประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ ในขณะที่เดียวกันพิธีกรรมก็มีความสำคัญต่อการสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลต่างๆ ที่เข้าร่วมพิธีกรรมด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, วิถีชีวิต, พิธีกรรม, การดำรงชาติพันธุ์, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

อรรวรรณ ทับสกุล (2546) 'หลวงพ่อดุตตะมะ ผู้นำทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านมอญพลัดถิ่นที่สังขละบุรี'. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาบทบาทความเป็นผู้นำของหลวงพ่อดุตตะมะในชุมชนมอญพลัดถิ่น โดยครอบคลุมประเด็นต่างๆ หลายประเด็น เช่น ภาพรวมของการตั้งถิ่นฐานมอญ ประวัติศาสตร์การอพยพของมอญ ประวัติของหลวงพ่อดุตตะมะ วิถีชีวิตของชุมชนพลัดถิ่นในแง่กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม ลักษณะการปกครอง และความเชื่อทางศาสนาทั้งที่เป็นพุทธและผี รวมทั้งได้แสดงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องวิถีชีวิต อันเป็นผลสืบเนื่องจากการสร้างเขื่อนเขาแหลมและเขื่อนไซฮั่น โดยผู้เขียนพยายามจะ

ชี้ให้เห็นว่า หลวงพ่ออุตตมะซึ่งเป็นพระมอญ แต่ได้รับสัญชาติไทยมีบทบาทอย่างสำคัญในการบูรณาการชุมชนมอญพลัดถิ่น ซึ่งมีศูนย์กลางที่วัดวงกวีเวการาม ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, มอญ, วิถีชีวิต, ชุมชนศึกษา, ผู้นำ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

อาภา ศรีสงคราม (2539) "วัฒนธรรมพื้นบ้านเกาะเกร็ด". ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยครอบคลุมประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน การสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนร่วมสมัย ทั้งในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ศาสนพิธี ภาษา ศิลปกรรม โบราณสถาน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีการปรับเปลี่ยนไป งานศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนมอญเกาะเกร็ด ยังคงมีวิถีชีวิตผูกพันกับประเพณีความเชื่อดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการธำรงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดคงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักของคนภายนอก

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มอญ, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, การปรับตัว

อาภรณ์ สุนทรโวท (2546) "รามมอญที่บ้านคางคา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี". **ศิลปวัฒนธรรม** **ท้องถิ่นราชบุรี** 5: 98-110.

บทความแสดงให้เห็นว่า รามมอญเป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญมาแต่โบราณ ใช้แสดงกับงานมงคลต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน และงานฉลองอื่นๆ ตลอดงานงานศพ แม้แต่ในพระราชวังสมัยโบราณชาวมอญก็ได้จัดเป็นประเพณีในงานราชการด้วย เมื่อชาวมอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย ก็ได้นำประเพณีการแสดงรามมอญเข้ามาใช้ในหมู่ชาวมอญเป็นประจำ และได้วิวัฒนาการมาเรื่อยจนปัจจุบันกรมศิลปากรและวิทยาลัยนาฏศิลป์ได้พัฒนาการรามมอญรวบรวมเป็นชุดต่างๆ โดยบทความได้กล่าวถึงรายละเอียดทำรำแต่ละท่าพร้อมภาพประกอบอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, การแสดง, การรำ

อำไพ มัชฌมาน (2541) "จองโอะห์ตำนาน ประเพณีชาวไทยราชบุรีเชื้อสายมอญ". **ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี** 2: 99-100.

เล่าถึงประเพณี "จองโอะห์ตำนาน" หรือประเพณีการเผาฟืนของคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งตั้งถิ่นฐาน

บริเวณฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ในเขตอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ประเพณี "จองโอะห์ ต่าน" จัดขึ้นในวันมาฆบูชาหรือวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ซึ่งเป็นฤดูหนาว ชาวมอญจึงมีประเพณีการนำพืชมาร่วมกันก่อไฟถวายเพื่อให้ความอบอุ่นแก่พระสงฆ์ ทั้งนี้เนื่องจากพุทธบัญญัติห้ามพระสงฆ์ก่อไฟผิงหรือให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพราะเคยมีเหตุการณ์พระสงฆ์ทำไฟไหม้สร้างความสะดวกร้อนให้ชาวบ้าน ชาวบ้านจะเตรียมโอะห์ต่านทำจากไม้กระถิน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4-6 เซนติเมตร ยาวประมาณ 2-3 เมตรพร้อมเครื่องบูชาเตรียมไปถวายวัดในตอนเช้า รวมทั้งนำข้าวต้ม ข้าวหลามมาถวายพระในพิธีเผาโอะห์ต่านด้วย

คำสำคัญ: ขาดิพันธุ, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, ประเพณี, พิธีกรรมความเชื่อ

อำไพ มัชฌมาน (2541) "สงกรานต์ที่บ้านมอญ". **ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี** 2: 38-44.

เล่าถึงประเพณีสงกรานต์มอญลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี โดยกล่าวถึงที่มาของคติความเชื่อของชาวมอญที่เชื่อว่า วันที่ 13 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ เป็นวันที่เทวดารักษาโลกเสด็จกลับสู่วรรค เป็นวันสิ้นปีเก่า วันที่ 14 เป็นวันเนาหรือวันว่าง ไม่มีเทวดาอยู่รักษาโลก วันที่ 15 เป็นวันขึ้นปีใหม่หรือวันเถลิงศก เป็นวันที่เทวดาองค์ใหม่เสด็จลงมารักษาโลกมนุษย์ คนไทยเชื้อสายมอญลุ่มน้ำแม่กลองจึงจัดทำศาล พร้อมเครื่องบูชาอาหารต้อนรับเทวดาองค์ใหม่ที่บริเวณหน้าบ้านแทบทุกครัวเรือน นอกจากนี้บทความยังกล่าวถึงการเตรียมงานในวันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหาร ขนมหวาน การถวายอาหารที่วัด การสระน้ำพระ การค้ากิ่งโพธิ์ การโรยทราย และการละเล่นพื้นบ้าน

คำสำคัญ: ขาดิพันธุ, ภาคกลาง, ราชบุรี, มอญ, ประเพณี, พิธีกรรมความเชื่อ

(ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน) (2537) "ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง". **สยามอารยะ** 23: 31-33.

เล่าถึงประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งซึ่งเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของมอญ และเป็นการบูชาพระสงฆ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง จัดเป็นประจำทุกปีในวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ในวันตักบาตรน้ำผึ้งจะมีการทำบุญตักบาตรเช่นเดียวกับการทำบุญในเทศกาลสำคัญอื่นๆ คือ มีการทำบุญตักบาตรอาหารคาว หวาน แต่พระภิกษุสามเณรในวัดเหมือนการทำบุญวันพระทั่วไป แต่ที่พิเศษกว่าคือ การตักบาตรน้ำผึ้ง ทางวัดจะเรียงบาตรหรือภาชนะอื่นต่างหากจากบาตรข้าว โดยชาวบ้านจะนำน้ำผึ้งเทลงในบาตร คนมอญเชื่อว่าการถวายน้ำผึ้งจะให้านิสงส์มาก เพราะน้ำผึ้งเป็นส่วนผสมที่สำคัญของยาโบราณ แต่ภิกษุไม่สามารถหามาเองได้

คำสำคัญ: ขาดิพันธุ, ภาคกลาง, มอญ, วัฒนธรรม, ประเพณี

2.2. เขมร

(ไม่มี)

2.3. ญวน(เวียดนาม)

งามพิศ สัตย์สงวน (2545) **สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร :**

กรณีศึกษาครอบครัวญวน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานวิจัยเล่มนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ญวนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมุ่งเน้นที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวกลุ่มชาติพันธุ์ญวน รวมถึงการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อครอบครัวญวนและชุมชนญวนเขตสามเสนในปัจจุบัน โดยใช้กรอบทฤษฎีสถาบันทางสังคม การหน้าที่ของสถาบันครอบครัว กรอบแนวคิดโครงสร้างครอบครัว ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การขัดเกลาทางสังคม วัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรอง กลุ่มชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อสายญวนที่มีปู่ย่าตายายอพยพมาจากประเทศเวียดนามตั้งแต่สมัยรัชการที่ 3 เป็นต้นมา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, ญวน(อพยพ), โครงสร้างสังคม, สถาบันครอบครัว, การขัดเกลาทางสังคม

โสวัตรี ณ ถลาง (2537) 'วัดญวน : บทบาทด้านพิธีกรรมและความสัมพันธ์ที่มีต่อชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร'. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล(มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผลการศึกษาพบว่า วัดญวนในฐานะองค์กรทางศาสนาของชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติญวนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยนั้น ปัจจุบันมิได้มีบทบาทในการรวบรวมสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ญวนที่มีอยู่ในประเทศไทยในรูปแบบของการสร้างความสัมพันธ์อันแนบแน่น และนำไปสู่การแยกตัวเป็นอิสระจากอำนาจรัฐของไทยแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม วัดญวนได้รับการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนาที่มีปรากฏอยู่ในสังคมไทย และได้รับอำนาจในการจัดการปกครองดูแลคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นแห่งสมณศักดิ์อย่างเต็มที่ โดยอยู่ภายใต้กฎระเบียบแห่งมหาเถรสมาคมของไทย สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการสังสรรค์ทางวัฒนธรรม (Acculturation) พบว่า วัดญวนเป็นแหล่งพบปะทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทย จีน และญวน โดยอาศัยวัฒนธรรมความเชื่อและลัทธิการนับถือศาสนาตามแบบชาวจีน และผนวกพิธีกรรมบางอย่างที่มีขั้นตอนการปฏิบัติคล้ายคลึงกับพิธีกรรมทางฝ่ายเถรวาทของไทย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, ญวน, ศาสนา, พิธีกรรม, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

2.4. ชอง

กาญจนา (2541) "สมุก เครื่องจักสานชาวชอง". **ศิลปวัฒนธรรม** 9: 40-43.

กล่าวถึง "สมุก" หัตถกรรมประเภทจักสานของชองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น ใช้ต้นคลุ้มซึ่งเป็นวัสดุจากธรรมชาติมาจักเป็นตอกและสานเป็นรูปเกือบทรงกลมมีก้น 4 มุม ทำเป็นลวดลาย ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาที่เรียบง่ายและมีศิลปะ เป็นภาชนะที่ใช้เองทุกครัวเรือน โดยเฉพาะในชุมชนชาวชองที่จังหวัดตราด เนื่องจากเป็นเครื่องใช้จำเป็นสำหรับใส่ข้าวปลาอาหาร หรือใช้เป็นที่อยู่ของผีเรือนตามความเชื่อของชาวชอง

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ตราด, ชอง, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, หัตถกรรม

กาญจนา จินตกานนท์ (2542) "ด้วง เครื่องดักสัตว์ของชาวชอง". **เทคโนโลยีชาวบ้าน** 222: 7-8.

กล่าวถึงเครื่องมือดักสัตว์และการทำเครื่องดักสัตว์ของชองที่เรียกว่า "ด้วง" ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชองที่มีบ้านเรือนอยู่ในแถบป่าเขา หากินด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า "ด้วง" เป็นเครื่องมือใช้ดักสัตว์เล็กๆ เช่น แอ้ หนูนา กระตัก กระรอก ตุ่น ใช้ดักในช่วงฤดูแล้งในบริเวณป่าโปร่ง ส่วนใหญ่ของในแถบจังหวัดตราด จันทบุรี ระยอง ยังคงนิยมทำด้วงเพื่อใช้ดักสัตว์ในช่วงฤดูแล้ง

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จันทบุรี, ชอง, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, หัตถกรรม

ฤโสพา (2542) "บนเส้นทางต่างสายในเมืองจันท". **อนุสาร อ.ส.ท.** 10: 56-70.

กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชองว่า เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ตั้งรกรากอยู่ที่เมืองจันทมา ยาวนาน ปัจจุบันเป็นเพียงชนกลุ่มน้อย มีการรวมตัวเป็นชุมชนที่หนาแน่นอยู่ในบริเวณกิ่งอำเภอ เขาติฆณภูมิ บ้านตะเคียนทอง บ้านคลองพลู และบ้านจันทเขลม ปัจจุบันวิถีชีวิตบางอย่างของชาวชองเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เช่น การสร้างบ้านเรือนของชาวชองเริ่มมีสังกะสีเข้ามาเสริมแทนไม้ไผ่ที่สับฟากและใบระกำ แต่วิถีวัฒนธรรมหลายอย่างก็ยังคงสืบสานกันอย่างเคร่งครัด เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการตาย ที่มี การสร้างบ้านจำลอง หรือปราสาทที่ทำจากไม้ระกำ ตกแต่งด้วยกระดาษตัดแบบมอญ จัดข้าวของ เครื่องใช้ต่างๆ เพื่อทำพิธีส่งมอบให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้การดำรงชีวิตก็ยังคงเดิมตามความถนัด คือ ผู้ชายชองจะเข้าป่าล่าสัตว์เพื่อยังชีพ หาของป่าเช่นน้ำมันยางไปขาย ส่วนผู้หญิงทอเสื่อ เป็นต้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จันทบุรี, ชอง, วิถีชีวิต

อิสระ ชูศรี (2546) "ชอง: พื้นความหลัง แลไปข้างหน้า". **เมืองโบราณ** 3: 60-67.

กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่คนชองในจังหวัดจันทบุรีว่า ในอดีตเขตที่อยู่ของ

ของเป็นป่าทึบ เป็นแหล่งพันธุ์ไม้ เครื่องเทศ และเป็นแหล่งผลิตน้ำมันยาง แต่หลังจากรัฐบาลอนุญาตให้มีสัมปทานป่าไม้และบุกเบิกที่ทำกิน ชุมชนของได้กลายสภาพเป็นส่วนผลไม้ สวนยางพารา นาไร่ และมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง ของนับถือศาสนาพุทธมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีพิธีกรรมอื่นๆ เช่น การเล่นผีหิ้ง และผีโรงเพื่อติดต่อกับผีบรรพบุรุษสำหรับควบคุมพฤติกรรมของลูกหลาน หรือ กาดักซึ่งเป็นการจัดพิธีแต่งงานแบบของ ปัจจุบันของพยายามบันทึกข้อมูลภาษาของไว้เพื่อชะลอการเปลี่ยนแปลงและการตายของภาษา มีการจัดโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของขึ้นโดยการสนับสนุนของ สกว. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นภาษาของ และช่วยให้เยาวชนเกิดสำนึกรักท้องถิ่นของตน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จันทบุรี, ของ, วิถีชีวิต, การเปลี่ยนแปลง

3. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต

3.1. กะเหรี่ยง

โกวิท แก้วสุวรรณ (2542) "ดูหูล่า" ในพิธีเรียกวิหล่าของชาวกะเหรี่ยงโป : กรณีศึกษากะเหรี่ยงโป บ้านเกาะสะเดิง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษาความเชื่อเรื่อง "วิหล่า" และบทบาทของพิธีกรรมเรียกวิหล่าที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโป โดยมุ่งเน้นบทบาทของ "ดูหูล่า" ในพิธีกรรมเรียกวิหล่าในมุมมองทางมานุษยวิทยาการดนตรี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง(โป), พิธีกรรมความเชื่อ, มานุษยวิทยาการดนตรี

โกวิท แก้วสุวรรณ (2543) "ผู้รู้เหมยเบี้ย : กิจกรรมจารีตประเพณีของกะเหรี่ยงโป ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี". มหาวิทยาลัยศิลปากร 1: 133-163.

กล่าวถึงประเพณีความเชื่อสำคัญของกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นั่นงานบุญข้าวใหม่และพิธีกรรมผูกมือ "หล่าเขาะว" หรือกิจกรรมเยียวยาความเครียดนั้น ว่าล้วนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับฤดูกาลและการทำมาหากิน นอกจากนี้ ในภาษากะเหรี่ยงจะมีคำเรียกกิจกรรมที่แสดงความหมายว่าเป็นพิธีกรรมของชุมชน ได้แก่คำว่า "ผู้รู้เหมยเบี้ย" ซึ่งเป็นคำที่นำคำสองคำที่มีความหมายแสดงความ เป็นชุมชนมารวมกัน คือคำว่า "ผู้รู้" หมายถึง จารีตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย และลูกหลานต้องจัดสืบสานทุกปี และอีกคำคือ "เหมยเบี้ย" หมายถึงการร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันปฏิบัติพิธีกรรมอย่างพร้อมเพรียง

คำสำคัญ: ชาตินัพนธ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง(โป), พิธีกรรมความเชื่อ, ประเพณี

โกศล มีคุณ (2536) "สภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปของชาวกะเหรี่ยง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี". สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานศึกษาแสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ที่เปลี่ยนแปลงไปในทุกด้าน กล่าวคือ สถาบันครอบครัวลดความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเยาวชนลงไป ขณะที่คนหนุ่มสาวออกไปรับจ้างในเมืองมากขึ้น ส่วนสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญมากขึ้น สถาบันด้านความเชื่อและประเพณีก็ลดความสำคัญต่อชุมชนลง กลายเป็นเพียงการปฏิบัติกันในลักษณะการอนุรักษ์ประเพณีเท่านั้น ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จำนวนประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย รวมถึงปัจจัยด้านอุดมการณ์ความเชื่อซึ่งมีอิทธิพลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ผลกระทบกับชุมชนจนเกิดปัญหาสังคมขึ้นในที่สุด

คำสำคัญ: ชาตินัพนธ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ขวัญชีวัน บัวแดง (2546) "ศาสนาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาตินัพนธ์: ศึกษากรณีกลุ่มชนกะเหรี่ยงในประเทศไทยและประเทศพม่า". รายงานวิจัย สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รายงานวิจัยนี้มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับระบบความเชื่อของกะเหรี่ยงในประเทศพม่า(เมียนมาร์) และประเทศไทย ซึ่งพบว่ามีทั้งที่นับถือศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ และความเชื่อเรื่องผีซึ่งมีอยู่ดั้งเดิม โดยที่ผู้เขียนเน้นเรื่องการเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการอัตลักษณ์ของกะเหรี่ยง และในบางกรณีทำให้กะเหรี่ยงคริสตอาจมีความขัดแย้งระหว่างอัตลักษณ์ทางศาสนาและชาตินัพนธ์ นอกจากนี้จุดเน้นดังกล่าว ผู้เขียนยังได้นำเสนอเรื่องอื่นๆเป็นบริบทในการศึกษาด้วย เช่น ที่มาของเอกลักษณ์ชาติ นัพนธ์กะเหรี่ยงและความหลากหลายในเชิงอัตลักษณ์ของกลุ่มที่ถูกเรียกว่า"กะเหรี่ยง" ประวัติการอพยพ ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และตำนานต่างๆ

คำสำคัญ: ชาตินัพนธ์, ภาคเหนือ-ภาคกลางของไทยและพม่า, กะเหรี่ยง, ความเชื่อ, อัตลักษณ์ชาตินัพนธ์

จันทบูรณ์ สุทธิ (2539) "กะเหรี่ยง : ชีวิตจารีตประเพณี สิ่งแวดล้อม". สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยง โดยเน้นมิติทางนิเวศวิทยาชาตินัพนธ์ รายงานการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาตินัพนธ์ที่อาศัยอยู่กับป่ามาแต่ดั้งเดิมและมีความสัมพันธ์กับป่าอย่างลึกซึ้งซึ่งแน่นอนซึ่งปรากฏให้เห็นในพิธีกรรมตามจารีตคติความเชื่อ ประเพณี การสร้างบ้าน ป่าชุมชนและการทำกินโดย

พืชพาค้ายป่า ดังจะเห็นได้จากการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน (Cyclical Bush Fallow Cultivation) ของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นการเพาะปลูกที่ไม่ได้ทำให้ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพสูญเสียไปสิ้นเชิง แต่เป็นการพักตัวชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ กะเหรี่ยงยังมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร โดยชุมชนและครัวเรือนภายใต้กฎระเบียบ ข้อห้ามข้อนิยมและจารีตประเพณีอีกด้วย

คำสำคัญ: ชาตัพันธ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง, นิเวศวิทยาชาตัพันธ์, พิธีกรรมความเชื่อ, การจัดการทรัพยากร

จันททัย กลีบเมฆ (2530) "กะเหรี่ยงแต่งงาน". **วิทยากร** 6: 53-55.

กล่าวถึงประเพณีการแต่งงานของกะเหรี่ยงในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์และทองผาภูมิ โดยกล่าวว่า กะเหรี่ยงในอำเภอศรีสวัสดิ์แบ่งการนับถือออกเป็น 3 พวก ได้แก่ พวกผูกด้ายเหลือง ผูกด้ายขาว และพวกตีมน้ำลูก ทั้งสามพวกพูดภาษาเดียวกัน นิสัยใจคอ รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ บ้านเรือนเหมือนกัน ประเพณีเล็กๆ น้อยๆ เหมือนกัน แต่พิธีใหญ่คือพิธีหลักไม่เหมือนกัน ยกเว้นพิธีแต่งงานของกะเหรี่ยงยังคงมีลักษณะร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด

คำสำคัญ: ชาตัพันธ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, วัฒนธรรม, การแต่งงาน

จินตนา กาญจนถวัลย์ (2535) 'การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีบ้านไร่ป่า อำเภอทองผาภูมิ กับบ้านสะเนฟ่อง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี'. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง 2 แห่ง โดยเน้นที่ระบบครอบครัว เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา อนามัยและสาธารณสุข และศึกษาแนวโน้มในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านสะเนฟ่องเปลี่ยนแปลงช้ากว่าหมู่บ้านไร่ป่า เพราะหมู่บ้านสะเนฟ่องยังไม่พัฒนา ขณะที่หมู่บ้านไร่ป่าเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เพราะได้รับการพัฒนาจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต มีสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้าในชุมชน ทำให้หน่วยงานพัฒนาเข้ามาชุมชนสะดวก

คำสำคัญ : ชาตัพันธ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, การพัฒนาชุมชน

ฐนันดรศักดิ์ เวียงสารวิน (2533) 'जूताเอาะ : ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคของชาวกะเหรี่ยง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านกล้วย อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี'. ภาควิชา มานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร บริโภคนิสัย และพฤติกรรมการบริโภคของชาวกะเหรี่ยง รวมถึง บทบาทที่มีต่อชุมชนและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเน้นการศึกษาทางชาติพันธุ์ เพื่อทำความเข้าใจ สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า จู๋ตาเอาะ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร บริโภคนิสัยและพฤติกรรมการบริโภค ที่ชาวบ้านในชุมชนยึดถือกันมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิมและบรรพบุรุษ มี บทบาทสำคัญต่อชุมชนและวิถีชีวิตของผู้คนบางกลุ่ม เช่น หญิงมีครรภ์ หญิงหลังคลอด เด็ก ผู้ป่วย ฯลฯ ยังปรากฏหลักฐานแม้ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, กะเหรี่ยง, วัฒนธรรม, การบริโภค

ดวงกมล วรธรโนทัย (2538) 'บทบาทผู้นำและการผสมผสานทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยง ในจังหวัดราชบุรี'. สังคมวิทยา มหบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคมและการเมืองในชุมชนกะเหรี่ยง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยมุ่งศึกษาบทบาทผู้นำที่มีต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ผล การศึกษาพบว่าผู้นำที่มีส่วนช่วยรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ซึ่งเป็น ผู้ปกครองของชุมชน มีอิทธิพลในการให้ความช่วยเหลือแก่อุปสรรคความเป็นอยู่ของชาวบ้านและการจัดงาน ประเพณีต่างๆ ผู้นำทางศาสนา ซึ่งมีบทบาทในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวกะเหรี่ยง และผู้นำทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องต่างๆ เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง, โครงสร้างสังคม, ผู้นำทางสังคม, การ ผสมผสานทางวัฒนธรรม

ธิดา สาระยา (2533) "เสี้ยวหนึ่งของอดีตที่ราชบุรี: กะเหรี่ยงและจีน". เมืองโบราณ. 2: 119-129

ราชบุรีเป็นดินแดนแห่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติและมีการ แสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีต่างกันไป แต่ท่ามกลางความหลากหลายก็มีการผสมกลมกลืน สมาชิกในสังคม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำของการสร้างลักษณะร่วมและความเป็นปึกแผ่นทาง วัฒนธรรม ทว่าเงื่อนไขสำคัญที่มีพลังในการกลืนกลายความหลากหลายทางชนชาติ คือ ความเจริญ จากส่วนกลาง ทำให้เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มชนท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป โดยเสนอเรื่องราวในอดีต ของคนสองกลุ่ม ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังเปลี่ยนแปลง คือ กะเหรี่ยง ในฐานะพรานไพร ในอดีตของราชบุรี ซึ่งปัจจุบันต้องปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง และคนจีน ในฐานะ กรรมกรรับจ้างในอดีตของราชบุรี ขณะที่ปัจจุบันพวกเขาได้ปรับเปลี่ยนชีวิตไปเป็นชาวสวนดำเนิน สะดวกที่มีความรู้ความชำนาญด้านการเกษตรรอบด้าน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง, จีน, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

นงกาญจน์ บุณนรักษ์ (2531) 'คุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ใน จังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประชาสัมพันธ์กระทรวงสาธารณสุข'. ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกับระดับคุณภาพชีวิตของชาว กะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมี ความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ได้แก่ จำนวนที่ดินทำกิน ระดับการศึกษา ความถี่ ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตรและการดำรงชีพ ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับคุณภาพชีวิต คือ จำนวนที่ดินทำกินและรายได้เฉลี่ยต่อปี ปัญหาและ ความต้องการที่สอดคล้องกัน คือ ปัญหาผลผลิตออกสู่ตลาดไม่ได้ เพราะเส้นทางคมนาคมไม่ดี และมี ความต้องการปรับปรุงเส้นทางลาลองเข้าหมู่บ้าน ตลอดจนสาธารณสุขปโภค

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง, การมีส่วนร่วม, คุณภาพชีวิต

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2543) "กะเหรี่ยง". **ศิลปวัฒนธรรม** 5: 64 - 69.

กล่าวถึงกะเหรี่ยงในภาคกลางที่ติดต่อกับพรมแดนพม่ามีอยู่มากในจังหวัดกาญจนบุรีและ ราชบุรี บางพวกถูกเรียกว่า "กะหรั่ง" ประวัติเดิมพวกเขาอาศัยอยู่บ้านเมกะวะ เขตเมืองมอละเมง ใน ประเทศพม่า เข้ามาอยู่ในเขตไทยที่ห้วยช่องกะเลีย อำเภอสังขละบุรีเมื่อ 187 ปีมาแล้ว ต่อมาต่างก็แยก ย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่ต้นลำธารต่างๆ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่แสดงผ่าน วัฒนธรรมการแต่งกาย ที่ตั้งบ้านเรือน ศาสนา การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน และวิถีชีวิตด้านต่างๆ ของ ชาวกะเหรี่ยงอีกด้วย

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง (กะหรั่ง), ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, วิถีชีวิต

ประวิตร โพธิอาศน์ (2530) "กะเหรี่ยงกับงานสาธารณสุข : ข้อมูล และคำถาม". **ข่าวสารสถาบัน ศูนย์วิจัยชาวเขา** 1: 65-71.

บทความกล่าวถึงระบบการรักษาสุขภาพ การรักษาพยาบาลในวิถีชีวิตของกะเหรี่ยงที่มีวิถี ธรรมชาติไม่ต้องพึ่งพาเงินทองในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย โดยชี้ให้เห็นว่า วิธีคิด เกี่ยวกับการรักษาผู้ป่วยจะสัมพันธ์กันกับเรื่องความเชื่อ เช่น การกำหนดว่าเครื่องเช่นไห้วผีต้อง ประกอบด้วยอาหารชนิดใดบ้าง ซึ่งอาหารพิเศษเหล่านี้ก็คือ อาหารเสริมและยาบำรุงสำหรับผู้ป่วยที่เช่น ไห้วขอขมาผีนั่นเอง นอกจากนี้ การใช้พืชสมุนไพรและการกินอาหารเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันร่างกายก็ เป็นส่วนหนึ่งของการรักษาสุขภาพของชาวกะเหรี่ยง

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง, การแพทย์พื้นบ้าน, อาหาร

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2539) ภูมิปัญญานิเวศวิทยาชนพื้นเมือง: ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่เรศวร. โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ กรุงเทพฯ.

เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทางนิเวศวิทยา การนิยามและมโนทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติของหมู่บ้านกะเหรี่ยงสองแห่ง คือ หมู่บ้านเกริงบอ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และหมู่บ้านจะแก ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่เรศวรโดยพิจารณาบทบาทของความรู้ทางนิเวศวิทยาของชุมชนที่มีต่อระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสถียรภาพของระบบการจัดการในทางนิเวศวิทยาและความเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้อีกด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง, นิเวศวิทยาชาติพันธุ์, การจัดการทรัพยากร

ผะอบ นมะมาตร และคณะ (2544) "รายงานการวิจัยเรื่องผ้าและการสืบทอดความรู้เรื่องผ้า : กรณีศึกษากะเหรี่ยงโปว์ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสุพรรณบุรี". นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องผ้าของกะเหรี่ยงโปว์ ตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของผ้า ลักษณะ ประโยชน์ใช้สอย ลวดลาย เทคนิคการทอและวิธีใช้ ที่อำเภอสังขละบุรีและอำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า เฉพาะกะเหรี่ยงที่สูงอายุเท่านั้นที่ยังคงแต่งกายตามประเพณีในชีวิตประจำวัน ส่วนเด็กรุ่นใหม่จะแต่งกายแบบคนพื้นราบทั่วไป จะแต่งกายในชุดประจำเผ่าเฉพาะในพิธีกรรมหรือเทศกาลสำคัญเท่านั้น

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง(โปว์), หัตถกรรม, การทอผ้า, การแต่งกาย

พระประภา ลินธุนาวา. (2533) 'การศึกษาการพึ่งตนเองของชุมชนโดยแนววัฒนธรรมชุมชน เพื่อการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านตะเพินคี หมู่ 11 ตำบลองค์พระ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี'. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เป็นการศึกษาวิถีชีวิตและองค์ประกอบของชุมชนที่มีผลต่อความพยายามพึ่งตนเองของคนในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนตะเพินคีมีระบบการผลิตแบบยังชีพโดยเฉพาะปลูกข้าวไร่เป็นหลัก โดยส่วนใหญ่สามารถผลิตปัจจัยในการดำรงชีวิตของตนเองได้เกือบทั้งหมด แม้จะมีระบบการผลิตเพื่อขายด้วย แต่ก็มีลักษณะการปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับระบบการค้าแบบทุนนิยมได้ โดยมีแรงงานในครัวเรือนเป็นแรงงานหลักที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนและแรงงานรับจ้างเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชนด้วย สำหรับการอยู่ร่วมกันในชุมชนพบว่า ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานในการสนองตอบและให้การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ มีระบบเครือญาติในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันใน

ชุมชน อีกทั้งยังมีระบบคุณค่า ศาสนาและความเชื่อ เป็นองค์ประกอบหลักของวัฒนธรรมชุมชน โดยมีเจ้าวัดเป็นผู้นำทางลัทธิความเชื่อที่เคร่งครัดในระเบียบความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่ยอมรับ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, กะเหรี่ยง(โปว์), วิถีชีวิต, ชุมชนศึกษา

พิพัฒน์ เรืองงาม (2533) "ชาวกะเหรี่ยงและวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี." สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกะเหรี่ยงที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีรูปแบบสังคม วัฒนธรรมที่เด่นชัด เช่น การนิยมสักตามร่างกาย การสูบยาเส้น การกินหมาก ซึ่งเชื่อว่า จะป้องกันโรค กันแมลงได้ การแต่งกายที่มีเอกลักษณ์มีความแตกต่างระหว่างหญิงที่แต่งงานแล้วและยังไม่แต่งงาน การเจาะหู หรือแม้กระทั่งรูปแบบบ้านเรือนที่ทำจากไม้ไผ่มีหิ้งบูชาผี ตามความเชื่อเรื่องผี ซึ่งกลายเป็นกรอบทางสังคมที่คอยควบคุมชาวกะเหรี่ยง ดังจะเห็นได้จากธรรมเนียมปฏิบัติที่ห้ามชายและหญิงที่ยังไม่แต่งงานกันถูกเนื้อต้องตัวกัน หากมีการล่วงละเมิดหรือมีเพศสัมพันธ์จะต้องมีการขอขมา มิฉะนั้นอาจถูกลงโทษถึงขั้นไล่ออกจากหมู่บ้าน โดยที่สังคมกะเหรี่ยงนั้นถือฝ่ายหญิงเป็นหลักในการสืบสกุล

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต

ภาวนีย์ บุญธรรม (2544) 'การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อพระพุทธศาสนาและภาษาของกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร กรณีศึกษาหมู่บ้านสะแน่พ่อง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี' .วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานนี้เน้นการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของกะเหรี่ยงโปว์ที่ทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งนับถือพุทธศานานิกายเถรวาทที่รับมาจากมอญ นับถือภาษาและนับถือผีประจำตระกูลข้างแม่ ความเชื่อเรื่องภาษาซึ่งได้ผสมผสานหลักคำสอนของพุทธศาสนากับความเชื่อในเรื่องพระอินทร์กับผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นที่เรียกว่า "ภาษา" และสามารถแบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม ซึ่งมีสี่ค่าย เช่น ชาวและเหลืองเป็นสัญลักษณ์บอกความแตกต่าง สำหรับที่ชุมชนสะแน่พ่องไม่มีสำนักภาษา แต่ยังคงมีความเชื่อเรื่องภาษาในพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งพิธีในพุทธศาสนาด้วย นอกจากการนำเสนอรายละเอียดเรื่องความเชื่อ โดยเฉพาะเรื่องภาษาแล้ว ยังให้ข้อมูลอื่นๆประกอบอีกหลายเรื่อง เช่น ภาษา ประวัติการอพยพ วิถีชีวิตทั้งในแง่เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม การปกครองและตำนานต่างๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, ศาสนาความเชื่อ, พิธีกรรม, วิถีชีวิต

ภาสกร ภูแต่มนิล (2546) "ลัทธิฤๅษี : วาทกรรมของคนชายขอบ (กะเหรี่ยง) ภาพสะท้อนพลังชุมชนสู่สังคมอุดมคติ". รวมบทความทางวิชาการไทยศึกษา โครงการปริญญาเอกไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กล่าวถึง ลัทธิฤๅษี ซึ่งเป็นความเชื่อที่ยึดโยงสังคมกะเหรี่ยงที่มีชีวิตพึ่งพาและเคารพธรรมชาติ มีข้อห้ามทางศาสนาเป็นเครื่องมือควบคุมทางสังคม โดยมีฤๅษีเป็นผู้นำทางความเชื่อที่มีบทบาทในการปกครอง และมีความสัมพันธ์ระหว่างชาวกะเหรี่ยงทั้งฝั่งไทยและพม่า มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและการร่วมกันใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม มีการไปมาหาสู่อย่างไร้พรมแดน เมื่อความเจริญเข้ามามีความสำคัญ เกิดการพยายามเปลี่ยนแปลงโดยรัฐชาติที่เข้ามาแทรกแซงการดำรงตนของชาวกะเหรี่ยง โดยเข้าไปจัดระบบการศึกษา ยกเลิกพิธีกรรมความเชื่อ และมองชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชนกลุ่มน้อยที่ก่อให้เกิดปัญหา เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาแรงงาน ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย บริเวณชายแดนไทย-พม่า

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง, ศาสนาความเชื่อ, ลัทธิพิธี, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, ชาติพันธุ์กับรัฐ

วนิดา ตรีสวัสดิ์ (2543) "วัฒนธรรมกะเหรี่ยง : การสื่อสารผ่านบทเพลง". ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น . ราชบุรี 3: 48-59.

กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านของกะเหรี่ยงสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรีว่า เป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญในการถ่ายทอดวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ความเชื่อหรือบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่น เพราะในอดีต เพลงพื้นบ้านเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีบทบาทมากในการอบรมขัดเกลาและถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคมแก่สมาชิกในสังคม สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน แม้ปัจจุบันเพลงพื้นบ้านจะไม่ใช่ที่นิยมร้องหรือฟังกัน แต่ก็ยังคงมีให้เห็นในวันสำคัญหรือในโอกาสพิเศษต่างๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง, เพลงพื้นบ้าน, การขัดเกลาทางสังคม

วัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ (2545) 'การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติหญิงชายของชุมชนกะเหรี่ยง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านทิพยู หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอกองคา ภาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี'. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนาศาสนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศึกษาผลกระทบของกระบวนการพัฒนาโดยรัฐ และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีต่อวิถีการผลิตและโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติชายหญิงของชุมชนกะเหรี่ยง ผลการศึกษาพบว่า กลไก

การพัฒนาของรัฐ เช่น การใช้กฎหมายควบคุมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนโครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชน และการดึงชุมชนให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาในระบบ ทุนนิยมโดยผ่านโครงการพัฒนาแบบกลืนกลาย การเข้ามาครอบครองที่ดินของนายทุน และการอพยพ เข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนภายนอกชุมชน เป็นสาเหตุหลักสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบ การผลิตและความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน จากวิถีการผลิตเพื่อยังชีพ การแลกเปลี่ยนแบ่งปันผลผลิต ภายในชุมชนมาเป็นการผลิตที่พึ่งพิงระบบเศรษฐกิจภายนอกชุมชน และความสัมพันธ์ทางสังคม สมัยใหม่ที่ยึดถือเน้นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเหนือจารีตดั้งเดิม

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง(โป), การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, ระบบ เศรษฐกิจ, ความสัมพันธ์ทางสังคม

วันดี สันติวุฒิมณี (2538) 'ชีวิตครอบครัวกะเหรี่ยง (สะกอ) : กรณีศึกษาชาวบ้านซอโอ ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก'. สารนิพนธ์ ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) สำนักบัณฑิต อาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศึกษาระบบครอบครัวและการแต่งงาน ตลอดจนชีวิตครอบครัวหลังแต่งงานของกะเหรี่ยง บ้าน ซอโอ ตำบลช่องแคบ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ผลการศึกษาการเกี่ยวพาราฮี การเลือกคู่ครอง ตลอดจนการแต่งงานพบว่า หนุ่มสาวกะเหรี่ยงในอดีตนิยมพบปะเกี่ยวพาราฮีกันในงานศพ เนื่องจากมี โอกาสได้ร้องเพลงบอกถึงความในใจต่อกัน แต่ปัจจุบันนิยมพบปะกันในงานรื่นเริงต่างๆ เช่น งานวัด มากกว่า ทำให้มีโอกาสได้พบกับหนุ่มสาวชาวไทยพื้นราบ ส่งผลให้มีบางรายเลือกชาวไทยพื้นราบเป็น คู่ครอง หลังแต่งงานคู่สมรสฝ่ายชายจะต้องย้ายมาอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิงเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปีจึงแยก เรือนไปเป็นอิสระ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง/ตะวันตก, ตาก, กะเหรี่ยง(สะกอ), การแต่งงาน, ครอบครัว

วินัย ศิริเสวีวรรณ (2529) "กะเหรี่ยง-ละว้า เกร็ดบางประการจากโคลงนิราศสุพรรณ". **รามคำแหง** ? : 219-226.

กล่าวถึงกะเหรี่ยงและละว้าที่ปรากฏในโคลงนิราศของสุนทรภู่ รวมถึงภาพจิตรกรรมในสถานที่ ต่างๆ ซึ่งปรากฏภาพกลุ่มชนกะเหรี่ยงในชุดทรงกระสอบเป็นเอกลักษณ์ ในโคลงนิราศสุพรรณ สุนทรภู่ ได้กล่าวถึงเพื่อนชาวกะเหรี่ยงและละว้าที่ร่วมแรมทางไปด้วยกันในคราวนั้น และในเรื่อง "รำพันพิลาป" สุนทรภู่ได้กล่าวถึงกะเหรี่ยงเมืองกาญจนบุรี โดยโคลงนิราศสุพรรณนั้น สุนทรภู่ได้บันทึกเรื่อง "กะเหรี่ยง- ละว้า" ไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ทั้งในด้านลักษณะท่าทาง เครื่องแต่งกาย ธรรมเนียมวัฒนธรรมบางอย่าง เมื่อ เดินทางไปถึงสามชุกก็ได้บรรยายถึงเรือค้าขายที่คอยรับสินค้าจำพวกของป่าและพืชไร่จากกะเหรี่ยง โดย เปรียบเทียบลักษณะของหญิงกะเหรี่ยงกับสนมเจ้าจอมในวัง

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง, ละว้า, วัฒนธรรม, วรรณกรรมศึกษา

วุฒิ บุญเลิศ (2536) "ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวกับ "ผี บือ โย" (แม่โพสพ)". **เมืองโบราณ** 4: 11-20 .

บทความความเชื่อเรื่องผีบือโยหรือแม่โพสพของชาวกะเหรี่ยงว่า แสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยคนกะเหรี่ยงเชื่อว่านอกจากแม่ที่อุ้มท้องแล้ว "ข้าว" ยังเป็นผู้ที่ให้ชีวิตแก่มนุษย์ เทวดา และสัตว์ โดยผีบือโยหรือแม่โพสพจะลงมาในโลกมนุษย์เมื่อตอไม้กลายเป็นสีดำจากการเผาไร่ และจะคอยปกป้องดูแลต้นข้าวให้เจริญงอกงาม ชาวกะเหรี่ยงจึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบือโยนับแต่การหยอดข้าว การเก็บเกี่ยวข้าว การกินข้าวใหม่ และในเดือนที่ 1 ของชาวกะเหรี่ยงก่อนจะมีการฟันไร่ผืนใหม่ ชาวกะเหรี่ยงจะจัดพิธีเรียกขวัญแม่โพสพขึ้นเพื่อระลึกถึงบุญคุณของผีบือโยซึ่งแต่ละที่จะจัดแตกต่างกันไป สำหรับชาวกะเหรี่ยง จังหวัดกาญจนบุรีทั้งหมด จัดเป็นงานระดับจังหวัด และมีการเทศนาเรื่องพระเวสสันดรชาดกเป็นภาษากะเหรี่ยงด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, พิธีกรรมความเชื่อ, การเพาะปลูก

ศิริพร คำภูไทย (2546) 'ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างกับการสูญเสียที่ดินของคนกะเหรี่ยง'. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศึกษาปรากฏการณ์การสูญเสียที่ดินของคนกะเหรี่ยง โดยอาศัยกรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชนชั้นในสังคมที่มีแบบวิถีการผลิตแบบทุนนิยม ซึ่งมีส่วนผลักดันให้คนกะเหรี่ยงต้องสูญเสียที่ดิน ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตจากการพึ่งพาตนเองไปสู่การผลิตแบบทุนนิยม ทำให้ชุมชนต้องสูญเสียที่ดิน ในด้านวิถีการผลิตพบว่า การผลิตแบบทุนนิยมเป็นวิถีการผลิตที่ปล่อยให้ชนชั้นนายทุนเอาเปรียบและขูดรีดกลุ่มคนกะเหรี่ยงที่เป็นเกษตรกรโดยการกดราคาผลผลิตทางการเกษตร ในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจพบว่า บุคคลที่มีอำนาจเหนือคนกะเหรี่ยงคือ นายทุนและรัฐ การสร้างระบบอุปถัมภ์เพื่อครอบงำและบดบังลักษณะการขูดรีด อีกทั้งนายทุนยังมีอำนาจทางเศรษฐกิจโดยผูกขาดการผลิตทั้งหมดอีกด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง(สะกอ), ระบบเศรษฐกิจ, วิถีการผลิต, ทุนนิยม, ระบบอุปถัมภ์

ศรีศักร วัลลิโภดม (2529) "ลัวะ ละว้าและกะเหรี่ยง: ของเผ่าในที่สูงกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ - การเมืองกับรัฐในที่ราบ". **เมืองโบราณ** ปี 12 ฉบับที่ 1

การเกิดรัฐ เกิดอาณาจักรมักเกิดขึ้นในที่ราบ เพราะมีความสามารถในการตั้งถิ่นฐานได้ถาวรเพาะปลูกได้ผลผลิตดี เลี้ยงคนได้มากกว่าที่สูง มีการติดต่อแลกเปลี่ยนและรับเทคโนโลยีสูงกว่า ทำให้พัฒนาเป็นรัฐได้ แต่ทั้งนี้การพัฒนาเป็นรัฐของกลุ่มคนในที่ราบนั้น กลุ่มคนบนที่สูงก็มีความสำคัญเพราะ

ทั้งกลุ่มคนบนที่สูงและในที่ราบมีความสัมพันธ์ที่แลกเปลี่ยนสินค้าต่อกัน สินค้าจากกลุ่มคนบนที่สูงเป็นปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจของกลุ่มคนที่ราบเติบโตรุ่งเรืองจนถึงขั้นพัฒนาเป็นรัฐ เช่น ความสัมพันธ์ของลัวะ ละว้า กะเหรี่ยงกับรัฐในที่ราบ ลัวะ ละว้า กะเหรี่ยงมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรซึ่งเป็นที่ต้องการของกลุ่มที่ราบ ดังนั้นโบราณสถานต่างๆ จึงพบหลักฐานโบราณคดีที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่เชื่อมโยงกัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ลัวะ, ละว้า, กะเหรี่ยง, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, เศรษฐกิจ, พัฒนาการรัฐ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร (2535) **สังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงกาญจนบุรี.**
นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร

เป็นเอกสารประกอบนิทรรศการ “สังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยง กาญจนบุรี” ประกอบด้วยบทความสั้นๆ ได้แก่ ความเป็นมาของกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี ระบบภาษากะเหรี่ยงไป การทอดผ้าและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงตำบลไล่ไล่ อำเภอสังขละบุรี

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, วัฒนธรรม

สมัย สุทธิธรรม (2541) **กะเหรี่ยง** กรุงเทพฯ : 2020 เวิลด์มีเดีย

เป็นหนังสือสารคดี เล่าเรื่องราวทั่วไปเกี่ยวกับกะเหรี่ยง ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของกะเหรี่ยงในประเทศไทย การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะบ้านเรือน การแต่งกาย ครอบครัวยุคและการแต่งงาน การทำมาหากิน พิธีกรรม ความเชื่อ

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, ประเพณี, ความเชื่อ

สมเกียรติ จำลอง, จันทบูรณ์ สุทธิ (2539) "วันเดือนปี ชาวเขา (กะเหรี่ยงไป๋ และวัน เดือน ปี : กรณีจังหวัดอุทัยธานี กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี)". สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

ศึกษาระบบภาษา และความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการนับเวลาของกะเหรี่ยงไป๋ในเขตพื้นที่ทั้งสามจังหวัด คือ อุทัยธานี กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี พบว่า กะเหรี่ยงในพื้นที่ดังกล่าวได้รับเอาวัฒนธรรมจากชาวมอญในเรื่องตัวอักษรและอักขระวิธีมาประยุกต์ใช้เป็นภาษาเขียนของตน รับเอาพุทธศาสนาเป็นอีกด้านหนึ่งของความเชื่อ รวมทั้งระบบการลำดับวัน เดือน ปี หรือการใช้ปฏิทินเข้ามาใช้ในวัฒนธรรมของตน โดยนับรอบวันแบบ 7 วันเป็น 1 รอบ และนิยมเรียกชื่อวันทั้ง 7 เป็นภาษามอญมากกว่าภาษาของตนเอง มีการนับวันแบบจันทรคติซึ่งเป็นอิทธิพลจากพุทธศาสนาที่ชาวกะเหรี่ยงนับถือ มีการเรียกชื่อเดือนตามเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนนั้นๆ การนับปีจะใช้ระบบนักษัตรที่มีสัตว์

เป็นสัญลักษณ์ตามระบบของจีนมาใช้ ชาวกะเหรี่ยงมีกิจกรรมทางสังคมและทางเศรษฐกิจเกือบตลอดทั้งปีซึ่งจะเห็นได้จากการใช้แรงงานในรอบปีเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 เดือนและวันหยุดตามจารีตประเพณีในรอบปี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง(โปว์), วัฒนธรรม, ระบบภาษา, การนับเวลา, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

สมโชค สวัสดิรักษ์ (2540) **ความสัมพันธ์ไทย-พม่า-กะเหรี่ยง (Thai-Burmese-Karen Relations).**

กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เน้นมิติการเมืองชาติพันธุ์ในเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งให้เห็นว่า กะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งซึ่งรัฐบาลทหารพม่าถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อย เมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ได้เรียกร้องอิสระในการปกครองแต่รัฐบาลทหารพม่าปฏิเสธ จึงทำให้กลุ่มต่างๆ เหล่านั้นจัดตั้งกลุ่มอิสระเรียกร้องการปกครองจากรัฐบาลทหารพม่า ดังกรณีกองกำลังชาวกะเหรี่ยงได้จัดตั้งสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง(KNU) มีฐานที่ตั้งอยู่ติดชายแดนตะวันตกของไทย และการสู้รบระหว่างกะเหรี่ยง-พม่าก็ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยหลายแง่มุม ทั้งความมั่นคงตามแนวชายแดน เศรษฐกิจการค้า ในขณะที่เดียวกันด้านมนุษยธรรม เมื่อเกิดการสู้รบทำให้ชาวกะเหรี่ยงได้รับบาดเจ็บ เดือดร้อนจากภัยสงครามจึงอพยพเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง เป็นความสัมพันธ์ที่เปราะบางโดยมีรัฐกะเหรี่ยงเป็นตัวแปรสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, การเมืองระหว่างประเทศ, ชนกลุ่มน้อย,

สมภพ ลาขโรจน์ (2533) "ภาวะผู้นำของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนระดับหมู่บ้านของกะเหรี่ยงโปว์". **ข่าวสารสถาบันศูนย์วิจัยชาวเขา** 3: 42-46.

กล่าวถึงบทบาทผู้นำในชุมชนกะเหรี่ยงที่อยู่กระจายหนาแน่นตลอดแนวชายแดนไทย-พม่า จากเหนือสุดไปจนถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตกะเหรี่ยงโปว์ มีลักษณะเป็นชุมชนหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มทางสังคมขนาดใหญ่ และหมู่บ้านแต่ละแห่งเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน ทั้งนี้เนื่องจากระบบสังคมวัฒนธรรมในด้านการปกครองของกะเหรี่ยงโปว์ มีหัวหน้าหมู่บ้านที่มีการสืบสายฝ่ายชายที่ร่วมบิดาเดียวกันสืบทอดกันมา นอกจากนี้ ชุมชนกะเหรี่ยงในระดับหมู่บ้าน ยังมีผู้นำกลุ่มต่างๆ มีบทบาทหน้าที่ตลอดจนอิทธิพลต่อสมาชิกกลุ่มในหลายด้าน เช่น หัวหน้าหมู่บ้าน กลุ่มอาวุโสชาย สตรี หัวหน้ากลุ่มเครือญาติ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำศาสนาและพิธีกรรมความเชื่ออื่นๆ เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง(โป), โครงสร้างสังคม, บทบาทผู้นำ

สมภพ ลาขโรจน์ (2535) "กะเหรี่ยงกับสภาพแวดล้อม". **ข่าวสารสถาบันศูนย์วิจัยชาวเขา** 3: 29-35.

กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงกับสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยศึกษาจาก 4 หมู่บ้านในชุมชนกะเหรี่ยงโปเขตตำบลนาโลโว อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ที่ถูกประกาศให้เป็น "มรดกโลกทางธรรมชาติ" (World Natural Heritage) ทำให้พื้นที่อยู่อาศัยของชาวกะเหรี่ยงกลายเป็นพื้นที่อนุรักษ์ รายละเอียดของบทความได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของกะเหรี่ยงโป ทั้งพฤติกรรมทางสังคม ประเพณี เศรษฐกิจ รวมถึงทัศนคติด้านจิตใจของกะเหรี่ยงโปต่อสังคมไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ลักษณะเฉพาะและวิถีชีวิตดังกล่าวของชาวกะเหรี่ยงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและ การดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, นิเวศวิทยาวัฒนธรรม, ประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน, การอนุรักษ์ธรรมชาติ

สมศิริ ยิ้มเมือง (2537) "มิเดะ ตะบันไฟของคนกะเหรี่ยง". **สยามอารยะ** 14: 61-62.

กล่าวถึงเครื่องมือสำหรับใช้จุดไฟซึ่งเรียกว่า "มิเดะ" มีขนาดรูปร่างเหมือนตะบันหมาก ประกอบด้วยไม้ 2 ชิ้น ชิ้นแรกเป็นกระบอกไม้ไผ่ที่ทำจากไฟข้าวหลามยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.5 เซนติเมตร ส่วนชิ้นที่สองเป็นตัวก้านที่ใช้สำหรับอัดอากาศในตัวกระบอก ทำจากไม้เนื้อแข็งและเหนียว นิยมใช้ไม้ "ทิวทิว" เหล่าให้พอดีกับรูของกระบอกไม้ไผ่ ก้านไม้ยาวประมาณ 13-15 เซนติเมตร ปลายก้านเขาเป็นหลุมสำหรับติดเชื้อเพลิงที่ทำจากขุยต้นเต่าร้างผสมกับดินปะสิวดิบ การทำงานของมิเดะจะอาศัยการอัดอากาศด้วยการตบก้านอัดอากาศเข้าไปในรูกระบอกไม้ไผ่อย่างแรงและดึงออกมาอย่างรวดเร็ว ไฟก็จะติดที่ขุยเต่าร้าง

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กะเหรี่ยง, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เครื่องมือเครื่องใช้

สุภลักษณ์ ไทณลักษณ์ (2542) 'การนับถือผีบรรพบุรุษของชาวกะเหรี่ยงโปว์: บทบาท ความสำคัญ และการเปลี่ยนแปลง กรณีศึกษาที่หมู่บ้านดงเสลาเก่า ตำบลด่านแม่ฉลပ် อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี'. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาประเพณีการนับถือผีบรรพบุรุษของกะเหรี่ยงโปว์ที่หมู่บ้านดงเสลาเก่า การศึกษาพบว่า การนับถือผีบรรพบุรุษมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงโปว์ เพราะเป็นกลไกสำคัญในการจัดการระบบการผลิตภายในสังคมของกะเหรี่ยงทั้งด้านแรงงานและการจัดสรรที่ดิน เนื่องจากไม่มีการกำหนดกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ดังนั้นจึงอาศัยข้อปฏิบัติทางความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษมาเป็นข้อเจรจาเพื่อลดความขัดแย้งในปัญหาที่ดินแทนด้านแรงงาน ความเชื่อเรื่องผี

บรรพบุรุษในสังคมกะเหรี่ยงโปว์ จึงเป็นกลไกสำคัญในการปรับตัว การสร้างความรู้สึกร่วมและความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม และก่อให้เกิดสำนึกร่วมทางด้านชาติพันธุ์และการดำรง เอกลักษณ์ของกลุ่มให้คงสืบต่อไป

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง(โปว์), พิธีกรรมความเชื่อ, การนับถือผี บรรพบุรุษ, การจัดระเบียบสังคม

สุรัชย์ รักษาชาติ (2545) 'ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของคนชายขอบ : รูปแบบการบริโภค และแหล่งที่มาของอาหารของครัวเรือนกะเหรี่ยงภาคตะวันตก ประเทศไทย'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ (วท.ม.) มหาวิทยาลัยมหิดล

ศึกษาแบบแผนการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของกะเหรี่ยง ที่จังหวัด กาญจนบุรี ซึ่งเป็นชุมชนชายขอบและถูกนำเข้าสู่ระบบการพัฒนาในกระแสหลักและการขยายตัวของ กระบวนการกลายเป็นเมืองและความทันสมัย ทำการเพาะปลูกพืชไร่เชิงเดี่ยวภายใต้ความเชื่อมโยง ของฐานทรัพยากรในท้องถิ่นและความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันทางการผลิตกับนายทุน ซึ่งทำให้เกิด หนี้สินต่อเนื่อง ต่อมาชุมชนได้กลับมาเพาะปลูกข้าวไร่ในเขตป่าโดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม ทำให้ได้ผล ผลิตพอเพียงและลดรายจ่ายการใช้เงิน แต่การปฏิบัตินี้ก็ขัดแย้งกับบริบทเงื่อนไขที่เปลี่ยนไป ซึ่งได้แก่ กฎหมายการอนุรักษ์ ทั้งนี้กรณีศึกษาชี้ให้เห็นว่า สำหรับคนชายขอบ ความมั่นคงทางอาหารเชื่อมโยง โดยตรงกับทรัพยากรดิน น้ำ ป่าและแรงงาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งวิจัยหาหนทางทำการเกษตร ทางเลือกเพื่อฟื้นฟูดินในพื้นที่การเกษตรและการจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสม โดยใช้การลงทุนและภูมิ ปัญญาดั้งเดิมที่มีการอนุรักษ์เป็นฐาน

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, การบริโภค, ระบบการเพาะปลูก, อาหาร

สุรินทร์ มุขศรี (2543) "ย้อนรอยก๊อดส์อาร์มีบุกแดนไทยตะนาวศรีที่สวนผึ้ง". **ศิลปวัฒนธรรม** 5: 54 - 62.

กล่าวถึงความเป็นมาของกะเหรี่ยงที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมถึง คติความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับชนกะเหรี่ยงนับจาก เหตุการณ์กลุ่มก๊อดส์อาร์มีบุกยึดโรงพยาบาลราชบุรี ผู้เขียนสรุปว่ากะเหรี่ยงตามแนวเขตตะนาวศรี อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนไทยมา 200 กว่าปีแล้วโดยเฉพาะแถบจังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี และมี จำนวนไม่น้อยที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินสยามก่อนเกิดรัฐชาติ ทั้งยังสำนึกเสมอว่าตนเป็นคนไทย แต่กลับถูก จัดเป็นชนกลุ่มน้อยหรือประชาชนชั้นสองเสมอมา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์,

สุรินทร์ เหลือลมัย (2536) "เดือนเก้ากินข้าวห่อกะเหรียง". **เมืองโบราณ** 3: 49-56.

กล่าวถึงประเพณีพิธีกรรมกินข้าวห่อเพื่อเรียกขวัญของชาวกะเหรียงบ้านป่อ ตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งจัดขึ้นในเดือนเก้าของทุกปีอันเป็นช่วงเวลาที่พืชผลกำลังออกมาระหว่างรอการเก็บเกี่ยวผลจึงมีเวลากลับมารวมญาติกันอีกครั้ง ประเพณีกินข้าวห่อจึงเป็นเครื่องมือรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ต่อมาพิธีกินข้าวห่อเรียกขวัญของกะเหรียงบ้านป่อได้นำมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวกลายเป็นการทำลายวิญญาณและคุณค่าของวัฒนธรรมกะเหรียงดั้งเดิมลง

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรียง, ประเพณี, การเปลี่ยนแปลง, การท่องเที่ยว

สุรินทร์ เหลือลมัย (2540) "วัดเก่ากะเหรียงกับการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น". **ศิลปวัฒนธรรม**

ท้องถิ่นราชบุรี 1: 30-35.

กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดเก่ากะเหรียงในเขตอำเภอสวนผึ้งและกิ่งอำเภอบ้านคา ซึ่งชาวบ้านได้พัฒนาวัดเก่ากะเหรียงกลางหมู่บ้านให้กลับฟื้นคืนมาใหม่ โดยสร้างเจดีย์หรือเสาหลักบ้านขึ้นใหม่ เพื่อสืบสานความเชื่อเรื่องพุทธกับผีที่ผสมกลมกลืนกันหรือ "พุทธแบบกะเหรียง" และกล่าวถึงตำนานการหันมานับถือพุทธศาสนาของกะเหรียงราชบุรีและเพชรบุรี ซึ่งทำให้โลกทัศน์ของกะเหรียงไปว่ามี "ความเป็นพุทธ" และได้เปลี่ยนความหมายทางสัญลักษณ์ของเสาหลักบ้านตามความเชื่อดั้งเดิมมาเป็น "องค์เจดีย์" ทางพุทธศาสนา มีการนำต้นโพธิ์มาปลูกตามคติแบบพุทธ แต่ที่ผ่านมา 30 ปีวัดเก่ากะเหรียงหมดความสำคัญลงและขาดการสืบเนื่องในทางพิธีกรรมกระทั่งเกิดการบูรณะยกเสาเจดีย์ (หลักบ้าน) ขึ้นใหม่ดังที่กล่าวไป

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรียง(โป้ว), ศาสนาความเชื่อ, การฟื้นฟูวัฒนธรรม

สุรินทร์ เหลือลมัย (2542) "ความเชื่อทางศาสนาของชาวกะเหรียง : กรณีศึกษาวันปีใหม่กะเหรียงที่วัดแจ้งเจริญ อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี". สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

ศึกษาระบบความคิดความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของกะเหรียงโป้ว พบว่า แต่เดิมกะเหรียงมีการนับถือผีซึ่งเป็นกลวิธีในการควบคุมสังคมของกะเหรียง เหตุที่กะเหรียงในเขตราชบุรีและเพชรบุรีหันมานับถือพุทธศาสนาเกิดจากเจ้าอธิการนวม อดีตเจ้าอาวาสวัดแจ้งเจริญ อำเภอวัดเพลง จังหวัดราชบุรี ได้เดินธุดงค์เข้าไปจนถึงหมู่บ้านกะเหรียงและเกิดการลอบคาถาอาคมระหว่างเจ้าอธิการนวมกับหัวหน้าผู้นำชาวกะเหรียงโป้ว ผลปรากฏว่าหัวหน้าชาวกะเหรียงยอมแพ้และยอมรับนับถือพุทธศาสนาโดยยังคงสืบทอดการถือผีไว้ ทั้งนี้การยอมรับพุทธศาสนามีตั้งแต่ระดับครอบครัว เครือญาติจนถึงกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง

จังหวัดราชบุรีและเพชรบุรี โดยมีศูนย์รวมจิตใจที่วัดแจ้งเจริญ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง(โปว์), ศาสนาความเชื่อ

สุรินทร์ เหลือลมัย (2546) "มิติวัฒนธรรมท้องถิ่นวัฒนาของชาวกะเหรี่ยงราชบุรี". **เมืองโบราณ** 3: 60-67

ศึกษามิติของความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกปัจจุบันของชุมชนกะเหรี่ยงโป จังหวัดราชบุรี เพื่อให้เห็นกระบวนการ "ท้องถิ่นวัฒนา"(Localization) ที่เป็นการฟื้นฟูพลังและศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดร่วมกันในท้องถิ่น โดยนำมิติวัฒนธรรมมาใช้ เช่น การฟื้นฟูวัดเก่าเพื่อสืบสานอัตลักษณ์ความเป็นกะเหรี่ยงที่ทำให้เห็นรากเหง้าการนับถือผี "เสาหลักบ้าน" แล้วสืบทอดผสมผสานมาเป็นสัญลักษณ์ของ "เจดีย์" ในพิธีกรรม "พุทธแบบกะเหรี่ยง" พิธีกรรมการไหว้รุกขจี้อ หรือเจ้าแห่งต้นไม้ใหญ่ประจำหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทสถานะมาเป็น "เจ้าพ่อ" ที่สิงสถิตในศาลเมื่อมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์จีน ไทยวน ลาวเวียงและมอญที่มาตั้งรกรากภายหลัง หรือการบวชป่าที่เกิดขึ้นจากการนำเอาความเชื่อทางศาสนามาผสมผสานกับความหมายของการอนุรักษ์ในเชิงสัญลักษณ์ เป็นต้น ตลอดจนงานชุมนุมปีใหม่ของกะเหรี่ยงที่วัดแจ้งเจริญซึ่งได้ก่อให้เกิดสำนึกทางชาติพันธุ์กะเหรี่ยงร่วมกันจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง(โป), วัฒนธรรม, ศาสนาความเชื่อ, การปรับตัว

สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง(2538) **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: กะเหรี่ยงสะกอ**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงวัฒนธรรมทั่วไปของกะเหรี่ยงสะกอ ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน อาชีพความเป็นอยู่ อาหารการกินและข้อห้ามเกี่ยวกับอาหาร ดนตรีและเพลง โครงสร้างสังคม ครอบครัว การแต่งงาน พิธีกรรมและความเชื่อ ผีและประเพณีการเลี้ยงผี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง(สะกอ), วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, พิธีกรรมความเชื่อ, ภาษา

สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง (2539) **เพลงกะเหรี่ยง**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

เป็นการนำเสนอข้อมูลเพลงกะเหรี่ยงเบื้องต้น โดยผู้เขียนได้จำแนกบทเพลงออกเป็นประเภทต่างๆ ตามเนื้อหาของเพลงและโอกาสที่เล่น ได้แก่ เพลงที่ร้องในงานศพ เพลงที่คนเฒ่าคนแก่ร้องสั่งสอนหนุ่มสาว เพลงหนุ่มสาวแสดงความรักความคิดถึงกัน เพลงเบ็ดเตล็ดที่ร้องในงานมงคล เพลงกล่อมเด็ก และเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ซึ่งมีเนื้อร้องภาษาไทยปนกับภาษากะเหรี่ยง

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง, วัฒนธรรม, เพลง

สุริยา รัตนกุล, รองศาสตราจารย์ คุณหญิง, และลักขณา ดาวรัตนหงษ์ (2531) **อาหารแสลงโรคและ
บริโภคนิสัยของชาวกะเหรี่ยงสะกอ** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล

เป็นการศึกษาอาหารเชิงวัฒนธรรม เนื้อหาประกอบด้วยข้อมูลส่วนประกอบการทำอาหาร
วิธีการปรุงและการจัดสำรับ กะเหรี่ยงแบ่งส่วนประกอบอาหารออกเป็นเครื่องให้ความเผ็ด ความเค็ม
ความเปรี้ยวและความหอม ประเภทของเนื้อสัตว์ที่ใช้ทำอาหาร และชนิดของแกง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสิ่ง
เหล่านี้สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์วิถีคิดของชาวกะเหรี่ยง และการแบ่งอาหารออกเป็นอาหารประจำวัน
อาหารในพิธีกรรม งานเลี้ยง และอาหารสำหรับผู้ป่วยก็แสดงให้เห็นรูปแบบการดำเนินชีวิต คติความเชื่อ
ของกะเหรี่ยง

คำสำคัญ : ชชาติพันธุ์, (กะเหรี่ยงสะกอ), วัฒนธรรม, การบริโภค, อาหาร, ความเชื่อ

3.2. อุ๊กอง(ลัวะ)

นุศิษฐ์ จินดาศรี (2536) "การปฏิบัติงานกับชาวลัวะ". **ข่าวสารสถาบันศูนย์วิจัยชาวเขา** 3: 54-72.

บทความเสนอว่า การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับชาวลัวะในชุมชนให้เกิดผลสำเร็จ จะต้องศึกษา
หาความรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ชนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีชาวเผ่าลัวะใน
ชุมชนนั้น ๆ ให้ถ่องแท้เสียก่อน โดยเฉพาะความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของบุคคลสำคัญในบ้าน กลุ่ม
เครือญาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน ในหมู่บ้าน มารยาทสังคม ข้อห้ามที่สำคัญ ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรและ
สังคมในรอบปี

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ลัวะ, ชุมชนศึกษา, การพัฒนา, เครือญาติ

มยุรี ถาวรพิพัฒน์ (2539) **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์อุ๊กอง (อุ๊กอง)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์อุ๊กอง หรืออุ๊กอง ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบ
ภาคกลางและตะวันตกของไทย พวกเขาเรียกตัวเองว่า "ก๊องหรืออุ๊กอง" ส่วนทางราชการมักเรียกว่า
"ลัวะ" แต่คนไทยส่วนใหญ่ในพื้นที่ใกล้เคียงเรียกชนกลุ่มนี้ว่า "ลัวะ" งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรม
ก๊องในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากวัฒนธรรมภายนอกที่ส่งผลให้ชาวบ้านต้องปรับเปลี่ยนวิถี
การดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ เช่น การเข้าโรงเรียนทำให้เด็กหันพูดภาษาไทยมาก
ขึ้น การติดต่อสื่อสารค้าขายกับภายนอกทำให้ชาวก๊องพูดภาษาของตนเองน้อยลง เป็นต้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, อุ๊กอง (ลัวะ), ชชาติพันธุ์วรรณนา, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน,
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วิบูลย์ ตระกูลสุน.(2542) 'ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อุยก่อง: กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดอุทัยธานี'. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.(ดนตรี)) มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาดนตรีและโครงสร้างทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อุยก่อง ในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า ความหมายของเพลงส่วนใหญ่ทำหน้าที่สื่อให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของอุยก่อง สำหรับระบบเสียงในดนตรีอุยก่อง มีระยะห่างในระดับเสียงดนตรีใกล้เคียงกับระบบเสียงของดนตรีสากล โครงสร้างของดนตรีอุยก่อง มีอัตราความเร็วอยู่ในช่วงช้า - ค่อนข้างเร็ว มีทำนองสั้น บางเพลงมีทำนองที่สั้นเกินกว่าจะบ่งชี้ความเป็นท่อนได้ แต่ยังคงมีโครงสร้างของวลีเพลง และส่วนย่อยของทำนอง การดำเนินของแนวทำนองในแต่ละเพลงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำนองเพลงอุยก่องมี 3 ลักษณะ คือเพลงเป็นทำนอง เพลงที่เป็นการพูด และเพลงที่เป็นทำนองผสมกับการพูด

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, อุยก่อง, ดนตรีวิทยาชาติพันธุ์

3.3. จีน

เกษม ปราณิธยาศัย (2544) 'ผู้ชายในครอบครัวจีน : ครอบครัวคนจีนแต่ใจในตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.(มานุษยวิทยา)) มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวจีนในสังคมไทย แม้ผู้หญิงจะถูกกำหนดให้มีสถานภาพและบทบาทเป็นรองผู้ชายและถูกลดคุณค่า ในขณะที่ผู้ชายถูกให้คุณค่าและมีความสำคัญ แต่ในทางกลับกันภายใต้โครงสร้างค่านิยมในครอบครัวจีน ผู้ชายเองก็ได้รับแรงกดดันจากความคาดหวังของครอบครัวและสังคมไม่น้อยไปกว่าผู้หญิง ความคาดหวังต่อสถานภาพ บทบาทและ หน้าที่ของผู้ชายจีนในสังคมไทยเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของแรงกดดันที่ผู้ชายได้รับและยังคงปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ภาวะสำคัญในครอบครัวของผู้ชายจีน เช่น การรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูล การดูแลทรัพย์สินและกิจการต่างๆที่ รุนปู้ร่นพ้อสร้างสมไว้ และการเป็นคนกลางไกลเกลี่ยปัญหาหว่าแม่ผัวกับลูกสะใภ้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความคาดหวังของครอบครัวจีนที่มีต่อผู้ชายจีน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรสาคร, จีน(แต่ใจ), ครอบครัว, เพศสภาพ, บทบาทในครอบครัวของผู้ชายจีน

เกษียร เตชะพีระ (2537) แลลดลลายมังกร: รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม .กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จีนในสยาม โดยชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ความเป็นจีนเป็นผลผลิตของสังคมไทย ตัวตนของพวกเขาเมื่ออยู่เฉพาะในบริบทของสังคมไทยเท่านั้น "จีนสยาม" เป็น

องค์ประกอบสำคัญในสังคมไทยปัจจุบัน เพราะเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในกลุ่มคนชั้นกลาง ไม่ว่าจะในแง่วัฒนธรรม ภูมิหลัง ประสบการณ์ สถานะและบทบาททางเศรษฐกิจ และการเมืองของกลุ่มจีนสยาม "ความเป็นจีน" ยังเป็นผลผลิตของการสร้าง "ชาติ" แบบเชื้อชาตินิยมของผู้ปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เพื่อจะนิยาม "ความเป็นไทย" และ "ความเป็นจีน" ที่สร้างขึ้นนี้ได้กลายเป็นที่ยอมรับกันในหมู่คนไทยและจีนสยามว่าเป็นเอกลักษณ์ของตน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, ลัทธิชาตินิยม, วาทกรรมอัตลักษณ์, การเมืองวัฒนธรรม, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

เกษียร เตชะพีระ (2537) **จินตนากรรมชาติที่ไม่เป็นชุมชน: คนชั้นกลางลูกจีนกับชาตินิยมโดยรัฐของไทย.** กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาและฝึกอบรมนักข่าว หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ.

วิเคราะห์นโยบายและการปฏิบัติกับชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย ทั้งนี้ผู้เขียนได้ถกเถียงกับทัศนะที่ว่าชาติไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถบูรณาการชนกลุ่มน้อยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้ราบรื่นโดยชี้ให้เห็นถึงการครอบงำและความตึงเครียดทางเชื้อชาติที่แฝงอยู่ รวมทั้งยุทธวิธีทางการเมืองวัฒนธรรมในการปรับตัวและเจรจาต่อรอง ซึ่งปรากฏในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับผู้ประกอบการคนชั้นกลางชาวจีน โดยเริ่มต้นจากการวิพากษ์ชาตินิยมโดยรัฐของไทยและนโยบายผสมกลมกลืนชาวจีนว่า ด้านหนึ่งยึดเอาวาทกรรมเชื้อชาติมาเบียดขับให้ชาวจีนกลายเป็น "อื่น" ขณะที่อีกด้านหนึ่งกลับเลือกฉายใช้ประโยชน์จากพวกเขาตามเงื่อนไขโอกาสเฉพาะ โดยยกกรณีศึกษาคนจีนในเมืองไทยที่เลือกใช้ยุทธวิธีทางการเมืองวัฒนธรรมในการปรับตัวเข้ากับความเป็นไทย ทั้งยังแสดงให้เห็นความตื่นตัวทางวัฒนธรรมในหมู่คนชั้นกลางลูกจีน หลังขบวนการพฤษภาคม พ.ศ. 2535

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, ลัทธิชาตินิยม, วาทกรรม

ขวัญจิต ศติวงศาโรจน์ (2543) **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ฮกเกี้ยน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาวจีนอพยพเชื้อสายฮกเกี้ยน ซึ่งเป็นกลุ่มเชื้อสายจีนที่เก่าแก่มากกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย มีประวัติการตั้งรกรากบนแผ่นดินไทยไม่ต่ำกว่า 500 ปี โดยชื่อ "ฮกเกี้ยน" นี้ เป็นชื่อเรียกกลุ่มคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนที่พูดภาษาฮกเกี้ยน ชาวฮกเกี้ยนจะเรียกตนเองว่า "ฮกเกี้ยนหลัง" นอกจากนี้ยังมีการเรียกที่บ่งบอกถึงการสืบเชื้อสายและการผสมผสานสู่ความเป็นไทยเพิ่มขึ้น โดยฮกเกี้ยนที่เกิดจากพ่อที่อพยพมาจากประเทศจีนแต่งงานกับแม่ชาวไทยหรือลูกชาวจีนที่เกิดในประเทศไทย จะเรียกว่า "ฮกเกี้ยนبابา" ซึ่งฮกเกี้ยนรุ่นปัจจุบันเป็นฮกเกี้ยนبابาแทบทั้งสิ้น ผู้เขียนได้ศึกษาชุมชนเก่าแก่ของชาวฮกเกี้ยนในเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ และชุมชนฮกเกี้ยนใหม่ที่อพยพมาในระยะหลังในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ฝั่งตะวันตก จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันวัฒนธรรมดั้งเดิม

ของฮกเกี้ยนถูกหลอมรวมไปกับวัฒนธรรมใหญ่ จนกลายเป็นรูปแบบใหม่ที่ค่อนข้างไปสู่สากลมากขึ้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน(ฮกเกี้ยน), ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

จินตนา งามสว่าง (2542) 'การอบรมเลี้ยงดูบุตรของสตรีไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร.'

วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวิจัยนี้มุ่งตอบคำถามหลักที่ว่า มารดาเหล่านี้ประสบความสำเร็จในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหรือไม่ โดยศึกษาสตรีไทยเชื้อสายจีน 20 คน จากส่วนต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า มารดาที่มีการศึกษาสูงจะประสบความสำเร็จในการเลี้ยงดูบุตรมากกว่ามารดาที่มีการศึกษาน้อย มารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงจะประสบความสำเร็จในการเลี้ยงดูบุตรมากกว่ามารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคง และมารดาที่มีรายได้สูงจะประสบความสำเร็จในการเลี้ยงดูบุตรมากกว่ามารดาที่มีรายได้ต่ำ ส่วนวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรนั้นมารดาโดยทั่วไปจะใช้วิธีการใช้เหตุผลและเป็นประชาธิปไตย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

เจียง ไป ฉาว(สุริย์, แปล) (2534) "สังคมจีนในสังคมไทย มีจริงหรือ". **ศิลปวัฒนธรรม** 4:50 - 62.

ผู้เขียนได้อธิบายความหมายของชาวจีนต่างด้าว ชาวจีนสัญชาติไทย และชาวไทยเชื้อสายจีน รวมทั้งกล่าวถึงสถิติการเปลี่ยนแปลงจำนวนชาวจีนต่างด้าวตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา เพื่อเสนอว่าที่เรียกว่าสังคมชาวจีนในประเทศไทยเป็นเพียงภาพลวงตาอย่างหนึ่งเท่านั้น แท้จริงแล้วประเทศไทยไม่มีกลุ่มชนชาติที่ไม่ขึ้นต่อสังคมไทยหรือมิได้มีสังคมชาวจีนที่แยกจากชาวไทยอย่างสิ้นเชิงดำรงอยู่ เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนและลูกหลานชาวจีนต่างด้าวในเมืองไทยเป็นคนไทยโดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะเดียวกันสมาคมชาวจีนไม่น้อยกว่า 2,000 แห่งก็ล้วนตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายไทย ส่วนการจัดงานประเพณีแบบจีนถือเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของคนจีนในสังคมไทย และนานวันเข้าก็มีธรรมเนียมไทยปะปนอยู่ด้วย กระทั่งโรงเรียนจีนที่สร้างขึ้นก็เปิดโอกาสให้เยาวชนเรียนภาษาจีนเพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางการค้า วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับจีน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, การผสมผสานทางวัฒนธรรม, วาทกรรม

เชียวกง (2546) **กิจกรรมทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย (ค.ศ. 1906-1939)**.

กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อท่าทีและแนวโน้มทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย คือ

สถานการณ์ทางการเมืองภายในจีน โดยเฉพาะการปฏิวัติซินไฮ่ นำโดย ดร.ซุนยัตเซน และการประกาศใช้ พ.ร.บ. สัญชาติ ค.ศ. 1909 ที่ยึดหลักถือสายเลือดเป็นสิ่งสำคัญ ยังผลให้ชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมากรู้สึก ผูกพันกับถิ่นกำเนิดและความคิดชาตินิยมก็เพิ่มสูงขึ้น อีกปัจจัยหนึ่ง คือ สถานการณ์ทางการเมืองใน ไทยที่พวกเขาอาศัยอยู่ มาตรการต่างๆ ที่ทางการไทยใช้เพื่อจูงใจให้คนจีนในไทยฝักใฝ่จงรักภักดีต่อชาติ ไทย นอกจากนั้น งานชิ้นนี้ยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในไทยสมัยที่ พรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนร่วมมือกันและแตกแยกกันในสมัยต่อมา รวมถึงกิจกรรมต่อต้าน ญี่ปุ่นเพื่อกู้ชาติของชาวจีนโพ้นทะเลภายหลังสงครามต่อต้านญี่ปุ่นทั่วประเทศจีนระเบิดขึ้น ซึ่งสะท้อน ชัดเจนถึงการเคลื่อนไหวชาตินิยมของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, การเคลื่อนไหวทางการเมือง, การเมืองชาติ พันธุ์

ณัฐธิดา สุขมนัส (2539) 'ความเชื่อเรื่องดวงจัญในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในกรุงเทพมหานคร'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาคติความเชื่อและบทบาทของระบบความเชื่อเรื่องดวงจัญในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชนเยาวราชและสำเพ็ง และสุสานฮูลิน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) ความเชื่อเรื่องดวงจัญแพร่กระจายเข้าสู่สังคมไทยผ่านกลุ่มชาวจีนอพยพในไทย 2) ความเชื่อเรื่องดวงจัญได้รับอิทธิพลของแนวคิดเรื่องหยินหยางจากปรัชญาอี้จิง และแนวคิดเรื่องธรรมชาติ จากลัทธิเต๋า 3) คติความเชื่อเรื่องดวงจัญมีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์จีน โดยดวงจัญสำหรับสุสาน เป็นสัญลักษณ์ของเอกภาพทางสายตระกูล และดวงจัญที่อยู่อาศัยตอบสนองความต้องการ ความปลอดภัย ความมั่นคงทางจิตใจและความสุขในชีวิต

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, ศาสนาความเชื่อ, ลัทธิพิธี

ตะเกียงคู่ (2534) **สายหยุดพุดจิบจีน**. กรุงเทพฯ : ยินหยาง.

กล่าวถึงการผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีนที่มีมายาวนานในประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นผู้เชื่อมสายสัมพันธ์ไทย-จีนแล้ว วัฒนธรรมประเพณีของจีนบางอย่างยังได้ ผสานเข้ากับวัฒนธรรมหลวงในราชสำนัก เช่น พระราชพิธีเลี้ยงพระตฤษจีนที่จัดเข้าเป็นหนึ่งในพระราช พิธีสิบสองเดือน หรือพิธีงเด็กหลวง เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ สมภารของชาวจีน การตั้งหลักแหล่งของชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ ชุมชนจีนทางฝั่งธน บ้านจีนของ ตระกูลหวังหลี ศาลเจ้าแม่ทับทิมของชาวจีนไหหลำ และตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, วัฒนธรรม, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

ด้วน ลีเซิง, ตปนีย พรหมภักทร, บุญยง ไร่สุขสิริ, วชิรี น้อยพิทักษ์ (2540) "บทบาทของชาวไทยเชื้อสายจีน ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันตก: ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม" มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ .

ผลการศึกษาพบว่า คนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครปฐมมีส่วนในการพัฒนาความเจริญของจังหวัดมากทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งบทบาทนี้เป็นผลมาจากการสร้างตัวของคนจีนรุ่นก่อนที่อพยพเข้ามาตั้งแต่เสียผืนหมอนใบจนมีธุรกิจใหญ่โต เมื่อมีความมั่นคงแล้ว คนเหล่านี้ยังรู้จักให้ความช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ด้วยการรวมกลุ่มตั้งเป็นสมาคม มูลนิธิ สำหรับแนวทางการดำเนินธุรกิจจากธุรกิจครอบครัวมาเป็นธุรกิจที่เป็นระบบมีผู้ร่วมทุนนอกเหนือไปจากญาติพี่น้อง มีการกู้เงินเพื่อขยายการลงทุนด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ความคิดของลูกหลานจีนรุ่นใหม่ก็เปลี่ยนไปจากรุ่นพ่อแม่ เนื่องจากได้รับการศึกษาแตกต่างกัน คนรุ่นใหม่เข้ามารับช่วงความเจริญของธุรกิจด้วยความสนใจของตนเองมากกว่าความรู้สึกต้องรับผิดชอบต่อมรดกของครอบครัว

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, จีน, เศรษฐกิจ, การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ, บทบาททางเศรษฐกิจ

ธมลวรรณ ตั้งวงศ์เจริญ (2542) 'เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่'.

วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลการศึกษาพบว่า ชาวจีนรุ่นแรกมีสำนึกความเป็นจีนอยู่มากและเลือกธำรงวัฒนธรรมจีนไว้ ขณะที่สมาชิกรุ่น 2 เริ่มมีการปรับตัวเรียนรู้วัฒนธรรมไทย การปรับตัวปรากฏชัดในรุ่นที่ 3 เนื่องจากรัฐบาลไทยมีนโยบายกดดันให้ชาวจีนกลายเป็นไทยด้วยเหตุผลทางการเมือง คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 จึงมีแนวโน้มตัดสินใจเลือกเป็นไทยและเลือกธำรงเอกลักษณ์วัฒนธรรมจีนไว้โดยยอมละทิ้งเอกลักษณ์ชาติพันธุ์จีนบางอย่างและปรับให้เป็นทวิลักษณ์(double identity) อันกลายเป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยเชื้อสายจีนในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกรุ่น 2 มีแนวโน้มออกจากอาชีพเกษตรไปสู่อาชีพช่างฝีมือและค้าขาย เมื่อได้รับการศึกษาสูงขึ้น แนวโน้มการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้นและการเลือกตั้งถิ่นฐานมักอยู่ในเขตชุมชนเมืองสัมพันธ์กับลักษณะอาชีพ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, การธำรงชาติพันธุ์, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ธิดา สารระยา (2533) "เสี้ยวหนึ่งของอดีตที่ราชบุรี: กะเหรี่ยงและจีน" **เมืองโบราณ** 2: 119-129

ราชบุรีเป็นดินแดนแห่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติและมีการ

แสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีต่างกันไป แต่ท่ามกลางความหลากหลายก็มีการผสมกลมกลืน
สมาชิกในสังคม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำของการสร้างลักษณะร่วมและความเป็นปึกแผ่นทาง
วัฒนธรรม ทว่าเงื่อนไขสำคัญที่มีพลังในการกลืนกลายความหลากหลายทางชาติคือ ความเจริญจาก
ส่วนกลาง ทำให้เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของกลุ่มชนท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป โดยเสนอเรื่องราวในอดีตของ
คนสองกลุ่ม ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่กำลังเปลี่ยนแปลง คือกะเหรี่ยง ในฐานะพรานไพรใน
อดีตของราชบุรี ซึ่งปัจจุบันต้องปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง และคนจีน ในฐานะ
กรรมกรรับจ้างในอดีตของราชบุรี ขณะที่ปัจจุบันพวกเขาได้ปรับเปลี่ยนชีวิตไปเป็นชาวสวนดำเนิน
สะดวกที่มีความรู้ความชำนาญด้านการเกษตรรอบด้าน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, กะเหรี่ยง, จีน, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, การ
ปรับตัว

นันทนา ตันติเวสส (2532) "ชุมชนชาวจีนในราชอาณาจักรสยาม". **ศิลปากร** 1: 74-80.

บทความนี้สะท้อนความคิดของเซอร์ จอห์น เบาริง เกี่ยวกับชุมชนชาวจีนในราชอาณาจักรสยาม
จากการสังเกตและความเข้าใจของเขาในช่วงระยะเวลา 1 เดือนที่พำนักอยู่ในประเทศไทย คือตั้งแต่วันที่
24 มีนาคม -25 เมษายน พ.ศ. 2398 ในฐานะกงสุลประจำกรุงตั้งผู้คลุกคลีกับชาวจีนอพยพในสมัยนั้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, วัฒนธรรม

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2531) "ชาวจีน ปัจจัยสำคัญของความเปลี่ยนแปลง". **ศิลปวัฒนธรรม** 4:36-48.

ผู้เขียนเห็นว่า วิถีชีวิตของคนจีนอพยพที่เข้ามาเมืองไทยแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่ง
ประสบความสำเร็จในทางเศรษฐกิจและสังคม มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและสามารถแทรกซึมเข้าไปใน
ระบบศักดินาได้ ทั้งพร้อมจะกลายเป็นชนชั้นสูงของสังคมไทย อีกกลุ่มหนึ่งประสบความสำเร็จกว่า
ประชาชนไทยทั่วไป กระจ่ายอยู่ในภาคส่วนเศรษฐกิจต่างๆ มีความสัมพันธ์กับคนไทยผ่านการค้าขาย
กลุ่มนี้จะถูกกลืนช้ากว่า ทั้งรักษาเอกลักษณ์จีนเอาไว้มากกว่า เมื่อเศรษฐกิจแบบเงินตราขยายตัว ชาว
ไทยเกิดความรู้สึกรังเกียจต่อชาวจีนอพยพ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงมาสู่เศรษฐกิจเพื่อตลาดมีผลกระทบ
สำคัญที่สุดต่อการอพยพของคนจีน โดยคนจีนอพยพเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจแบบส่งออกซึ่ง
เริ่มก่อตัวในประเทศไทยก่อนหน้าสนธิสัญญาเบาริง และยังเป็นรากฐานสำคัญให้รัฐบาลสามารถขยาย
ระบบเจ้าภาษีนายอากรไปได้อย่างมากในรัชกาลที่ 3 ซึ่งทั้งหมดนี้คือรากฐานสำคัญของการบ่อนทำลาย
ระบบไพร่ลงในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นิภาพร รัชตพัฒน์กุล (2546) "ตลาดน้อย: พัฒนาการชุมชน "เจ๊ก" ในบางกอก". **ศิลปวัฒนธรรม** 4:

กล่าวถึงชุมชนจีนย่าน"ตลาดน้อย"ว่า เกิดขึ้นมาจากการขยายตัวของสำเพ็ง ชาวจีนกลุ่มแรกที่ตลาดน้อยน่าจะเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนที่สร้างศาลเจ้าโจวซือกงไว้ในย่านนี้ ตลาดน้อยมีผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนาผสมปนเปกัน การเติบโตของชุมชนย่านตลาดน้อยสัมพันธ์กับการเติบโตทางเศรษฐกิจของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะการค้าสำเภาที่เฟื่องฟูสมัยต้นกรุงเทพฯ รัฐบาลเปิดโอกาสให้พ่อค้าชาวจีนทำการค้าสำเภาได้เสรี พร้อมกับมีแรงงานจีนอพยพหลังไหลเข้ามาจนกลายเป็นแหล่งงานใหญ่ที่สุดของเมืองท่ากรุงเทพฯ ความหลากหลายของกลุ่มจีนต่างๆ เห็นได้จากจำนวนศาลเจ้าทั้งของจีนแต่จี๊ ฮกเกี้ยน ไหล่ล่าและจีนแคะ ผลกระทบจากการค้าเสรีภายหลังสนธิสัญญาเบาริงนำความรุ่งเรืองมาให้กับเศรษฐกิจกรุงเทพฯ ชุมชนชาวจีนขยายตัวอย่างรวดเร็ว กุ๊จีนเริ่มขยับฐานะเป็นพ่อค้ารายย่อยและเ้าแก่ที่กลายเป็นผู้สานต่อพัฒนาการของย่านตลาดน้อย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ชุมชนศึกษา, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, พัฒนาการชุมชน

ปรารธนา โกเมน (2533) 'สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440-2488'. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการจัดองค์กร ลักษณะผู้นำ ตลอดจนการเคลื่อนไหวของสมาคมจีน ผลการวิจัยพบว่า สมาคมชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาโดยสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งนี้สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองจะมีบทบาทเด่นในช่วงกระแสชาตินิยมขยายตัว โดยเฉพาะตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 ส่วนสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจจะมีบทบาทเด่นนับแต่ชาวจีนได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในการประกอบธุรกิจสำคัญๆ ตั้งแต่ภายหลังสนธิสัญญาเบาริงเป็นต้นมา และสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางด้านสังคมเกิดขึ้นนับแต่มีการขยายตัวของชุมชนจีนในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ สมาคมเหล่านี้มีการจัดองค์กรและข้อบังคับแตกต่างจากอั้งยี่ เนื่องจากมีการบริหารในระบบคณะกรรมการ การกำหนดระเบียบและเก็บค่าบำรุงชัดเจน และการใช้วิธีการลงคะแนนเสียง เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, องค์กรทางสังคม, การเคลื่อนไหวทางสังคม

พินดา สงวนเสรีวานิช (2540) "2540 เยาวราชในพายุฝุ่น". **ศิลปวัฒนธรรม** 4: 83-98

บทความนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับศักยภาพทางเศรษฐกิจและการค้าของชาวจีนเยาวราช โดยกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของเยาวราชในฐานะย่านชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่เรียกกันว่า ไชน่าทาวน์เมืองไทย ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม

และวิถีชีวิตผู้คน จากย่านที่เต็มไปด้วยแรงงานกุลีจีนในอดีต ปัจจุบันเยาวราชเป็นแหล่งรวมของแรงงาน
อีสานต่างถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ยังขายความเป็นจีนแก่นักท่องเที่ยวทั่วโลก

คำสำคัญ: ชาดิพันธุ, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ชุมชนศึกษา

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2533) "ปูนเก่ากง เทพท้องถิ่นของคนจีนในเมืองไทย แพร่หลายมากที่สุด".

ศิลปวัฒนธรรม 4: 62-74.

กล่าวถึง "ปูนเก่ากง" ซึ่งเป็นเทพประจำท้องถิ่นองค์หนึ่ง ที่คนจีนทุกกลุ่มภาษาในเมืองไทย
เคารพนับถือร่วมกัน ศาลเจ้าปูนเก่ากงจึงมีมากที่สุดในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งศาลต่างๆ ในตลาดหรือแหล่ง
อาศัยของชาวจีนมีทั้งที่ประดิษฐานเทพปูนเก่ากงไว้เป็นเทพประธานและเทพชั้นรอง เทพปูนเก่ากงได้
วิวัฒนาการจากเทพประจำกลุ่มภาษาหนึ่งมาเป็นเทพที่ชาวจีนทุกกลุ่มภาษาในสิ่งแวดล้อมใหม่นิยมนับ
ถือกราบไหว้ และได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบบความเชื่อและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนในไทยอย่าง
มาก เมื่อใดมีการสร้างศาลใหม่ในชุมชนจีนก็มักจะตั้งปูนเก่ากงเป็นเทพประธานเสมอ โดยรูปเคารพที่
สลักขึ้นในกรุงเทพฯ นั้นมี 2 แห่งเท่านั้น ซึ่งล้วนเป็นช่างชาวจีนแต่จีวที่สืบทอดกันมาจนเป็นอาชีพประจำ
ตระกูล

คำสำคัญ: ชาดิพันธุ, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ศาสนาความเชื่อ, ลัทธิพิธี

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2546) **วิถีจีน** กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทความสั้นๆ 10 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นบทความเกี่ยวกับความเชื่อทาง
ศาสนา เทพเจ้า และอุปการกิจ(จีว) มีเพียงบทความเดียวที่เกี่ยวกับชุมชนเยาวราชในอดีตและปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาดิพันธุ, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ชุมชนศึกษา, ศาสนาความเชื่อ, สถาปัตยกรรม,
การแสดง

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2539) "จีวชุดเบิกโรง: เรื่องสิริมงคลของชาวจีน. **เมืองโบราณ** 1: 29-42.

กล่าวถึงความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการแสดงจีวชุดเบิกโรงของจีวแต่จีว คนจีนแต่ละกลุ่ม
ภาษาต่างมีจีวประจำกลุ่มภาษาของตน ปัจจุบันคนจีนทุกกลุ่มภาษาในกรุงเทพฯ ยังคงปฏิบัติพิธีกรรม
ทางศาสนาและฉลองศาลเจ้าตามประเพณีเดิม โดยต้องมีจีวมาแสดงเสมอ ก่อนเริ่มการแสดงจะต้องมี
การถวายพรเทพเป็นการแสดงชุดเบิกโรง ซึ่งมีความหมายเป็นสิริมงคล เช่น อายุยืน มีโชคลาภ สมหวัง
สมบุญสุนสุข ในด้านความเชื่อ จีวชุดเบิกโรงถวายพรเทพมีความสำคัญต่อคนจีนมาก การกราบไหว้
เจ้าหากจะให้ครบตามกระบวนการ ผู้กราบไหว้จะต้องอยู่รอบเพื่อว่าจ้างให้ทางโรงจีวแสดงชุดถวายพร
เทพเสียก่อนจึงจะถือว่าได้กุศลแรง ส่วนหัวหน้าคณะจัดงานฉลองประจำปีก็เชื่อว่าเมื่อได้ร่วมแรงร่วมใจ
จัดงานฉลองเทพแล้ว เทพจะคุ้มครองให้พวกเขาประสบแต่ความสุขและร่ำรวยยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, การแสดง(งิ้ว), พิธีกรรมความเชื่อ

พรพรรณ เตียรักษ์กิจสกุล (2536) 'พัฒนาการบทบาทของสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯที่มีต่อคนไทยเชื้อสายจีน(พ.ศ. 2485-2535)'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา(สม.ม.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศึกษาบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มีผลต่อบทบาทสมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ และพยายามสะท้อนให้เห็นการรับรู้ของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อสมาคมจีน จากการศึกษาพบว่าบทบาทของสมาคมจีนในช่วงก่อน พ.ศ. 2512 มักจะเน้นการให้ความช่วยเหลือแก่จีนอพยพที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน กลุ่มภาษาพูดเดียวกัน หรืออยู่ในแซ่ตระกูลเดียวกัน หลังจากนั้นเป็นต้นมา สมาคมชาวจีนก็ปรับตัวเปลี่ยนแปลงบทบาทเพื่อให้สมาคมดำรงอยู่ได้และสามารถธำรงเอกลักษณ์ความเป็นจีนได้ต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ การดำเนินกิจกรรมบทบาททางสาธารณสุขและการให้ความร่วมมือกับทางราชการ อย่างไรก็ตาม บทบาทของสมาคมจีนยังคงสำคัญอยู่ ดังนั้นสมาคมจีนในกรุงเทพฯยังคงดำรงอยู่ควบคู่กับสังคมไทยต่อไป

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, องค์การทางสังคม, สมาคม, บทบาทของสมาคม

พรพิไล เอื้อวิเศษวงศ์ (2538) 'งิ้ว..การเชื่อมความนิยมของชาวจีนในเยาวราช'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตร์บัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงงิ้ว บทบาทของงิ้วในชุมชนชาวจีนทั้งในประเทศจีนและประเทศไทย ตลอดจนการสืบทอดศิลปการแสดงงิ้วของลูกหลานชาวจีนรุ่นหลังจนถึงปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นศึกษาถึงสภาพทางกายภาพและสภาพทางสังคมของเยาวราช ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนในเยาวราช ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อจะศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวจีนย่านเยาวราช ในช่วง 50 - 60 ปีที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อความนิยมการชมการแสดงงิ้วของชาวจีนเยาวราช จากผลการศึกษาพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจการค้าในเยาวราชเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชนชาวจีนเยาวราช ซึ่งนำไปสู่การเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกชุมชน และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตของลูกหลานชาวจีนรุ่นใหม่ที่มีความกลมกลืนเข้ากับสังคมภายนอก

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ., จีน, การแสดง(งิ้ว), การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2540) "บูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย: การเมือง การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา". ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนจีนส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเองมาถึงขั้นบูรณาการและบางส่วนได้ผสมกลืนกลายเป็นไทยแล้ว ด้วยพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการศึกษาไทยเป็นตัวเชื่อมผนึก เยาวชนรุ่นต่อไปจึงมีแนวโน้มจะกลายเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ ด้วยนโยบายบูรณาการแห่งชาติไทยนำไปสู่การยอมรับวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองไทย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสัญชาติของชาวจีนในรุ่นบุตรหลาน มีส่วนผลักดันให้กระบวนการบูรณาการก้าวไปถึงขั้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทำให้เยาวชนจีนปัจจุบันคาดหวังที่จะบูรณาการทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองไทย เยาวชนจีนปัจจุบันจึงผสมกลืนกลายเป็นไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา การใช้ภาษาไทย และการมีสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, การผสมกลมกลืน, บูรณาการทางสังคม

พวงทิพย์ เกิดทรัพย์ (2540) 'การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพบของชาวจีนที่วัดหัวลำโพงในกรุงเทพมหานคร'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพิธีศพบชาวจีน รวมทั้งแนวโน้มพิธีศพบในอนาคตของชาวจีน ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงของพิธีศพบของชาวจีน เป็นการปรับเปลี่ยนลักษณะรูปแบบพิธีศพบอย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นแบบไทย เช่น ใช้โลงไทย ไม่ทำางเด็ก เผาศพ แตกต่างจากลักษณะการจัดพิธีศพบแบบเดิมที่ใช้โลงจีน ทำางเด็ก เผาศพในสรวงซ้อย และมีการลดหย่อนขั้นตอนการปฏิบัติพิธีศพบอีกด้วย ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีศพบชาวจีนในอดีตที่สำคัญคือเรื่องการเมือง ส่วนในปัจจุบันนั้น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้พิธีศพบมีการจัดอย่างสมบูรณ์ยิ่งใหญ่มากน้อย และการเปลี่ยนแปลงพิธีศพบจะเปลี่ยนแปลงเป็นแบบไทยมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยหนึ่งหรือหลายปัจจัยเป็นหลัก เช่น ระดับการศึกษา ความรู้ด้านภาษาจีน การเป็นสมาชิกของสมาคมจีน ลักษณะครอบครัว เป็นต้น แนวโน้มอนาคตของพิธีศพบชาวจีนนั้น จะมีการจัดพิธีศพบอย่างไทยและมีการลดขั้นตอนการปฏิบัติพิธีศพบมากขึ้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, พิธีกรรม, การเปลี่ยนแปลง

พัชรวรรณ รัตนพันธุ์ (2543) 'พิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้และความเชื่อทางศาสนา: กรณีศึกษาวัดมังกรกมลาวาส ถนนเจริญกรุง กรุงเทพมหานคร'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาบทบาทของการเซ่นไหว้ ความเชื่อทางศาสนา และระบบสัญลักษณ์ในการเซ่นไหว้ รวมทั้งระบบคิดของผู้ไหว้ ผลการศึกษาพบว่าพิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้และความเชื่อทางศาสนามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน ผู้คนที่นำเครื่องเซ่นไหว้ต่างมีความศรัทธาและความคาดหวัง

โดยเชื่อว่าเมื่อนำของไปเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือจะเป็นมงคลแก่ตนเองและครอบครัว หรือการนำเครื่องเซ่นไหว้มาบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในที่สุดเมื่อสมหวังจึงนำของมาเซ่นไหว้เป็นการตอบแทน ดังนั้นพิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้จึงเกิดจากความเชื่อและจากประสบการณ์ของมนุษย์ที่สร้างสมมายาวนาน หากความเชื่อมั่นคงมากขึ้น และประสบการณ์ตรงได้ประจักษ์ว่า สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจได้ ผู้คนก็จะทำพิธีกรรมเครื่องเซ่นไหว้ต่อไป พิธีกรรมยังมีหน้าที่ยึดเหนี่ยวหรือผนึกสังคมเข้าด้วยกันให้เกิดความสามัคคี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, พิธีกรรมความเชื่อ, การเซ่นไหว้

ไพโรจน์ บุญผูก (2541) "เทศกาลกินเจท่าฉลอม: พิธีกรรมบริสุทธิ์และยิ่งใหญ่ของชุมชนจีนโบราณ".

เมืองโบราณ 3: 65-70.

กล่าวถึงเทศกาลกินเจที่บ้านท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ว่าเป็นงานกินเจที่เต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งพิธีกรรม การบูชาเพื่อชำระจิตใจและร่างกายให้พ้นภาวะกิเลส ทั้งยังเป็นไปอย่างพร้อมเพรียงกันทั้งชุมชน ปรากฏจากสิ่งปนเปื้อนจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ชาวบ้านแต่งกายชุดขาวโดยสมัครใจ รับประทานอาหารเจทั้งหมดเกี่ยวกับตำนานความเชื่อเรื่องการกินเจนั้น บ้างก็ว่าจัดขึ้นเพื่อสักการะเทพเจ้าเก้าองค์ "เก้าฮวงฮุดโจ้ว" บางตำนานกล่าวว่า น่าจะเป็นพิธีกรรมที่ชาวจีนกระทำขึ้นเพื่อบูชากษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ซ้อง ในเทศกาลกินเจจึงใช้สีเหลืองทั้งสิ้นซึ่งถือว่าเป็นสีประจำองค์กษัตริย์ เทศกาลกินเจที่ท่าฉลอมแตกต่างจากที่อื่นตรงที่มีบรรยากาศสอดคล้องกับการถวายบูชากษัตริย์ตามตำนานอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรสาคร, จีน, พิธีกรรมความเชื่อ, การกินเจ

มนทิวา เตชะมนินดม (2539) 'เซียงหวย: การก่อตัวขององค์กรนำชาวจีนในสังคมไทย'. วิทยานิพนธ์

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศึกษาบทบาทของเซียงหวยในแง่องค์กรนำคนจีนในสังคมไทยในฐานะที่เป็นสถานกงสุลจีนในไทยอย่างไม่เป็นทางการ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทและฐานะของเซียงหวยเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทั้งภายในและภายนอก เซียงหวยเป็นองค์กรสำคัญขององค์กรหนึ่งในหมู่คนจีนโพ้นทะเลที่อยู่ในประเทศไทย นอกจากจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐจีนในการตรวจสอบสินค้าและราคาระหว่างคนจีนในประเทศไทยกับประเทศจีนแล้วยังทำหน้าที่เสมือนกงสุลจีนในไทยด้วย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเป็นตัวแทนรัฐจีน ทำหน้าที่ของเซียงหวยในช่วงเวลาหนึ่งๆ จึงมีลักษณะลื่นไหลไปตามแรงกดดันจากจักรวรรดินิยม จากชาตินิยมก๊กมินตั๋ง ชาตินิยมคอมมิวนิสต์และชาตินิยมรัฐราชการไทย ทั้งนี้เพื่อให้เซียงหวยและคนจีนได้รับสิทธิประโยชน์มากที่สุดภายใต้แรงกดดันดังกล่าว

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, เศรษฐกิจ, องค์การทางเศรษฐกิจ, บทบาท

มาลินี อัครชัย (2546) 'การตั้งตัวและการทำการค้าของพ่อค้าชาวจีนในไทย'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาบทบาททางเศรษฐกิจและการค้าของกลุ่มชาวจีน โดยศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการประกอบการค้าของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย ในชุมชนชาวจีนย่านสำเพ็ง เวียงนครเกษม ถนนบ้านหม้อ ตลาดน้อยสัมพันธวงศ์ ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่การตั้งตัวของบรรพบุรุษพ่อค้าชาวจีนเริ่มต้นในระยะสองช่วงอายุคน หรือประมาณสมัยรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา และพบว่าการค้าของชาวจีนมีลักษณะพิเศษของตนเอง คือทำโดยระบบครอบครัวและยึดผลประโยชน์ของครอบครัวเป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะพิเศษนี้เชื่อมโยงไปถึงสายสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวจีนที่มีลักษณะเข้มข้นรุนแรง โดยเฉพาะการนับถือบรรพบุรุษร่วมกัน ทำให้เกิดการเกื้อกูลกันในหมู่พ่อค้าชาวจีนที่กำลังตั้งตัวประกอบกับความมานะอดทน รู้จักประหยัดอดออม และการมีเล่ห์เหลี่ยมทางการค้า เช่น การลดราคาสินค้าเพื่อตีตลาด บั๊จจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความสำเร็จของพ่อค้าชาวจีน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, เศรษฐกิจ, การค้า

รตพร บั๊ทมเจริญ (2544) 'บทบาทของศาลเจ้าในการธำรงอัตลักษณ์ชาตินั้: ศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ คณะรัฐศาสตร์(ร.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศึกษาสัญลักษณ์ต่างๆ ที่แสดงความเป็นกลุ่มชาตินั้จีนผ่านศาลเจ้าในบริบทสังคมไทย ผู้ศึกษาพบว่า ภายในชุมชนไทยเชื้อสายจีนศาลเจ้ามีบทบาทมากในการธำรงอัตลักษณ์ชาตินั้จีน ทั้งในด้านภาษาจีนที่พยายามรื้อฟื้นโรงเรียนสอนภาษาจีนและด้านความเชื่อ การจัดกิจกรรมทางศาสนา ความเชื่อของศาลเจ้าช่วยสืบทอดความเชื่อของชาวจีนให้คงอยู่ ทั้งนี้มีพิธีกินเจเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ผู้นำชุมชนในองค์กรชาวไทยเชื้อสายจีนที่ควบคุมการดำเนินงานของศาลเจ้าและโรงเรียนจีนเป็นผู้มีบทบาทในการชี้นำและก่อให้เกิดการสืบทอดการธำรงอัตลักษณ์ทางชาตินั้

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, จีน, การธำรงชาตินั้, พิธีกรรมความเชื่อ, ศาลเจ้า

รุ่ง สุจินันท์กุล (2542) 'การศึกษาเพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5'. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ ที่สร้างขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 โดยเน้นสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเป็นหลัก ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์และ

พัฒนาเป็นแนวความคิดที่เหมาะสม เพราะศาลเจ้าเป็นศาสนสถานจีนที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย กำเนิดจากศาสนาเต๋าและความเชื่อพื้นบ้าน ที่มีความผูกพันและมีอิทธิพลต่อชาวจีนโพ้นทะเลและลูกหลานจีนมายาวนาน ทั้งยังเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนประเพณีที่สวยงาม มีความศักดิ์สิทธิ์ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยแนวทางการอนุรักษ์ศาลเจ้าจะต้องคงหัวใจสำคัญทั้ง 6 ประการไว้ ได้แก่ องค์รูปเคารพ สัญลักษณ์ทางศรัทธาและศิลปกรรมตกแต่งอาคาร การวางผังบริเวณ ที่ว่างและบรรยากาศ อันศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมทางศาสนา และรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, การอนุรักษ์วัฒนธรรม, สถาปัตยกรรม

รุ่งนภา พรหมณวงศ์ (2541) 'การธำรงชาติพันธุ์ของชุมชนชาวจีนคาทอลิกผ่านพิธีกรรม: กรณีศึกษาชุมชนคาทอลิกบ้านบางนกแขวก ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ (ศ.ม.(มานุษยวิทยา)) มหาวิทยาลัยศิลปากร

เป็นการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ กระบวนการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมต่อสภาพแวดล้อมท้องถิ่น และบทบาทของคริสต์ศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชนชาวจีนคาทอลิก จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนสะท้อนความต่อเนื่องของกระบวนการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ ในประเทศไทยและการผสมผสานความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้บริบทสังคมไทย ซึ่งนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ของชาวจีนคาทอลิก ชุมชนชาวจีนแห่งนี้ใช้ศาสนาคริสต์เป็นเครื่องมือเลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจและแสดงความแตกต่างเพื่อแยกกลุ่มของตนจากกลุ่มอื่น ขณะที่พิธีศพของคนในชุมชนก็สะท้อนสำนึกทางชาติพันธุ์ของกลุ่ม การปรับพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมให้สอดคล้องกับศาสนาคริสต์ทำให้พิธีศพของชุมชนมีลักษณะรูปแบบพิเศษเฉพาะกลุ่ม ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมชาวจีนคาทอลิกบ้านบางนกแขวกแยกกลุ่มตนเองออกจากชาวจีนกลุ่มอื่นโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรสงคราม, จีน(คาทอลิก), ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, การธำรงชาติพันธุ์, ศาสนาความเชื่อ

วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2540) "การรวมกลุ่มของจีนสยาม". **ศิลปวัฒนธรรม** 4: 104-107.

บทความนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการธำรงชาติพันธุ์ของชาวจีนอพยพ โดยศึกษาการรวมกลุ่มของ "จีนสยาม" ซึ่งหมายถึงชาวจีนโพ้นทะเลหรือเป็นลูกหลานจีนที่ยังไม่ทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตน โดยการรวมกลุ่มใน 2 ลักษณะคือ การรวมกลุ่มในรูปขององค์กรทางการค้า และการรวมกลุ่มในรูปขององค์กรทางสังคม ซึ่งแยกย่อยออกได้หลายรูปแบบ เช่น การรวมกลุ่มผ่าน "แซ่" การรวมกลุ่มผ่านท้องถิ่นเดียวกัน การรวมกลุ่มผ่านสำเนียงพูดเดียวกัน และการรวมกลุ่มผ่านองค์กรการกุศล นอกจากนี้พฤติกรรมการรวมกลุ่มของจีนสยาม ยังคงอิงมาตรฐานตามจารีตเดิมที่ยกย่องเพศชาย และเป็นไปบน

พื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง แต่ไม่ว่าจะรวมกลุ่มในลักษณะใด จุดร่วมที่ตัดไม่ขาด คือ การรักษาความเป็นจีน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, การรวมกลุ่มทางสังคม, การอ้างชาติพันธุ์

วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2540) "ทายาทจีนเยาวราช ยุคเจ้าสัว 40". ศิลปวัฒนธรรม 4: 115 -123.

บทความนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และศักยภาพทางเศรษฐกิจและการค้าของชาวจีนอพยพ โดยกล่าวถึงกลุ่มตระกูลชาวจีนย่านเยาวราช ซึ่งพัฒนาการจากยุคเสื่อผืนหมอนใบกระทั่งเติบโตใหญ่กลายเป็นกลุ่มตระกูลที่ทรงอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจและการเมืองไทยในปัจจุบัน ได้แก่ ตระกูลเจียรวนนท์, โชควัฒนา, เตชะไพบูลย์ พรประภา, ไอสถานุเคราะห์, มหาดำรงกุล เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, เครือญาติ

วิมาลา ศิริพงษ์ (2539) "จาก "สามเพ็ง" สู "วานิช ๑": ประสบการณ์ (ส่วนตัว) ในการสัมภาษณ์และสัมผัส "สามเพ็ง". เมืองโบราณ 1: 43-56.

กล่าวถึงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนสามเพ็งว่า สามเพ็งเป็นย่านการค้าของชาวจีนที่เก่าแก่และใหญ่โตที่สุดในกรุงเทพฯ ขอบเขตและอาณาบริเวณของสามเพ็งเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแต่ละช่วงเวลา ปัจจุบันถนนสามเพ็งได้เปลี่ยนชื่อเป็นถนนวานิช ๑ ทำให้ชื่อสามเพ็งหรือสามเพ็งไม่เป็นชื่อทางการอีกต่อไป กิจกรรมร้านค้าที่สามเพ็งดำรงอยู่ได้ด้วยสายสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างลูกค้ากับผู้ผลิตที่ติดต่อกันมาช้านานนับสิบๆ ปี โดยมีลักษณะรวมคือเป็นธุรกิจครอบครัว หรือจำหน่ายสินค้าพิเศษ เช่น ใบชา โคมกระดาษ อันเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีน สามเพ็งปัจจุบันจึงยังคงเอกลักษณ์ของการเป็นชุมชนการค้าและชุมชนจีนที่สำคัญของกรุงเทพฯ สืบเนื่องมาตลอดเวลากว่า 200 ปี

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ชุมชนศึกษา

ศยามล เจริญรัตน์ (2544) "จิวแต่จิว" ในฐานะละครสังคม: สัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทยจีน'.

วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาประวัติและพัฒนาการของจิวในฐานะละครทางสังคมที่สะท้อนภาพของสังคมในรูปแบบของละครและการแสดงออกถึงขอบเขตทางชาติพันธุ์จีนในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า จิวยังคงมีความสำคัญต่อชาวจีนเพราะมีความเกี่ยวเนื่องกับศาลเจ้าจีนที่ยังคงได้รับการเคารพบูชา การแสดงจิวมีพัฒนาการและถูกปรับเปลี่ยนสภาพเรื่อยมา จากสิ่งบูชาเทพเจ้ามาเป็นสิ่งสร้างความบันเทิง ทุก

วันนี้จึงเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่นิยามตัวเองใหม่ ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยขอบเขตทางภาษาจีน สิ่งซึ่งก็นำเสนอได้สะท้อนถึงตัวตนของสังคมจีน ในด้านวิถีการดำเนินชีวิตโดยสอดแทรกคำสอน ในแง่ของสัญลักษณ์ในชีวิตนั้นสามารถตีความได้ภายในกลุ่มคนจีน ในด้านร่างกาย จึงเป็นเสมือนการสร้างพื้นที่ขอบเขตให้แก่นักแสดงและผู้ชม ให้อารมณ์ของนักแสดงมีสภาวะพิเศษ เป็นไปตามอุดมคติที่สังคมต้องการ ระหว่างการแสดงจึงมีการสร้างบรรยากาศให้เกิดพื้นที่ทางอารมณ์ร่วมกัน ความรู้สึกที่ร่วมกันทำให้เกิดความเป็นชุมชนชาวจีนในจินตนาการที่มีขอบเขตทางเนื้อหาและสัญลักษณ์ที่เข้าใจร่วมกัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, นาฏกรรมทางสังคม, การอ้างชาติพันธุ์

ศศิวิมล ศรีวิโรจน์มณี (2543) 'บทบาทครอบครัวไทยเชื้อสายจีนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร : กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ชุมชนคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา(มน.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรภายในครอบครัวลดความเข้มงวดลง การศึกษา การคบเพื่อนและยุคสมัยที่เปลี่ยนไปเป็นสังคมข่าวสารข้อมูล รวมทั้งการเห็นพ้องต้องในเรื่องการพัฒนาประเทศทำให้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีการอ้างไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมจีนที่พ่อแม่ถ่ายทอดให้ เช่น การไหว้เจ้า การไปศาลเจ้า และการไหว้บรรพบุรุษ การคงอยู่ของลักษณะวัฒนธรรมบางประการของลูกหลานจีนในเมืองไทยก็เพื่อแสดงความเคารพตักตวงต่อบรรพบุรุษที่เข้ามาเมืองไทยเมื่อแรกเริ่ม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ครอบครัว, การขัดเกลาทางสังคม, การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ศรีมหาโพธิ์ (2541) **ประเพณีธรรมเนียมนิยมจีน**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องเล่าสั้นๆ เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมที่คนจีนในประเทศไทยปฏิบัติกันทั่วไป เช่น การแต่งงาน การไหว้พระจันทร์ เทศกาลตรุษจีน แข็งเม้ง กินเจ้ ทิ้งกระจาด การทำศพ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, จีน, ประเพณี, ความเชื่อ, เทศกาล, พิธีกรรม

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (2540) "เสื่อผืนหมอนใบ ชุมนางไทยต้นกรุง". **ศิลปวัฒนธรรม** 4: 99-103.

กล่าวถึงคนจีนอพยพและลูกหลานที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ 3 ตระกูล ได้แก่ จีนเถียน ต้นสกุล "โชติกเสถียร", จีนเต็ง ต้นตระกูล "โสภโณดร" และจีนหอย ต้นตระกูล "เตชะกำพุช" ทั้งนี้ชุนนางไทยเชื้อสายจีนในช่วงต้นรัตนโกสินทร์มีบทบาททั้งด้านการค้าและระบบราชการ โดยมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมในระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทยอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, ชิวประวัติตระกูล, เครือญาติ

สมเกียรติ ลีทวารกุล (2537) 'บทบาทของสมาคมไหหลำกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมไทย: กรณีศึกษาโรงเรียนไหหลำ'. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (สค.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นการศึกษาบทบาทของสมาคมไหหลำกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนยุหมินกงสวยซึ่งกลุ่มพ่อค้าจีนไหหลำสร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2464 เป็นกิจกรรมของสมาคมในการผสมผสานวัฒนธรรม โรงเรียนดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลไทยในการผสมผสานกลมกลืนชาวจีนในประเทศไทย โดยใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 และฉบับปรับปรุงใหม่ พุทธศักราช 2533 และโดยการสอนของครูไทย ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็พยายามอ้างเอกลักษณ์จีนด้วยการดำเนินตามนโยบายของสมาคมไหหลำและโรงเรียน ด้วยการขัดเกลาทางสังคมในชั้นเรียนภาษาจีน กิจกรรมนอกหลักสูตรเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน และโดยการสอนของครูจีน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, จีน(ไหหลำ), องค์การทางสังคม, สมาคม, การขัดเกลาทางสังคม, การศึกษา, การผสมผสานทางวัฒนธรรม

สมศรี แซ่จี้ (2536) 'ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนในประเทศไทย : กรณีศึกษาจีนแต่จิวในตำบลตลาดกระทุ่มแบน อำเภอกะทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชา มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต่จิวในตำบลตลาดกระทุ่มแบน อำเภอกะทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ประเพณีการแต่งงานของชาวจีนแต่จิวในชุมชนกระทุ่มแบนเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิม ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการแต่งงานเป็นหนึ่งในพิธีกรรมสำคัญที่มีส่วนในการดำรงอัตลักษณ์ และเป็นการจัดระเบียบขององค์กรทางสังคมชาวจีน ดังจะเห็นได้จากการประกอบพิธีการแต่งงานที่มีการปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัด เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปก็ส่งผลให้ลักษณะประเพณีการแต่งงานแบบดั้งเดิมมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งปัจจัยหลักก็คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของชาวจีน ที่กลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การเลือกคู่ครองเป็นไปตามความสมัครใจของหนุ่มสาวมากขึ้น และปัจจัยทางเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญต่อการลดขั้นตอนการแต่งงานลงจากเดิม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สมุทรสาคร, จีน(แต่จิว), การแต่งงาน, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

สมหญิง จรรยา (2537) 'การผลิตไอ้แมงกรับกับความสัมพันธ์ภายในชุมชน'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตร.

บัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

งานศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของการผลิตโถ่งมังกรในจังหวัดราชบุรีว่า ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้เป็นคนกลุ่มแรกที่ริเริ่มทำการผลิตโถ่งมังกรขึ้น โดยมีกรรมวิธีทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ การเตรียมดิน การขึ้นรูปหรือการปั้น การเขียนลาย การเคลือบ และการเผา ซึ่งในการผลิตแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยความชำนาญ และความประณีต โดยมีการแบ่งงานกันตามความถนัด ไม่ปรากฏการแบ่งงานตามเพศที่ชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีการไหว้เตาเผาเพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้ผลิตโถ่งมังกรขายอีกด้วย ในส่วนความสัมพันธ์ในชุมชนผู้ผลิตโถ่งมังกร พบว่า เป็นความสัมพันธ์ที่เริ่มจากครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากผู้ผลิตโถ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน จึงมีความเชื่อทางศาสนา และประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามแบบบรรพบุรุษ โดยจะมีการรวมกลุ่มกันทั้งในรูปของการตั้งสมาคมเครื่องเคลือบดินเผา และการพบปะกลุ่มเครือญาติในช่วงเทศกาล

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ราชบุรี, จีน, ชุมชนศึกษา, หัตถกรรม, การทำโถ่ง

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2544) "หุ่นจีนไหหลำในเมืองไทย". **สารคดี** 197: 134 -146.

กล่าวถึงความเป็นมาของหุ่นจีนไหหลำในไทย ซึ่งนิยมเล่นกันมากในแถบภาคเหนือ อันเป็นที่ฐานของชาวจีนไหหลำ พบว่าการต่ออายุของหุ่นจีนไหหลำในยุคปัจจุบันคือ กิจกรรมแก้บน ซึ่งทำไปตามพิธีกรรม ปัจจุบันเหลือคนเล่นหุ่นจีนไหหลำเพียงสองคนเท่านั้นในเมืองไทย เพราะความนิยมลดน้อยลงและไม่มีผู้สืบทอด เรื่องที่เล่นมักเลือกเรื่องรักแบบสุชานาฏกรรม สถานที่เล่นคือศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำ ได้แก่ ศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้ารางวัล ศาลเจ้าเจียวเอ็งเปี้ยว

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน(ไหหลำ), การแสดง(หุ่น)

สุชาดา ตันตสุรฤกษ์ (2530) 'โผยก๊วน: การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย'.

วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษารูปแบบและวิธีการของการส่งเงินกลับประเทศด้วยวิธีโผยก๊วน ในหมู่ชาวจีนในไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งพยายามอธิบายสาเหตุและปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเงินกลับประเทศจีนในรูปแบบโผยก๊วน โดยศึกษาชาวจีนแต่จิวในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ผลการศึกษาพบว่าชาวจีนมีค่านิยมสำคัญในเรื่องความกตัญญูต่อบุพการี ความผูกพันทางเครือญาติ การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันเองเหนือระดับครอบครัว การส่งเงินกลับเป็นการแสดงความกตัญญูและรับผิดชอบต่อบุพการี และเพื่อเกื้อหนุนเครือญาติและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ท้องถิ่นดั้งเดิมของตน นอกจากนี้โผยก๊วนยังเป็นที่สัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจในรูปแบบหนึ่งที่ชาวจีนในไทยมีต่อกันกำเนิดและสะท้อนถึงภาวะทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมของทั้งสองประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม

คำสำคัญ:ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน(แต้จิ๋ว), เศรษฐกิจ, ความสัมพันธ์ทางสังคม

สุดา พัสสภานู (2545) 'คำเรียกขานในภาษาจีนแต้จิ๋วที่ใช้โดยคนไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช'.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศึกษารูปแบบของการใช้คำเรียกขานในภาษาจีนแต้จิ๋วของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช และศึกษาอิทธิพลของความสัมพันธ์แบบต่างๆ ระหว่างผู้พูดผู้ฟังที่มีต่อการใช้คำเรียกขาน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของคำเรียกขานกับอายุของผู้พูด ผลการศึกษาพบว่า คำเรียกขานในภาษาจีนแต้จิ๋วมี 2 ส่วนประกอบ ได้แก่ คำนำหน้า ที่อาจปรากฏหรือไม่ก็ได้ และอีกส่วนที่ต้องมีเสมอคือ คำสรรพนาม คำเรียกญาติ อาชีพ/ตำแหน่ง หรือ ชื่อ โดย คำเรียกญาติ เป็นคำเรียกขานที่ใช้มากที่สุดในความสัมพันธ์แบบไม่สมมูลระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย ส่วน ชื่อ ใช้มากที่สุดในความสัมพันธ์แบบสมมูลระหว่างเพื่อน ทั้งนี้มีความเคารพและความสนิทสนมเป็นปัจจัยกำหนด อย่างไรก็ตามแนวโน้มการใช้รูปแบบคำเรียกขานที่มี คำนำหน้า ลดน้อยลงในหมู่คนรุ่นหลัง เนื่องจากมีความสำคัญน้อยลง ประกอบกับได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมากกว่า ทำให้รับเอารูปแบบคำเรียกขานไทยเข้ามาใช้เป็นส่วนมาก เช่น สรรพนาม และ สรรพนาม+ชื่อ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน(แต้จิ๋ว), ภาษาศาสตร์สังคม, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

หวางเสี่ยวเยียน (2530) "สาเหตุที่ชาวจีนอพยพไปอยู่เมืองไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ".

ศิลปวัฒนธรรม 3: 112-120.

กล่าวถึงประวัติการอพยพไปตั้งหลักแหล่งและกิจกรรมของคนจีนในไทย คนจีนอพยพไปตั้งหลักแหล่งในไทยเนื่องจากความต้องการแรงงานและเงินเองมีแรงงานส่วนเกินจำนวนมาก กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวจีนในไทยแตกต่างกันไปตามกลุ่มภาษา คนแต้จิ๋วส่วนมากประกอบการค้าขายปลีกรหรือเป็นกรรมกรในโรงสี ไร่ อ้อย โรงงาน กรรมกรรถไฟ ขุดคลองและกรรมกรท่าเรือ ขณะที่คนไหหลำส่วนมากเป็นกรรมกรโรงเลื่อย สวนยาง กรรมกรคู่ต่อเรือ พ่อค้าหาบเร่ คนฮกเกี้ยนมีอาชีพเป็นกรรมกรเหมืองแร่ทางภาคใต้ เป็นกะลาสีเรือและพ่อค้า ส่วนคนกวางตุ้งประกอบกิจการก่อสร้าง พ่อค้าชาวจีนส่วนหนึ่งยังทำหน้าที่เป็นเจ้าภาษีนายอากรของรัฐบาลไทยอีกด้วย บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนในไทย กล่าวได้ว่าชาวจีนอพยพเหล่านี้เป็นผู้ใช้แรงงานและผู้สร้าง ซึ่งมีคุณูปการและส่งเสริมการพัฒนาของเศรษฐกิจของไทย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, จีน, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, เศรษฐกิจ, กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

เอมอร ชลพิไลพงศ์ (2545) 'การสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนในเขตไชน่าทาวน์'.

วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาการสื่อสารของชาวจีนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างรุ่นต่อรุ่น และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม โดยการเก็บข้อมูลจากครอบครัวชาวจีนที่มีสมาชิก 3 รุ่น จำนวน 10 ครอบครัวในย่านเยาวราช ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบในการสื่อสารของชาวจีนในเยาวราชมี 2 รูปแบบคือ การสื่อสารแบบเป็นกิจจะลักษณะ (การสื่อสารทางตรง) โดยชาวจีนรุ่นแรกจะใช้วิธีการพูดบอก หรือสอนโดยตรง เพื่อให้ลูกหลานได้รับรู้วัฒนธรรมจีนด้านต่างๆ อีกรูปแบบที่ชาวจีนรุ่นแรกใช้คือการสื่อสารแบบไม่เป็นกิจจะลักษณะ (การสื่อสารโดยอ้อม) เป็นการสื่อสารโดยไม่ได้ตั้งใจจะสื่อสาร เป็นการทำซ้ำบ่อยๆ หรือบางครั้งก็ไม่มี การสื่อสารใดๆ แต่ลูกหลานเกิดกระบวนการเรียนรู้จนสามารถรับรู้วัฒนธรรมจีนต่างๆ ได้เอง ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสาร ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน คือ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ลักษณะนิสัยของสมาชิกภายในครอบครัว และเวลาในการสื่อสาร ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ เพื่อนหรือโรงเรียน สื่อมวลชน สมาคมต่างๆ และนโยบายของรัฐ

คำสำคัญ: ชาติพันธ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จีน, การสืบทอดวัฒนธรรม, การสื่อสาร

4. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลอื่นๆ

4.1. ชาว

กรรณิการ์ จุฑามาต สุมาลี (2541) **ยะวา - ชาว** ในบางกอก. กรุงเทพฯ: มุลนิธิโครงการตำรา

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

งานนี้นำเสนอเรื่องราวของชาวยะวาหรือชาวในกรุงเทพมหานคร โดยแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวยะวา ซึ่งเป็นชนมุสลิมจากเกาะชวาในอินโดนีเซีย ที่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยด้วยสาเหตุทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นในเกาะชวาภายใต้การปกครองของฮอลันดาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2142 ชาวยะวาที่ตัดสินใจตั้งหลักแหล่งในกรุงเทพฯมีกระจายทั่วไป แต่ที่เป็นแหล่งใหญ่คือบริเวณแขวงยานนาวา เขตสาทร ชาวยะวาตั้งแต่รุ่นรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบันได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตทั้งด้านการทำมาหากิน การได้ครอบครองที่ดินเพื่อตั้งถิ่นฐานและมัสยิด การศึกษาเล่าเรียน การแต่งงาน ตลอดจนการอยู่ร่วมสัมพันธ์กับมุสลิมกลุ่มอื่นๆ และกลุ่มชนอื่นๆ ในสังคมไทยอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับนโยบายของรัฐไทยแต่ละสมัย จนค่อยๆ กลายเป็นคนไทยในรุ่นลูกหลาน

คำสำคัญ: ชาติพันธ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, ชาว(ยะวา), ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, ชาติพันธ์กับรัฐ, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธ์

4.2. มลายู(ไทยมุสลิม)

พจนีย์ สุทธิรัตน์ (2546) 'แผ่นดินทองนุรุลลาม ชุมชนและเครือญาติในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง: กรณีศึกษามุสลิมชานเมืองกรุงเทพฯ'. วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศึกษาระบบเครือญาติและกลวิธีในการดำรงอยู่ของชุมชนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาพบว่า ระบบเครือญาติเป็นพื้นฐานในการก่อรูปและเป็นกลไกในการดำรงอยู่ของชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภายในและภายนอกชุมชน ระบบเศรษฐกิจและการปกครองท้องถิ่นที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการอพยพเข้ามาอยู่ใหม่ในชุมชนส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ในขณะที่การจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคมบนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนยังคงอยู่ อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลของความเป็นเอกภาพทางสังคม ภายในชุมชนก็มีรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกหลายมิติ และแม้ว่าบางครั้งการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกทำให้เกิดการเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานเดิมที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นหลักพื้นฐาน หากสังคมก็กลับคืนสู่เอกภาพและดำรงอยู่ต่อไป เนื่องจากมีกฎระเบียบทางศาสนาทำหน้าที่จัดระเบียบทางสังคม ช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งบนฐานความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, มุสลิม, โครงสร้างสังคม, เครือญาติ, การเปลี่ยนแปลง

4.3. อินเดีย

กาญจนา สุวรรณวงศ์ (2539) 'วิถีชีวิต พิธีกรรม และการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มพราหมณ์ราชสำนักในสังคมไทย: ศึกษากรณีเทวสถานโบสถ์พราหมณ์พระนคร'. วิทยานิพนธ์ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลการศึกษาพบว่า พราหมณ์ราชสำนักมีประวัติความเป็นมาควบคู่กับราชสำนักไทยมาโดยตลอด มีบทบาทสร้างวัฒนธรรมแก่พระมหากษัตริย์และถือเป็นข้าราชการ ปัจจุบันพวกเขายังมีหน้าที่ต่อสังคมไทยโดยอยู่ในฐานะผู้ประกอบพิธีกรรมให้กับสังคมทุกระดับชั้น นับแต่พระราชพิธีในวัง รัฐพิธีและพิธีราษฎร์ ขณะเดียวกันพวกเขาก็พยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง มีการจัดรูปองค์กร การใช้เทคโนโลยีสื่อสาร ฯลฯ พราหมณ์ราชสำนักในปัจจุบันไม่ได้มีจิตสำนึกทางชาติพันธุ์อินเดียเหลืออยู่ แต่พวกเขาก็ยังสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มผ่านพิธีกรรมอยู่ได้ โดยเฉพาะพระราชพิธีตรียัมพวายซึ่งเป็นเสมือนเวทีพบปะกัน และเปิดโอกาสให้มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแก่สมาชิกใหม่ผ่านพิธีกรรมการบวชพราหมณ์ การใช้ภาษาคุณศัพท์ในการสวด ก่อเกิดจิตสำนึก

ร่วมทางวัฒนธรรม"ของกลุ่ม พิธีกรรมจึงมีส่วนต่อกำเริบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสำนึกในความเป็นกลุ่มวัฒนธรรมพราหมณ์ราชสำนักของตน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, พราหมณ์, วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, การปรับตัว, จิตสำนึกชาติพันธุ์

สมจินตนา รัตตสาร (2537) "นั้มดารี: กลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพฯ". กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร

เพื่อเป็นบันทึกทางชาติพันธุ์วรรณาและเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมโดยใช้วิธีพหุวิธีประวัติ กลุ่มนั้มดารีเป็นชาวซิกข์ที่แยกตนออกจากชาวซิกข์ผู้คุมอำนาจทางการเมืองและการทหารในรัฐปัญจาบ โดยมีคุรรามสิงห์เป็นผู้นำการแยกนิกายศาสนาและปรัชญานโยบายแนวคิดทางการเมืองการทหาร ปัจจุบันชาวนั้มดารียังรักษาความเป็นกลุ่มของตนไว้ทั้งด้านการแต่งกาย อาหาร และความเชื่อความประพฤติตามคำสั่งสอนของคุรรามสิงห์ รวมทั้งยังคงการแต่งงานภายในกลุ่มของตนไว้ ขณะเดียวกันภายในกลุ่มชาวนั้มดารีก็มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม(intracultural diversity) ผลการศึกษาพหุวิธีประวัติในงานชิ้นนี้แสดงความแตกต่างภายในวัฒนธรรมระหว่างบุคคลในครอบครัวเดียวกันโดยเน้นที่ความแตกต่างทางความคิด สถานะและบทบาททางสังคม

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, ซิกข์(นั้มดารี), ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

4.4. อื่นๆ

คณะกรรมการจัดงานเสวนา "มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย" (2544) "มุสลิมมัสยิดต้นสนกับบรรพชนสามยุคสมัย". เอกสารประกอบงานเสวนา คณะกรรมการจัดงานเสวนา.

กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมชุมชนมัสยิดต้นสน ปากคลองบางกอกใหญ่ฝั่งธนบุรี มัสยิดต้นสนน่าจะเริ่มสร้างในปี พ.ศ.2231 โดยพระยาราชวังสัน จางวางอาสา,จาม ในช่วงปลายแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งมีขุนศึกและขุนนางมุสลิมหลายคนรับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท คนเหล่านี้มีเชื้อสายจากหลายประเทศ เช่น จาม ชาว มาเลย์ เปอร์เซีย และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งชุมชนมุสลิมเมืองบางกอกและการกำเนิดของมัสยิดต้นสน ปัจจุบันชุมชนมุสลิมต้นสนลดขนาดลงจากอดีตมาก เนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนและผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในมิติต่างๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มุสลิม, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

จรัญ มะลูลีม, กิติมา อมรทัต, พรพิมล ศรีโชติ (2539) **ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาว
ไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษามุสลิมในประเทศไทย โดยเน้นความสัมพันธ์ของมุสลิมในประเทศไทยกับประเทศมุสลิม
ต่างๆ ในโลก ว่ามีประเทศใดและมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบใดบ้าง จากการศึกษาพบว่า ประเทศ
มุสลิมที่มีความสัมพันธ์กับชาวไทยมุสลิมมากคือคูเวต ลิเบีย อิรัก ซาอุดีอาระเบีย อียิปต์ อิหร่าน
จอร์แดน มาเลเซีย บรูไน อินโดนีเซีย กาตาร์ บาห์เรน โอมาน สหรัฐอิมิเรตส์ และปากีสถาน โดยมี
รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรไทยมุสลิมกับประเทศมุสลิมในหลายรูปแบบ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ
การเมือง การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสังคม

คำสำคัญ: ชาตินิยม, ภาคกลาง, มุสลิม, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, ชาตินิยมกับรัฐ

ชลธิรา สัตยาวัฒนา, นิรมล สุธรรมกิจ, แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, อำพร พัวประดิษฐ์, ชลาศัย กันมินทร์,
อัญชลี แ (2547) **สิทธิชุมชนท้องถิ่นบ้านครัว กรณีการสร้างทางด่วนทับชุมชน**. กรุงเทพฯ : นิติ
ธรรม.

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนบ้านครัวเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ มาตั้งแต่กรุง
รัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวบ้านครัวเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "แขกจามบ้านครัว" สืบเชื้อสายมาจากชาวจามใน
เขมร พวกเขามีวิถีชีวิต ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมผูกพันกับศาสนสถาน 2 แห่งคือ มัสยิดและสุสาน
และยังมีความคิดเรื่องสิทธิมาแต่โบราณ ซึ่งนำมาสู่การตระหนักรู้เรื่องสิทธิชุมชน เมื่อเกิดกรณีการทาง
พิเศษๆ สร้างทางด่วนทับชุมชน สิ่งนี้เป็นกระบวนการของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีฐานรากสืบทอดมา
จากอุดมการณ์สิทธิชุมชนดั้งเดิม ภายใต้พื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
ชาวบ้านครัวได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ภายใต้แรงกดดันจากการพัฒนาของรัฐ ชุมชนสามารถยืนหยัดต่อสู้ได้
ด้วยแนวทางสันติและชอบธรรมมาโดยตลอด โดยใช้กลยุทธ์หลากหลายและประสานแนวร่วมอย่าง
กว้างขวาง และสามารถดำรงความเป็นอัตลักษณ์ของจามบ้านครัวสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาตินิยม, ภาคกลาง, กรุงเทพฯ, จาม(มุสลิม), ชาตินิยมกับรัฐ, สิทธิชุมชน

นพรัตน์ จันทร์ดี (2535) 'การสมรสภายในเครือญาติของชาวไทยมุสลิม อำเภอปากเกร็ด จังหวัด
นนทบุรี: การศึกษาวิจัยทางมานุษยวิทยากายภาพ'. หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชามานุษยวิทยาภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านท่าอิฐ มีปัจจัยหลายประการที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการสมรสในเครือญาติ
ขึ้น ตั้งแต่สภาพภูมิประเทศที่อยู่อย่างอิสระ เป็นชุมชนมุสลิมในเขตเมืองหลวงและปริมาณพลซึ่งไม่ได้มี
ประชากรมากดังเช่นทางกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงไม่มีคู่สมรสให้เลือกมากนักนอกจากคนใน
ชุมชนเอง อีกทั้งวัฒนธรรมอิสลามยังช่วยส่งเสริมให้ปลีกตัวออกจากสังคมรอบข้าง และให้แต่งงาน

กันเองในหมู่มุสลิมด้วยกันและเมื่อชายมีภรรยาได้ถึง 4 คน จึงก่อให้เกิดครอบครัวขยายสืบทอดเชื้อสายกันออกไป เมื่อสมาชิกเพิ่มมากขึ้นต่างก็แยกย้ายไปมีครอบครัวของตน และเมื่อการสมรสเป็นไปในลักษณะสุ่มโอกาสที่สมาชิกบางคนจะสมรสกันเองโดยมีบรรพบุรุษร่วมกันจึงเกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มุสลิม, การแต่งงาน, เครือญาติ

พงษ์พัชรินทร พุฒวัฒน์ (2531) 'คติชนวิทยากับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทยมุสลิม : ศึกษากรณีชุมชนบ้านครัวเหนือ'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยาบัณฑิต ภาคศึกษามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คติชนประเภทความเชื่อต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในชุมชนบ้านครัวเหนือในปัจจุบันมีไม่มากนัก แต่ความเชื่อที่ยังคงอยู่นี้มีบทบาทในการอธิบายหรือชี้แจงเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของมนุษย์ในแง่มุมต่างๆ หรือเป็นเรื่องราวที่อธิบายถึงผลของการเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยวิธีการอื่นที่ดีกว่าได้ คติชนที่นำมาถ่ายทอดให้ลูกหลานฟังสืบต่อกันมานั้นมีทั้งที่เป็นการอบรมสั่งสอนและชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบเกณฑ์ของการเป็นมุสลิมที่ดี โดยนำเอาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ทั้งด้านดีและด้านเลว และให้เห็นถึงผลของการกระทำที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กเกิดความศรัทธาและเข้าใจในหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., จาม(มุสลิม), คติชนวิทยา, การขัดเกลาทางสังคม

พรทิพย์ อุศุภรัตน์, เสาวภา พรสิริพงษ์ (2532) "ชุมชนแขกจามที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในกรุงเทพฯ". ภาษาและวัฒนธรรม 1: 18-30.

กล่าวถึงประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวจามในชุมชนกึ่งเพชรหรือบ้านครัวเหนือ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพญาไทติดกับอำเภอบางบัวทอง โดยชุมชนชาวจามมีการตั้งบ้านเรือนขนานไปตามลำคลองมหานาคทางฝั่งคลองด้านทิศเหนือ ตั้งแต่สะพานเจริญผลไปจนถึงด้านหลังของโรงแรมเอเชีย มีเนื้อที่ประมาณ 34 ไร่ สภาพบ้านเรือนของชาวครัวเหนือดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นบ้านใต้ถุนสูง ปลูกสร้างด้วยไม้อย่างดี ตั้งอยู่ห่างกัน บ้านหลังใหญ่จะอยู่อาศัยกันประมาณ 4-5 คน แต่เมื่อลูกๆ แต่งงานก็จะแยกครอบครัวออกไป โดยจะแบ่งที่ดินเป็นแปลงเล็กๆ ให้ลูกแต่ละคน ในอดีตชุมชนแห่งนี้เป็นหมู่บ้านชนบทห่างไกลตัวเมือง เป็นที่อยู่ของคนมุสลิมที่เคยอาศัยอยู่แถบประเทศเขมร ก่อนถูกกวาดต้อนมาเมื่อครั้งที่ไทยทำสงครามกับเขมร ใน พ.ศ.2376 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., จาม, ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน, การปรับตัว

ประภัสสร เวชชประสิทธิ์ (2542) 'การปฏิรูปการสอนศาสนาในชุมชนมุสลิม กรณีศึกษาหมู่ 2 ชุมชนสุเหร่าปากคลองลำรี ตำบลละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี'. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรบัณฑิต

ภาคศึกษามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศึกษาการจัดระบบการศึกษาของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงถึงบทบาทของโรงเรียนสอนศาสนาที่เกื้อหนุนชาวมุสลิมให้สามารถปรับตัวได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมไทยในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า วิธีการดำเนินชีวิตของมุสลิมนั้นอยู่ในกรอบและแบบแผนข้อบัญญัติทางศาสนาอย่างไม่สามารถแยกได้ การเรียนศาสนาจึงเป็นข้อบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน เพื่อให้สามารถอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้และประกอบศาสนกิจได้ถูกต้อง สำหรับการจัดการเรียนการสอนศาสนาในสุเหร่าปากคลองลำรี ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ.2483 นั้น แรกเริ่มเป็นเพียงการสอนในลักษณะปอเนาะในแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่เมื่อสภาพชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ชาวบ้านรับรู้ข่าวสาร ค่านิยม และมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น จึงเกิดการปฏิรูปการสอนศาสนา โดยโรงเรียนได้นำหลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนและความรู้ทักษะวิชาชีพต่างๆ เข้ามาเสริมด้วย

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นนทบุรี, มุสลิม, ศาสนา, การปรับตัว

วิหวัธ ช่างศร (2544) 'ค่านิยมในการเลือกคู่สมรสของชายไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดมหานาค'. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาลักษณะและค่านิยมในการเลือกคู่สมรส รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในการเลือกคู่สมรสระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ของชายไทยมุสลิมในชุมชนมัสยิดมหานาค เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมชายไทยมุสลิมจะเลือกคู่สมรสด้วยตนเอง โดยจะเลือกคู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกับตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ตำแหน่งทางสังคมและรสนิยม แม้การเปลี่ยนแปลงการเลือกคู่สมรสระหว่างอดีตกับปัจจุบันไม่เด่นชัด แต่ปัจจุบันผู้ชายจะให้ความสำคัญต่อความรัก ความใกล้ชิด และรูปร่างหน้าตาของคู่สมรสมากกว่าในอดีต ขณะที่บทบาทและอิทธิพลของผู้ใหญ่และครอบครัวต่อการตัดสินใจเลือกคู่สมรสในปัจจุบันมีลดน้อยลงกว่าในอดีต

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มุสลิม, การแต่งงาน, การเปลี่ยนแปลง

สมาน วีระวัฒน์ (2530) 'การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร'. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมทั้งในด้านที่ตั้ง ขนาด การกระจาย ตลอดจนปัจจัยซึ่งมีผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญของศาสนาอิสลาม มัสยิดต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของชุมชนชาวไทยมุสลิมกับพื้นที่อื่นๆ ในกรุงเทพฯ ทั้งนี้ชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพฯ มักตั้งถิ่นฐานรวมตัวกันอาศัยในชุมชนเฉพาะของตนเองหรือที่

เรียกว่าละแวก โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีทางศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคม การอาศัยอยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน มีวิถีชีวิตแบบเดียวกัน ทำให้ชาวไทยมุสลิมมักจะคบหาสมาคม และ พึ่งพาอาศัยระหว่างคนกลุ่มของตนมากกว่ากับกลุ่มคนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยมุสลิมซึ่งอาศัยใน ชุมชนแถบชานเมืองชั้นนอกมีโอกาสสัมผัสกับสังคมอื่นน้อยกว่าชาวไทยมุสลิมในเขตชั้นในซึ่งมีโอกาส ติดต่อกับสังคมภายนอกมากกว่า

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มุสลิม, การตั้งถิ่นฐาน

สร้อย เพชรรักรักษ์ (2542) “บทบาทผู้นำชุมชนมุสลิมในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาชุมชนสุเหร่าบ้าน ดอน”. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร

งานศึกษานี้มีเนื้อหาครอบคลุมหลายประเด็น คือ ประวัติความเป็นมาของชุมชนมุสลิมสุเหร่า บ้านดอน สภาพปัจจุบัน การคมนาคม ระบบครอบครัวเครือญาติ การแต่งกาย ชุมชนกับระบบศาสนา บทบาทของผู้นำชุมชน

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มุสลิม, ชุมชนศึกษา, โครงสร้างสังคม, ผู้นำชุมชน

สรรพศรีศรฉราญ เชี่ยวนาวิณ (2544) ‘หน้าที่ของวัฒนธรรมอาหารอิสลามที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม’ วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาหน้าที่ของวัฒนธรรมอาหารอิสลามที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม ในชุมชนมัสยิดฮารูณ เขตบางรัก ผลการศึกษาพบว่า แม้ศาสนาอิสลามจะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ละเอียดชัดเจนและเข้มงวด แต่ก็มีคามยืดหยุ่นเพียงพอที่จะทำให้มุสลิมสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข มุสลิมส่วนใหญ่มีความเคร่งครัดต่อข้อกำหนดในเรื่องการบริโภค จุดมุ่งหมายหลักในการบริโภคอาหารก็เพื่อต้องการให้เกิดผลดีต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ และจุดมุ่งหมายแฝงคือเพื่อให้เกิดผลดีในด้านความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของสังคม และยังพบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของมุสลิมมีผลต่อสังคมโดยรวมอย่างลึกซึ้ง ได้แก่ ความมีจิตสำนึกเคร่งครัดในศาสนา การรวมกลุ่มและดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างใกล้ชิดผูกพันเหนียวแน่น สรุปได้ว่า การบริโภคอาหารของมุสลิมมีผลต่อความเชื่อ จิตสำนึก ความเคร่งครัดในระเบียบแผนของสังคม และความเป็นปึกแผ่นของสังคมมุสลิมและสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., มุสลิม, วัฒนธรรม, อาหาร

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2527) “หน้าที่ของมัสยิดต่อสังคมมุสลิมในภาคกลาง”. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กล่าวถึง ความสำคัญของศาสนาต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกคนที่ต้องอยู่บนครรลองของอิสลามโดยตลอด ศาสนาอิสลามไม่มีนักบวช "มัสนิด"หรือ"สุหฺเราะ" เป็นศาสนสถานที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากศาสนสถานในศาสนาอื่น ๆ คือไม่ใช่เป็นที่อยู่ประจำของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ด้วยรูปแบบเฉพาะของมัสนิดที่มีมาแต่สมัยของท่านศาสดามุฮัมมัด(คือลข) มัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีหน้าที่ทั้งด้านศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจและการเมืองโดยมีอิหม่ามผู้ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ดำเนินการประกอบกิจการต่าง ๆ

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มุสลิม, ศาสนา, วิถีชีวิต

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531) **กลุ่มชาติพันธุ์ :** ชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : กองทุนสง่าารุจิระอำพร

กล่าวถึงวัฒนธรรมอิสลาม ประวัติความเป็นมาของชาวมุสลิมในประเทศไทยโดยเฉพาะมุสลิมในภาคใต้ และความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับรัฐไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ประเด็นสำคัญในหนังสือเล่มนี้คือ การอธิบายความสำคัญของศาสนาอิสลามต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมในฐานะที่เป็นข้อกำหนดและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้ชุมชนมุสลิมเป็นสังคมปิดมากกว่าชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

คำสำคัญ : ชาติพันธุ์, มุสลิม, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ศาสนาความเชื่อ, ชาติพันธุ์กับรัฐ, การบูรณาการ

เสาวนีย์ จิตต์หมวด, ดนัย มุ่สา (2541) "การพัฒนาทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม". สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานชิ้นนี้มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับศักยภาพชาติพันธุ์ในการพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า สังคมไทยมุสลิมจำเป็นต้องพัฒนาการด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคมอื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในสภาวะปัจจุบันที่รวดเร็วซับซ้อน สังคมไทยมุสลิมจำเป็นต้องปรับตัวให้ไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงให้ได้ โดยทางด้านสังคมยังคงรักษาเอกลักษณ์เดิมไว้ในการรักษาวิถีชีวิตตามรูปแบบอิสลาม ทางด้านเศรษฐกิจมีการทำธุรกรรมที่อยู่บนพื้นฐานและมีทางเลือกที่ไม่ขัดกับหลักการอิสลาม และทางด้านการเมืองการปกครอง ควรมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองได้ การปรับตัวทั้งหมดต้องอาศัยแนวความคิดพื้นฐาน คือ การเห็นคุณค่าและเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมว่าสามารถเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มุสลิม, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, การปรับตัว

เสาวภา พรสิริพงษ์, พรทิพย์ อุษุภรัตน์, ดวงพร คำบุญรัตน์ (2532) "การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชน

บ้านครัวเหนือ(บ้านแขกครัว) กรณีศึกษา สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม". สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมุสลิมบ้านครัวเหนือ(บ้านแขกครัว) โดยศึกษาครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชนบ้านครัวเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบทอดอาชีพการทอไหมของคนในชุมชน อีกทั้งยังได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพสังคมและวิถีชีวิตที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปของชุมชน ภายหลังจากอาชีพการทอไหมซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนลดความสำคัญ

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กทม., จาม(มุสลิม), วัฒนธรรม, วิถีชีวิต, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ไหมสาเหาะ บินมะหะหมัด (2529) 'ศึกษาความเชื่อทางศาสนาอิสลามกับพฤติกรรมการวางแผนครอบครัวของชาวไทยมุสลิม'.วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศึกษาความเชื่อและความสัมพันธ์ทางศาสนากับพฤติกรรมการวางแผนครอบครัวของชาวไทยมุสลิม การศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลว่า เป็นเพียงการคุมกำเนิด โดยมีความคิดว่าเป็นเรื่องลามก สำหรับความเชื่อทางศาสนา ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเป็นเรื่องฮาราม(Haram) คือ ห้ามกระทำตามหลักอิสลาม ดังนั้นการวางแผนครอบครัว(การคุมกำเนิด)ของชาวบ้าน จึงมักกระทำการคุมกำเนิดตามลักษณะแบบพื้นบ้านแผนโบราณเป็นส่วนใหญ่ โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าพฤติกรรมการคุมกำเนิดดังกล่าวไม่ผิดหลักการอิสลาม และมีการปฏิบัติกันหลายรูปแบบ จึงไม่สามารถชี้เฉพาะลงไปได้ว่า พฤติกรรมลักษณะใดที่มีผลกระทบหรือป้องกันภาวะการเจริญพันธุ์

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, มุสลิม, ศาสนาความเชื่อ, ประชากรศึกษา, การคุมกำเนิด

บรรณนิทัศน์ชาติพันธุ์ (ภาษาอังกฤษ)

1. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไท

1.1. ลาวพวน

Jean Baffie (2004). "Ethnic Groups in the Central Plain of Thailand: The Setting of a Mosaic".
Thailand Rice Bowl, ed. by Francois Molle and Thippawat Srijantr. Chiangmai: White Lotus.

เป็นบทความที่แสดงให้เห็นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ในบริบทประวัติศาสตร์ของ
ศูนย์กลางอำนาจที่สำคัญ ซึ่งคือ อยุธยาและรัตนโกสินทร์ ผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นถึงท้องถิ่น
ต่างๆที่มีการตั้งถิ่นฐาน ประวัติการตั้งถิ่นฐานและการผสมผสานกลมกลืนกับสังคมไทยของกลุ่มต่างๆ
เหล่านี้ คือ ละว้า(อุก๋อง) มอญ เขมร จีน มลายู จาม มากัสสา ชาว ญวน ไทยยวน ลาวทรงดำ ลาวพวน
ลาวเวียง และกะเหรี่ยง

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, พหุชาติพันธุ์, การตั้งถิ่นฐาน ท้องถิ่น, การผสมผสานกลมกลืน

Roj Sotesiri (1982) The Study of Puan Community, Pho Si Village, Tambon Bang Pla Ma,
Suphan Buri. The Office of the National Culture Commission Ministry of Education.

ชาวพวนในหมู่บ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรีนั้นต่างจากชาวพวนในเมือง
พวนหรือเมืองเชียงของประเทศลาวซึ่งเป็นทีดอน จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ลุ่ม ทำให้ชาวพวนที่หมู่บ้าน
นี้ไม่สามารถจะรักษากิจกรรมที่มีมาแต่ปู่ย่าตายายเช่น การทอผ้าไว้ได้ แต่การทอผ้าก็ยังมีบทบาท
สำคัญทางจิตใจของชาวพวน และเมื่อต้องอยู่อย่างกระจัดกระจายในที่ต่าง ๆ ทำให้พวนต้องพยายาม
ดิ้นรนด้วยการทำงานอย่างหนัก เศรษฐกิจเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของพวน ความมั่ง
คั่งร่ำรวยกลายเป็นสิ่งสำคัญของชาวพวน ฐานะทางการเงินกลายเป็นตัวแบ่งชนชั้นทางสังคมซึ่ง
ต่างจากในอดีตที่ใช้ตำแหน่งหน้าที่เป็นตัวแบ่ง และความทันสมัยที่เข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น ทำให้คนใน
หมู่บ้านเริ่มอยู่กันแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, สุพรรณบุรี, พวน, วิถีชีวิต, การทอผ้า, การปรับตัวทาง
เศรษฐกิจ

Snit Smuckarn , Kannon Breazeale (1988) Culture in Search of Survival The Phuan of
Thailand and Laos. New Haven: Yale University Press.

การศึกษานี้เป็นการสำรวจการเมืองเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายประชากร การตั้งถิ่นฐานของชาว
พวนในพื้นที่ภาคกลางของไทย และการปรับตัวของชาวพวนให้เข้ากับเศรษฐกิจและสังคมไทย ศึกษา
โดยใช้ข้อมูลจากเอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนามที่อำเภอบ้านหมี่เพื่อเข้าใจสภาวะสังคมและ

วัฒนธรรมของพวณในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดการผสมกลมกลืนมาอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ผลการศึกษาสรุปว่า การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากเศรษฐกิจแบบยังชีพมาเป็นเศรษฐกิจแบบเงินตราทำให้ชาวพวณต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงการเลี้ยงชีพ เปลี่ยนจากการปลูกข้าวเพื่อยังชีพมาเป็น การปลูกเพื่อการค้า เปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและมีหนี้สินจากการปลูกข้าวมากขึ้น ชาวพวณเปลี่ยนอาชีพไปทำงานอื่นที่มีรายได้เลี้ยงชีพมากกว่าการปลูกข้าว และขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ได้ทำให้ชาวพวณหันมาให้ความสนใจกับรักษาวัฒนธรรมของตนเองมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, พวณ, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, การปรับตัวทางเศรษฐกิจ

1.2. ลาวโซ่ง

Suree Pengsombat. (1990) *A study of Pronominal Usage in Spoken Tai Song*. Bangkok. M.A.Thesis, Mahidol University.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาคำสรรพนามในภาษาไทยโซ่ง บ้านไม่หูซ่าง และบ้านเกาะเล็ก ตำบลไม่หูซ่าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จุดประสงค์ของการศึกษา ต้องการอธิบายรูปแบบของ คำสรรพนามภาษาไทยโซ่ง ตลอดจนแสดงให้เห็นลักษณะทางไวยากรณ์ของคำสรรพนาม และลักษณะทางสังคมซึ่งส่งอิทธิพลต่อการใช้คำสรรพนาม การศึกษาพบว่า รูปแบบของคำสรรพนามภาษาไทยโซ่ง แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คำบุรุษสรรพนาม และคำนามซึ่งถูกนำมาใช้คล้ายคำบุรุษสรรพนาม ซึ่งได้แก่ คำเรียกญาติ คำที่เป็นชื่อ คำบอกตำแหน่งและอาชีพ คำที่ใช้เรียกชื่อเพื่อน คำยืม คำซึ่งนำมาใช้ในการสนทนากับพระ ผลการศึกษายังพบอีกด้วยว่า การใช้สรรพนามในภาษาไทยโซ่งถูกกำหนดโดยปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ตำแหน่งในหน้าที่การงาน ศาสนา ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการเป็นสมาชิกในครอบครัว ช่วงห่างระหว่างอายุ กลุ่มเชื้อชาติ และความเป็นเพื่อน

Keywords : ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, นครปฐม, ลาวโซ่ง (ไทยโซ่ง), ระบบภาษา

1.3. ลาวครั่ง

(ไม่มี)

1.4. ไทยเบ็ง/ไทยเทิง/ไทยโคราช

(ไม่มี)

1.5. ไทยยวน

(ไม่มี)

1.6. ลาวเวียง

(ไม่มี)

1.7. ลาวแง้ว

(ไม่มี)

1.8. ลาวตี้

(ไม่มี)

1.9. ญ้อ

(ไม่มี)

2. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

2.1. มอญ

(ไม่มี)

2.2. เขมร

Thassanai Prachanronnarong. (1990) 'Kampuchean Refugees and the Thai security'.

Bangkok. National Defense College.

รายงานการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การที่กัมพูชามีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทยยาวถึง 725 กิโลเมตร ส่งผลให้สงครามและความขัดแย้งทางการเมืองภายในกัมพูชามีผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง การศึกษาพบว่า นับแต่ปี 2522 เป็นต้นมามีชาวกัมพูชาจำนวนหลายแสนคนอพยพเข้ามาลี้ภัยในเขตประเทศไทยโดยเฉพาะพรมแดนด้านตะวันออกในแถบจังหวัดสระแก้ว จันทบุรีและตราด การหลบหนีเข้ามาในเขตไทยของชาวกัมพูชา มีสาเหตุสำคัญสืบเนื่องมาจากการที่ทหารเวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชา และดำเนินการปราบปรามกลุ่มต่อต้านอย่างรุนแรง ซึ่งก่อให้เกิดสถานการณ์สู้รบขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ส่วนใหญ่หลบหนีเข้ามาเพื่อรับการช่วยเหลือด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคจากองค์การระหว่างประเทศ นอกจากนี้ การอพยพในฐานะผู้ลี้ภัยยังทำให้ชาวกัมพูชามีโอกาสในการประกอบอาชีพในฐานะแรงงานต่างด้าวในกิจการต่างๆ ของคนไทย เช่น เรือประมง โรงงานรับจ้าง เป็นต้น

Keywords: ethnicity, central, Cambodian, ethnic relations, migration, ethnic groups

and state, international politics

2.3. ญวน

Somsak Rattanawadi. (1987) 'Guidelines for the Treatment of the Vietnamese Refugees'.
Institute of Army Academics, Ministry of Defence.

เป็นการศึกษาการอพยพของชาวญวน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการหลบหนีเข้าเมืองเพื่อลี้ภัยการเมืองภายในประเทศเวียดนาม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ชาวญวนได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้งนับตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวคือ กลุ่มญวนอพยพเก่า เดินทางเข้ามาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2326 เพื่อลี้ภัยการแย่งชิงอำนาจในเวียดนาม ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานบริเวณวัดสัมมานามวิหาร หรือวัดญวน สะพานขาว กรุงเทพฯ ชาวญวนกลุ่มที่สองได้อพยพเข้ามาในปี 2378 เนื่องจากการกดขี่ในสมัยพระเจ้ามุนหม่างของญวน โดยตั้งถิ่นฐานบริเวณเขตสามเสน บางโพ กรุงเทพฯ และกระจายไปยังจังหวัดนนทบุรี นครนายก พระนครศรีอยุธยา และสกลนคร และกลุ่มที่สามเข้ามาในปี 2458 เป็นชาวญวนที่ต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งทั้งสามกลุ่มนี้ปัจจุบันได้ผสมกลมกลืนเป็นคนไทยเกือบหมดแล้ว ส่วนญวนต่างด้าว อพยพเข้ามาหลังสงครามโลกครั้งที่สองตามนโยบายของโฮจิมินห์เพื่อรวมตัวตั้งหลักส่นับสนุนการต่อสู้กับกองทัพอิกราชจากฝรั่งเศส หรือขบวนการเวียดนามห์ เคลื่อนไหวประสานกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยมีศูนย์การดำเนินงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร

Keywords: ethnicity, central, Vietnamese (refugee), ethnic relation, ethnic groups and state

2.4. ของ

(ไม่มี)

3. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต

3.1. กะเหรี่ยง

Anna Marie Haglund. (1987) "Saving Souls in Thailand ". National Research Council.

เป็นการศึกษาบทบาทของมิชชันนารีในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาแก่ชาวกะเหรี่ยงในประเทศไทย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สาเหตุที่มิชชันนารีประสบความสำเร็จในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาแก่กะเหรี่ยงมากกว่าคนไทย เนื่องจากกะเหรี่ยงมีวิถีการดำเนินชีวิตและจัดการปัญหาต่างๆ ด้วยโลกทัศน์ทางศาสนาเป็นหลัก จึงง่ายต่อการรับเอาแนวทางออกแบบคริสต์ศาสนาไปปรับใช้ ผสมกับความเชื่อเดิมที่ติดตัวระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับคริสต์ศาสนา ส่งผลให้การเปลี่ยนศาสนาเป็นไปได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การที่

คริสต์ศาสนาเสนอทางออกที่สนองต่อความต้องการในด้านต่างๆ ของกะเหรี่ยงที่อยู่ในฐานะชนกลุ่มน้อยของรัฐ ในขณะที่การเปลี่ยนศาสนาของคนไทยเป็นไปได้ยากก็เนื่องจากคนไทยมีความผูกติดอยู่กับรัฐมากกว่า โดยรัฐได้สร้างเอกลักษณ์และศาสนาประจำชาติ ซึ่งทำให้คนไทยไม่รู้สึกรู้ว่าตนขาดแคลนสิ่งใด

Keywords: ethnicity, central, karen, religion and belief, cultural change

Anders Baltzer Jorgensen. (1972) "Swidden Cultivation among Pwo Karens in Western Thailand". The Danish National Research Council of Humanities

ชาวกะเหรี่ยงโปว์ที่มีถิ่นอาศัยในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีวิถีชีวิตที่ผูกติดแน่นกับระบบการเพาะปลูกทำไร่หมุนเวียน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นป่าฝนเขตร้อนชื้นที่เต็มไปด้วยเขาหินภูเขา และมีพื้นที่เพาะปลูกที่จำกัด ทำให้ชาวกะเหรี่ยงโปว์ต้องปรับตัวคิดค้นกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการผลิตให้มีความสอดคล้องระหว่างแรงงานกับขนาดการเพาะปลูกที่มีพืชพันธุ์ตลอดปี การทำไร่หมุนเวียนจึงไม่ใช่แค่วิถีการผลิตแต่เป็นวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นวิถีคิดในแง่มุมต่างๆ ของชาวกะเหรี่ยงโปว์

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง(ตะวันออกเฉียงเหนือ), กะเหรี่ยง(โปว์), นิเวศวิทยาชาติพันธุ์, การทำไร่หมุนเวียน

Decha Tangseefa. 2003) *Imperceptible Naked-Lives and Atrocities: Forcibly Displaced Peoples and the Thai-Burmese in Between Spaces*. A Dissertation Submitted to the Graduate Division of the University of Hawaii in Partial Fulfillment of the Requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Political Science. University of Hawaii.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้นำเสนอภาพชีวิตของกะเหรี่ยงระหว่างชายแดนพม่าและไทย ซึ่งมีลักษณะที่ผู้เขียนเรียกว่า "ชีวิตเปลือยเปล่าไร้คนเหลียวแล" (imperceptible naked-lives) เป็นชีวิตที่เผชิญกับความรุนแรง ไร้การคุ้มครองและไม่มีใครเหลียวแลของกะเหรี่ยงพลัดถิ่น ซึ่งอยู่ระหว่างรัฐ 2 รัฐ ต้องถูกอพยพโยกย้ายไปมา และผู้เขียนได้พยายามอธิบายความเป็นมาและเงื่อนไขที่ทำให้กะเหรี่ยงต้องเผชิญชะตากรรมดังกล่าว ทั้งนี้ผู้เขียนได้ใช้มโนทัศน์ต่างๆ วิเคราะห์ปรากฏการณ์ เช่น ชีวิตที่เปลือยเปล่าไร้ผู้เหลียวแล สภาวะอิมคริม(in-between spaces) คนพลัดถิ่น เป็นต้น

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ภาคเหนือ, พรมแดนไทย-พม่า, ชีวิตที่เปลือยเปล่าไร้คนเหลียวแล, ความรุนแรง, คนพลัดถิ่น, สภาวะอิมคริม

Kanchana Kaeohep. (1987) *Cultural and Religious Heritage : Creative Power in Rural*

community. Bangkok: Office of Secretariat, Catholic Council of Thailand for Development.

เป็นการศึกษา "มรดกทางวัฒนธรรมและพลังคุณค่าทางศาสนา" ในชุมชนชนบทในพื้นที่ที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยกรอบการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมนี้ ผู้เขียนได้อาศัยกรอบความสัมพันธ์ระหว่างมิติ 3 มิติของมนุษย์ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งอื่นๆ ที่มีใช้มนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง จากการศึกษาภาคสนามในชุมชนต่างๆ พบว่า สังคมแบบชุมชนหมู่บ้านของกะเหรี่ยง มีความเจริญจากภายนอกเข้าไปถึงเพียงเล็กน้อย ในชุมชนยังคงรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าดั้งเดิมไว้ได้เป็นส่วนมาก ส่วนสังคมแบบกิ่งหมู่บ้าน มีความเจริญจากภายนอกเข้าไปมากพอสมควร บางแห่งถึงขั้นสูญเสียการพึ่งตนเองไป ปัจจุบันอยู่ในกระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อแสวงหาหนทางใหม่ๆ ในการหันกลับมาพึ่งตนเองอีกครั้ง โดยชุมชนทั้งหมดยังคงมีความสัมพันธ์โยงใยระหว่างคนกับมิติทั้งสามอย่างลึกซึ้ง โดยการศึกษาพบว่า หากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ "สิ่งสูงสุด" แตกสลายไป ก็จะมีผลสะท้อนไปถึงความสัมพันธ์ในมิติอื่นๆ เช่นกัน

Keywords: ethnicity, central, karen, religion and belief, cultural heritage

Kulvadee Boonpinon.(1997) **Institutional Arrangements in Communal Resource Management : A Case Study of a Karen Village in a Protected Area.** Thesis (M.Sc. (Technology of Environmental Management)) Mahidol University.

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาการจัดสถาบันในการจัดการทรัพยากรส่วนรวม ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี การศึกษาพบว่า ระบบการจัดการทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนกะเหรี่ยง เป็นระบบที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีพของสมาชิกในชุมชน และความยุติธรรมในการจัดสรรทรัพยากร เนื่องจากในชุมชนมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมในการควบคุมการใช้ทรัพยากร การแบ่งปันผลผลิต และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากร นอกจากนี้ ระบบการจัดการทรัพยากรส่วนรวมยังเป็นระบบการเกษตรที่อนุรักษ์ระบบนิเวศ และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ปัจจุบันพบว่าระบบการจัดการทรัพยากรส่วนรวมมีการปรับตัวตลอดเวลาภายใต้ข้อจำกัดทั้งทางระบบนิเวศ เทคโนโลยี และแรงงาน เพื่อตอบสนองต่อความอยู่รอดของชุมชน

Keywords : ชชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กาญจนบุรี, กะเหรี่ยง, นิเวศวิทยาชาติพันธุ์, การจัดการทรัพยากร

Reiner Buergin. (2001) "Contested Heritages: Disputes on People, Forests, and a World Heritage Site in Globalizing Thailand". (eds.), **Socio-Economics of Forest Use in the Tropics and Subtropics**, ed. by Thomas Krings, Gerhard Oesten, Stefan Seitz. Freiburg University,

งานศึกษาในบทความนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดอนุรักษ์ธรรมชาติที่เข้ามาในไทยราวกลางศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย เป็นวิธีคิดที่แยกมนุษย์และธรรมชาติออกจากกันอย่างเด็ดขาด แนวคิดดังกล่าวแตกต่างจากแนวคิดและค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นอย่างชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวรอย่างตรงกันข้าม คนเหล่านั้นมองว่ามนุษย์สามารถอยู่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเป็นบ้านและพื้นที่แห่งชีวิต นอกจากนี้งานศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 20 นี้เป็นผลลัพธ์จากความพยายามเข้าไปกำหนดกรอบคิดทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นจากระดับสากลมากขึ้นส่งผลให้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ของสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นด้วย

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง, ชาติพันธุ์กับรัฐ, การอนุรักษ์ธรรมชาติ, โลกาภิวัตน์

Ronald D. Renard. (1980) *Kariang : History of Karen – T'ai Relations from the Beginnings to 1923*. The University of Hawaii.

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงนั้นยังไม่สามารถกล่าวได้อย่างชัดเจนเพราะพวกเขาไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์ มีเพียงการบอกเล่ากันเท่านั้น พวกเขาเชื่อว่าพวกเขานั้นถูกเอาเปรียบจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่กว่าเสมอ ซึ่งก็คือ กลุ่มชนชาวไทย ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองกลุ่มบอกเล่าความสัมพันธ์ทั้งเป็นมิตรและแย่งชิง ไม่ว่าจะอย่างไรกะเหรี่ยงก็มักจะถูกดูถูกและถูกกลืนอยู่เสมอ เรื่องราวของกะเหรี่ยงปรากฏอยู่ในหลักฐานของทั้งพม่า ฉาน มอญและไทย หลักฐานต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการต้องอยู่ใต้อำนาจของกะเหรี่ยง แม้แต่นโยบายของรัฐไทยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ก็มักนำมาซึ่งการลดบทบาทความสำคัญของกะเหรี่ยงและบีบให้พวกเขาต้องสูญเสียความเป็นกะเหรี่ยง จนสุดท้ายถูกกลืนเป็นคนไทย แม้ว่าจะเป็นคนไทยแต่พวกเขาก็ยังถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับสิทธิแห่งความเป็นพลเมืองอยู่ดีไม่ว่าจะอดีตหรือปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชาติพันธุ์, กะเหรี่ยง, ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์, ชาติพันธุ์กับรัฐ

Wasana Noinaj. (1996) *A Phonological Study of Pwo Karen as Spoken in Phop-Phra in Tak Province*. Thesis (M.A. (Linguistics)), Mahidol University.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาระบบเสียงในภาษากะเหรี่ยงโป ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยศึกษาลักษณะทั่วไปของภาษากะเหรี่ยงโป ทำนองเสียง ระดับคำ ระดับพยางค์ ระดับหน่วยเสียง

โดยศึกษาเปรียบเทียบกับภาษากะเหรี่ยงโป ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า การออกเสียงในภาษาพูดของกะเหรี่ยงโปในประเทศไทยมีความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกะเหรี่ยงโปที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันตกและภาคเหนือ

Keywords : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, ตาก, กะเหรี่ยง(โป), ระบบภาษา, สรวิทยา

3.2. อุก้อง

(ไม่มี)

3.3. จิน

Nontaporn Prompitukporn.(2002) *The Daily Use of Mandarin among the Chinese-Thais in Bangkok*. Bangkok : Thesis (M.A. (Linguistics)), Mahidol University.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาการใช้ภาษาจีนกลางของชาวไทยเชื้อสายจีนใน กรุงเทพมหานคร ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มแต่จิ๋ว และ ไทหล่า สกเกี้ยน และ กวางตุ้ง จำนวน 500 คน ซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า 12 ปี ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้ภาษาจีนกลางในการพักผ่อนและความบันเทิงมากที่สุด เนื่องจากว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกเป็นธรรมชาติมากกว่าที่จะใช้ภาษาจีนกลางในโอกาสพักผ่อน/บันเทิง เช่น การร้องเพลง การชมภาพยนตร์ หรืออื่น ๆ ส่วนสถานการณ์ที่บ้าน พบว่ามีการใช้ภาษาจีนกลางน้อยที่สุดเพราะทุกกลุ่มตัวอย่างมีภาษาของกลุ่ม ดังนั้นทุกกลุ่มตัวอย่างจึงเลือกที่จะใช้ภาษาของกลุ่มตนเอง สำหรับแนวโน้มการใช้ภาษาจีนกลางในอนาคตอันใกล้พบว่า การใช้ภาษาจีนกลางในโอกาสทางการค้ามีมากที่สุด

Keywords : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพมหานคร, จีน, ภาษาจีนกลาง

4. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลอื่นๆ

4.1. จาม

Raymon Scupin. (1988) "Cham Muslim in Thailand". *The Muslim of Thailand Vol.1* (105 -109) Ranchi: The Catholic Press.

กล่าวถึงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวจามในประเทศไทย บทบาททางเศรษฐกิจสังคม การเมือง และประวัติศาสตร์ของประชากรมุสลิมจามในไทย โดยชี้ให้เห็นว่าแม้ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมกับชาวมลายูมุสลิม แต่ก็ยังมีกลุ่มชาตินักรบมุสลิมกลุ่มอื่นๆ ที่เข้ามาตั้งรกรากในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์แตกต่างกันไป โดยมีหลักฐานบ่งชี้

ว่าจามมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนมากเป็นกลุ่มพ่อค้าและทหารอาสาในระบบ ศักดินาสมัยพระนารายณ์ ส่วนในสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้น จามที่อพยพเข้ามาในไทยส่วนใหญ่มีสาเหตุ มาจากปัจจัยทางการเมืองภายในและภายนอกกัมพูชา จามส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะเขตชุมชนบ้านครัว จามกลุ่มแรกประกอบอาชีพเกษตรกรรม และบางส่วนมี อาชีพต่อเรือซึ่งเป็นทักษะที่สืบทอดกันมายาวนาน แต่ในภายหลังเมื่อสภาพเศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนแปลง ไปก็ส่งผลให้ชาวจามบ้านครัวต้องปรับเปลี่ยนอาชีพและวิถีชีวิต

Keywords: ethnicity, central, Cham (muslim), ethno-history, adaptation

4.2. ชาว

(ไม่มี)

4.3. มลายู(ไทยมุสลิม)

Fairoz Yupensuk. (2004) 'The Concept of Bid'ah : a Case Study of the Marital Customs in the Thai Muslim Communities of Bangkok' .Bangkok. Thesis (M.A. (Comparative Religion)), Mahidol University.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่อง บิดอะฮ์(Bid'ah) และการแต่งงานใน ศาสนาอิสลามกับประเพณีการแต่งงานของชาวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร การศึกษาพบว่า บิดอะฮ์ เป็นสิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามาในศาสนา ที่มีอยู่ทั้งในเรื่องของหลักความเชื่อ และหลักการปฏิบัติซึ่งไม่ปรากฏ หลักฐานในทางศาสนา นักวิชาการอิสลามแบ่ง**บิดอะฮ์**ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทที่ไม่เป็นที่ ยอมรับ เรียกว่า บิดอะฮ์ 2) ประเภทที่เป็นที่ยอมรับ เรียกว่า**ตัจดีด (Tajdeed)** โดยอิสลามได้บัญญัติ รายละเอียดเป็นขั้นตอนในเรื่องการแต่งงาน และแนวคิดเรื่องบิดอะฮ์ สามารถนำมาใช้ได้กับเรื่องการ แต่งงานทั้งในส่วนที่เป็นหลักการแนวคิด และทางปฏิบัติในชุมชนของชาวมุสลิม สำหรับการแต่งงานของ ชาวไทยมุสลิมในชุมชนกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ยังคงยึดติดอยู่กับประเพณีปฏิบัติของท้องถิ่นที่ สอดคล้อง ข้อแย้ง และสรุปไม่ได้ว่าสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามหรือไม่

Keywords : ชาติพันธุ์, ภาคกลาง, กรุงเทพมหานคร, มุสลิม, การแต่งงาน

4.4. อินเดีย

Manjit S.Sidhu. (1993) **Sikhs in Thailand**. Bangkok: Chulalongkorn University Press .

เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวซิกข์ในประเทศไทย โดยศึกษาชุมชนซิกข์ Sri Guru Singh Sabha Gurudwara ซึ่งอยู่บนถนนจักรพรรดิ และ Namdhari Sabha ถนนสุขุมวิท

กรุงเทพฯ และเมืองต่างๆ เช่น หาดใหญ่ ภูเก็ต พัทยา ขอนแก่น และอุบลราชธานี โดยงานศึกษา
ชี้ให้เห็นว่า ชาวซิกข์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่สิบเก้าตอนปลาย โดย
ชาวซิกข์ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าที่เดินทางมาจากทางทิศตะวันตกของแคว้นปันจาบ (ปัจจุบันอยู่ในประเทศ
ปากีสถาน) โดยเฉพาะจากจังหวัด Gujranwala และ Sheikupura กว่าร้อยละ 90 ของชาวซิกข์อพยพมา
ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจะเป็นกลุ่มที่มีทักษะความชำนาญในด้านการค้า (Aroras) ในขณะที่กลุ่มที่ตั้ง
ถิ่นฐานในประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซียและพม่าส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาวนาและเกษตรกรที่ทำการ
เพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก โดยชาวซิกข์กลุ่มแรกอพยพมาในปี 1884 หลังจากมหาราชาแห่ง Kashmir
ทรงเจริญสัมพันธไมตรีทางการค้ากับกษัตริย์ไทย

Keywords: ethnicity, central, sikhs, ethnic history, cultural heritage, adaptation

ภาคผนวก 2

บรรณานิทัศน์เพิ่มเติม

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง

จากฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

(www.sac.or.th/ethnicredb/)

บรรณานิทัศน์เพิ่มเติม
ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภาคกลาง
จากฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
(www.sac.or.th/ethnicredb/)

1. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไท
1.1. ลาวพวน

สนธิ สัมครการ (1972) Peasantry and Modernization: A Study of the Phuan in Central Thailand. Graduate Division of the University of Hawaii (Doctor of Philosophy in Anthropology)

การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจจากระบบการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพเป็นหลัก ไปสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย ทำให้ชาวพวนในสังคมที่ปราศจากระบบชนชั้นที่ตายตัว และไม่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งจำเป็นต้องปรับตัวไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พวนหลายต่อหลายคนของชุมชนบ้านเช่า หรือแม้กระทั่งในชุมชนบางกะปิ เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำเกษตรกรรมมาเป็นการค้าขาย ข้าราชการ แรงงานที่มีฝีมือ รวมทั้งนักการเมือง โดยเหตุที่ต้องเปลี่ยนอาชีพเนื่องจากพวกเขาหันมาขึ้นช้อบวิถีชีวิตแนวใหม่ หรือไม่ก็ถูกแรงบีบบังคับทางเศรษฐกิจให้ต้องเปลี่ยน เพื่อยกตนเองไปสู่สถานะทางสังคมที่ดีกว่า และการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น (หน้า 237)

อย่างไรก็ตาม กระบวนการคล้อยตามไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในลักษณะที่มุ่งตรงไปสู่พฤติกรรมและค่านิยมแบบตะวันตกอย่างตรงไปตรงมาเสียทีเดียว เพราะอิทธิพลของกลุ่มสามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน และดูดซับระบบคุณค่า รวมทั้งพฤติกรรมซึ่งกันและกัน ก่อนที่จะเกิดการยอมรับระบบคุณค่าในเชิงตะวันตก หรือในแบบทันสมัย นอกจากนี้ พฤติกรรมแบบทันสมัยอาจมีอยู่แล้วในสังคมดั้งเดิม ดังนั้นจึงไม่เป็นการถูกต้องที่จะสรุปว่าระบบคุณค่าแบบทันสมัยหรือแบบตะวันตก แปรลกแยกจากระบบคุณค่าดั้งเดิม ด้วยเหตุนี้เอง ภาวะความทันสมัยของประเทศจึงไม่จำเป็นต้องเข้าไปในกระบวนการดูดซับของชนกลุ่มน้อยในลักษณะที่ละทิ้งระบบคุณค่าดั้งเดิมที่มีอยู่ แต่มันเป็นกระบวนการซึ่งสามารถหลอมรวมเข้ากันได้เป็นอย่างดี ที่จะทำให้ผู้คนทั้งหลายได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น และอย่างเพียงพอต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายอันมากกับความทันสมัย

ผู้อ่านสรุป เกรียงกมล ธีระศักดิ์โสภณ

1.2. ลาวโซ่ง

ธิดา ชมภูนิช (2539) การศึกษาศิลปหัตถกรรมไทยโซ่ง จังหวัดนครปฐม. รายงานวิจัยสำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครปฐม

เป็นการศึกษารูปแบบงานหัตถกรรมที่มีลักษณะเฉพาะของชาวไทยโซ่ง ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครปฐม โดยมีการวิเคราะห์อ้างอิงไปถึงลักษณะสภาพแวดล้อม และเหตุผลในการใช้งานในชีวิตประจำวันตลอดจนการใช้งานในพิธีกรรมของชาวไทยโซ่ง โดยมีการแทรกความเชื่อและรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวไทยโซ่งในจังหวัดนครปฐมในรูปแบบของลักษณะการใช้งานหัตถกรรม

ผู้อ่านสรุป ชมพรรณ จันทิมา

Nitaya ONOZAWA (1998) Traditional Marriage and Transaction of the Black Thai in Central Thailand (ธรรมเนียมการปฏิบัติของไทยดำในการแต่งงาน) Bulletin of Tokyo Kasei Gakum, Tsukuba Women's University.

คนไทยดำในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีธรรมเนียมการแต่งงานที่แตกต่างจากคนไทย หลังจากทีหนุ่มสาวชอบพอกัน ฝ่ายชายจะตกลงกับพ่อแม่ฝ่ายหญิงเพื่อมาเป็นเขยขวัญทำงานในไร่ทำให้ฝ่ายหญิงอยู่ประมาณ 2-3 ปี ก่อนจะทำพิธีหมั้น หลังจากนั้นก็จะเป็นเวลาเขยอาสาซึ่งฝ่ายชายจะมาอยู่ที่บ้านของภรรยา จนเมื่อถึงเวลาที่ฝ่ายชายพาภรรยาและบุตรย้ายออกจึงมีพิธีแต่งงาน ซึ่งภรรยาจะต้องเปลี่ยนกลุ่มผีตามสามี คนไทยดำนับถือผีบรรพบุรุษและเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย

ผู้อ่านสรุป กฤษฎาภรณ์ อินทวิเชียร

นิยม ออไอศูรย์ (2539) การศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มไทยทรงดำในจังหวัดเพชรบุรี วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มไทยทรงดำในพื้นที่ศึกษา ยังคงสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าไว้ได้ เนื่องจากปัจจัย 3 ประการ ประการแรก คือ ความเชื่อเรื่องผี แถน(ผีฟ้า) โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษไทยทรงดำจึงต้องใช้ผ้าและเครื่องแต่งกายพื้นเมืองในการประกอบกิจในพิธีกรรม ประการที่สอง สตรีไทยทรงดำบางส่วนยังคงตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่ม ประการที่สาม เป็นผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรีที่จัดให้มีการชุมนุมกลุ่มไทยทรงดำ จึงเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในกิจกรรมการทอผ้าพื้นเมือง

ผู้อ่านสรุป ดวงใจ พิชิตณรงค์ชัย

รัชพล บัจจุบันย์ (2538) กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทยทรงดำ
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอก
ระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งานวิจัยนี้เป็นกระบวนการถ่ายทอดการทอผ้าที่สืบต่อกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยการ
สอนการทอผ้าได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด เกี่ยวข้องใน
กระบวนการถ่ายทอดได้แก่ พ่อ แม่ และญาติพี่น้องที่มีความรู้เป็นผู้ถ่ายทอดแก่ลูกหลานที่ยังไม่ได้
รับการเรียนรู้ จนสามารถปฏิบัติเองได้เพื่อจะได้มีผ้าทอของไทยทรงดำ ไว้ใช้เข้าร่วมพิธีกรรมของ
ชุมชน

ผู้อ่านสรุป อรรถรัตน์ ฆะสันต์

ลักษณะพร กิจบุญชู (2545) ความชวากับสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุในชุมชนโง้ง
กรณีศึกษา บ้านเนินหัว ตำบลกง อำเภอกงไกรลาศจังหวัดสุโขทัย วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศา
สตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้สูงอายุหรือคนเฒ่าคนแก่ในสังคมลาวโง้งมีบทบาทและสถานภาพตามลักษณะ
ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทั้งยังที่บทบาทและความสัมพันธ์ต่อสังคมวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับ
วิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมตามแบบของลาวโง้งอย่างแนบแน่น เนื่องจาก
สังคมโง้งให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส ความเชื่อและการนับถือผีบรรพบุรุษ ผู้สูงอายุลาวโง้งที่มี
ประสบการณ์ ความรู้ความชำนาญในการธำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี มีบทบาทในการ
ประกอบพิธีกรรมต่างๆ จึงทำให้มีสถานภาพที่สูงกว่าผู้สูงอายุลาวโง้งส่วนใหญ่ที่มีบทบาทและ
สถานภาพเพียงแค่ว่าอยู่ในครัวเรือน ในฐานะหัวหน้าครัวเรือนที่คอยให้คำปรึกษา เป็นที่พึ่งทางใจ
อบรมสั่งสอนและถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการเลี้ยงดูบุตร
หลานก่อนวัยเรียน ทั้งยังช่วยแบ่งเบาภาระในบ้าน

ผู้อ่านสรุป ศมน ศรีทับทิม

สุมิตร ปิติพัฒน์, บัณฑกร อ่อนดำ, พูนสุข ธรรมาภิมุข (2521) ลาวโง้ง: รายงานการวิจัย รายงาน
การวิจัยแผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รายงานการวิจัย"ลาวโง้ง" ฉบับนี้ ศึกษาลาวโง้งในแง่มุมต่างๆ ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา
ของลาวโง้ง ชุมชนและสภาพเศรษฐกิจของลาวโง้งที่บ้านดอนทราย พื้นฐานทางสังคมและ

วัฒนธรรม แบบแผนการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของลาวโซ่ง ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา โดยเลือกศึกษาชุมชนลาวโซ่งในหมู่บ้านดอนทราย ตำบลทับคาง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ลาวโซ่งเป็นกลุ่มไทโบราณกลุ่มหนึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย(ปัจจุบันคือเวียดนามเหนือตอนที่ยึดติดกับลาวและจีนตอนใต้) ถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น ลาวโซ่งหมู่บ้านดอนทรายซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้มีระบบเศรษฐกิจแบบชาวไร่ชาวนา(Peasant Community) มีอาชีพเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

พืชที่เพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเจ้าเกือบทั้งหมด พันธุ์ข้าวที่ใช้เกือบทั้งหมดเป็นพันธุ์พื้นบ้าน ผลผลิตข้าวต่อไร่ของชาวบ้านเฉลี่ยไร่ละ 28.7 ถึง ส่วนสัตว์เลี้ยง ชาวบ้านนิยมเลี้ยงเป็ดไก่ เพื่อบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือจึงนำออกขาย ส่วนอาชีพเสริมอื่นๆของชาวบ้านดอนทรายมีทั้งการเป็นแรงงานรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ ทำไร่

ระบบสังคมของลาวโซ่งแบ่งชนชั้นออกเป็น 2 กลุ่ม คือ “พวกเจ้า” หรือ “ผู้ทำว” และ “พวกคนธรรมดา” หรือ “ผู้น้อย” ดังเดิม แต่ปัจจุบันไม่มีความแตกต่างทางสังคม ระบบครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว(Nuclear Family) คือ ลูกชายพาภรรยาไปตั้งบ้านเรือนใหม่ของตนเอง พ่อเป็นผู้มีอำนาจและเป็นผู้นำการสืบสกุลจะนับทางฝ่ายพ่อ(Patrilineal)

แบบแผนชีวิตของลาวโซ่งล้วนมีพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะลาวโซ่งเชื่อว่าสิ่งต่างๆในโลกอยู่ใต้อำนาจของผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ชีวิตคนจึงเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผีต่างๆ ทั้งผีดีและผีร้าย ดังนั้นลาวโซ่งจึงต้องบูชาเช่นไหว้ผีอยู่เสมอ ปัจจุบันพิธีกรรมทางศาสนาหลายอย่างเริ่มห่างหายไปจากสังคมลาวโซ่งตามสภาพสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ผู้อ่านสรุป สิทธิพร จรดล

1.3. ลาวครั้ง

จิราพร ปิ่นสุวรรณบุตร (2547) การศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังวิหารวัดอุโปสถารามความสัมพันธ์กับชาวลาวในท้องถิ่นจังหวัดอุทัยธานี รายงานประกอบวิชาการศึกษาโดยเสรีในแขนงวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้เขียนได้ศึกษาจากหลักฐานทางเอกสารที่คนลาวถูกกวาดต้อนเข้ามาในภาคกลางของประเทศไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และมีการอยู่อาศัยสืบต่อมาจนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดอุโปสถารามได้รับการเขียนขึ้น จากลักษณะการเขียนภาพจิตรกรรมภายนอกตัวอาคารอันเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปะลาวจะพบในวัดที่มีความเกี่ยวเนื่องกับคนลาว

หรือเป็นวัดที่สร้างขึ้นในชุมชนลาวเท่านั้น ประกอบกับปรากฏภาพผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น และผู้ชายมีรอยสักที่ขาในภาพจิตรกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์แสดงตัวตนความเป็นลาวเมื่อครั้งอดีต ผู้เขียนนำเสนอว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วิหารวัดอุโปสถารามนี้น่าจะสัมพันธ์กับคนลาวที่อาศัยในจังหวัดอุทัยธานีในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ภาพจิตรกรรมได้รับการเขียนขึ้น

ผู้อ่านสรุป รุ่งทิวา กลางทัพ

1.4. ไทยเบ็ง/ไทยแดง/ไทยโคราช

(ไม่มี)

1.5. ไทยยวน

(ไม่มี)

1.6. ลาวเวียง

(ไม่มี)

1.7. ลาวแจ้ว

(ไม่มี)

1.8. ลาวตี้

(ไม่มี)

1.9. ญ้อ

(ไม่มี)

2. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก

2.1. มอญ

Brian L. Foster (1982) Commerce and Ethnic Differences : The Case of the Mon in Thailand. รายงานการวิจัย Ohio University Center for International Studies

ระบบสังคมแบบเครือญาติ ที่มีการคาดหวังให้เครือญาติหรือผู้ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แสดงความเอื้อเฟื้อต่อกัน ในระดับที่แตกต่างกันไปตามระดับความสัมพันธ์ ซึ่งระบบดังกล่าวมี

อิทธิพลต่อการค้าภายในชุมชน คนในชุมชนจะไม่ทำการค้าขายภายในชุมชนหรือค้าขายกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเนื่องจากความคาดหวังของผู้ค้าและผู้ซื้อที่สวนทางกัน ก่อให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังนั้นจึงพบว่าผู้ค้าที่มาจากนอกชุมชนจะประสบความสำเร็จมากกว่าเนื่องจากไม่ต้องเผชิญความกดดันจากความคาดหวังของคนในชุมชนนั้นๆ

ผู้อ่านสรุป พรทิพย์ ลิ่มตระกูล

ชนัญ วงษ์วิภาค (2536) ผ้าพื้นเมืองมอญ. รายงานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร

งานวิจัยได้ครอบคลุมตั้งแต่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นเรื่องผ้าพื้นเมืองมอญ ซึ่งศึกษาในแง่ของอุปกรณ์ ขั้นตอนการทอผ้า สี สัน ลวดลาย และบริบทผ้าพื้นเมืองต่อสังคม

ผู้อ่านสรุป วิฑูรย์ คุ่มหอม

ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์ (2544) พิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ : กรณีศึกษาดนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ. ปริญญาานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต วิชาเอกมานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า “ผีเจ้าพ่อ” เป็นผีอีกประเภทหนึ่งที่มอญเคารพนับถือเปรียบได้กับเทวดาของมอญ ชาวบ้านแต่ละกลุ่มแต่ละหมู่บ้านจะมีเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่เป็นที่พึ่งทางใจต่างกันไป ดังนั้นเมื่อถึงเวลาอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณบรรพบุรุษและเทวดา จึงมีพิธีรำเจ้าพ่อเจ้าแม่ทุกปี โดยพิธีรำเจ้าพ่อนิยมปฏิบัติหลังเทศกาลสงกรานต์ก่อนวันแรม 15 ค่ำ เดือน 5 แต่ละหมู่บ้านจะจัดเครื่องบูชาอาหารประเภทข้าวหลาม ข้าวเหนียว มีดอกไม้พวงมาลัยถวาย การแต่งกายในพิธีรำเจ้าพ่อจะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของเจ้าพ่อนั้นๆ ชาวบ้านจะเชิญผู้ที่เป็นสื่อทางวิญญาณหรือ “ร่างทรง” แต่ละหมู่บ้านจะเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่ของหมู่บ้านตัวเองมารวมกัน พิธีกรรมจะเริ่มขึ้นโดยการรำถวายเจ้าพ่อหลักเมืองเพราะเป็นเทพเจ้าสูงสุดของมอญพระประแดง กระบวนการพิธีรำเจ้าพ่อจะประกอบไปด้วย

ผู้รำ ส่วนมากมักเป็นผู้หญิงอายุไล่ยี่สิบ เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่นิยมชมชอบของคนในหมู่บ้าน

ผู้ร่วมพิธีกรรม เป็นบุคคลในชุมชนผู้อาวุโส ญาติพี่น้องคนในครอบครัว เป็นการรวมกลุ่มของญาติพี่น้องผ่านการทำพิธีกรรม

สถานที่ประกอบพิธีกรรม มักใช้สถานที่ที่ผู้คนในชุมชนเชื่อถือ เช่น ศาลเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน

นักดนตรี ส่วนมากมักเป็นผู้ชายและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เครื่องดนตรีประกอบพิธีรำเจ้าพ่อประกอบด้วยฆ้องมอญปี่มอญ ระนาดเอก ตะโพนมอญ เปิงมาง 1 ลูกและฉิ่ง ปัจจุบันจะใช้เครื่องปี่พาทย์มอญเครื่องห้าหรือวงปี่พาทย์มอญเครื่องคู่บรรเลง บางครั้งอาจใช้เครื่องปี่พาทย์ไทยเครื่องห้า โดยทำนองเพลงจะเป็นเพลงนุ่มนวลบรรเลงช้า แสดงถึงความสง่างามของเจ้าพ่อที่เข้ามาในพิธี รูปแบบเพลง มักบรรเลงกลับไปกลับมา เพลงที่ใช้เป็นเพลงในการประกอบพิธีกรรม กระสวนจังหวะ เป็นจังหวะช้าๆ มีรูปแบบจังหวะและสำนวนเพลงในแต่ละเพลงไม่มากนัก ลักษณะเพลงบรรเลงช้ารูปแบบเดิมและบรรเลงฆ้องวงแบบมอญ การบรรเลงเพลง ต้องสัมพันธ์กับท่ารำ โดยดูสัญญาณจากการเปลี่ยนสิ่งของในการรำถวาย

ผู้อ่านสรุป สิทธิพร จรดล

นริศรา โฉมศิริ (2547) การศึกษาบทบาททางภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมของชื่อชาวมอญกรณีศึกษาชาวมอญ บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ นอกจากใช้ภาษามอญแล้ว ยังใช้ภาษาพม่า ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ตลอดจนพบที่มีการประสมภาษามนการตั้งชื่อ นอกจากนี้ มอญเพศหญิงกลุ่มอายุที่ 3 มีชื่อเป็นภาษามอญมากที่สุด ส่วนเพศชายกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไปจะมีชื่อเป็นภาษาพม่ามากที่สุด มอญเพศหญิงและเพศชาย กลุ่มอายุ 1-10 ปีมีชื่อเป็นภาษาไทยมากที่สุด ในเรื่องโครงสร้างทางภาษาของชื่อพบว่า ชื่อของมอญในกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไปมีจำนวนพยางค์และการสร้างคำที่ซับซ้อนน้อยกว่าชื่อของคนกลุ่มอายุน้อยเพศเดียวกัน ทางด้านที่มาและความหมายของชื่อแสดงให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อและวิถีชีวิตของมอญ ส่วนใหญ่ชื่อเพศชายมีความหมายถึง ความรักชาติ ชัยชนะ ส่วนชื่อเพศหญิงมีความหมายเกี่ยวกับความสวยงาม สำหรับเรื่องการเปลี่ยนชื่อของมอญพบว่ามาจากเหตุผลทางสังคมมากที่สุด

ผู้อ่านสรุป สุวิทย์ เลิศวิมลศักดิ์

บุบผา มีสุข (254?) สภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนไทยเชื้อสายมอญลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

การศึกษาเรื่องสภาพสังคมวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ ลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ผู้เขียน ทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ของชุมชนมอญ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสาธารณะสุขความเชื่อในด้านต่าง ๆ ล้วนเกิดความเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ รวมไปถึง

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม วัฒนธรรมที่เกิดจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศ จะอย่างไรก็ตามชาวมอญยังคงยึดถือและปฏิบัติตามจารีตประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมแบบเดิมอยู่ตลอดมา

ผู้อ่านสรุป บุชบา ปริงฤทธิ์

ประเสริฐ ทองประสม (2540) นโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับผู้อพยพชาวมอญระหว่างปี ค.ศ.1952 - 1995 . สารนิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการนโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลไทยต่อผู้อพยพเชื้อสายมอญและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างปี ค.ศ.1952-1995 ตั้งแต่การหลังไหลของผู้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1952 เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ประเทศไทยมีฐานะเป็นผู้ให้ที่พักพิงแก่ผู้ลี้ภัยจากประเทศพม่า โดยการเฟื่องฟูของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปัจจัยสำคัญที่รัฐบาลตระหนักถึง ชนกลุ่มน้อยและผู้อพยพมอญจึงเป็นแนวสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์จากทางตะวันตกของประเทศ (หน้า 90-91) ประกาศกระทรวงมหาดไทยห้ามคนต่างด้าวสัญชาติพม่าอพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายปี ค.ศ.1976 เป็นจุดเริ่มต้นที่รัฐบาลไทยเริ่มใช้กฎหมายจำแนกสถานภาพผู้อพยพโดยใช้คำว่าผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าแยกออกจากผู้ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (หน้า 46-49) หลังจากเหตุการณ์นองเลือดที่กรุงย่างกุ้งเมื่อปี ค.ศ.1988 ทำให้มีผู้อพยพเข้ามาในประเทศไทยอีกหลายกลุ่ม รัฐบาลมีนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เข้มงวดมากขึ้นเพื่อห้ามการอพยพเข้ามาของชนกลุ่มน้อย เพราะรัฐบาลพม่าระวางสงสัยว่าไทยสนับสนุนชนกลุ่มน้อยอยู่เจือจางๆ (หน้า 49-52) เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อผู้อพยพเปลี่ยนแปลงไปเพื่อหวังผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังคงเข้มงวดในเรื่องการอพยพเข้ามาของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ อยู่เสมอ เว้นเสียแต่ว่าหากสามารถนำคนเหล่านั้นมาเป็นแรงงานได้ รัฐบาลไทยก็ผ่อนปรน สำหรับผู้อพยพมอญ จากที่รัฐบาลมีนโยบายให้ที่พักพิงก็เปลี่ยนมาเป็นการผลักดันออกนอกราชอาณาจักร (หน้า 52-58)

ผู้อ่านสรุป ลิทธิพร จรดล

ปิยชาติ หอวัฒนกุล (2532) ค่านิยมทางประชากรของชนกลุ่มน้อย : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวมอญเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาค่านิยมทางประชากรของมอญในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในด้านการเกิด การสมรส การย้ายถิ่น และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางประชากรทั้ง 3

ด้านกับตัวแปรเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ อายุ และรายได้ในครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นชายและหญิงในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ใช้ภาษามอญติดต่อสื่อสาร มีสมาชิกครัวเรือนโดยเฉลี่ย 6 คน ในจำนวนนี้มีรายได้ประมาณ 3 คน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 5 คน อายุแรกสมรสเฉลี่ยชาย 24 ปี หญิง 21 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้วมากกว่าร้อยละ 50 การศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นมากกว่าครึ่ง ประกอบอาชีพรับจ้าง มีอายุเฉลี่ย 40.34 ปี ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 3,402.18 บาทต่อเดือน โดยกลุ่มตัวอย่างมีค่านิยมไม่แน่ใจเรื่องคุณค่าของบุตร เพศของบุตรและจำนวนบุตรที่ต้องการ กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยที่อายุแรกสมรสควรสูงขึ้น ไม่เห็นด้วยกับการที่สตรีมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการอาศัยอยู่ในถิ่นเดิม ไม่แน่ใจกับการย้ายถิ่นที่อยู่ กลุ่มตัวอย่างที่อายุมากมีแนวโน้มต้องการมีจำนวนบุตรมากหรือมีครอบครัวขนาดใหญ่ และไม่เห็นด้วยกับความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการสมรส กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สูงขึ้นมีค่านิยมสมรสช้า และเห็นว่าสามีภรรยาควรได้ตัดสินใจเรื่องราวต่างๆร่วมกัน กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงผูกพันกับท้องถิ่นของตน และคิดว่าการย้ายถิ่นไม่ช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงและมีรายได้สูงมีแนวโน้มต้องการย้ายถิ่นฐานเพราะคิดว่าจะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

ผู้อ่านสรุป สิทธิพร จรดล

วสุ เตียวสอาด (2546) การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวมอญ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในตำบลตลาดส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีบทบาทมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีเป็นเสมือนตัวกลางในการเชื่อมโยงให้เกิดการศึกษาซึ่งกันและกัน ทำให้ความเป็นตัวตนของชาวมอญตำบลตลาดที่แสดงออกมาในปัจจุบันส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแบบ “มอญๆ ไทยๆ” การผสมผสานกลมกลืนที่เกิดขึ้นระหว่างชาวไทยและชาวมอญในตำบลตลาดนี้นั้นได้ส่งผลถึงความเป็นตัวตนของชาวมอญแทบทุกด้าน ทำให้ชาวมอญในปัจจุบันมีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวไทย

ดังนั้นการผสมกลมกลืนที่เกิดขึ้นในตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการระหว่างชาวไทยและชาวมอญที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว จนกระทั่ง

ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา การท่องเที่ยว หรือการเมืองขึ้นในพื้นที่
แห่งนี้

ผู้อ่านสรุป พรรณปพร ภิรมย์วงศ์

วงเดือน สุขบาง (2546) การศึกษาประเพณีการรำพาท้าวสารและการตักบาตรพระร้อยในอำเภอ
เมือง จังหวัดปทุมธานี รายงานวิจัย กองวิจัยและวางแผน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

การรำพาท้าวสารของชาวบ้านจังหวัดปทุมธานี เป็นประเพณีเก่าแก่ของจังหวัดที่มี
ประวัติความเป็นมายาวนาน ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตพื้นบ้านที่เรียบง่าย เนื่องจากสภาพ
สังคมชนบทในอดีตประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับชาติภพ นรก
สวรรค์ การมีอายุยืน ศรีธำการอธิษฐานและการสร้างสมผลบุญ รวมถึงค่านิยมในด้านต่างๆ
อาทิ ค่านิยมเกี่ยวกับการรับราชการ การนิยมความมั่งคั่งร่ำรวย การมีรูปร่างสวยงาม การทำบุญ
ต้องการความสุขสบาย ต้องการของใช้มีราคา การมีภรรยาหลายคน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับ
บ้าน ความร่วมมือภายในสังคม และการมีคุณธรรม การใช้ภาษาในบทรำพาท้าวสารมักใช้คำ
ง่าย ๆ ตรงไปตรงมา มีสัมผัสคล้องจอง ซ้ำคำหรือใช้คำเปรียบเทียบเน้นความ รวมถึงการใช้สรรพ
นามเพื่อให้เกิดความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ยกย่องผู้บริจาคเปรียบเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ การ
รำพาท้าวสารที่จัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการตักบาตรพระร้อยซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่
อย่างหนึ่งของชาวจังหวัดปทุมธานี คือจะมีพระภิกษุและสามเณรมารับบิณฑบาตในเรือจาก
ชาวบ้านริมฝั่งน้ำไม่ต่ำกว่า 100 รูปมีการจัดแสดงมหรสพและการละเล่นต่าง ๆ จัดขึ้นหลังวันออก
พรรษาไปจนถึงประมาณกลางเดือนสิบสอง

ผู้อ่านสรุป คมณ ศรีทับทิม

ศรีปาน รัตติกาลชลากร (2538) บทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง
วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เขียนศึกษาบทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญพระประแดง จากการศึกษาพบว่า
บทบาทของสื่อพื้นบ้านของมอญ มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วง ทั้งในด้านบทบาทและรูปแบบ
บทบาทที่เด่นชัดต่อตัวผู้คนมอญในชุมชนพระประแดงนั่นก็คือ การปฏิบัติตามประเพณีต่างๆ เมื่อ
ได้ทำแล้วเกิดความสุขสบาย บทบาทที่มีต่อชุมชน คือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ภายในชุมชน
บทบาทของสื่อพื้นบ้านที่มีต่อสังคมมอญ คือ การได้ถ่ายทอดและได้เรียนรู้วัฒนธรรมมอญจากคน
รุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างระหว่างความเชื่อ

เรื่องผีกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คนมอญยังคงรักษาชื่อพื้นบ้านที่เกี่ยวกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาไว้มากกว่าความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่ได้ถ่ายทอดให้แก่มอญรุ่นใหม่

ผู้อ่านสรุป ประพัฒน์พงษ์ วัชรโรภา

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2545) รายงานการวิจัยชุมชนมอญบ้านวังกะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลง รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

กลุ่มชนที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี “มอญ” ซึ่งได้อพยพมาในประเทศไทยตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2490 ด้วยสาเหตุของสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่สงบในประเทศไทย ทางราชการไทยจัดให้เป็นผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า และมีบางส่วนที่จัดเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยตั้งบ้านเรือนอยู่ที่วังกะ ตำบลหนองลู มอญล้วนเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและมีสิ่งสำคัญที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ คือ หลวงอุตตมะแห่งวัดวังวิเวการาม อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่มอญบ้านวังกะเหล่านี้ยังคงมีสถานภาพเป็นผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าและผู้หลบหนีเข้าเมืองทำให้ไม่ได้รับสัญชาติไทย ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน แม้ว่าจะเกิดบนแผ่นดินไทย พังพุดอ่านเขียนได้ดีเหมือนคนทั่วไป ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา วิธีแก้ปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวส่วนหนึ่ง เช่น

การทบทวนกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการเข้าเมืองใหม่อีกครั้ง เพื่อกำหนดสถานะของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นควรมีจิตใจที่เมตตาไม่ฉวยโอกาสที่ผู้พลัดถิ่นเหล่านี้ตกอยู่ในสภาพจำยอมมาใช้เป็นประโยชน์

การเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษา

แม้ว่าประเทศไทยจะสามารถจัดการกับปัญหาชนกลุ่มน้อยได้ดีในระดับหนึ่ง แต่แน่นอนว่าประเทศไทยไม่อาจแบกภาระอันเกิดจากการกระทำของรัฐบาลพม่าไปได้ตลอด ทางแก้ปัญหาหนึ่งน่าจะผลักดันให้พม่าแก้ไขปัญหภายในประเทศอย่างแท้จริง การถูกคุกคามของวัฒนธรรมจากภายนอก การรุกรานของสื่อจากกรุงเทพฯทางโทรทัศน์ ระบบการศึกษาที่นำเอาวัฒนธรรมไทยภาคกลาง โดยเฉพาะของกรุงเทพฯมาสู่เยาวชนรุ่นใหม่ ก็เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้สังขละบุรีในวันนี้เปลี่ยนไปจากเดิมมาก และที่กำลังคืบคลานเข้ามาอย่างรวดเร็ว คือ การท่องเที่ยว แนวทางที่น่าจะรับมือกับการท่องเที่ยวและใช้ประโยชน์ให้ได้มากเพื่ออนุรักษ์ความเป็นคนมอญ อาจจะทำในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น รูปแบบการพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ การนำชมชีวิตความเป็นอยู่ของคนมอญ การจัดแสดงศิลปและวัฒนธรรมของมอญ การจัดทำของที่ระลึกที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และที่สำคัญที่สุดก็คือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่คนมอญบ้านวังกะถึง

ความเป็นตัวตนและภูมิปัญญาของตนเอง ทั้งให้ความพร้อมตั้งรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างเหมาะสม

ผู้อ่านสรุป กัญญาณัฐ เอ็งบ้านแพ้ว

อภิชาติ งามนิยม (2544) การสำรวจเรื่องกรไ้ได้มา การบันทึก และการถ่ายทอดความรู้เรื่องเครื่องปั้นดินเผาหม้อน้ำสลักลายวิจิตรมอญเกาะเกร็ดของช่างปั้นชาวมอญเกาะเกร็ด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต หลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่าแหล่งความรู้เรื่องเครื่องปั้นดินเผาหม้อน้ำสลักลายวิจิตรมอญเกาะเกร็ดของช่างปั้นชาวมอญเกาะเกร็ด มาจากบรรพบุรุษ อาจารย์ในโรงปั้น อาจารย์ในโรงเรียนสอนปั้น และช่างปั้นด้วยกัน ส่วนด้านการบันทึกความรู้ ช่างปั้นชาวมอญใช้วิธีการจดจำเป็นส่วนใหญ่ และบางคนมีการจดบันทึกเป็นเอกสาร ส่วนการถ่ายทอดความรู้ของช่างปั้นใช้วิธีบอกให้ปฏิบัติตามสาธิต และประเมินผลชิ้นงาน

ผู้อ่านสรุป ดวงใจ พิชิตนรงค์ชัย

2.2. เขมร

(ไม่มี)

2.3. กววน(เวียด)

(ไม่มี)

2.4. ชอง

สายพิรุณ สีนฤกษ์ (2546) ดนตรีในสังคมวัฒนธรรมของชาวชอง ตำบลเคียนทอง จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

เพลงพื้นบ้านของคนชอง ตำบลเคียนทอง กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรีได้รับอิทธิพลจากคนไทยภาคกลางอยู่มาก ทั้งด้านการร้องทำเพลงและเครื่องดนตรีที่ใช้ส่วนใหญ่เพื่อประกอบจังหวะ แต่ก็มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เพลงของชองแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของศิลปะท้องถิ่นซึ่งมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของคนชอง อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อาทิ เพลงในพิธีอัญเชิญผีบรรพบุรุษหรือ "ผีหิ้งผีโรง" เพลงในพิธีแต่งงาน เพลงยันแย้ เพลงในพิธีศพ ลักษณะเนื้อร้องเพลงของชองมักแสดงถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสัตว์เลี้ยงและคนกับธรรมชาติ มีหน้าที่รองคือ เป็นเครื่องสร้างความบันเทิงเร้าใจ นอกเหนือจากบทบาทหลักในการร้องเพื่อประกอบพิธีกรรม ลักษณะเด่นของเพลงร้องของชอง คือ เนื้อเพลงและประโยคในทำนองส่วนใหญ่ไม่สัมพันธ์กัน การเคลื่อนที่ของระดับเสียงมีลักษณะคล้ายลูกตกของดนตรีแบบแผนไทย มีลักษณะการซ้ำโน้ต บางครั้งช่วงกลางและท้ายประโยคเพลงเกิดการเคลื่อนที่รูปแบบซ้ำ ๆ กัน หรือเคลื่อนที่เป็นขั้นคู่กระโดด บันไดเสียงหรือกลุ่มเสียงมีลักษณะแบบเพลงพื้นบ้านของไทย

ผู้อ่านสรุป สมณ ศรีทับทิม

3. กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลจีน-ทิเบต

3.1 กะเหรี่ยง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ประเพณีอั้งมีถอง ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ทั้งยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อในการนับถือผี ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญและโชคลาง

ผู้อ่านสรุป เสาวนีย์ ศรีทับทิม

ธวัช บุญยมนิ (2536) ความเชื่อเกี่ยวกับมาลาเรียและพฤติกรรมการใช้มุ้งในชุมชนกะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย สาขาสังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล

การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับมาลาเรีย ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการใช้มุ้งชุบน้ำยาและไม่ชุบน้ำยาในชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ตำบลสามหมื่น อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่าขึ้นอยู่ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อาทิ ปัจจัยทางสังคมประชากรรวมถึงแบบแผนความคิดความเชื่อของประชากรในชุมชน ผสมผสานกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมระบบนิเวศภายในชุมชนนั้น อีกทั้งยังมีส่วนสัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมในชุมชนนั้น เนื่องจากสภาพที่ตั้งของชุมชนเป็นป่าเขารกครึ้ม อากาศร้อนชื้น มีลำธารแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งเหมาะแก่การเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงพาหะนำเชื้อไข้มาลาเรีย ทั้งยังคงสภาพสังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชนเผ่า การป้องกันรักษาโรคต่าง ๆ มักกระทำไปตามความเชื่อพื้นบ้าน แต่หลังจากชุมชนมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น ก็เริ่มรู้จักแพทย์แผนปัจจุบันและวิธีการป้องกันรักษาโรคแบบอื่น ๆ สำหรับไข้มาลาเรีย (ปะใจจ้อ) หรือไข้พิษยุงนี้เข้าสู่ชุมชนหลายกระแส เมื่อเกิดอาการไข้ หนาวสั่นและผลตรวจเลือดจากหมอสสมัยใหม่ พบเชื้อมาลาเรียในกระแสเลือด บุคลากรด้านสาธารณสุขก็มักมาพบ

สารเคมี เจาะเลือดและให้ยารักษา นอกจากนี้สถานีนีออนามัยตำบลสามหมื่นยังได้เปิดให้บริการรักษาโรค ซึ่งประชาชนสามารถเข้ารับบริการได้จากคลินิกชุมชนใกล้เคียง

ผู้อ่านสรุป ศมณ ศรีทับทิม

เทวี สวรรยาธิปัติ (2525) แบบแผนชีวิตชุมชน ที่มีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีกะเหรี่ยง ที่กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (สาขาวิชาประชากรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ เกี่ยวกับการมีลูก ของสตรีชาวกะเหรี่ยง โดยในการวิจัย ได้ศึกษาด้านเศรษฐกิจ ความเชื่อ อัตราการเกิด การรอดชีวิตของลูก ของกลุ่มตัวอย่างการศึกษา ของหัวหน้าครอบครัว และภรรยา โดยแยกตามระดับการศึกษา ฐานะความเป็นอยู่ อาชีพ เป็นต้น ว่ามีความคิดเห็นต่อการวางแผนครอบครัว และการมีลูก รวมทั้งทัศนคติ เรื่องการแต่งงาน และการดำเนินชีวิตโดยไม่แต่งงาน

ผู้อ่านสรุป ภูมิชาย คชมิตร

บุษบา รอดอัน (2545) การแสดงของกะเหรี่ยงคริสต์บ้านป่าแดง จังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.2545. หลักสูตรภาควิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของกะเหรี่ยง โดยเฉพาะการติดต่อกับสังคมภายนอก ทำให้กะเหรี่ยงกำลังถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมและความเจริญดังกล่าว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อศิลปะการรำของกะเหรี่ยงที่กระทำสืบต่อกันมายาวนาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักในคุณค่า เห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาถึงการรำของกะเหรี่ยง โดยวิเคราะห์ลักษณะท่าทางการเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายว่ามีรูปแบบและท่าทางอย่างไร (หน้า 2-4) จากการศึกษาเรื่องการรำของกะเหรี่ยง ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าท่ารำในแต่ละชุดสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะท่ารำที่เลียนแบบมาจากธรรมชาติ ได้แก่

1) กิริยาของคน และลักษณะท่าทางที่เลียนแบบมาจากวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน การแต่งกาย ลักษณะนิสัย ตลอดจนความเชื่อต่างๆ ดังจะเห็นได้จาก การรำตงเป็นกิจกรรมการพบปะสังสรรค์รำกระทบไม้ไผ่แสดงถึงการเกี่ยวพาราตีของหนุ่มสาว รำดำข้าวแสดงถึงวิถีชีวิตด้วยการเหยียบครกกระเดื่องและการใช้มือช้อนข้าวในครก ตลอดจนการแสดงเพลงกล่อมลูกแสดงถึงการครองชีวิตคู่ของกะเหรี่ยง

ลักษณะท่าพื้นฐานในการรำ ได้แก่ การแบมือ เท้าสะเอว การก้าวเท้า การเตะเท้า การยกเท้า(หน้า 315)

อย่างไรก็ดีปัจจุบันไม่ปรากฏการแสดงเพลงกล่อมลูกแล้ว จึงขาดการถ่ายทอดลำดับขั้นตอนในการแสดง ผลการศึกษาเป็นเพียงการอนุมานข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จึงไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าการแสดงเพลงกล่อมลูกนั้นใช้ทำอะไรบ้าง ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาน่าจะเป็นประโยชน์หากจะมีผู้ทำการฟื้นฟูการแสดงเพลงกล่อมลูกขึ้น (หน้า 295)

ผู้อ่านสรุป ดวงใจ พิชิตณรงค์ชัย

บุญส่ง ธาตรีทอง (2544)การวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมถึงความยั่งยืนของระบบเกษตรในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่สอง ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศึกษาสภาพการทำเกษตร ความยั่งยืนของระบบเกษตร อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการทำเกษตรแบบยั่งยืนในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านแม่สอง ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยศึกษาการทำไร่หมุนเวียน การทำนาดำ การเลี้ยงโค การเลี้ยงกระบือ การเลี้ยงสุกร การขุดหาหน่อไม้ การขุดหาเหาะโคะไซ การขุดหาบุก ผลวิจัยพบว่า ผลผลิตจากการทำไร่และทำนาลดลงในปีที่ปริมาณน้ำฝนน้อย การทำไร่หมุนเวียนจะมีการปลูกพืชชนิดอื่นเสริมเพื่อให้ชาวได้รับสารอาหารอย่างทั่วถึง นอกจากนี้การเลี้ยงโค กระบือ สุกรของชาวบ้านยังเป็นรายได้เสริมในยามที่ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค รวมไปถึงการหาของป่าที่ยังอุดมสมบูรณ์ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของชาวบ้าน ในภาพรวมของหมู่บ้านพบว่าระบบเกษตรมีความยั่งยืนโดยอาศัยความหลากหลายในการทำเกษตร แม้ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอแต่ได้รับการชดเชยจากการเลี้ยงสัตว์และการหาของป่า

ผู้อ่านสรุป สิทธิพร จรดล

ภาวนีย์ บุญวรรณ (2544) การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อพระพุทธศาสนาและฤกษ์ของชาวกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร กรณีศึกษา หมู่บ้านสะเน่พ่อง ตำบลไลโว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

กล่าวถึงความเป็นมาของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ บ้านสะเน่พ่อง ตำบลไลโว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่นับถือฤกษ์ ซึ่งมีคำสอนประยุกต์มาจากหลักธรรมในศาสนาพุทธ กระทั่งกะเหรี่ยงบ้านสะเน่พ่อง ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธในภายหลัง แม้ว่าในชุมชนไม่มีสำนักฤกษ์

แล้ว แต่ก็มีเชื่อบางอย่างผสมอยู่ในพิธีของศาสนาพุทธหลงเหลืออยู่ในงานได้วิเคราะห์ความเชื่อทางศาสนาพุทธกับฤกษ์กลุ่มต่างๆ ที่กะเหรี่ยงนับถือ และถือกำเนิดตั้งแต่อยู่ในพม่า กระทั่งพม่าปราบปรามเพราะระแวงเรื่องความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากฤกษ์จะเป็นผู้นำด้านพิธีกรรมแล้วยังเป็นผู้นำด้านการสู้รบอีกด้วย ดังนั้นฤกษ์กะเหรี่ยงและผู้นับถือจึงลี้ภัยเข้ามาอยู่ในบริเวณทุ่งใหญ่เนเรศวร ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และในจังหวัดตาก จนถึงทุกวันนี้

ผู้อ่านสรุป ภูมิชาย คชมิตร

สุนทร เกตุอินทร์ (2545) โครงสร้างลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การทอผ้ากับกะเหรี่ยงเป็นของคู่กัน แม้ว่าปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการแต่งกาย แต่กะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังคงรักษาวัฒนธรรมการทอผ้า โดยใช้เครื่องทอผ้าแบบเข็มขัดคาดอยู่ด้านหลัง การทอผ้าของกะเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด ส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างลวดลายการทอผ้าที่เหมือนกัน อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้ากะเหรี่ยง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ กี่เอว สำหรับลักษณะโครงสร้างลวดลาย เทคนิคการผลิตและการจัดหมวดหมู่ผ้าทอสรุปได้ว่า ลักษณะโครงสร้างหลักของผ้าทอมี 2 แบบคือ การทอแบบธรรมดา ซึ่งเป็นการทอผ้าเป็นผืนนำไปตัดเย็บเป็นชุดของเด็กหญิงกะเหรี่ยง แบบที่สองคือการทอแบบลวดลาย ผ้าที่กะเหรี่ยงนิยมทอใช้ส่วนใหญ่จะมีลวดลายประกอบ ซึ่งนำมาตัดเย็บเป็นของใช้และเครื่องนุ่งห่มต่างๆ โดยแต่ละประเภท มีลักษณะการทอที่ไม่เหมือนกัน เราสามารถสังเกตได้ว่าผู้ทอ กำลังทอผ้าเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อะไร โดยพิจารณาจากลักษณะของลวดลาย สีและขนาดของผ้าที่ทอ

ผู้อ่านสรุป สุวิทย์ เลิศวิมลศักดิ์

สุรพงษ์ กองจันทิก (2530) ประเพณีการผูกข้อมือ-การกินน้ำสุกและพระพุทธศาสนา : ศึกษานิพนธ์ กะเหรี่ยงไปภาคกลาง. ฝ่ายศาสนาและสันติวิธี กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม

เดิมกะเหรี่ยงไปด้ายขาวมีการไหว้ผี กินอันกินปลา บูชาต้นไม้ เมื่อรับพุทธศาสนาจากมอญ กะเหรี่ยงบางกลุ่มเปลี่ยนมาผูกข้อมือด้วยด้ายเหลืองสะเดิง บางกลุ่มเล็กผูกข้อมือและเปลี่ยนมากินน้ำสุก กลุ่มด้ายขาวในประเทศไทยพยายามปรับตัวเข้าหาพุทธศาสนา โดยเปลี่ยนจากไหว้ผีป่าเป็นไหว้ผีบ้านและไหว้พระในบ้าน จนกระทั่งผู้อื่นก็สามารถไหว้พระที่บ้านของตนได้ กลุ่มด้ายเหลืองสะเดิงก็เปลี่ยนเป็นด้ายเหลืองพระ เพื่อให้มีสีเหลืองคุ้มครองเช่นเดียวกับพระ ไหว้และเคารพพระแทนการไหว้เจดีย์เสาสะเดิงและเจ้าวัด ความเคร่งครัดในประเพณีปฏิบัติเริ่มคลายลงเมื่อกลุ่มกินน้ำสุกได้ตีความว่าเหล้าก็เป็นน้ำสุกและหันมาดื่มเหล้า ส่วนกะเหรี่ยงที่หันไปนับถือ

ศาสนาคริสต์ได้เลิกผูกข้อมือและกินน้ำสุกแล้ว อย่างไรก็ตามก็ดีสังคมกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นใน พุทธศาสนา โดยจะงดฆ่าสัตว์ ตัดต้นไม้ และจะไปทำบุญที่วัดในวันพระ วัดและเจ้าวัดยังคงเป็น ศูนย์รวมทางจิตใจของกะเหรี่ยงทุกคน

ผู้อ่านสรุป ดวงใจ พิชิตนครชัย

สุรียพร รักอยู่ (2542) การศึกษาสภาพการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อชนชาวกะเหรี่ยง อำเภอ สวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชุมชนกะเหรี่ยงทั้ง 2 หมู่บ้าน มีพื้นที่ติดแนวชายแดนไทย-พม่า และเป็นแดนที่ล่อแหลม ต่อการรุกรานดินแดน การเดินทางลำบากเพราะเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน มีความเป็นอยู่ที่ แร้นแค้น ไม่มีที่ดินเป็นเอกสารสิทธิ์ ขาดการจัดการระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ทางด้านการศึกษา พบว่า กะเหรี่ยงเกือบทั้งหมดไม่รู้หนังสือ อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ ด้านสาธารณสุขยังขาด การดูแลสุขภาพอนามัย และสถานที่ให้บริการด้านสาธารณสุขมีเพียงตู้ยาและเวชภัณฑ์ซึ่งไม่ เพียงพอกับการให้บริการ ด้านการอาชีพกะเหรี่ยงยังชีพอยู่ได้ด้วยการเกษตรแบบล้าหลัง ไม่ เพียงพอแก่การบริโภค ด้านสังคมและอาชญากรรมพบว่า มีการทำร้ายและลักขโมย ในด้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยังมีการตัดไม้ทำลายป่า ในด้านการกีฬาและนันทนาการ ชาวบ้านไม่มีความสนใจที่จะใช้เวลาว่าง ให้เกิดประโยชน์ การวางแผนและการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อชนกะเหรี่ยง ในด้านการศึกษา จะมีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนของอำเภอสวนผึ้งเป็นหน่วยงานหลัก ด้านอนามัยและ สาธารณสุขจะมีสาธารณสุขประจำตำบลห้วยม่วงเป็นผู้ให้บริการ ด้านการประกอบอาชีพ มี เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอแนะนำและฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพ ด้านสังคมและการปกครองมี เจ้าหน้าที่ของหน่วยทหารเกณฑ์เข้ามาฝึกอบรมรวมทั้งยังฝึกอบรมเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้และรักษา สิ่งแวดล้อมอีกด้วย ด้านประเพณีวัฒนธรรมจะมีทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาจัดการ รักษา ผลการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อคนกะเหรี่ยงพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสามารถอ่านออก เขียนภาษาไทยได้ ชาวบ้านมีอาชีพหลักและอาชีพรองทำให้มีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น ด้าน สาธารณสุขมีการรักษาความสะอาดของสุขภาพร่างกายที่ดีและรักษาความเจ็บป่วยของร่างกายที่ ถูกต้องขึ้น ด้านความมั่นคงพบว่า มีการจัดเวรยามในชุมชนและเตรียมความพร้อมที่จะรักษา ความปลอดภัยบริเวณชายแดน ด้านสิ่งแวดล้อมมีการปลูกป่าทดแทนและตระหนักถึง สภาพแวดล้อมมากขึ้น ด้านสังคมวัฒนธรรมและประเพณีมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีจาก

ผู้สูงวัยมายังเยาวชน ส่วนด้านกีฬาและนันทนาการพบว่า มีการให้ความร่วมมือในด้านต่างๆแก่ทางราชการ มีการพัฒนาจิตใจและสร้างความสามัคคีในหมู่เยาวชน

ผู้อ่านสรุป สุวิทย์ เลิศวิมลศักดิ์

3.2. อุก๋อง(ลัวะ)

(ไม่มี)

3.3 จีน

(ไม่มี)

4. กลุ่มที่พูดภาษาออสโตรเนเซียน

4.1. จาม

(ไม่มี)

4.2. ชาว

(ไม่มี)

4.3. มลายู(มุสลิม)

กุสุมา ฎุใหญ่ (2542)การรับรู้ความคาดหวัง ความพึงพอใจ และการยอมรับของชาวมุสลิม ในเขตหนองจอก ต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของอินหม่าม. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิจัยมุ่งศึกษา ความพึงพอใจ ความคาดหวังของชาวมุสลิมที่สร้างบ้านเรือนรอบๆ มัสยิด ในแขวงต่างๆ โดยแยกตามระดับการศึกษา ฐานะ อาชีพ ว่า คาดหวัง พึงพอใจ ต่อบทบาทความเป็นผู้นำของอินหม่าม ผู้นำทางศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ของเขตหนองจอก กทม. ซึ่งประกอบด้วยชาวมุสลิม อาศัยอยู่โดยส่วนใหญ่

ผู้อ่านสรุป ภูมิชาย คชมิตร

นิรันดร์ ชันฉวี (2542) การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิทยานิพนธ์ หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะแนวความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของมุสลิมในจังหวัดอยุธยา ใน 6 ประเด็น ได้แก่ ทรรศนะต่อหลักปฏิบัติตามแบบอย่างของศาสดา(ซุนนะฮ์) ทรรศนะและวิธีปฏิบัติต่อผู้นำ(ฏออะฮ์) วิธีขอพร(อุอาฮ์ พิธีศพ(ญะนาซะฮ์) โอวาทก่อนการละหมาดวันศุกร์(คุฏบะฮ์) การฉลองวันคล้ายวันประสูติของศาสดา(เมาลิด) จากกลุ่มมุสลิมที่ยึดถือต่างกัน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจุฬาราชมนตรี กลุ่มก๊เซฮ์ภูเขาทอง กลุ่มดะอ์วะฮ์และกลุ่มครุฟอวัตโคก โดยพบว่า มุสลิมทุกกลุ่มมีความศรัทธาร่วมกันในหลักคำสอนของศาสนา และแหล่งที่มาของคำสอนจากคัมภีร์ทางศาสนา คือ อัลกุรอาน และซุนนะฮ์ รวมทั้งหลักนิติอิสลาม ความแตกต่างที่ปรากฏอยู่เป็นข้อปฏิบัติปลีกย่อยซึ่งแต่ละกลุ่มได้รับอิทธิพลจากผู้นำทางศาสนาที่จะมีพื้นฐานความเข้าใจและความรู้ในตัวบทศาสนาเป็นสำคัญ ทั้งนี้การยึดมั่นในผู้นำศาสนาและการยอมรับวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นปัจจัยสำคัญทำให้มีการตีความศรัทธาโดยนำวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามาประกอบและถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนเกิดกลุ่มความเชื่อที่มีลักษณะเด่นจำเพาะต่างๆ และดำรงอยู่ร่วมกันเป็นพหุสังคมในจังหวัดอยุธยา

ผู้อ่านสรุป ศรายุทธ ใจจรันรัตนรักษ์

ปณิธา รื่นบรรเทิง (2542) กลยุทธ์การสื่อสารอันนำไปสู่การก่อตัวเป็นชุมชนพัฒนาของชุมชนมุสลิมภูฏีขาว แขวงกัลยาณี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนากิจ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิวัฒนาการของชุมชนแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะของการก่อตัว ระยะเริ่มต้นการพัฒนา และระยะที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเกิดการก่อตัวเป็นชุมชนพัฒนาสามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ปัจจัยภายในชุมชน คือ สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ลักษณะทางกายภาพและแนวความคิดการพัฒนาของคนในชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่ ความเจริญเติบโตของสังคมเมืองและการได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มองค์กรภายนอกชุมชน การใช้สื่อของชุมชนประกอบด้วย สื่อที่ใช้ภายในชุมชน คือ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อชุมชนและสื่อมวลชน โดยสื่อหลักที่ใช้คือสื่อเฉพาะกิจประเภทหนังสือเวียน ส่วนสื่อที่ใช้ภายนอกชุมชนคือ สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งสื่อที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับชุมชนภายนอกคือ สื่อเฉพาะกิจ ประเภทจดหมายราชการหรือจดหมายที่ออกอย่างเป็นทางการ พัฒนาการของการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาชุมชน ใน 2 ช่วงแรกของวิวัฒนาการของชุมชนจะใช้สื่อบุคคลในการสื่อสาร ต่อมาในช่วงที่มีการพัฒนาอย่าง

ต่อเนื่อง สื่อบุคคลถูกลดบทบาทไป โดยชุมชนให้ความสำคัญกับการใช้สื่อเฉพาะกิจ สื่อชุมชนและสื่อมวลชนตามลำดับ ในส่วนของกลยุทธ์การใช้สื่อทั้งภายในและภายนอกชุมชนนั้น จะใช้สื่อหลายๆ ประเภทประกอบกันเนื่องจากลักษณะของสื่อแต่ละสื่อจะมีลักษณะที่แตกต่างกันและสามารถสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ โดยมีเป้าหมาย 4 ประการคือ เพื่อต้องการแจ้งให้ทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อต้องการให้ทราบว่ามีการเกิดกิจกรรมใดเกิดขึ้น เพื่อขอความร่วมมือสนับสนุนและเพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆกับชาวบ้านในชุมชน โดยทั้งสี่ประการจะตอบสนองเป้าหมายหลักคือ ต้องการให้ชุมชนเกิดการพัฒนา

ผู้อ่านสรุป สุวิทย์ เลิศวิมลศักดิ์

มงคล พูนเพิ่มสุขสมบัติ (2534) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองของชาวไทยมุสลิม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยนี้พบว่าตัวแปรด้านอ่านหนังสือพิมพ์ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งพาตนเองของชาวไทยมุสลิม อำเภอพระนครศรีอยุธยา มี 4 ตัว ตัวแปรทั้งหมดอธิบายทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองได้ประมาณร้อยละ 27 คือ การอ่านคอลัมน์ต่างๆ จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองโดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการอ่านข่าวภายในประเทศ ข่าวเกษตรกรรมและคอลัมน์แพทย์ การอ่านคอลัมน์ตอบปัญหาหัวใจ มีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเอง ตัวแปรด้านพิชิตวิทยุกระจายเสียงที่มีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งพาตนเอง มี 7 ตัวแปร ทั้งหมดอธิบายทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองได้ประมาณร้อยละ 30 โดยการเปิดรับฟังข่าวภายในประเทศ รายการเพื่อการศึกษาและระยะเวลาในการเปิดรับมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก การเปิดรับละครวิทยุ การสอนภาษาต่างประเทศ เพลงลูกทุ่งและความถี่ในการเปิดรับมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ตัวแปรด้านการเปิดรับโทรทัศน์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการพึ่งพาตนเองมี 4 ตัว ตัวแปรอธิบายทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองได้ประมาณร้อยละ 25 โดยการเปิดรับละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์นักร้องต่างประเทศและข่าวต่างประเทศมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ส่วนความถี่ในการเปิดรับมีความสัมพันธ์ในทางลบ ตัวแปรด้านการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองมี 3 ตัวคือ ตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองได้ประมาณร้อยละ 15 ตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองในเชิงบวก ตัวแปรด้านการติดต่อกับสังคมภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับต่อการพึ่งพาตนเองมีตัวเดียวคือ การเดินทางไปต่างจังหวัดซึ่งอธิบายทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองได้ประมาณร้อยละ 8 โดยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการพึ่งพาตนเองในเชิงบวก

ผู้อ่านสรุป สุวิทย์ เลิศวิมลศักดิ์

รักใจ สุพรรณโกมุท (2543) การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนและทฤษฎีเรื่องการสิ้นสุดของโลกใน
พระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม: ศึกษากรณีชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมใน
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
เปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล

การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการสิ้นสุดของโลกในพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม โดย
ศึกษาประเด็นดังกล่าวจากกลุ่มนักวิชาการศาสนาและนักศึกษามหาวิทยาลัยรัฐในชมรมชาวพุทธ
และอิสลาม ในเขตกรุงเทพฯ โดยพบว่า แนวคิดเรื่องดังกล่าวแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ เช่น เรื่อง
การกำเนิดโลกและสิ้นสุดของโลก โดยในทางพุทธศาสนาไม่เชื่อในเรื่องการสร้างและการกำหนด
ความเป็นไปของพระเจ้า แต่ในทางกลับกันศาสนาอิสลามมีความเชื่อเช่นนั้น นอกจากนี้ความเชื่อ
เรื่องการสิ้นโลกยังเป็นหลักศรัทธาข้อหนึ่งในอัลกุรอาน ดังนั้นมุสลิมทุกคนจึงเชื่อในหลักคำสอน
ดังกล่าว หรือเรื่องของจุดมุ่งหมาย โดยในทางพุทธมุ่งให้พิจารณาเรื่องความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และ
อนัตตา เพื่อเป็นการพัฒนาจิตให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง สำหรับทางอิสลามแล้วจุดมุ่งหมายอยู่ที่
การยอมรับในเอกภาพของพระเจ้าทำให้เกิดศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และยึดมั่นปฏิบัติตามแนวทางคำ
สอนเป็นการกระตุ้นให้ทำความดีเพื่อผลแห่งความสุขในสวรรค์ แต่ทั้งนี้ 2 ศาสนาต่างก็มีทฤษฎี
เรื่องการสิ้นโลกคล้ายกัน คือ การมองโลกนี้สำคัญในฐานะที่เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และ
สามารถพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมทั้งในระดับที่เกื้อกูลชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ
สุข และสามารถพัฒนาไปสู่ระดับที่เป็นความสุขนิรันดร์ ส่วนผลการศึกษาในทฤษฎีของศาสนิก
ชน พบว่า ทฤษฎีของนักวิชาการพุทธจะมีความสอดคล้องกับหลักคำสอนในศาสนาของตน
มากกว่านักศึกษามุสลิม ส่วนนักวิชาการอิสลามและนักศึกษามุสลิมมีทฤษฎี ที่
สอดคล้องกับหลักคำสอนในศาสนาของตนมากกว่านักวิชาการและนักศึกษาวุทธ

ผู้อ่านสรุป ศรายุทธ โรจนรัตน์รักษ์

รัชณี ไม้แก้ว (2545) วิถีชีวิตชาวไทยมุสลิมชุมชนหนองจอก. วิทยานิพนธ์ วิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม
ชุมชนหนองจอก

ไทยมุสลิมชุมชนหนองจอกมีความสำคัญว่าตนเป็นมุสลิมอย่างแท้จริง มีความศรัทธาใน
ศาสนาอิสลามและรับอิสลามเป็นวิถีในการดำเนินชีวิต ศาสนาอิสลามจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่
ของคนในชุมชน ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ที่มีบทบาทในสังคม โดยครอบครัว โรงเรียนสอนศาสนา
และมัสยิดเป็นสถาบันที่สำคัญในการปลูกฝังความศรัทธาและส่งเสริมเยาวชนให้มีจริยธรรม
อิสลาม และค่านิยมตามแบบฉบับของบรรพบุรุษในอดีต ยังผลให้เยาวชนเติบโตมาโดยมีความ
เป็นมุสลิมภายใต้วัฒนธรรมอิสลาม ปฏิบัติตนตามแบบแผนเดียวกัน รวมทั้งในด้านความศรัทธา
ต่อพระเจ้า อันเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ใหญ่ในชุมชนต้องปลูกฝังแก่สมาชิกในครอบครัวของตน การใช้

ภาษาอาหรับในพิธีกรรมทางศาสนาและการใช้คำภาษามลายูปะปนกับภาษาไทยในการสื่อสารของผู้อาวุโสบางคน เป็นวัฒนธรรมทางภาษาที่คนในชุมชนถ่ายทอดแก่คนรุ่นใหม่สืบต่อมา ซึ่งปัจจุบัน ค่านิยมบางประการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ประกอบกับการพัฒนาจากภาครัฐบาลในด้านการคมนาคมและเศรษฐกิจ ทำให้คนในชุมชนต้องติดต่อกับคนภายนอกมากขึ้น ทำให้ชุมชนได้รับอิทธิพลของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกและทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามกับวัฒนธรรมภายนอก (หน้า (4)-(5))

ผู้อ่านสรุป พรรณปพร ภิรมย์วงศ์

วราภรณ์ ตีระ (2545) คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร". วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาเรื่องคำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานของไทยมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ เชื้อสายจาม-เขมร และเชื้อสายเปอร์เซีย และเพื่อชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากความหมายคำเรียกญาติดังกล่าว โดยพบว่าคำเรียกญาติที่ใช้โดยไทยมุสลิมทั้ง 3 เชื้อสายมีมิติแห่งความแตกต่างที่ใช้แยกคำเรียกญาติพื้นฐานไม่เท่ากัน กล่าวคือ มุสลิมเชื้อสายมาเลย์มีมิติแห่งความแตกต่าง 5 ประการ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และการให้เกียรติ ในขณะที่มุสลิมเชื้อสายจาม-เขมรมี 6 ประการโดยมีมิติเรื่องฝ่ายพ่อ/แม่เพิ่มขึ้นมา ส่วนมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซียมี 5 ประการ เหมือนคำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาไทย ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อ/แม่ สำหรับคำเรียกญาติไม่พื้นฐานของไทยมุสลิมทั้ง 3 เชื้อสายมีมิติแห่งความแตกต่างเหมือนกัน 8 ประการ ได้แก่ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ ฝ่ายพ่อ/แม่ เพศของผู้พูด คำร่ำนุ และการแต่งงานใหม่ จากการตีความระบบคำเรียกญาติของไทยมุสลิมในแง่ความสัมพันธ์กับลักษณะทางวัฒนธรรม พบว่า คำเรียกญาติของไทยมุสลิมสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบบอาวุโสหรือความแตกต่างทางอายุ และเน้นฝ่ายพ่อหรือเพศชายเป็นสำคัญ ในประเด็นสุดท้ายนี้เริ่มลดความสำคัญลงและกำลังจะกลายเป็นไม่เน้นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะ นอกจากนี้พบว่า วัฒนธรรมด้านต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปเหมือนกับวัฒนธรรมไทย เช่น ในด้านการแต่งงาน การแต่งกาย การตั้งชื่อ บทบาทระหว่างชายและหญิง เป็นต้น ซึ่งสรุปได้ว่าไทยมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้มากที่สุด รองลงมาเป็นมุสลิมเชื้อสายจาม-เขมร และมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซียรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้น้อยที่สุด

ผู้อ่านสรุป ศราวุธ โรจนรัตนรักษ์

เสกสรร พรหมพิทักษ์ (2541) ความต้องการและความพึงพอใจรายการวิทยุกระจายเสียงมุสลิมภาคภาษาไทยของชาวไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสารในแวดวงสังคมมุสลิมไทยค่อนข้างมาก(ร้อยละ 46.3) รองลงมาคือเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการศาสนาอิสลาม(ร้อยละ45.9) รูปแบบรายการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการรูปแบบพูดคุยและสนทนาค่อนข้างมาก(ร้อยละ 48.5) วันเวลาออกอากาศ กลุ่มตัวอย่างอยากให้นำเสนอทุกวัน(ร้อยละ 55.0) และออกอากาศช่วง 04.00-07.00 น.(ร้อยละ 37.3) ความถี่ในการออกอากาศ กลุ่มตัวอย่างอยากให้มีรายการนำเสนอทุกวัน(ร้อยละ 56.1) ผู้ดำเนินรายการ กลุ่มตัวอย่างต้องการผู้ดำเนินรายการที่มีกลวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจและพูดถูกหลักไวยากรณ์ไทยและอาหรับทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจเนื้อหาค่อนข้างมาก(ร้อยละ 41.7) วันออกอากาศค่อนข้างมาก (ร้อยละ 44.7) และผู้ดำเนินรายการพึงพอใจค่อนข้างมาก (ร้อยละ 37.6) ส่วนความพึงพอใจด้านรูปแบบรายการและความถี่ในการออกอากาศกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 43.3 และ 36.2 ตามลำดับ

ผู้อ่านสรุป สุวิทย์ เลิศวิมลศักดิ์
